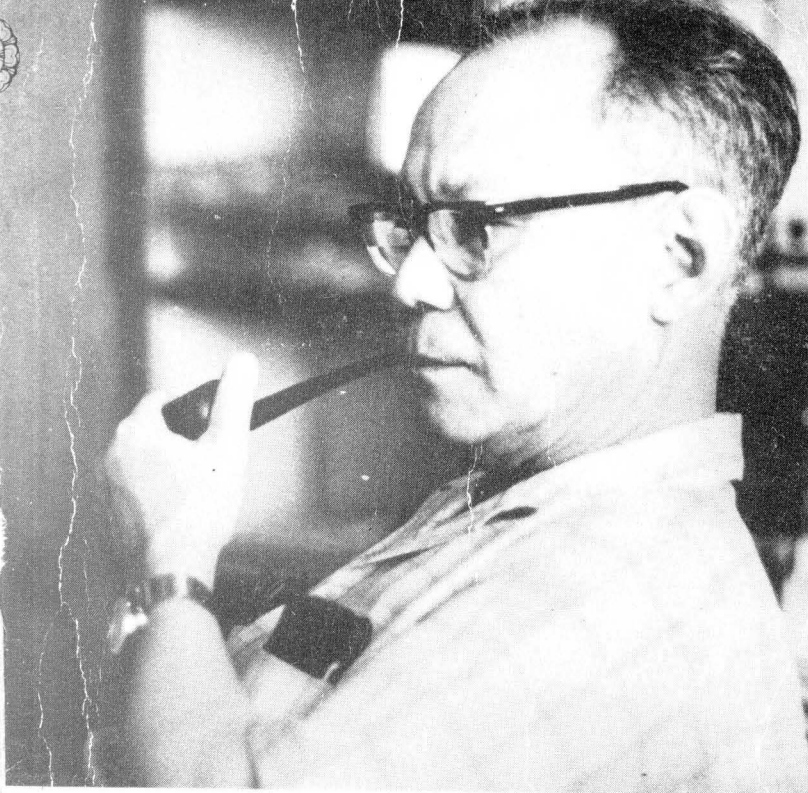

อันเนื่องมาแต่
๑ ตุลาคม ๒๕๑๙
ป่วย อัมพาต

อันเนื่องมาแต่

๖ ตุลาคม ๒๕๖๕

สนับสนุนการจัดทำ E-Book โดย โครงการ Open School

ChangeFusion สสส. เครือข่ายจิตอาสา
Volunteer Spirit Network

เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา ห้ามนำไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

ตีพิมพ์ครั้งแรก ๖ ตุลาคม ๒๕๒๓

จำนวนพิมพ์ ๔,๐๐๐ เล่ม

ปก : นวัตกรรม กองเผยแพร่

อันเนื่องมาแต่

๖ ตุลาคม ๒๕๑๕

ป๋วย อึ๊งภากรณ์

[Handwritten signature]

มูลนิธิโกมลคีมทอง

มูลนิธิโกมลคีมทอง

๘/๒๓ ซอยบ้านช่างหล่อ

ถนนพราณนก ธนบุรี

กระทรวงศึกษาธิการออกใบอนุญาตให้

เมื่อวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๑๔

เลขใบอนุญาตท. ต. ๑๔๔/๒๕๑๔

กระทรวงมหาดไทย ออกใบอนุญาตให้

เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๑๖

เลขทะเบียนลำดับที่ ๓๖๓

คณะกรรมการ

๑. นายอุดม เ็นฤดี	ประธาน
๒. นายป๋วย อึ๊งภากรณ์	รองประธาน
๓. ม.ร.ว. พัฒนาไชย ไชยันต์	เหรัญญิก
๔. นายเฉลิม ทองศรีพวงศ์	ทปรัักษากฎหมาย
๕. นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์	ผู้จัดการ
๖. นายพิภพ ธงไชย	ผู้ช่วยผู้จัดการ
๗. นายกรุณา กุศลาสัย	
๘. นายบัณฑกร อ่อนดำ	
๙. นายบุญเลิศ เจริญทอง	
๑๐. นายแพทย์ประเวศ วะสี	
๑๑. นายรังสรรค์ ธนะพรพันธุ์	
๑๒. นายแพทย์สันต์ หัตถรัตน์	
๑๓. นายอุทัย ดุลยเกษม	
๑๔. นายไพฑูรย์ สินดารัตน์	เลขานุการ
๑๕. นายสรรพสิทธิ์ ภูมิประพันธ์	ผู้ช่วยเลขานุการ

สารบัญ

คำนำ	ก-ฉ
ประวัตินายป่วย อิงภากรณ์	๓
บทความ	
ความรุนแรงและรัฐประหาร ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙	๔๙
แนวทางสันติวิธี	๙๒
สัมภาษณ์และปาฐกถา	
แนวโน้มของเมืองไทย	๑๒๕
โอกาสของความร่วมมือระหว่างเอเชีย—	
ตะวันออกเฉียงใต้ในอนาคต	๑๖๙
สัมภาษณ์	๑๙๕

กาน้ำ

นายป๋วย อึ๊งภากรณ์ เป็นผู้อุปการคุณแก่มูลนิธิโกลดคิมทอง และสถาบัน ตลอดจนตัวบุคคลอื่น ๆ มากหลาย กล่าวในวงการ ก็คือท่านได้บำเพ็ญประโยชน์แก่ประเทศชาติ และมนุษยชาติ เป็นส่วนรวม ด้วยแบบอย่างการดำเนินชีวิตอันเป็นสัมมาปฏิบัติ และเอื้ออาทร ด้วยความสัจย์ซื่อ นุ่มนวล อย่างมีความกล้าหาญ ทางจริยธรรม ชนิดที่รู้เท่าทันสังคมควบคู่กันไปด้วย บุคคล เช่นนี้ นับได้ว่าเป็นบุรุษอาชาไนยที่หาได้ยากในโลก หากท่าน ต้องการจะกอบโกยเพื่อตัวเอง แม้โดยชอบธรรมก็ย่อมจะทำได้ ไม่แต่ในทางทรัพย์สินตถุการเท่านั้น หากรวมถึงเกียรติยศชื่อเสียง นานาประการ แต่นั่นท่านคิดถึงแต่ส่วนรวมและห่วงผู้อื่น โดยเฉพาะก๊อหนูชน เกือบตลอดเวลา แม้การรับเกียรติยศ ก็ดูท่าน จะรับเพื่อรับเอามาเป็นสะพาน เพื่อเชื่อมการบำเพ็ญประโยชน์ ให้กว้างไกลออกไปเท่านั้น เช่นการรับรางวัลแมกไซไซ ที่ ฟิลิปปีนส์ การรับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ที่สิงคโปร์ และการเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์ของแอล. เอส. อี ที่ลอนดอน และของ

สยามสมาคม ในพระบรมราชูปถัมภ์ ที่กรุงเทพฯ เป็นต้น
ทั้ง ๆ ที่เกียรติเหล่านี้ ยากที่คนไทยคนใดจะได้รับ แต่เกียรติ
นั้น ๆ ไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมโดยแท้แล้ว ท่าน
จะรับปฏิเสธโดยทันที ดังที่ท่านไม่ยอมรับปริญญาคุณวุฒิ
กิตติมศักดิ์ทางเศรษฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็น
ต้น ทั้ง ๆ ที่ท่านรักธรรมศาสตร์เพียงใด และรักคณะเศรษฐ
ศาสตร์เพียงใด ก็ยอมเป็นที่ทราบกันอยู่แล้ว

ก่อนวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ คุณป๋วยเป็นผู้ที่มีบทบาทมาก
ทั้งภายในและภายนอกประเทศ แม้จะถูกเขม่น ถูกสาดโคลน
ตามคราว ก็ตามที่ ทงนกเพราะถาที่ท่านจำกดตัวเองอยู่เพียง
แฉวงทางวิชาการ หรือทางด้านการเป็นนักบริหารผู้ซื่อสัตย์
โดยปล่อยให้ชะตากรรมทางสังคมเป็นไปตามใจปรารถนาของผู้
ที่กุมอำนาจทางการเมือง การทหาร และทางการเศรษฐกิจ
โดยทำเป็นทองไม่รู้ร้อน หรือรู้แต่มองดูอย่างตาปริบ ๆ ตาม
แบบแผนของคนไทยทั้งหลาย ที่เป็นใหญ่เป็นโต มีหน้าที่ตก
อยู่ในลำดับสูง ๆ ท่านก็คงไม่โดนชะตากรรมอันเลวร้าย ดังที่
ลูกศิษย์ลูกหาและคนคราวลูกคราวหลานที่ไม่มีชื่อเสียงเกียรติคุณ
เช่นท่านต้องเผชิญกันมาเป็นแถว ๆ แม้ท่านจะไม่ถูกประหาร
ชีวิต หรือถูกจองจำ ทำทรมาน แต่ก็เกือบไป และพวกที่ไม่

ต้องการความเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในทางสังคม ได้พยายาม
ประหารเกียรติยศชื่อเสียงของท่านมาเกือบจะโดยตลอด ตั้งแต่
ก่อน ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ แล้วด้วยซ้ำ แต่ท่านก็ต่อสู้กับพวก
พาลชนเหล่านี้โดยวิถีทางของพุทธาภิณฑิต ทั้ง ๆ ที่ท่านไม่
เคยประกาศตนว่าเป็นคนถือพุทธ หรือนับถือศาสนาใด ดังคน
รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ทั้งหลาย ที่ถือสายิ่งกว่า
ถือศีลเหล่านี้ กล่าวคือท่านพยายามเอาชนะความชั่วด้วยความ
ดี เอาชนะความเท็จด้วยความจริง เอาชนะความกักขฬะหยาบ
ช้าด้วยความสุภาพ

แม้เหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ นั้น เป็นอันทำให้ท่าน
จำต้องไปพำนักอยู่ต่างประเทศ แต่ท่านก็พยายามทำหน้าที่ของ
ท่านเพื่อประเทศชาติบ้านเมือง และเพื่อประชากรราษฎร ผู้รัก
ชีวิต เสรีภาพ ความสงบ และความชอบธรรม เท่าที่สติปัญญา
และกำลังความสามารถของท่านจะมี ท่านรับเขียนรับพูด รับหา
เงินช่วยผู้ตกทุกข์ได้ยาก โดยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยากส่วนตัว
เองเลย ท่านเดินทางไปแทบทุกประเทศและแทบทุกแห่ง ที่
เชื่อเชิญให้ท่านไป ทุกแห่งที่ท่านไป ท่านทำงานหนักมาก บาง
แห่งพูดจนแทบไม่มีเวลาพัก นอกจากจะพูดในที่สาธารณะแล้ว
ยังให้สัมภาษณ์ ยังมีเวลาพบปะกับศิษย์และมิตรสหายอีกเล่า

ไปแทบตลอดยุโรป ในอังกฤษเองก็ไปหลายเมือง ที่สหรัฐก็
ไปหลายหน รวมทั้งไปปรากฏตัวในรัฐสภาด้วย ทั้งยังไปจนถึง
ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ ถ้าไม่เจ็บเสีย ก็ยังกะจะไปญี่ปุ่นอีก
ประเทศหนึ่ง และเมื่อมาเจ็บลงนั้น ได้กำหนดไปสหรัฐและ
แคนาดาอีกด้วย

โดยที่ช่วงหลัง ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ นั้น คุณป่วยต้องพูด
ต้องเขียน ให้ชาวต่างประเทศเข้าใจปัญหาของเมืองไทย เป็น
ส่วนใหญ่ คำพูดข้อเขียนนั้น ๆ จึงเป็นภาษาอังกฤษแทบทั้งนั้น
ที่เขียนขึ้นเป็นภาษาไทยเองแต่ ๒ ชิ้นคือ 'ความรุนแรงและรัฐ
ประหาร ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙' และ 'แนวทางสันติวิธี' ซึ่งเป็น
หลักฐานที่สำคัญ อันท่านประสพเองกับกรณี ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙
และอีกชิ้นเขียนให้นักเรียนไทยในญี่ปุ่น ซึ่งนำไปแปลเป็นภาษา
ญี่ปุ่นอีกทีหนึ่ง นอกจากนั้นก็มีบทสัมภาษณ์ภาษาไทยบ้าง หาไม่
ก็ล้วนเป็นเรื่องที่แปลมาสู่ภาษาไทยอีกทอดหนึ่ง ด้วยกันทั้งสน
เรื่องเหล่านี้แม้จะเคยตีพิมพ์มาแล้วเป็นส่วนมาก แต่ก็กระจัด
พลัดพรายอยู่ที่ต่าง ๆ เห็นว่าโอกาส ๖ ตุลาคมที่จะถึงนี้ ก็สืบ
เข้านแล้ว จึงควรรวบรวมเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้เข้าด้วยกันเสียที
เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ให้สมเจตจำนงของท่านเจ้าของข้อ

เขียนชุดนี้ แต่กรวบรวมไม่ได้สมบูรณ์ทีเดียว แม้ทำให้การ
ของท่านในรัฐสภาสหรัฐก็ได้ต้นฉบับมาไม่ทันการ ยับบทความ
ที่ท่านเขียนให้วิลเลียมสเบ็ก ๔ ที่จะไปเสนอที่ป็นัง แล้วเจ้าของ
บ้านระงับการเชิญ ก็ได้ต้นฉบับมาไม่ทันให้แปล ถึงกระนั้นก็
เชื่อว่า ที่ได้มารวมไว้ในเล่มนี้ คงจะมีประโยชน์พอสมควร
และถ้าท่านผู้ใดทราบว่ามีขาดตกบกพร่องอะไรไป บอกให้ทราบ
ได้ จะได้จัดทำให้บริบูรณ์ยิ่งขึ้นในการพิมพ์ครั้งต่อไป

แม้คนไทยส่วนใหญ่จะรู้จักคุณป๋วย และมีข้อเขียนเกี่ยวกับ
ท่านอยู่มาก ทั้งโดยนัยลบและนัยบวก แต่ที่รู้จักท่านอย่าง
จริง ๆ จัง ๆ เห็นจะยาก แม้ที่ท่านเขียนเกี่ยวกับตัวเอง ท่านก็
มักไม่มองมาที่ตัวตนและผลงานของตนเองเท่าไรนัก จึงต้อง
อาศัยเกียรติประวัติจากมูลนิธิแมกซายซาย ซึ่งรวบรวมไว้ก่อน
ข้างสมบูรณ์ ตอนที่ท่านได้รับรางวัลนั้น แล้ววานพรรคพวก
เพื่อนฝูงแปลเป็นไทยไว้ให้อ่านกันอีกต่อหนึ่ง

ในนามมูลนิธิ ฯ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณคุณป๋วย ที่กรุณา
อนุญาตให้เราพิมพ์บทความชุดหลัง ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ นี้ ซึ่ง
เป็นของแปลกลใหม่ไม่ซ้ำกับทศมาคมเศรษฐกิจศาสตร์ธรรมศาสตร์
จัดพิมพ์เป็นต่างหากออกไป พร้อมกันนี้ ก็ขอขอบใจนักแปล
ทั้งหลาย ทั้งที่ปรากฏนามและไม่ปรากฏนาม แม้จะต่างสำนวน

โวหารกัน แต่ทุกท่านทุกคนก็นึกทำให้เพื่อบุชาคุณ คุณป่วย
และเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม โดยไม่ได้รับค่าตอบแทนใด ๆ
๕๕
ทงสน

อย่างไรก็ตามเพื่อความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปแล้ว คณะผู้จัดทำหนังสือจึงได้ตัดทอนข้อความบางส่วนออกไปบ้าง แต่ก็ไม่ได้สูญเสียใจความสำคัญไป หวังว่าท่านที่ได้อ่านหนังสือนี้คงจะพอใจ และข้อเขียนนี้คงจะเป็นอนุสรณ์ ให้เกิดความคิด เพื่อการกระทำ อันจะเป็นประโยชน์แก่เพื่อนร่วมชาติ ร่วมชนา พยาธิ มรณะต่อไปตามสมควร

ว. ๘๖๕๖๕

ตุลาคม ๒๕๒๓

ประวัติ
นายป๋วย ๕ อดิภากรณ ๔

บุคคลสำคัญผู้แสดงบทบาทอยู่เบื้องหลังความสำเร็จของประเทศ
ไทยในการขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยมีเสถียรภาพทางการเงิน
ควบคู่กันไปก็คือนายป๋วย อึ๊งภากรณ์ ถึงแม้ว่าจะไม่เป็นที่รู้จัก
ในหมู่นักเศรษฐศาสตร์มากนักแต่ในวงการรัฐบาลและวงการธนาคาร
รวมทั้งบุคคลผู้ต่อต้านความพยายามของเขาค้วย ต่างก็ให้ความ
ยอมรับนับถือนายป๋วย อึ๊งภากรณ์เป็นอย่างมาก นายธนาคาร
ระดับระหว่างประเทศยกย่องนายป๋วยว่า เป็นผู้ว่าการธนาคาร
กลางที่มีความสามารถดีเด่นคนหนึ่งของโลก

นายป๋วย อึ๊งภากรณ์ ถูกกำหนดเมื่อวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๕๙
ที่บ้านในตลาคน้อย ซึ่งอยู่ในใจกลางย่านธุรกิจของกรุงเทพ ฯ

เป็นบุตรคนที่ ๔ ของครอบครัวซึ่งมีลูกชาย ๕ คน ลูกสาว
๒ คน บิดาชื่อนายชา อิงภากรณ อพยพมาจากเมืองจีน และ
มีอาชีพเป็นพ่อค้าขายส่งปลา บิดาได้ถึงแก่กรรมเมื่อนายป่วย
มีอายุเพียง ๑๐ ปี ทำให้ภาระในการเลี้ยงดูลูกทั้งเจ็ด ตกอยู่
กับนางเซาะเซ็งผู้มารดา ซึ่งเป็นคนจีนเกิดในไทย นางเซาะเซ็ง
มีความตั้งใจมั่นให้ลูกได้รับการศึกษาอย่างดีทุกคน ไม่ว่าจะต้อง
เสียค่าใช้จ่ายเท่าใดก็ตาม นายป่วยได้เผยถึงเรื่องกับเพื่อนใน
ภายหลังว่า แม่ต้องประสบกับความยากลำบากเป็นอย่างมากใน
การพยายามหารายได้มาเลี้ยงดู และส่งเสียให้ลูก ๆ ได้เล่าเรียน
หนังสือ

นายป่วยได้เข้าศึกษาในชั้นประถมศึกษา และมัธยมศึกษา
แผนกภาษาฝรั่งเศสที่โรงเรียนอัสสัมชัญบางรัก วิชาที่ได้คะแนน
ดีเยี่ยมเป็นพิเศษคือภาษาฝรั่งเศสและคณิตศาสตร์ เมื่อสำเร็จ
การศึกษาจากโรงเรียนอัสสัมชัญในปี ๒๔๗๕ ทางโรงเรียน
ได้รับไว้เป็นครูสอนทันที โดยให้เงินเดือนเดือนละ ๔๐ บาท
ซึ่งนับว่ามากในสมัยนั้น เพราะว่าข้าราชการระดับเสมียนใน
สมัยนั้นได้รับเพียงเงินเดือน ๑๕ บาทเท่านั้น มารดาของนาย
ป่วยได้เล่าให้ผู้ใกล้ชิดครอบครัวคนหนึ่งฟังว่า ลูกชายวัย ๑๗
ปี ให้เงินนางถึงเดือนละ ๓๐ บาท และเก็บไว้ใช้เองเพียง

๑๐ บาท พร้อมทั้งพูดว่าขณะนี้ป่วยกำลังรับผิชอบครบถ้วน
แทนตนแล้ว

ในปี ๒๔๗๕ ได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และ
การเมืองขึ้นในกรุงเทพฯ ซึ่งกลายมาเป็นมหาวิทยาลัยธรรม
ศาสตร์ในปัจจุบัน ในสมัยนั้นไม่มีการบังคับให้เข้าเรียน ทาง
มหาวิทยาลัยได้พิมพ์คำบรรยายออกจำหน่ายในราคาถูก วิชาละ
ประมาณ ๒ บาท ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาผู้ทำงานด้วย
สามารถศึกษาด้วยตนเองได้ตามสะดวก เช่นเดียวกับคนไทยรุ่น
หนุ่มสาวผู้หวังก้าวหน้าจำนวนหลายพันคนในตอนนั้น นายป่วย
ก็ได้ไปลงทะเบียน เข้าเป็นนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
และการเมืองด้วย ในขณะที่ยังเป็นครูสอนหนังสืออยู่ที่โรงเรียน
อัสสัมชัญ โดยใช้เวลาในตอนค่ำและวันสุดสัปดาห์ทำการศึกษา
อย่างหมั่นเพียร จนสำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาตรีทางกฏ
หมายและการเมืองในปี ๒๔๘๐ หลังจากนั้นนายป่วยก็ลาออก
จากการเป็นครูที่โรงเรียนอัสสัมชัญ และเข้ามาทำงานเป็นล่าม
ให้กับศาสตราจารย์ชาวฝรั่งเศสผู้หนึ่งที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
และการเมืองเป็นเวลาประมาณ ๘ เดือน

ในปี ๒๔๘๑ นายป่วยเข้าสอบแข่งขันชิงทุนรัฐบาล ได้
รับทุนไปศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์และการคลังต่อในต่างประเทศ

มารดาของนายป๋วยได้มีโอกาสรับรู้ และภาคภูมิใจในความสามารถของลูกชายครั้งก่อนถึงแก่กรรมในปีนั้น นายป๋วยเลือกเข้าศึกษาวิชาดังกล่าวก่อนตอนสิ้นสุดออกพื่อโคโนมิคส์ (London School of Economics & Political Science) ในมหาวิทยาลัยลอนดอน และเป็นลูกศิษย์ของศาสตราจารย์ Lionel Robbins ศาสตราจารย์ Frederick Hayek และศาสตราจารย์ Harold Laski ในปี ๒๔๘๔ นายป๋วยก็สำเร็จปริญญาตรีทางเศรษฐศาสตร์

ถึงแม้ว่าจะมีคนไทยทั้งก่อนหน้า และจนถึงปัจจุบันเคยได้รับปริญญาทำนองเดียวกันจากสถานศึกษาแห่งนี้แล้วก็ตาม แต่นายป๋วยเป็นคนไทยเพียงผู้เดียวที่สำเร็จการศึกษา โดยได้คะแนนเป็นอันดับหนึ่งในบรรดาเกียรตินิยมอันดับหนึ่งด้วยกัน ด้วยความสามารถนั้นทำให้นายป๋วยได้รับทุนลีเวอร์ฮูล์ม (Leverhulme Studentship) และได้เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาเอกได้เลย โดยไม่ต้องผ่านระดับปริญญาโท การศึกษาของนายป๋วยต้องหยุดชะงักลงช่วงหนึ่ง หลังจากเกิดสงครามโลกได้ไม่นานเมื่อไทยได้ประกาศเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น นายป๋วยกับกลุ่มนักศึกษาไทยจำนวนหนึ่งซึ่งไม่ยอมถูกส่งตัวกลับ ได้เข้าร่วมกันจัดตั้ง 'ขบวนการเสรีไทย' ขึ้นในอังกฤษเมื่อเดือนสิงหาคม ๒๔๘๕ ฝ่ายอังกฤษและอเมริกา กำลังพยายามจัดตั้งหน่วย

พันธมิตรหลังแนวญี่ปุ่น พวกขบวนการเสรีไทยจึงได้อาสาสมัคร
เข้าประจำในหน่วยบุกเบิกของกองทัพบกอังกฤษ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะหาทางเข้าไปติดต่อกับขบวนการต่อต้าน ซึ่งเชื่อ
ว่าได้มีการจัดตั้งขึ้นในไทย

นายป๋วยไต้บันทึกรเรื่องราวเกี่ยวกับกิจกรรมของเขาระหว่าง
สงครามไว้ในหนังสือชื่อ ทหารชั่วคราว ซึ่งจัดพิมพ์เป็นพระลึก
งานศพของพันเอกสันต์ ยุทธวงศ์ พี่เขย เมื่อเดือนกรกฎาคม
๒๔๙๖ หนังสือเล่มนี้ 'ทหารชั่วคราว' ร่วมสมัยกับนายป๋วย
ผู้หนึ่งกล่าวว่า เป็นการเขียนอย่างถ่อมตน ตามแบบฉบับของชาว
อังกฤษ ถึงบทบาทของตนเองที่มีต่อความสำเร็จของขบวนการ
เสรีไทยในช่วงที่ไทยถูกยึดครอง บันทึกเล่มนี้เขียนเป็นบันทึก
เหตุการณ์ในรูปของบุรุษที่หนึ่งโดย 'นายเข้ม' ซึ่งเป็นชื่อรหัส
ระหว่างสงครามของนายป๋วย

ในเดือนพฤศจิกายน ๒๔๘๕ อาสาสมัครไทยกลุ่มสำคัญ ซึ่ง
เป็นที่รู้จักกันในนามของ 'ช้างเผือก' (The White Elephants)
ก็ถูกนำไปเข้าฝึกที่ศูนย์ฝึกกองกำลัง ๑๓๖ นอกเมืองปูนาใน
อินเดีย เพื่อเตรียมตัวเข้าสงครามแบบจรรยา ในเดือน
กันยายน ๒๔๘๖ นายป๋วยได้รับเลือกเป็นหนึ่งในสามของอาสา
สมัครไทยกลุ่มแรกที่จะถูกส่งขึ้นฝั่งไทยจากเรือดำน้ำ โดยมี

อุปกรณ์สื่อสารทางวิทยุพร้อม เพื่อหาทางติดต่องานติดต่อทางวิทยุกับกองบัญชาการของอังกฤษในอินเดีย สำหรับใช้ติดต่องานด้านข่าวกรอง หลังจากได้รับเลือกแล้วนายป่วยกับเพื่อนร่วมชุดอีกสองคนก็ถูกส่งไปเข้าโรงเรียนแห่งหนึ่ง ในกัลกัตตา เพื่อฝึกอบรมด้านการสืบราชการลับและด้านความมั่นคงปลอดภัย นอกจากนี้ทั้ง ๓ คนยังต้องเข้าฝึกการชนบกจากเรือดำนาทเมืองทรินโคมาลีในศรีลังกา ก่อนที่จะออกเดินทางมาประเทศไทยอีกด้วย เรือดำนาทพาคณะนายป่วยมาเข้าไทยต้องจอดรออยู่นอกฝั่งด้วยความกระวนกระวาย เป็นเวลาถึงหนึ่งสัปดาห์เพื่อรอรับสัญญาณที่นัดหมายไว้ล่วงหน้าแต่ ก็ไม่ปรากฏสัญญาณดังกล่าว เมื่อเดินทางกลับมาถึงอินเดีย นายป่วยต้องเข้าทำการฝึกเพื่อเตรียมตัวให้พร้อมอีก รวมทั้งฝึกกระโดดร่มที่ราวัลพินดี สำหรับกระโดดร่มลงมาโดยไม่มีหน่วยรับข้างล่าง เพื่อเข้ามาหาทางติดต่องานติดต่อทางวิทยุในประเทศไทย

นายป่วยซึ่งในขณะนั้นยศเป็นร้อยโทในกองทัพบกอังกฤษได้กระโดดร่มลงในประเทศไทย แต่ปรากฏว่าเกิดผิดพลาดขึ้นแทนที่จะลงในป่ากลับมาลงในทุ่งนาใกล้หมู่บ้านแห่งหนึ่ง จึงถูกควบคุมตัวมาสถานีตำรวจ และถูกนำตัวส่งกรุงเทพ ฯ ในเวลาต่อมา เช่นเดียวกับเพื่อนร่วมคณะอีกสองคนที่ถูกจับกุมตัวไว้

หลังจากกระโดดมาลงในหมู่บ้านอีกแห่งหนึ่ง หลังจากนั้นไม่นานผู้หลบเข้ามาในประเทศไทยชุดอื่น ๆ ก็ถูกจับกุมตัวมารวมกันไว้ บางรายก็มาจากสหรัฐอเมริกา บางรายมาทางบกจากยูนิอันและบางรายมาทางเรือจากเมืองโคลอมโบ ผู้ถูกจับกุมเหล่านี้ถูกสอบสวนโดยพวกญี่ปุ่น แต่ทว่าอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของตำรวจไทย ซึ่งปล่อยให้ทำอะไรได้อย่างเสรีทั่วบริเวณกักขัง รวมทั้งยังเอาหูไปนาเอาตาไปไร่กับการทำการต่าง ๆ ในช่วงกลางคืนอีกด้วย

การติดต่อทางวิทยุกับกองบัญชาการอังกฤษในอินเดียกระทำได้สำเร็จในเดือนกันยายน ๒๔๘๗ โดยความช่วยเหลือของสมาชิกขบวนการต่อต้านภายในประเทศ ซึ่งได้ยอมเสี่ยงให้ใช้บ้านของพวกเขาเป็นที่ใช้ติดต่อทางวิทยุ ในตอนกลางวันบรรดานักโทษเหล่านี้จะอยู่กันบริเวณกักขังของตำรวจ และตระเตรียมการต่าง ๆ หรือไม่ก็ทำกิจวัตรต่าง ๆ ให้เป็นปกติเพื่อปกปิด 'การหลบหนี' ออกไปในช่วงกลางคืน กลุ่มผู้ถูกควบคุมตัวเหล่านี้ สามารถติดต่อคนไทยที่มีชื่อเสียงสำคัญหลายคนเข้าเป็นสมาชิกของขบวนการได้ในช่วงเวลาต่อมา ฝ่ายตำรวจได้เข้าร่วมมือด้วย และก็ปรากฏว่ามีสมาชิกของขบวนการ

การกระจายอยู่ทั่วไปในทุกเหล่าทัพของกองทัพไทย ประมาณ
เดือนพฤษภาคม ๒๔๘๘ ขบวนการเสรีไทยในประเทศได้รวม
ตัวจัดตั้งขึ้นมาแข็งแรงพอสมควรแล้ว จึงมีการพาตัวนายป๋วย
ออกจากเมืองไทยทางหัวหินโดยเรือเร็วคาตาลินา

ในเดือนกันยายน ๒๔๘๗ ในระหว่างที่ถูก 'จับกุม' อยู่
ในประเทศไทย ร้อยโทป๋วยได้เลื่อนยศขึ้นเป็นร้อยเอก และใน
เดือนมิถุนายน ๒๔๘๘ ก็ได้รับยศเป็นพันตรี และจากนั้นก็ได้
รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้น M.B.E. ของอังกฤษ

นายป๋วยเดินทางกลับถึงอังกฤษ ในเดือนธันวาคม ๒๔๘๘
เพื่อทำการศึกษาชั้นปริญญาเอกต่อที่ L.S.E. และได้ทำการ
ศึกษาค้นคว้าจนสำเร็จในปี ๒๔๙๒ โดยเขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง
International Tin Control between the Wars (๑๙๒๐-
๑๙๔๐)

ในปี ๒๔๘๙ หลังจากเดินทางกลับอังกฤษได้ไม่นาน นาย
ป๋วยก็ได้แต่งงานกับมากาเร็ต สมิธ (Margaret Smith) ซึ่ง
ศึกษาชั้นปริญญาตรีสาขาสังคมวิทยาที่ L.S.E. ในสมัยเดียวกับ
นายป๋วย ทั้งสองมีบุตรด้วยกัน ๓ คนคือ จอน (Jon) บุตรคนโต
เกิดในกรุงลอนดอน เมื่อเดือนกันยายน ๒๔๙๐ ส่วนอีก ๒ คน

เกิดในกรุงเทพ ฯ คือไมตรีหรือ Peter เกิดเดือนมีนาคม ๒๔๙๓
และใจหรือ Giles เกิดเดือนตุลาคม ๒๔๙๖

เพื่อเป็นการตอบแทนคุณความดี ของการช่วยประเทศชาติ
ในระหว่างสงคราม รัฐบาลสมัยนั้นจึงได้ยกเว้นบรรดานักศึกษา
'เสรีไทย' ที่ได้รับทุนรัฐบาลไปศึกษาในต่างประเทศ จากการ
เข้ารับราชการชดใช้ทุนตามกำหนดเวลาที่ผูกมัด ด้วยประวัติ
ดีเด่นทางด้านการศึกษาและการทหาร นายป๋วยจึงได้รับข้อ
เสนอให้ทำงานที่มีรายได้สูงจากบริษัทเอกชนจำนวนมาก ทั้ง
ในประเทศและต่างประเทศ แต่นายป๋วยเลือกเดินทางกลับ
ประเทศไทยในปี ๒๔๙๒ เพื่อเข้ารับราชการ โดยเริ่มต้น
เหมือนผู้อื่นคือจากข้าราชการชั้นตรี ได้รับเงินเดือนประมาณ
เดือนละ ๑,๖๐๐ บาท

บทบาทของนายป๋วยในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ และการ
รักษาเสถียรภาพของเงินบาทนับย้อนหลังไปได้ตั้งแต่เริ่มเข้ารับ
ราชการใหม่ ๆ ความพยายามและบทบาทในด้านต่าง ๆ ของนาย
ป๋วยสะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดของเขาที่ว่ารัฐบาลที่ทันสมัย
และมีเหตุผล ควรมีวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจ ๓ ประการ
หนึ่ง การพัฒนา คือ การเพิ่มขึ้นของรายได้และทรัพย์สินของ
ประเทศชาติ สอง เสถียรภาพ คือ การจำเริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ ไม่ใช่แบบหยุดชะงักและเร่งเป็นช่วง ๆ และสาม ความเป็นธรรมชาติทางสังคมคือการกระจายทรัพย์สินไป เป็นไปอย่างเท่าเทียมกัน

นายปวยเริ่มรับราชการครั้งแรกในตำแหน่งเศรษฐกรประจำ กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง ขณะนั้นเป็นช่วงที่เริ่มมีการ เจริญชอกุเงินจากธนาคารโลก เพื่อมาซ่อมแซมและปรับปรุง บำรุงพื้นฐานต่างๆของประเทศให้ดีขึ้น ซึ่งรัฐบาลตระหนัก ว่าเป็นสิ่งจำเป็น สำหรับการพยายามขยายประเภท และเพิ่ม ปริมาณผลผลิตทางการเกษตร และสำหรับการหาทางพัฒนาให้ เป็นประเทศอุตสาหกรรม ขณะเดียวกันการหาเงินดำเนินกา ดังกล่าวจำเป็นต้องมาจากการกู้ยืมจากต่างประเทศเพื่อมิให้เงิ นตราสำรองระหว่างประเทศต้องร่อยหรอหมดสิ้นไป โครงการ สำคัญ ๆ ในครั้งนั้น ก็ได้แก่การสร้างเขื่อนเจ้าพระยาที่จังหวัด ชัยนาท เพื่อประโยชน์ในการจัดส่งน้ำเข้านา การซ่อมแซม สถานีรถไฟหัวลำโพง ซึ่งถูกทำลายไปบางส่วนจากการโจมตี ทางอากาศในระหว่างสงคราม และการขยายและปรับปรุงที่ เรือกรุงเทพ ฯ

ถึงแม้ว่านายปวยในสมัยนั้นยังเป็นเจ้าหน้าที่ชั้นผู้น้อย แล บรรดาผู้ร่วมงานก็ยอมรับว่าความรอบรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจ และ

โครงการที่จะจัดทำ ตลอดจนไหวพริบและความตั้งใจทำงาน โดยไม่ย่อท้อของนายป๋วย มีส่วนอย่างสำคัญต่อความสำเร็จของการได้เงินกู้เหล่านี้มา ซึ่งนับเป็นแรงกระตุ้นสำคัญต่อการปรับปรุงประเทศและการขยายตัวทางเศรษฐกิจช่วงหลังสงครามของไทย ต่อมานายป๋วยก็ถูกส่งไปสหรัฐอเมริกาเพื่อเข้าฝึกอบรมเกี่ยวกับโครงการเงินกู้ครั้งนี้อย่างใกล้ชิดกับธนาคารโลก

ในปี ๒๔๙๕ นายป๋วยได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งระดับสูงเป็นผู้ช่วยฝ่ายวิชาการของปลัดกระทรวงการคลัง ด้วยความสนใจทางด้านการศึกษา และต้องการที่จะเผยแพร่ความรู้ที่ได้เล่าเรียนมาจากต่างประเทศ นายป๋วยจึงได้ทำงานเป็นผู้บรรยายพิเศษวิชาเศรษฐศาสตร์ด้วยในตอนเย็น ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำบรรยายวิชาเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ (Applied Economics) ของนายป๋วยสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ ๔ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะเผยแพร่การศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ได้รับการพิมพ์ออกมาเป็นหนังสือชื่อ เศรษฐกิจประเทศไทย ในเดือนตุลาคม ๒๔๙๘ ส่วนคำบรรยายเกี่ยวกับหลักธรรมวินัยซึ่งควรยึดถือในทางเศรษฐศาสตร์นั้น ยังคงอยู่ในรูปเดิม ไม่มีการตีพิมพ์ออกมาเป็นเล่ม แต่ได้รับการแก้ไขปรับปรุงให้

ทันสมัยและซัดเกล้าให้รุนแรงน้อยลงในบางแห่ง โดยคุณสุภาพ
ยศสุนทร ซึ่งเป็นผู้ช่วยนายป๋วยและมีชื่ออยู่ในฐานะผู้เขียนร่วม
นายป๋วยได้เห็นว่าธรรมเนียมและศีล ตามหลักพุทธศาสนานั้นมีความ
สอดคล้องกันในทางเศรษฐกิจด้วย ธรรมเนียมหมายถึงการช่วย
เหลือให้บุคคลและสังคมโดยรวมดีขึ้น ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ
คือความยุติธรรม ส่วนศีลหมายถึงการละเว้นจากการสร้างความ
เดือดร้อนให้ตนเองและผู้อื่น นายป๋วยได้ขยายความโดยยก
ตัวอย่างกรณีที่ดีว่าขัดกับหลักธรรมเนียมและศีล หรือหลักธรรม
จริยาในทางเศรษฐกิจไว้หลายกรณี ได้แก่

๑. ข้าราชการผู้รับสินบนหรือใช้อำนาจหน้าที่เพื่อประโยชน์
ส่วนตน
๒. ข้าราชการผู้เกี่ยวข้องกับธุรกิจเอกชนในฐานะประธาน
หรือกรรมการบริษัท ซึ่งมีผลประโยชน์ขัดกับหน่วย
งานซึ่งข้าราชการผู้นั้นปฏิบัติงานอยู่ ถึงแม้ว่าจะเป็นผู้
มีความซื่อสัตย์สุจริต และมิได้ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของ
ตนก่อให้เกิดประโยชน์กับธุรกิจนั้นก็ตาม
๓. ข้าราชการผู้ที่ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ แม้
ว่าจะเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตก็ตาม

๔. นโยบายเศรษฐกิจซึ่งเอื้อประโยชน์ต่อคนกลุ่มน้อย ใน
ขณะที่เป็นผลร้ายต่อคนส่วนใหญ่
๕. บุคคลผู้สมรู้ร่วมคิดกับข้าราชการ เพื่อเอาเปรียบ
สาธารณชน
๖. ข้อจำกัดต่าง ๆ ซึ่งรัฐบาลออกบังคับใช้อย่างไม่สมเหตุ
สมผล
๗. การหลีกเลี่ยงภาษีอากรของบุคคลและบริษัทห้างร้าน
๘. การกักตุนสินค้าในยามขาดแคลน โดยมุ่งกำไรกำไร
ในตลาดมืด
๙. ราษฎรผู้ปราศจากอาชีพ ผู้ไม่พยายามหาเลี้ยงชีพโดย
สุจริตหรือไม่ตระหนักถึงหน้าที่ของตนในฐานะพลเมือง
ของชาติ ผู้ปราศจากสติปัญญาและความรู้สึกผ่องแผ้ว
ผ่องเบา ผู้ที่พยายามเอาเปรียบผู้อื่น และผู้ไม่พยายาม
ชวนชวายเป็นความรู้ใส่ตัว และคอยขัดขวางความ
ก้าวหน้า
๑๐. ชนกลุ่มน้อยซึ่งกลายเป็นผู้ร่ำรวยอย่างมหาศาลในขณะ
ที่ประชาชนส่วนใหญ่มีความยากจนแร้นแค้น
๑๑. ผู้ที่ประสบความสำเร็จในทางธุรกิจและมีรายได้อย่างสูง
หรือผู้ที่ได้รับมรดกตกทอดจำนวนมาก แต่มีได้นำ

ทรัพย์สินเหล่านี้นำลงทุนในทางที่ก่อให้เกิดผลผลิตอัน
จะช่วยการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

นายป๋วยได้เสริมว่า การที่คนจนจะเรียกร้องให้คนรวยแบ่งปัน
ทรัพย์สินมาให้โดยคนจนเหล่านี้นไม่ทำงาน กันนับว่าเป็นเรื่องที่
ไม่สอดคล้องกับหลักธรรมจริยาเช่นกัน นอกจากนั้นยังเป็นสิ่ง
ไม่ถูกต้องอีกเช่นกันที่จะยึดทรัพย์สินของคนรวยโดยกำลัง หรือ
การสร้างอคติต่อคนรวยอันจะทำให้คนรวยเหล่านี้นหมดกำลังใจที่
จะทำงานและขยายผลผลิต นายป๋วยสรุปว่าการจัดเก็บภาษีเงิน
ได้ในอัตราก้าวหน้าตามระดับของรายได้ และการจัดเก็บภาษี
มรดก จะเป็นทางแก้ปัญหาโดยสันติอย่างหนึ่ง

ในปี ๒๕๔๘ นายป๋วยได้แสดงปาฐกถาอย่างตรงไปตรงมา
เกี่ยวกับการใช้วิชาเศรษฐศาสตร์ในประเทศไทย นายป๋วยกล่าว
ว่า “นักเศรษฐศาสตร์ซึ่งมีประสบการณ์และความสามารถ ควร
ได้รับมอบหมายให้แก้ปัญหาเศรษฐกิจ... โดยทั่วไปแล้วก็เป็น
ที่ทราบกันดีว่าเหตุผลทางการเมืองเป็นตัวกำหนดบทบาทการใช้
เศรษฐศาสตร์ แต่อย่างไรก็ดีนักการเมืองทั้งหลายก็ควรจะ
ตระหนักว่าการใช้วิชาเศรษฐศาสตร์เป็นเครื่องมือดำเนินนโยบาย
ของสังคมนั้น มิใช่สิ่งเดียวกับการพยายามบิดเบือนกฎเกณฑ์
ทางเศรษฐศาสตร์เพื่อสนองตันทนหาทางการเมือง”

ในปี ๒๔๙๖ นายป๋วยได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย และเป็นกรรมการอำนวยการผู้หนึ่งในสภาเศรษฐกิจแห่งชาติ การดำรงตำแหน่งเหล่านี้ควบคู่กับตำแหน่งเดิมในกระทรวงการคลัง ทำให้นายป๋วยอยู่ในฐานะสำคัญที่พร้อมจะให้การสนับสนุน ตลอดจนช่วยกำหนดและดำเนินการแก้ไขปรับปรุงนโยบายด้านการค้า การปริวรรตเงินตราและการเงิน และการคลังของประเทศ ซึ่งให้ผลอย่างกว้างไกลในเวลาต่อมา

ในปี ๒๔๙๘ รัฐบาลได้ล้มเลิกกิจการผูกขาดค้าข้าวส่งออกของรัฐบาล และเงินตราต่างประเทศที่ได้จากการส่งข้าวออกก็ไม่ต้องนำมาแลกเปลี่ยนกับรัฐบาลตามอัตราทางการ ที่กำหนดขึ้นมาโดยปราศจากหลักเกณฑ์อีกต่อไป เพื่อเป็นการหาทางชดเชยรายได้จากอัตราแลกเปลี่ยนส่วนนี้ รัฐบาลจึงได้นำวิธีการเก็บค่าพรีเมียมข้าวที่เปลี่ยนแปลงตามสภาพการณ์ได้มาใช้ ซึ่งมีผลทำให้ราคาข้าวส่งออกของไทยสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ และขณะเดียวกันราคาข้าวในประเทศก็อยู่ในระดับต่ำด้วย การลดระดับการควบคุมของรัฐบาลโดยมาตรการนี้ ยังไม่มากเท่าที่นายป๋วยปรารถนาจะเห็น แต่ก็นับว่าเป็นทางออกที่ดีที่สุดภายใต้สถานการณ์ขณะนั้น

ในระยะนี้ได้มีการยกเลิกระบบอัตราแลกเปลี่ยนหลายอัตรา และหันมาใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนอัตราเดียว ซึ่งกำหนดขึ้นมา โดยอุปทานและอุปสงค์ในตลาดที่มีการแข่งขันอย่างเสรี นอกจากนี้เพื่อเป็นการขจัดความผันผวนในระยะสั้นของอัตราแลกเปลี่ยน จึงได้มีการจัดตั้งกองทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนขึ้นมาทำหน้าที่ช้อจากธนาคารพาณิชย์ เมื่อมีเงินตราต่างประเทศเกินความต้องการ และทำการขายเมื่อมีอุปสงค์มากกว่าอุปทาน กองทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนนี้ จัดตั้งขึ้นมาเป็นองค์กรอิสระมีสำนักงานอยู่ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย และมีการควบคุมทางนโยบายโดยคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วย รัฐมนตรีคลัง เป็นประธาน และกรรมการอีก ๓ คนคือรัฐมนตรีเศรษฐกิจ รัฐมนตรีต่างประเทศ และผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ทรัพย์สินของกองทุน ฯ ซึ่งประกอบด้วยเงินตราต่างประเทศ และเงินบาทแยกเก็บเป็นพิเศษจากทรัพย์สินของรัฐบาลและของธนาคารแห่งประเทศไทย ด้วยความเชี่ยวชาญในการบริหาร เงินทุนเบื้องต้นจำนวน ๑,๒๐๐ ล้านบาท ได้เพิ่มมากขึ้นใน เวลาต่อมา จากการโอนเงินตราสำรองระหว่างประเทศมาเข้า กองทุน และจากกำไรในการแลกเปลี่ยนเงินตรา กองทุน ฯ

สามารถรักษาระดับความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนไว้ได้ภายในช่วงเวลาที่กำหนด

ในปี ๒๕๙๙ ได้มีการเพิ่มอัตราดอกเบี้ยสำหรับพันธบัตรรัฐบาลกำหนดให้ถอนคืนระยะยาวขึ้นเป็นร้อยละ ๘ พร้อมทั้งยกเว้นภาษีเงินได้ให้ด้วย ธนาคารออมสิน ธนาคารพาณิชย์ องค์การเอ็กซิม ตลอดจนบริษัทและประชาชนโดยทั่วไปจึงหันมาลงทุนในพันธบัตรรัฐบาลกันเป็นจำนวนมาก ทำให้รัฐบาลมีเงินทุนไว้ใช้จ่ายในกิจการของรัฐบาลได้โดยไม่ต้องขอกู้จากต่างประเทศมากนัก

จากผลของการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ฐานะทางด้านการคลังของรัฐบาลก็มีความมั่นคงขึ้นโดยลำดับ จนกระทั่งสามารถควบคุมการขาดดุลของรัฐบาลไว้ในอัตราส่วนต่อรายได้ที่สมเหตุสมผลได้ภายในปี ๒๕๐๑ อย่างไรก็ตามการปฏิรูปและปรับปรุงทั้งหลายที่กล่าวมานี้ ก็มีใช้สิ่งที่ได้มาโดยง่าย นายป๋วยได้กล่าวกับเพื่อนคนหนึ่งว่า บทบาทของเขานั้นส่วนใหญ่มิได้เป็นไปในทางที่สร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ให้ดีขึ้น แต่เป็นไปในทางที่พยายามเหนี่ยวรั้งมิให้รัฐบาลดำเนินการ อันจะก่อให้เกิดผลร้ายมากกว่าปรากฏว่ามีอยู่บ่อยครั้ง ที่นายป๋วยมีความขัดแย้งกับผู้มีอิทธิพลหลายคนในสมัยนั้น

ประมาณปลายปี ๒๔๙๖ นายทหารคนสำคัญบางคนใน
คณะรัฐบาลเห็นว่า นายป๋วยต่อตำแหน่งแผนการยี่สิบสองปี
พาณิชย์แห่งหนึ่งของตน จึงได้ทำการปลดนายป๋วยออกจาก
ตำแหน่งรองผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ขณะนั้นเป็นช่วง
ที่อยู่ระหว่างการปรับปรุงทางด้านการค้า และการเงินของประ-
เทศพม่า แต่ความพยายามดังกล่าวก็ดำเนินต่อมาด้วยดีโดย
เพื่อนร่วมงานที่มีความคิดเห็นทำนองเดียวกันกับนายป๋วย จน
กระทั่งเสร็จสิ้นเมื่อปี ๒๔๙๙ นายป๋วยได้ขออนุญาตลาราชการ
ในตอนนั้นเพื่อไปทำงานค้นคว้าที่ Chatham House ในกรุง
ลอนดอนตามที่ได้รับแต่งตั้งจากศาสตราจารย์ Frederic Ben
ham อดีตอาจารย์ผู้หนึ่งของนายป๋วย แต่รัฐบาลสมัยนั้นได้
เสนอตำแหน่งที่ปรึกษาเศรษฐกิจการคลังประจำสถานเอกอัคร
ราชทูตไทยในกรุงลอนดอนให้นายป๋วยแทน ซึ่งนายป๋วยก็ยิน
ยิตรับ

นอกจากจะทำหน้าที่ของผู้แทนกระทรวงการคลัง ประจำ
สถานทูตไทยในกรุงลอนดอนแล้ว นายป๋วยยังได้รับมอบหมาย
ให้หาทางชักจูงให้นักลงทุนในยุโรปและในอังกฤษมาลงทุนใน
กิจการอุตสาหกรรม และในกิจการค้าขายพารา และดีบุกด้วย
หลังจากที่ประเทศไทยได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกในคณะมนตรีดีบุก

ระหว่างประเทศแล้ว นายป๋วยก็ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้แทนถาวร
ของไทยในคณะมนตรี ฯ และได้รับคัดเลือกเป็นรองประธาน
คณะมนตรีในปี ๒๕๐๑-๒๕๐๒ ในฐานะหัวหน้าคณะผู้แทน
ไทย นายป๋วยได้แสดงความสามารถของการเจรจาได้อย่างดี
เยี่ยม ทำให้ประเทศไทยได้รับโควตาตีบูกเพิ่มขึ้นจากร้อยละ
๗.๓๕ เป็นร้อยละ ๘.๘ หรือเพิ่มขึ้นประมาณ ๒,๒๐๐ ลองตัน
ในช่วงปีที่ตลาดตีบูกโลกกำลังประสบปัญหาตกต่ำอย่างหนัก

หลังจาก 'คณะปฏิวัติ' ได้เข้าทำการยึดอำนาจจากรัฐบาล
จอมพล ป. พิบูลสงครามในปี ๒๕๐๑ ได้ไม่นาน นายป๋วย
ก็ได้รับแต่งตั้งจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ให้เป็นผู้อำนวยการ
สำนักงบประมาณ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ต้งขึ้นใหม่ในสำนักนายกรัฐมนตรี
นายป๋วยต้องเดินทางไปมาระหว่างกรุงเทพ ฯ และ
ลอนดอนอยู่ระยะหนึ่ง จนกระทั่งการเจรจาเกี่ยวกับตีบูกเสร็จ
สิ้นลงปี ๒๕๐๓ ซึ่งมีผลให้โควตาส่งออกของไทยเพิ่มขึ้นเป็น
ร้อยละ ๙ ของตลาดโลก และขณะเดียวกันปัญหาการลักลอบ
นำตีบูกออกก็ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นที่น่าพอใจในคณะมนตรี
ตีบูก

ในปี ๒๔๙๘ นายป๋วยได้ริเริ่มให้หน่วย Public Adminis-
tration Service จากสหรัฐอเมริกาเข้ามาทำการศึกษาปรับปรุง

ระบบการบัญชีและการงบประมาณของไทย การศึกษาครั้ง^๕นี้
ซึ่งดำเนินไปในระหว่างที่นายป๋วยอยู่ในลอนดอน ได้ส่งผลให้มีการออกพระราชบัญญัติระเบียบงบประมาณแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๐๒^๕
ขึ้นมาในสมัยที่นายป๋วยกลับมาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนัก
งบประมาณแล้ว พรบ. ฉบับนี้กำหนดระเบียบและวิธีการต่าง ๆ
เกี่ยวกับการเตรียมงบประมาณ การควบคุมและการจ่ายเงิน
นับแต่ได้นำ พรบ. ฉบับนี้ออกใช้ การใช้จ่ายเงินเกินงบประ
มาณที่ตั้งไว้ของรัฐบาล ซึ่งก่อนหน้านี้มีอยู่มากได้หายไปเกือบ
หมดสิ้น^๕

สำนักงานงบประมาณ ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่เป็นผู้เชี่ยวชาญ
ทางเศรษฐศาสตร์และนักบัญชี มีหน้าที่รวบรวมประมาณการ
รายจ่ายจากหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาล เสนอแนะการจัดสรร
เงินงบประมาณและจัดทำร่างงบประมาณเสนอต่อคณะรัฐมนตรี
หลังจากนั้นร่างงบประมาณขั้นต้นก็จะถูกส่งเข้ารัฐสภา โดยมี
คณะกรรมการการเงิน^๕หนึ่ง ซึ่งมีอำนาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงตามที่
เห็นควรได้ด้วย เป็นผู้พิจารณารายละเอียด จากนั้นรัฐสภาจึง
พิจารณาเพื่อผ่านออกมาเป็นกฎหมายใช้บังคับต่อไป ปัจจุบัน
รัฐบาลได้จัดพิมพ์งบประมาณแต่ละปีไว้ โดยมีรายละเอียดมาก
ขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้ทราบว่ารัฐบาลจะใช้จ่ายมากน้อยเท่า

ใด และเพื่อประโยชน์อะไร ยิ่งไปกว่านั้นหลังจากที่ได้มี พรบ.
จัดตั้งสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติขึ้นมาในปี ๒๕๐๒ หน่วย
งานรัฐบาลและรัฐวิสาหกิจทุกแห่งที่มีคณะกรรมการบริหารเป็น
อิสระ ต้องเสนอโครงการเงินทุนให้สภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่ง
ชาติพิจารณาอนุมัติอีกด้วย ไม่ว่าหน่วยงานเหล่านั้นจะของบ
ประมาณรายจ่ายประจำปีหรือไม่ก็ตาม

ในปี ๒๕๐๒ ได้มีการจัดตั้งสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง
ขึ้น เพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษาด้านนโยบายแก่รัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงการคลัง โดยมีผู้อำนวยการสำนักงานทำหน้าที่เสมือน
หัวหน้าหน่วยเสนาธิการของรัฐมนตรี หลังจากที่ได้รับคำแนะนำ
ว่าผู้ที่ควรดำรงตำแหน่งนี้ควรเป็นข้าราชการระดับสูงผู้มีความ
สามารถและเป็นที่ยอมรับนับถืออย่างสูง รัฐมนตรีคลังสมัยนั้น
จึงเลือกนายป๋วยเข้าดำรงตำแหน่งนี้

เมื่อมีคดีอาญาเรื่องการพิมพ์ธนบัตรเกิดขึ้นในเดือนมิถุนา
ยน ๒๕๐๒ รัฐมนตรีคลังสมัยนั้น ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้ว่าการ
ธนาคารแห่งประเทศไทยควบคู่ไปด้วย ต้องลาออกจากตำแหน่ง
และถูกส่งตัวฟ้องศาล นายป๋วยจึงได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง
ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย

ธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อเดือนธันวาคม
๒๔๙๕ เพื่อเป็นสถาบันกลางทางด้านการเงิน นับเป็นนาย

ธนาคารสำหรับรัฐบาลและสำหรับธนาคารพาณิชย์ทั่วไป นอก
จากนี้ ยังมีหน้าที่รับผิดชอบการพิมพ์ธนบัตร และการควบคุม
ปริมาณเงิน และสินเชื่อของประเทศ ตลอดจนทำหน้าที่เป็น
ตัวแทนของรัฐบาล ในส่วนที่เกี่ยวกับการควบคุมทางการเงิน
ตราและหนี้สาธารณะ ในด้านการกำกับ และควบคุมธนาคาร
พาณิชย์ และในด้านการร่วมมือประสานงานกับสถาบันการเงิน
ระหว่างประเทศ ธนาคารแห่งประเทศไทยไม่รับเงินฝากจาก
เอกชนและไม่มีการดำเนินการเยี่ยงธนาคารพาณิชย์ และนับได้
ว่าเป็นหน่วยงานสำคัญที่สุด ที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่อเสถียรภาพ
ทางการเงิน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำเนินธุรกิจประจำวัน
และสำหรับการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้ความเชื่อมั่นในความ
มั่นคงทางเศรษฐกิจและการเงินของประเทศ ยังขึ้นอยู่กับ
สำคัญกับการมีเสถียรภาพดังกล่าว

นายป๋วย อึ๊งภากรณ์ ได้สร้างภาพพจน์ใหม่ของธนาคาร
แห่งประเทศไทย ให้เป็นหน่วยงานที่ทรงความสามารถในด้
างาน และยึดมั่นในหลักธรรมจริยาอย่างไม่สั่นคลอน ใน
ฐานะผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย นายป๋วยได้วางตัวอย่าง
เป็นอิสระ และไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองใด ๆ ทั้งสิ้น เนื่องจาก
ตระหนักดีว่าการยึดมั่นในแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ในรูปแบบ

เดิมเพียงอย่างเดียวยังไม่เพียงพอ ดังนั้นนายป๋วยจึงร่วมมือกับ
บาทอย่างแข็งขันในการอภิปราย และการวางแผนโครงการ
พัฒนาต่าง ๆ และขณะเดียวกันก็ทำการคัดค้านเมื่อเห็นว่ามิได้
เป็นการกระทำเพื่อผลประโยชน์ต่อส่วนรวมโดยแท้จริง นาย
ป๋วยได้พยายามแนะนำ ชักจูง และบางครั้งโดยการสร้างความ
กดดันอย่างละมุนละม่อมให้เจ้าหน้าที่ และธนาคารพาณิชย์ทั้ง
หลายที่ออกนอกกลุ่มนอกทางกลับเข้ามาอยู่ในแนวเดียวกัน ใน
กรณีที่มีการขัดแย้งในหลักการอย่างรุนแรง นายป๋วยก็พร้อมที่
จะลาออกทุกขณะ

ในช่วง ๑๕ ปีแรก ธนาคารแห่งประเทศไทย ไม่สามารถ
จัดสรรเงินทุนให้กับภาคธุรกิจการค้าได้อย่างเพียงพอ ทั้งนี้
เพราะว่าเงินทุนส่วนใหญ่ถูกจัดสรรไปแก้ปัญหาการขาดดุลของ
รัฐบาล นายป๋วยมีความเชื่อว่าหนทางแก้ปัญหาหนี้ได้อยู่ที่การ
จำกัดการนำเข้า แต่อยู่ที่การขยายการค้าของประเทศออกไป
ดังนั้นธนาคารแห่งประเทศไทย ภายใต้การบริหารของนายป๋วย
จึงได้ริเริ่มใช้มาตรการใหม่ ๆ และปรับปรุงระบบการเงินการ
ธนาคาร อันเป็นการส่งเสริมการส่งออก และมีผลอย่างสำคัญ
ในการทำให้ระบบการธนาคารเป็นไปอย่างมีระเบียบ และมีประ
สิทธิภาพ จากการแก้ไขกฎหมายเงินตราในปี ๒๕๐๑ ซึ่งทำ

ให้สามารถใช้พันธบัตรรัฐบาลและเอกชนเป็นเงินตราสำรองได้มากขึ้น และจากมาตรการต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงฐานะทางการเงินของรัฐบาลร่วมกัน ธนาคารแห่งประเทศไทยก็สามารถเน้นการจัดสรรเงินทุนไปสู่ภาคเอกชนได้มากขึ้น

จากเดือนกันยายน ๒๕๐๒ เป็นต้นมาธนาคารแห่งประเทศไทยได้อนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์ออกตั๋วสัญญาใช้เงิน เพื่อกู้ยืมเงินจากจำนวนพันธบัตรรัฐบาลที่ฝากไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ ๘ ต่อปี อีกไม่กี่เดือนต่อมาอัตราดอกเบี้ยสำหรับตั๋วเงินคงคลังเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๒.๕ เป็นร้อยละ ๔.๕ และเป็นร้อยละ ๕ ในปี ๒๕๐๔ ถึงแม้ว่าตั๋วเงินคงคลังที่ออกให้เมื่อมีผู้ต้องการ จะไม่เป็นที่ยอมรับสำหรับธนาคารและนักลงทุนทั่วไป มากเท่ากับพันธบัตรระยะยาวอัตราดอกเบี้ยร้อยละ ๘ ต่อปี ก็ตาม แต่ธนาคารพาณิชย์ก็นำเงินทุนส่วนที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ของตนมาลงทุนกันมากในรูปตั๋วเงินคงคลังซึ่งมีระยะเวลาได้ถอนคืนแตกต่างกันไปจากธนาคารแห่งประเทศไทย

สำหรับอัตรารับช่วงซื้อลดซึ่งถูกกำหนดไว้ร้อยละ ๗ ต่อปี มาตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๘๘ นั้น ไม่ได้มีการใช้ประโยชน์กันเท่าใด จนกระทั่งถึงเดือนพฤศจิกายน ๒๕๐๒ เมื่อธนาคาร

แห่งประเทศไทยได้ประกาศลดอัตราลงมาเหลือร้อยละ ๕ ต่อปี สำหรับการรับช่วงซื้อลดตั๋วสัญญาใช้เงินจากการส่งออก ในปี ๒๕๐๖ การรับช่วงซื้อลดขยายวงออกไปถึงตั๋วสัญญาใช้เงินจากการจัดหาวัตถุดิบเพื่อใช้ในกิจการอุตสาหกรรม และในปี ๒๕๐๗ก็ขยายรวมถึงตั๋วสัญญาใช้เงินของการขายผลผลิตอุตสาหกรรมโดยเครดิตด้วย อย่างไรก็ตามธนาคารพาณิชย์แต่ละธนาคารจะนำตั๋วสัญญาใช้เงินมาขายลดรวมกันได้ไม่เกินวงเงินสูงสุด ที่ตั้งเอาไว้สำหรับแต่ละธนาคาร ซึ่งวงเงินสูงสุดนั้นจะได้รับการพิจารณาเปลี่ยนแปลงอยู่เป็นประจำ เพื่อให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจ ธนาคารพาณิชย์ที่ไม่สามารถดำรงเงินสดสำรองตามกฎหมายได้ จะไม่ได้รับอนุญาตให้ใช้ประโยชน์จากบริการนี้

การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นของสาธารณชนในธนาคารพาณิชย์มากขึ้น ทำให้ธนาคารพาณิชย์มีกิจกรรมในวงที่กว้างขวางขึ้น และมีบทบาทสำคัญในการจัดหาเงินทุนสนองความต้องการในการพัฒนาและการขยายธุรกิจการพาณิชย์ หลักฐานประการหนึ่งซึ่งแสดงถึงความเชื่อมั่นในธนาคารพาณิชย์ก็คือเงินตราที่อยู่ในมือประชาชนได้ลดลงอย่างมากจากประมาณร้อยละ ๘๒ ของปริมาณเงินในปี ๒๔๙๕ เหลือเพียงร้อยละ ๕๖ เมื่อสิ้นปี ๒๕๐๗

พระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งนายป๋วย
เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการร่าง ในขั้นตอนหลัง ๆ ได้ให้อำนาจ
ธนาคารแห่งประเทศไทย ในการควบคุมระบบการธนาคารมาก
ขึ้น พรบ. ฉบับนี้ได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากไว้สูงพอสมควร
เพื่อทำให้ธนาคารพาณิชย์ซึ่งก่อนหน้านั้นจ่ายอัตราดอกเบี้ย
สูงกว่าที่กฎหมายอนุญาตได้มีการปฏิบัติที่เป็นไปในแนวเดียวกัน
นอกจากนี้ยังมีการกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ดำรงเงินสดสำรอง
จำนวนหนึ่ง ซึ่งคิดเป็นร้อยละของเงินฝากไว้กับธนาคารระหว่าง
ประเทศอีกด้วย ขณะเดียวกันทรัพย์สินที่มีความเสี่ยงสูงของ
ธนาคารพาณิชย์แต่ละแห่งก็จะถูกกำหนดไว้ไม่เกินสัดส่วนจำนวน
หนึ่ง เมื่อเทียบกับเงินทุนของธนาคาร

ถึงแม้ว่ากฎหมาย และระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับหลักทรัพย์
ค้ำประกันเงินกู้และอัตราดอกเบี้ย จะไม่ได้รับการถือปฏิบัติกัน
อย่างกว้างขวางในตอนแรกก็ตาม นายป๋วยก็มิได้สั่งปิดธนาคาร
ที่ไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎข้อบังคับเหล่านี้ในทันทีทันใด
แต่อย่างใด แต่ได้ใช้วิธีชักจูงเกลี้ยกล่อมให้หันมาปฏิบัติตาม
สำหรับประเทศที่มีประสบการณ์ในระบบการธนาคารพาณิชย์ยัง
ไม่ยาวนานพอเช่นนั้น ต้องนับว่าเป็นความสามารถของนายป๋วยที่
สามารถทำให้ธนาคารส่วนใหญ่ยอมปฏิบัติตามกฎข้อบังคับใหม่

จะมีช้อยกเว้นก็เพียงหนึ่งหรือสองธนาคารที่มีฐานะทางการเงิน
หนุนหลังอย่างแข็งแกร่งอยู่เท่านั้น ส่วนในกรณีที่มีปัญหาหรือ
เรื่องราวอันใดที่ยังไม่กระจ่างชัด โดยปกติก็มักจะชี้แจงอธิบาย
ให้เข้าใจกัน ในการประชุมประจำเดือน กับสมาคมธนาคาร
การไทย และในการหารือเป็นระยะ ๆ กับกลุ่มธนาคารต่าง
ประเทศ

ภายใต้พระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ ธนาคารแห่ง
ประเทศไทยต้องสำรองทองคำ เงินตราต่างประเทศ และหลัก
ทรัพย์ต่าง ๆ รวมกันไม่น้อยกว่าร้อยละ ๖๐ ของธนบัตรที่พิมพ์
ออกใช้ จากการใช้นโยบายทางการเงินที่เหมาะสมของรัฐบาล
ตามคำแนะนำของนายป๋วย ทำให้เงินสำรองนี้มีปริมาณสูงกว่า
ที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นจำนวนมากในช่วงปี ๒๕๐๕-๖

ด้วยความเพียรพยายาม ในความรับผิดชอบทางการเงิน
นายป๋วยก็ประสบความสำเร็จเมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๐๖ ในการ
ต่อสู้เสียงคัดค้านที่มีมาเป็นเวลานาน ต่อการกำหนดค่าเสมอภาค
ของเงินบาทไว้เท่ากับมูลค่าของทองคำบริสุทธิ์ ๐.๐๔๒๗๒๔๕
กรัม ซึ่งมีผลให้อัตราแลกเปลี่ยนสอดคล้องกับอัตรา ๒๐.๘๐
บาทต่อเหรียญสหรัฐอเมริกาตามราคาตลาดในตอนนั้น ธนาคาร
แห่งประเทศไทยได้ประมาณว่า จะยอมให้อัตราแลกเปลี่ยน

ขึ้นลงได้ตามราคาตลาด ไม่เกินร้อยละ ๑ ของค่าเสมอภาค
สำหรับการซื้อขายขณะนั้น ส่วนกรณีการซื้อขายแลกเปลี่ยน
ล่วงหน้า อัตราแลกเปลี่ยนจะขึ้นลงได้มากกว่านั้น การเคลื่อนไหว
ในลักษณะนี้เป็นการสร้างหลักประกันในเสถียรภาพของ
ค่าเงินบาทที่สมเหตุสมผล ในช่วงที่การพิมพ์ธนบัตรออกใช้ของ
ไทย มีทองคำและเงินตราต่างประเทศสกุลแข็ง และแลกเปลี่ยน
ได้รวดเร็วหนุนหลังอยู่ถึงร้อยละ ๘๐ ของธนบัตรที่พิมพ์ออกใช้
และขณะเดียวกันมูลค่าสำรองทองคำและเงินตราต่างประเทศยังมี
ค่าเท่ากับมูลค่าการนำเข้าถึง ๑๐ เดือนอีกด้วย

มาตรการข้างต้นนี้เป็นที่รอคอยกันมาช้านาน โดยนักธุรกิจ
และสถาบันการเงินทั้งในประเทศและระหว่างประเทศนับตั้งแต่
ปี ๒๔๙๒ เมื่อประเทศไทยได้ร่วมลงนามในความตกลงของกอง
ทุนการเงินระหว่างประเทศ ซึ่งระบุว่าประเทศสมาชิกแต่ละประ
เทศต้องกำหนดค่าเสมอภาคเงินสกุลของตนกับค่าทองคำ ทั้งนี้
เพื่อรักษาเสถียรภาพของอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินสกุลต่างๆ
เจ้าหน้าที่กองทุนการเงินระหว่างประเทศหลายคน ต่างแปลกใจ
ว่าทำไมประเทศไทยไม่สามารถดำเนินการตามข้อตกลงได้ จน
กระทั่ง ๑๔ ปีให้หลัง นายป๋วยได้ตอบคำถามนี้โดยเล่านิทาน
เกี่ยวกับสามภริยาคนหนึ่ง ซึ่งมีได้แต่งงานกันอย่างถูกต้องตาม

กฎหมาย แต่ก้อยู่กันอย่างมีความสุขและมีลูกที่น่ารักร่วมกัน
และในตอนสุดท้าย ทั้งสองก็ได้ทำพิธีแต่งงานอย่างถูกต้องตาม
กฎหมาย เมื่อฝ่ายภรรยาพบว่าสามีกำลังอยู่ในอารมณ์ดี

ปัจจุบันธนาคารแห่งประเทศไทยมีสถานะที่ถาวรแล้ว หลังจากที่ได้เข้าสถานะที่สองแห่งเป็นสำนักงาน ตั้งแต่เริ่มเปิดดำเนินการมา การปฏิบัติงานในต่างจังหวัด ซึ่งกำลังขยายวงกว้างอยู่ ทำให้สามารถเปิดสาขาแห่งแรกขึ้นมาในภาคใต้ และขณะนี้กำลังมีการที่จะเปิดสาขาอีกสองแห่งในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ความริเริ่มใหม่อีกอันหนึ่งของรัฐบาลซึ่งได้รับแรงหนุนจากนายป๋วย ก็คือการจัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ในปี ๒๕๐๒ ซึ่งนับเป็นความพยายามครั้งแรกในการกระตุ้น และระดมการลงทุนจากเอกชนในประเทศ และการลงทุนจากต่างประเทศ หลังจากจัดตั้งได้หนึ่งปีได้มีการลงนามในสัญญาส่งเสริมถึง ๘๘ ราย มีทุนจดทะเบียนรวมกัน ๘๗๔.๑ ล้านบาทและในจำนวนนี้ ๑๕๔.๘ ล้านบาทมาจากนักลงทุนชาวต่างประเทศ ซึ่งรวมแล้วประมาณว่าการส่งเสริมอุตสาหกรรมชุดนี้จะสร้างงานได้ถึง ๒๐,๒๕๔ งาน ในปี ๒๕๐๕ ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนอุตสาหกรรม พรบ. ฉบับนี้ให้สิทธิ

ประโยชน์ในหลาย ๆ ด้านแก่นักลงทุน ทั้งในประเทศและต่าง
ประเทศอย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งการยกเว้นภาษีเงินได้ให้ช่วง
ระยะเวลาหนึ่ง การยกเว้นภาษีศุลกากรให้กับเครื่องจักรหรือ
เครื่องมือที่ใช้ในการผลิต และวัตถุดิบสำคัญที่นำเข้ามาใช้ผลิต
และในกรณีที่จำเป็นก็เพิ่มอัตราภาษีศุลกากรที่จัดเก็บจากผลผลิต
คู่แข่งขึ้นให้อีกด้วย

นายป๋วยเป็นผู้หนึ่งที่สืบทอดในการริเริ่มให้มีการใช้ระบบ
วางแผนส่วนกลางในปี ๒๕๐๐ ธนาคารโลกโดยการชักนำของ
นายป๋วยได้จัดส่งคณะศึกษาศูหนึ่งเข้ามายังประเทศไทย เพื่อ
เตรียมการวางแผนพัฒนาทั่วไป จากข้อเสนอแนะของคณะ
ศึกษาศูนี้ รัฐบาลได้จัดตั้งสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติขึ้น
มาในปี ๒๕๐๒ เพื่อให้เป็นหน่วยงานทำหน้าที่วางแผนพัฒนา
๖ ปี ฉบับที่ ๑ (๒๕๐๔-๒๕๐๙)

แผนพัฒนาฉบับแรกซึ่งจัดทำสำเร็จเมื่อปลายปี ๒๕๐๓ ได้
วางเค้าโครงการพัฒนาขั้นพื้นฐานไว้ เช่น การกระจายประเภท
ผลผลิตทางการเกษตร การเปลี่ยนแปลงไปสู่การอุตสาหกรรม
และการปรับปรุงบริการสังคมด้านต่าง ๆ เป็นต้น ทั้งนี้โดยมี
ลักษณะยึดหยุ่นอย่างเต็มที่ ไว้สำหรับการจัดสร้างโครงการขั้น
ฐานสำหรับการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจไว้ด้วย เป้าหมายที่

กำหนดไว้ในสัญญานักในแผนพัฒนาฉบับนี้คือการรักษาระดับ
อัตราการลงทุนรวมร้อยละ ๑๐ ของผลิตภัณฑ์ประชาชาติเบื้องต้น
เพื่อให้มีการจ้างงานเพียงพอสำหรับประชากรที่เพิ่มขึ้น
และการเพิ่มรายได้ประชาชาติต่อหัว ในอัตราไม่น้อยกว่าร้อยละ
๓ ต่อปี เงินทุนที่จะนำมาใช้จ่ายตามแผนพัฒนาในขั้นแรก จะ
มาจากการจัดสรรงบประมาณประจำปี และจากการกักตุนภายใน
ประเทศ ถึงแม้ว่าการกักตุนจากต่างประเทศ และความช่วยเหลือ
จากต่างประเทศ ซึ่งคาดว่าจะตกประมาณร้อยละ ๓๐ ของค่า
ใช้จ่ายทั้งหมด จะเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ความพยายาม
ส่วนใหญ่จะเน้นไปในทางยกระดับอัตราการออมในประเทศเป็น
หลักสำคัญ

รัฐบาลได้ประกาศเจตนารมณ์ว่าจะดำเนินการตามแผนพัฒนา
โดยจะพยายามอาศัยเงินทุนจากธนาคารกลางให้น้อยที่สุด และ
ปรากฏว่าในช่วง ๓ ปีแรก รัฐบาลสามารถดำเนินการตามแผน
ได้โดยไม่ต้องพึ่งบริการของธนาคารกลาง เพื่อหาทางขยาย
เครดิตให้กับระบบธนาคาร ให้สอดคล้องกับความต้องการเงิน
ที่มีมากขึ้นจากกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนพัฒนา รัฐบาลได้อาศัย
รายได้จากเงินภาษีที่เพิ่มขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจโดย
ปกติ และส่วนเหลือจากการกักตุนภายในประเทศโดยการขยาย

พันธบัตรรัฐบาล ซึ่งไม่สร้างแรงกดดันทางค่าเงินเพื่อ ในช่วง ๓ ปีแรกของแผนพัฒนา ความช่วยเหลือและเงินกู้จากต่างประเทศคิดเฉลี่ยประมาณเพียงปีละ ๑,๓๕๐ ล้านบาท นับว่ามีปริมาณค่อนข้างน้อย ซึ่งแสดงว่าประเทศไทยได้พยายามพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ โดยอาศัยทรัพยากรของตนเองที่มีอยู่

ในฐานะที่เป็นกรรมการผู้หนึ่งในจำนวน ๑๐ คนของคณะกรรมการบริหาร สภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาตินับแต่จัดตั้งขึ้นมา นายป๋วยได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบ คณะอนุกรรมการชุดทางหลวง ชุดระบบการระบายน้ำและท่อน้ำทางของกรุงเทพฯ และชุดการศึกษา

ความสนใจในเรื่องระบบทางหลวงของนายป๋วย นับย้อนหลังไปได้ถึงปี ๒๔๙๖ เมื่อนายป๋วยได้เสนอต่อผู้อำนวยการคณะความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาว่า ควรมีการสร้างทางหลวงตัวอย่างขึ้น เพื่อแสดงให้เห็นถึงวิธีการสร้างถนนที่ดีและเพื่อทราบถึงค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างที่เป็นจริง เมื่อไม่มีการตะลึงงันหรือการปฏิบัติอันมิชอบทั้งหลาย ผลของข้อเสนอ^{๕๔}คือทางหลวงมิตรภาพ ซึ่งสหรัฐอเมริกาออกค่าใช้จ่ายสร้างให้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เส้นทางสายนี้^{๕๕}ทำให้ดิน

แคนป่าเขาอาณาบริเวณกว้างขวาง ที่แตก่อนการคมนาคมไป
ไม่ถึง ได้มีการขยายการปลูกพืชผลชนิดใหม่ขึ้นเป็นจำนวนมาก
รวมทั้งข้าวโพด ปอ มันสำปะหลัง ละหุ่งและถั่วเหลือง ในปี
๒๕๐๗ ข้าวโพดจากดินแดนส่วนนี้คิดเป็นร้อยละ ๒๕ ของผล
ผลิตข้าวโพดทั้งประเทศ ทำให้ปริมาณการส่งออกข้าวโพด
ซึ่งก่อนหน้านี้มีน้อยมาก ได้ขยายตัวขึ้นถึงกว่า ๙ แสนตันและ
นับเป็นสินค้าออกที่ทำรายได้สูงเป็นอันดับ ๓ ในปีนั้น รองจาก
ข้าวและยางพารา นอกจากนี้บริเวณนี้ยังเป็นแหล่งปลูกปอส่วนใหญ่
ของประเทศ ทำให้ไทยเป็นประเทศที่ส่งปอออกสูงเป็น
อันดับที่ ๖ ของโลก นับแต่ปี ๒๕๐๓ เป็นต้นมา รัฐบาลได้
ดำเนินโครงการจัดสร้างทางหลวงหลายสาย ตามคำแนะนำของ
คณะกรรมการชุดทางหลวงของนายป๋วย การจัดสร้างเส้น
ทางใหม่ ๆ เหล่านี้ จะก่อให้เกิดประโยชน์ทำนองเดียวกันต่อ
เศรษฐกิจของประเทศ

การจัดสร้างระบบการระบายน้ำและท่อทางของกรุงเทพ ฯ
รุ่นใหม่ เป็นข้อเสนอแนะอันหนึ่งของบริษัทอเมริกัน ซึ่ง
รัฐบาลได้จ้างเข้ามาศึกษาเกี่ยวกับการวางผังเมืองนครหลวง ใน
ปี ๒๕๐๐-๑ ข้อเสนอแนะนี้ไม่ได้มีการติดตามผลกันแต่ประการใด
จนกระทั่งได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการ โดยมีนายป๋วยเป็น

ประธานขึ้นมา การดำเนินงานตามโครงการซึ่งต้องใช้เงิน
จำนวนมากกำลังจะเริ่มขึ้นโดยมีลักษณะการควบคุมภายในซึ่งกัน
และกันอยู่ด้วย เพื่อเป็นการประกันว่าจะมีการใช้จ่ายเงินไป
อย่างสุจริตและมีประสิทธิภาพ

ในฐานะนักเศรษฐศาสตร์ ผู้ตระหนักถึงความสำคัญของการ
การศึกษาในฐานะเป็นปัจจัยหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจ นาย
ป๋วยได้ทุ่มเทความพยายามส่วนหนึ่งไปในการชักจูง ให้รัฐบาล
ดำเนินนโยบายการศึกษา เพื่อสร้างกำลังคนให้สอดคล้องกับ
ความต้องการทางเศรษฐกิจที่ขยายตัวอยู่ทุกขณะ นายป๋วยมี
ความเห็นว่าการพยายามในเรื่องนี้ควรเน้นไปในด้านความต่อ
เนื่องของการศึกษาอบรม และในเรื่องของคุณภาพและปริมาณ
ยิ่งไปกว่านั้นนายป๋วยเชื่อว่าปัญหาการบริหารการศึกษานั้น ควร
ได้รับการศึกษาวิเคราะห์ และแสวงหาแนวทางแก้ไขปรับปรุง
กันอย่างจริงจัง ไม่ใช่โดยนักการศึกษาเพียงกลุ่มเดียว แต่ควร
รวมทั้งบริษัทเอกชน และกิจการอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม
ทั้งหลาย ซึ่งจะเป็นผู้จ้างงานผู้ที่สำเร็จการศึกษาเหล่านั้นด้วย
ในฐานะกรรมการผู้หนึ่ง ในคณะกรรมการพัฒนาการศึกษา
ของสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ นายป๋วยได้ร่วมงานอาสา
สมัคร ซึ่งประกอบด้วยผู้ที่มีความคิดเห็นคล้ายคลึงกัน ทั้ง

ข้าราชการ นักการศึกษา และนักเศรษฐศาสตร์ แล้วจัดตั้ง
เป็นกลุ่มทำงานขึ้น โดยพบปะหารือกันทุกสัปดาห์เป็นเวลา
สองปี การดำเนินงานของกลุ่มนี้ปรากฏในผลการศึกษา ๓๗
หน้า เรื่องโครงการเงินกู้เพื่อการพัฒนาการศึกษา พ.ศ. ๒๕๐๘
-๒๕๑๓ ซึ่งได้นำเสนอในปี ๒๕๐๖ ต่อคณะกรรมการบริหาร
ของสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ และได้รับความเห็นชอบใน
หลักการ และหลังจากนั้นก็ได้มีการเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อ
พิจารณา ผลการศึกษานี้ได้กลายเป็นพื้นฐานสำคัญของโครง
การเงินกู้เพื่อการศึกษา ซึ่งคณะกรรมการพิเศษมีรัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธานได้ดำเนินต่อมา การ
ดำเนินการตามโครงการนี้จำเป็นต้องมีค่าใช้จ่ายจำนวนมาก ดัง
นั้นจึงมีความเห็นกันว่า เงินค่าใช้จ่ายส่วนหนึ่งของโครงการ
ควรได้มาจากเงินกู้จากต่างประเทศ

ธนาคารโลกซึ่งมีความสนใจต่อโครงการศึกษาของประเทศ
กำลังพัฒนาอยู่แล้ว ได้แสดงออกให้ทราบว่า จะให้การพิจารณา
เป็นพิเศษสำหรับแผนพัฒนาการศึกษาของประเทศไทย ดังนั้น
ในเดือนสิงหาคม ๒๕๐๖ คณะผู้แทนจากยูเนสโกก็ได้เดินทาง
เข้ามาประเทศไทยตามคำขอของธนาคารโลก เพื่อมาสำรวจถึง
ความจำเป็นและความเป็นไปได้ในแผนพัฒนาการศึกษา คณะ

ผู้แทนชุดนี้ได้ใช้รายงานของกลุ่มทำงานของนายป๋วย เป็นหลัก
ในการรายงานสรุปผล ขณะนั้นเงินทุนขั้นต้นสำหรับการพัฒนา
โรงเรียนอาชีวศึกษากำลังอยู่ในขั้นตอนสุดท้ายของการเจรจากับ
ธนาคารโลก/

ในประเทศไทยซึ่งก็เช่นเดียวกับในประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่
เจ้าหน้าที่ผู้มีความสามารถและผลงานดีเด่น ยิ่งทำงาน
ได้มากเพียงใดก็จะยิ่งได้รับมอบหมายให้ทำงานมากขึ้น นอก
เหนือจากตำแหน่งที่ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานเศรษฐกิจ
กิจการคลัง และสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติแล้ว นายป๋วย
ยังเป็นกรรมการในสภาวิจัยแห่งชาติเป็นเวลาหลายปี รวมทั้ง
เป็นหัวหน้าหน่วยเศรษฐกิจของสภาวิจัย ฯ อีกด้วย นายป๋วย
เป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญด้วยผู้หนึ่งตั้งแต่ปี ๒๕๐๒ แต่
เข้าร่วมในการประชุมด้วยน้อยครั้ง ในฐานะกรรมการในคณะ
กรรมการสถิติแห่งชาติ ตั้งแต่ปี ๒๕๐๔ นายป๋วยได้มีบทบาท
ไม่น้อยผู้หนึ่งในการปรับปรุงการจัดเก็บข้อมูลให้ทันสมัย และ
มีความถูกต้องมากขึ้น นายป๋วยได้เห็นว่า ถ้าปราศจากข้อมูล
เช่นนี้ การกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจก็ถูกต้องสมเหตุผล
ก็ไม้อาจกระทำได้ นับตั้งแต่ปี ๒๕๐๕ นายป๋วยได้ดำรงตำแหน่ง
ที่ปรึกษาของคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ในเดือนมีนาคม

๒๕๐๗ นายป๋วยได้รับแต่งตั้ง^๕โดยนายกรัฐมนตรีให้เป็นกรรมการผู้หนึ่งในคณะกรรมการพิเศษ ๕ คน ซึ่งมีหน้าที่สอบสวนข้อกล่าวหาการโกงกินเงินหลวงในกองมรดกของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้วายชนม์ นอกจากนี้^๕นายป๋วยยังทำหน้าที่เป็นผู้แทนไทยในคณะกรรมการของสถาบันเพื่อการพัฒนา และการวางแผนเศรษฐกิจแห่งเอเชียขององค์การสหประชาชาติ นับตั้งแต่ปี ๒๕๐๖ เป็นต้นมาอีกด้วย

เพื่อเป็นการรำลึกถึงคุณความดีของนายป๋วย ที่อุทิศให้แก่ราชการ นายป๋วยจึงได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นต่าง ๆ ดังนี้

พ.ศ. ๒๕๐๕ มหาวิริยมงกุฏ

พ.ศ. ๒๕๐๗ มหาปฐมภูมามารณ์ช้างเผือก

พ.ศ. ๒๕๐๘ ทุติยะจุลจอมเกล้าวิเศษ

* ในระหว่างปี ๒๕๐๖ นายป๋วยรับบรรยายวิชาหลักเศรษฐศาสตร์แก่นักศึกษาชั้นปีที่หนึ่ง และชั้นปีที่สอง ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นประจำ และยังเป็นกรรมการในสภามหาวิทยาลัยด้วย ในเดือนกันยายน ๒๕๐๗ ได้รับแต่งตั้ง^๕เป็นคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ด้วยความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะทุ่มเทตัวเองให้กับการปรับปรุงการศึกษา สำหรับ

ผู้จะเป็นนักเศรษฐศาสตร์ของไทยต่อไปในอนาคต นายป๋วย
จึงได้ขออนุญาตลาออกจากตำแหน่ง ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย
อย่างไรก็ดี นายกรัฐมนตรีสมัยนั้น ตระหนักดีว่า นาย
ป๋วยเป็นผู้มีส่วนสำคัญในความศรัทธาของทั้งในประเทศและต่าง
ประเทศ ที่มต่อการดำเนินงานของธนาคารแห่งประเทศไทย
นายกรัฐมนตรีจึงได้ขอร้องให้นายป๋วยดำรงตำแหน่งผู้ว่าการต่อ
ไปก่อนจนกว่าจะหาผู้มาดำรงตำแหน่งแทนได้ มีรายงานกล่าว
ว่า ผู้ที่ได้รับการทาบทามให้ดำรงตำแหน่งผู้ว่าการหลายคนต่าง
ยืนยันว่าไม่สามารถที่จะทำหน้าที่นี้ได้ดีเท่า นายป๋วย

✓ ในชีวิตการทำงาน นายป๋วยไม่เคยคิดว่างานในตำแหน่ง
ต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมายให้ทำเป็นงานที่ง่ายสบาย ไม่ต้องใช้
ความพยายามแต่อย่างใด นายป๋วยได้ทุ่มเทความสามารถปฏิบัติ
หน้าที่มากมายหลายอย่างด้วยความตั้งใจและพากเพียรยิ่ง นาย
ป๋วยเป็นผู้ที่ใจกว้างและพร้อมที่จะให้ความดีความชอบแก่เพื่อน
ร่วมงาน และเจ้าหน้าที่ใต้บังคับบัญชาเสมอ เมื่อเห็นว่าสมควร
ได้รับ และโดยปกติเมื่อเห็นว่าสำนักงานแห่งใดที่เข้าไปรับผิดชอบ
บริหารงานนั้น สามารถดำเนินต่อไปได้โดยเรียบร้อยดีแล้ว
นายป๋วยก็จะเสนอแนะให้หาผู้อื่นมาดำรงตำแหน่งแทนตน เพื่อ
ส่งเสริมผู้ใต้บังคับบัญชาได้มีโอกาสเลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น ตัว

อย่างในเรื่องนี้ได้แก่ การลาออกจากตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ เพื่อให้ผู้ช่วยของนายป๋วยได้ขึ้นมาดำรงตำแหน่งแทน

ในด้านความอดสาหัสและความตั้งใจนั้นของนายป๋วยนั้น ผู้ร่วมงานใกล้ชิดคนหนึ่งกล่าวว่าประมาณร้อยละ ๗๐ ของความพยายามของนายป๋วยเป็นไปเพื่อการขจัดความไม่มีประสิทธิภาพและคอร์รัปชัน แต่นายป๋วยเองมิได้มีความย่อท้อแต่อย่างใด บางคนได้กล่าวชื่นชมในวิธีการอันสุขุมและมีเหตุผลที่นายป๋วยได้ใช้มาโดยตลอดในการปกป้องชื่อเสียงของธนาคารแห่งประเทศไทยและของรัฐบาล รวมถึงการคัดค้านอดีตนายกรัฐมนตรีผู้ล่วงลับไปแล้ว (หมายถึงจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์) เกี่ยวกับแผนการนำเงินสำรองส่วนเกินมาใช้หมุนในการพิมพ์ธนบัตรเพิ่มขึ้นเพื่อมาใช้ในโครงการพัฒนา ซึ่งจะจัดทำอย่างใหญ่โตมโหฬาร นายป๋วยตระหนักดีว่าวิธีการนี้จะสร้างแรงกดดันเงินเพื่ออย่างรุนแรง จึงได้พยายามใช้ความสามารถ และความขำขันชำนาญของตนอย่างที่สุด จนสามารถหยุดยั้งการพิมพ์ธนบัตรเพิ่มขึ้นได้สำเร็จ โดยยินยอมให้ใช้เงินสำรองส่วนเกินจำนวนหนึ่งเพื่อการพัฒนาดังกล่าวได้ ในคราวที่นายป๋วยต้องทำการปกป้องประเทศไทยในที่ประชุมคณะมนตรีเศรษฐกิจระหว่างประเทศเกี่ยวกับ

กรณีกลอบขนคืบๆ ออกนอก รัฐบาลได้มีคำสั่งให้นายป๋วยเติน
ออกจากที่ประชุม นายป๋วยไม่เห็นด้วยจึงได้เสนอให้รัฐบาลมี
คำสั่งใหม่ ทั้งนี้เพื่อนาคตและชื่อเสียงของประเทศไทยเอง
รัฐบาลในสมัยนั้นได้มีคำสั่งใหม่ว่า ให้นายป๋วยทำอะไรก็ได้
ตามที่เห็นควร

ปาฐกถาในที่สาธารณะของนายป๋วยนั้น มักมีผลในทาง
เตือนสติขั้วขั้วอยู่เสมอ และในบางครั้งก็มีผลให้มีการแก้ไข
เปลี่ยนแปลงกฎหมายด้วย ภายใต้ภาวะการณ์ทางการเมืองของ
ไทยสมัยนั้น ซึ่งคณะทหารที่ทำการปกครองประเทศมีอำนาจ
เกือบเด็ดขาด บ่อยครั้งนายป๋วยต้องแสดงความคิดเห็นออกมา
อย่างเบีนัย แต่ขณะเดียวกัน ก็สามารถเข้าใจได้โดยไม่ผิด
พลาดด้วย ในงานเลี้ยงประจำปีของสมาคมธนาคารไทยใน
ปี ๒๕๐๗ นายป๋วยได้กล่าวยกย่องหลักการอันดีของจอมพล
ถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ที่ว่า ผู้ที่เป็นรัฐมนตรีจะต้อง
ไม่ยุ่งเกี่ยวกับกิจการทางการค้า ขณะเดียวกันนายป๋วยก็กล่าวว่า
มีคำถามอยู่ข้อหนึ่ง ซึ่งนายป๋วยเองก็ไม่สามารถตอบได้ นั่น
ก็คือกิจการธนาคารเป็นกิจการทางการค้าหรือไม่ หลังจากได้
อ่านคำปราศรัยของนายป๋วย ในวันรุ่งขึ้น นายกรัฐมนตรี
ได้ประกาศลาออกจากคณะกรรมการอำนวยการทางธนาคารสอง

แห่งทันที พร้อมทั้งได้ออกคำสั่งให้รัฐมนตรีทั้งหลายปฏิบัติตาม
ด้วย ยกเว้นกรณีธนาคารทหารไทยเท่านั้น

ด้วยลักษณะของการเป็นผู้ที่ไม่เสแสร้งแก่งทำ และไม่วาง
โต นายป๋วยยืนกรานว่าเขาไม่ควรได้รับเงินเดือนมากเกินไป
ถึงแม้ว่าจำนวนที่นายป๋วยรับนั้น จะน้อยกว่าเงินเดือนเต็มตาม
อัตราของตำแหน่งหน้าที่ที่ทำอยู่ก็ตาม นายป๋วยก็ตระหนักดีว่า
รายได้ของเขานั้น ยังสูงกว่ารายได้เฉลี่ยของประชากรอยู่มากที่
เดียว นายป๋วยนับว่าเป็นผู้ที่มมมนุษยธรรมทั้งในการกระทำและ
ในความคิด และด้วยความทรงจำเกี่ยวกับความยากลำบากของ
มารดาตน ที่ต้องดิ้นรนหาเลี้ยงครอบครัวใหญ่ นายป๋วยจึงได้
ให้การช่วยเหลือแก่กลุ่มผู้ที่ประสบความยากลำบากเช่นนี้อยู่เสมอ
และในบางครั้งก็กระทำไปโดยไม่ประสงค์จะออกนาม แต่ที่
สำคัญที่สุดก็คือไม่เคยมีการคุยโวโอ้อวดในการช่วยเหลือเจือจาน
ผู้อื่นที่ได้กระทำลงไปแต่อย่างใด ถึงแม้ว่านายป๋วยจะไม่มีทุน
รอนของตนเองก็ตาม แต่ก็ไม่เคยเป็นที่ปรากฏว่า นายป๋วยมี
ความสนใจในการทำธุรกิจการค้าใด ๆ ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือ
ทางอ้อม

นายป๋วยจัดงานเลี้ยงรับรองเฉพาะที่เป็นงานรับรองของทาง
การ ซึ่งต้องกระทำในฐานะผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย

เท่านั้น โดยจัดขึ้นที่ธนาคารแห่งประเทศไทย หรือไม่ก็ตาม
ภักตาคารทั่วไป สำหรับเวลาว่างซึ่งหาได้ยากมาก นายป๋วยจะ
สงวนไว้สำหรับครอบครัว ด้วยอุปนิสัยแบบเป็นตัวของตัวเอง
และความรู้สึกที่ไม่ได้เห็นความสำคัญกับรูปแบบของการตกแต่ง
นายป๋วยไม่มีชุดดินเนอร์แจ็กเก็ตเป็นของตัวเอง และยืนยันว่า
ไม่จำเป็นต้องใช้มันด้วย บุตรชายทั้งสามคนของนายป๋วย ขณะ
กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนไทยในกรุงเทพฯ ซึ่งฝึกกับบุตรของ
ผู้มีตำแหน่งหน้าที่สูงคนอื่น ๆ ซึ่งมักจะส่งไปโรงเรียนต่างประเทศ
เช่นกัน สำหรับงานอดิเรกนั้น นายป๋วยรับว่าสำหรับเขาก็คือ
'การทำงาน' ด้วยความรู้สึกห่วงใยกับการสร้างสภาพทัศนเพื่อ
ประเทศชาติโดยทั่วไป และเพื่อประชาชนผู้ยากไร้ โดยเฉพาะ
นายป๋วยได้แปลบทความ เกี่ยวกับบริการสังคมสงเคราะห์ใน
อังกฤษซึ่งเขียนโดยภรรยานายป๋วยเองเป็นภาษาไทย บทความ
ปรากฏอยู่ในหนังสือแรงงานศพของมารดานายป๋วยในปี๒๔๙๓
และได้รับการตีพิมพ์ในเวลาต่อมา โดยสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ
ซึ่งได้ใช้บทความนี้ ในหลักสูตรฝึกอบรมงานสังคมสงเคราะห์
อันเป็นหลักสูตรแรกในประเทศไทย เนื่องจากมีความสนใจ
ที่คล้ายกันกับของภรรยา ซึ่งเป็นนักสังคมสงเคราะห์อาสาสมัคร
ที่ออกทำงานอย่างจริงจัง นายป๋วยจึงได้ดำรงตำแหน่งประธาน
มูลนิธิเด็กพิการในระหว่างปี ๒๔๙๘-๙ ด้วย

✓ โดยการกระทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง นายป๋วยได้ทำให้ผู้ร่วมงาน และเจ้าหน้าที่ของเขาเปี่ยมไปด้วยความภาคภูมิใจ และชื่นชมกับการปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพ นอกจากนั้นการกระทำของนายป๋วยยังเป็นแรงบันดาลใจสำหรับข้าราชการผู้ชนชั้นแข็งคนอื่น ๆ จำนวนมากในขณะเดียวกันอีกด้วย นายป๋วยผู้ซึ่งถือว่าความเรียบง่ายคือความงาม และความซื่อสัตย์สุจริตคือคุณความดีสูงสุดของชีวิตข้าราชการ เป็นหลักประจำใจซึ่งยึดถือมาช้านาน และได้เผยแพร่กับเพื่อนร่วมงานด้วยว่า พวกเราในฐานะนักเศรษฐศาสตร์ผู้แสวงหาความจริงและผู้ใช้วิชาชีพ จะต้องไม่เพียงแต่ที่คอยเรียนรู้อยู่เสมอ และทำงานอย่างมีประสิทธิภาพเท่านั้น พวกเราจะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต และต้องแสดงให้เห็นปรากฏออกมาถึงความซื่อสัตย์สุจริตนั้น อย่างเพียงพอที่จะเรียกร้องให้ผู้อื่นมีความซื่อสัตย์สุจริตด้วย

สิงหาคม ๒๕๐๘

มณิลา, ฟลิปปินส์

แปลจากประวัติที่มูลนิธิแมกซายซาย กรุงมณิลา เรียบเรียงขึ้นเพื่อประกอบเป็นเอกสารในการพิจารณาอบรมรางวัลให้นายป๋วย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘

บทความ

ความรุนแรงและรัฐประหาร

๖ ตุลาคม ๒๕๑๕

เจตนาและความทารุณโหดร้าย

๑. ในวันพุธที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๕ เวลาประมาณ ๗.๓๐ น. ตำรวจไทย โดยคำสั่งของรัฐบาลเผด็จการประมาท ได้ใช้อาวุธสงครามบุกเข้าไปในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ยังไม่เลือกหน้า และมีกำลังของคณะกระทิงแดง ลูกเสือชาวบ้าน และนวพล เสริม บ้างก็เข้าไปในมหาวิทยาลัยกับตำรวจ บ้างก็ล้อมมหาวิทยาลัยอยู่ข้างนอก เพื่อทำร้ายผู้ต้องหาจนออกมาจากมหาวิทยาลัย ผู้ที่ถูกยิงตายหรือบาดเจ็บก็ตายไป บาดเจ็บไป คนที่หนีออกมาข้างนอกไม่ว่าจะบาดเจ็บหรือไม่ ต้องเสี่ยงกับความทารุณโหดร้ายอย่างยิ่ง บางคนถูกแขวนคอ บางคนถูกราดน้ำ

มันแล้วเผาทิ้งเป็น คนเป็นอันมากก็ถูกซ่อม ปรากฏตามข่าว
ทางการว่าตายไป ๕๐ กว่าคน แต่ข่าวที่ไม่ใช่ทางการว่าตายกว่า
ร้อย และบาดเจ็บหลายร้อย

ผู้ที่ยอมให้ตำรวจจับแต่โดยดีมีอยู่หลายพันคน เป็นนัก
ศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ หลายมหาวิทยาลัย เป็นประชาชน
ธรรมดาสามัญ เป็นเจ้าหน้าที่และอาจารย์ของมหาวิทยาลัยธรรม
ศาสตร์ซึ่งได้รับคำสั่งให้เผาคณะอาคารสถานที่ และทรัพย์สินของ
มหาวิทยาลัยก็มีใช้น้อย

เมื่อเราผู้ต้องหาทั้งหลายไปยังสถานที่ตำรวจ และที่คุมขัง
อื่น มีหลายคนที่ถูกตำรวจซ่อมและทรมานด้วยวิธีต่าง ๆ บางคน
ถูกทรมานจนต้องให้การตามที่ตำรวจต้องการจะให้การ และ
ชดทอคิดถึงเพื่อน

๒. เจตนาที่จะทำลายล้างพลังนักศึกษา และประชาชนที่ไฟเสรี
ภาพนั้นมียุ่ยาวนานแล้ว ในตุลาคม ๒๕๑๖ เมื่อมีเหตุทำให้เปลี่ยน
ระบบการปกครองมาเป็นรูปประชาธิปไตยนั้น ได้มีผู้กล่าวว่า
ถ้าผู้นำนักศึกษา ประชาชนได้สักหมื่นสองหมื่นคน บ้านเมือง
จะสงบราบคาบ และได้สืบเจตนานี้ต่อมาจนถึงทุกวันนี้ ในการ
เลือกตั้งเมษายน ๒๕๑๙ ได้มีการปิดประกาศ และโฆษณาจาก
พรรคการเมืองบางพรรคว่า “สังคมนิยมทุกชนิตเป็นคอมมิวนิสต์”

และกิตติวุฒโฒนพลภิกขุ ยังได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ว่า
การฆ่าคอมมิวนิสต์นั้นไม่เป็นบาป ^๑ ถึงแม้ในกันยายน-ตุลาคม
๒๕๑๙ เอง ก็ยังมีผู้กล่าวว่า ^๒ การฆ่าคนที่มาชุมนุมประท้วง
จอมพลถนอม กิตติขจรสัก ๓๐,๐๐๐ คนก็เป็นการลงทุนที่ถูกต้อง
๓. ผู้ที่ได้อำนาจทางการเมือง ในเดือนตุลาคม ๒๕๑๖
ได้แก้ทหารและตำรวจบางกลุ่ม ผู้ที่เกรงว่าในระบบประชาธิปไตย
ตนจะสูญเสียอำนาจทางเศรษฐกิจไป ได้แก้พวกนายทุน
เจ้าของที่ดินบางกลุ่ม และผู้ที่ไม่ประสงค์จะเห็นระบบประชาธิปไตย
ในประเทศไทย กลุ่มเหล่านี้ได้พยายามอยู่ตลอดเวลาที่จะ
ทำลายล้างพลังต่าง ๆ ที่เป็นปรปักษ์แก่ตนด้วยวิธีต่าง ๆ ทาง
วิทยุและโทรทัศน์ ทางหนังสือพิมพ์ ทางใบปลิวโฆษณา ทาง
ลอบปลงศพ ทางบัตรสนเท่ห์ ทางจดหมายซึ่งเป็นบัตรสนเท่ห์
ขู่เข็ญต่าง ๆ และได้ก่อตั้งหน่วยต่าง ๆ เป็นเครื่องมือซึ่งจะได้
กล่าวถึงในข้อ ๒๐ และข้อต่อ ๆ ไป

วิธีการของบุคคลกลุ่มเหล่านี้คือ ใช้การปลุกผีคอมมิวนิสต์
โดยทั่วไป ถ้าไม่ชอบใครก็ป้ายว่าเป็นคอมมิวนิสต์ แม้แต่นายก
รัฐมนตรีก็ถูกป้าย หรือเสนีย์ หรือพระราชกณะบางรูปก็ไม่
เว้นจากการถูกป้าย อีกวิธีหนึ่งคือการอ้างถึงชาติ ศาสนา

พระมหากษัตริย์ เป็นเครื่องมือในการขายผี ถ้าใครเป็นปรปักษ์
ก็แปลว่าไม่รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

๔. ในกรณีของก้นยายน-ตุลาคม ๒๕๑๙ นี้ เมื่อจอมพลถนอม
กิตติขจร เข้ามาในประเทศไทย ก็อาศัยกาสาวพัสตร์ คือศาสนา
เป็นเครื่องกำบัง และในการโจมตีนักศึกษาประชาชน ที่มหา
วิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก็ใช้สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นข้ออ้าง

การแขวนคอ (ก้นเทศ)

๕. จอมพลถนอมเข้าประเทศไทยเมื่อ ๑๙ กันยายน นักศึกษา
กรรมกร ชาวไร่ชาวนา ประชาชนทั่วไปมีการประท้วง แต่
การประท้วงคราวนี้ผิดกับคราวก่อน ๆ ไม่เหมือนแม่แต่เมื่อ
คราวจอมพลประภาส จารุเสถียรเข้ามา คือกลุ่มผู้ประท้วง
แสดงว่าจะให้โอกาสแก่รัฐบาลประชาธิปไตยแก้ปัญหา จะเป็น
โดยให้จอมพลถนอมออกจากประเทศไทยไป หรือจะจัดการกับ
จอมพลถนอมทางกฎหมาย ในระหว่างนั้นก็ได้มีการปิดประกาศ
ในที่สาธารณะต่าง ๆ เพื่อประณามจอมพลถนอม และได้มีการ
ชุมนุมกันเป็นครั้งคราว (จนกระทั่งถึงวันที่ ๔ ตุลาคม)

การปิดประกาศประท้วงจอมพลถนอมนั้น ได้รับการต่อต้าน
อย่างรุนแรงจากกลุ่มที่เป็นปรปักษ์ต่อนักศึกษาประชาชน นัก

ศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒ คน และนิติจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย ๑ คนถูกทำร้ายในการนี้ บางคนถึงสาหัส

ที่นครปฐม พนักงานของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ๒ คน
ออกไปปิดประกาศประท้วงจอมพลถนอม ได้ถูกคนร้ายฆ่าตาย
และนำไปแขวนคอไว้ในที่สาธารณะ ต่อมา^๕รัฐบาลยอมรับว่าคน
ร้ายนั้นคือตำรวจนครปฐมนั่นเอง

๖. ในการประท้วงการกลับมาของจอมพลถนอม^๕ ศูนย์กลาง
นิสิตนักศึกษาได้รับความร่วมมือจาก 'วีรชน ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖'
คือผู้ที่ได้รับบาดเจ็บจากการปะทะกัน ในตุลาคม ๒๕๑๖ (บางคน
ก็พิการตลอดชีวิต) และญาติของ 'วีรชน' ^๕นั้น ๆ ญาติของวีรชน
ทำการประท้วงโดยนั่งอดอาหารที่ทำเนียบรัฐบาลในราว ๆ ต้น
เดือนตุลาคม แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่ที่ทำเนียบพยายาม
ขัดขวางด้วยวิธีต่าง ๆ ในวันอาทิตย์ที่ ๓ ตุลาคมด้วยความร่วม
มือของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ชุมนุมพุทธศาสตร์
ประเพณี ญาติวีรชนจึงได้ย้ายมาทำการประท้วงที่มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ บริเวณลานโพธิ์ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยในวันจันทร์
ที่ ๔ ตุลาคม คาดว่าคงจะมีการก่อฝูงชนขึ้น^๕นั้น เป็นอุปสรรค
ต่อการสอบของนักศึกษา จึงได้มีหนังสือถึงนายกรัฐมนตรี
และรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยแห่งรัฐ ขอให้รัฐบาล

จัดหาที่ที่ปลอดภัยให้ผู้ประท้วงประท้วงได้โดยสงบและปลอดภัย
๗. ในเที่ยงวันจันทร์ที่ ๔ ตุลาคม^๕เอง เหตุการณ์^{๘๘๗}เป็นไป
อย่างคาด คือ ได้เกิดการชุมนุม^{๖๕}ขึ้น มีนักศึกษาธรรมศาสตร์
นักศึกษามหาวิทยาลัยต่าง ๆ ตลอดจนประชาชนไปชุมนุมกันที่
ลานโพธิ์ ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ประมาณ ๕๐๐ คน ได้
มีการอภิปรายกันถึง (๑) เรื่องจอมพลถนอม (๒) เรื่องการ
ฆ่าพนักงานไฟฟ้าส่วนภูมิภาคที่นครปฐม และได้มีการแสดง
การจับพนักงานไฟฟ้า^๖นั้นแขวนคอ โดยนักศึกษาสองคน คน
หนึ่ง^{๗๗}ชื่ออินท^{๗๗}เป็นนักศึกษาศิลปศาสตร์ปีที่ ๔ และเป็นสมาชิก
ชุมนุมการละคอน แสดงเป็น^{๗๗}ผู้ถูกแขวนคอ

จากปากคำของอาจารย์หลายคน ที่ได้ไปดูการชุมนุมกัน
เที่ยงวันจันทร์ที่ ๔ ตุลาคม^๕นั้น ผู้แสดง^{๗๗}ได้ดีมาก ไม่มี
อาจารย์ผู้ใด^{๗๗}ที่ไปเห็นแล้วจะสะกุดใจว่าอินท^{๗๗}แต่งหน้า หรือ
มีใบหน้าเหมือนเจ้าฟ้าชาย มกุฎราชกุมาร เป็นการแสดงโดย
เจตนาจะกล่าวถึงเรื่อง^{๗๗}ที่นครปฐมโดยแท้

เมื่อ^{๗๗}อธิการบดีลง^{๗๗}ไประงับการชุมนุม^{๗๗}นั้น เป็นเวลาเกือบ
๑๔ น. แล้ว การแสดงเรื่องแขวนคอ^{๗๗}นั้นเลิกไปแล้ว ก่อนหน้า^{๗๗}
นั้นมีการประชุมคณะ^{๗๗}บดีจนถึงเกือบ ๑๓ น. อธิการบดีรับ

ประทานอาหารกลางวันที่ดีก็เศรษฐกิจศาสตร์ราว ๆ ๑๓ น. ถึง ๑๓.๓๐ น. พอกลับจากตึกเศรษฐกิจศาสตร์จะไปห้องอธิการบดี เห็นว่ามีการชุมนุมกัน เป็นอุปสรรคต่อการสอบไล่ของนักศึกษา จึงได้ไปห้าม

๘. รุ่งขึ้นหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ หลายฉบับได้ลงรูปถ่ายการชุมนุม และการแสดงแว่นคอนน์ จากรูปหนังสือต่าง ๆ เห็นว่านาย อภินันท์^๕ หน้าตาละม้ายมกุฎราชกุมารมาก แต่ไม่เหมือนทีเดียว แต่ในภาพของหนังสือพิมพ์ดาวสยาม (ซึ่งเป็นฉบับที่อยู่กับศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาตลอดมา) รูปเหมือนมาก จนกระทั่งมีผู้สงสัยว่าดาวสยามจะได้ไปจงใจแต่งรูปให้เหมือน

เรื่องสถานวิทยานเกราะ (ซึ่งก็เป็นฉบับที่อยู่กับศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา และเคยเป็นผู้บอกบทให้หน่วยกระทั้งแดงใจมืดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ด้วยอาวุธและลูกระเบิด เมื่อสิงหาคม ๒๕๑๘) ก็เลยนำเอามาเป็นเรื่องสำคัญ กล่าวหาว่าศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาเป็นคอมมิวนิสต์ เจตนาจะทำลายล้างสถาบันพระมหากษัตริย์ จึงได้พยายามแต่งหน้านักศึกษาให้เหมือนมกุฎราชกุมารแล้วนำไปแขวนคอ ในการกระจายเสียงของยานเกราะ^๕ นั้น ได้มีการยุยงให้แก่นักศึกษาที่ชุมนุมกันอยู่ในธรรมศาสตร์^๕ นั้นเสีย ยานเกราะได้เริ่มโจมตีเรื่องนเวลาประมาณ ๑๘ น.

ในวันอังคารที่ ๕ ตุลาคม และได้กระจายเสียงติดต่อกันมาทั้ง
คืนวันอังคารต่อเนื่องถึงเช้าวินพุธที่ ๖ ตุลาคม

การประชุมประท้วง ๔ ตุลาคม ๒๕๑๕

๙. ส่วนทางศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา^๕ ได้จัดให้มีการชุมนุมที่
สนามหลวงประท้วง (๑) ให้รัฐบาลจัดการกับจอมพลถนอม
กิตติขจร (๒) ให้จับผู้ที่เป็นฆาตกรแขวนคอที่นครปฐมมา
ลงโทษ ตั้งแต่วันศุกร์ที่ ๑ ตุลาคม เป็นการทดลอง 'พลัง'
ตามทฤษฎี^๖กล่าว แล้วเลิกวันเสาร์ที่ ๒ อาทิตย์ที่ ๓ เพราะ
มีตลาดนัด^๗ของสนามหลวง แล้วนัดชุมนุมกันอีกในเย็นวัน
จันทร์ที่ ๔ ตุลาคม

การประชุมประท้วงดังกล่าว ได้ทราบจากนักศึกษาว่า
กำหนดจัดกันในช่วงต้นเดือนตุลาคมเพราะเป็นระยะที่นายทหาร
ชั้นผู้ใหญ่เปลี่ยนตำแหน่งที่สำคัญ ๆ เนื่องจากมีผู้ครบเกษียณ
อายุไป ๓๐ กันยายน ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาสืบทราบมาว่า
อาจจะมีการกระทำรัฐประหารโดยนายทหารผู้ใหญ่บางกลุ่มที่ไม่
พอใจการสับเปลี่ยนตำแหน่งที่สำคัญ จึงต้องการจะแสดงพลัง
นักศึกษาเป็นการป้องกัน^๘การรัฐประหาร ในขณะเดียวกันก็เพื่อ
เรียกร้องให้รัฐบาลกระทำสองอย่างข้างต้น

ฝ่ายทางสภากรรมกรก็กำหนดว่า จะมีการสไตรค์สนับสนุน
การประท้วงเพียง ๑ ชั่วโมงเป็นขั้นแรกในวันศุกร์ที่ ๘ ตุลาคม
เรื่องการชุมนุมประท้วงของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาที่สนาม
หลวงนั้น มีหนังสือพิมพ์หลายฉบับไปถาม ม.ร.ว. เสนีย์
ปราโมช นายกรัฐมนตรีว่า ถ้าเขาจะมาชุมนุมกันที่ในธรรม
ศาสตร์ นายกรัฐมนตรีเห็นเป็นอย่างไร นายกรัฐมนตรีตอบว่า
ถ้าย้ายไปชุมนุมกันที่ธรรมศาสตร์ก็จะดีมาก (หนังสือพิมพ์ต่อมา
ได้มาถามอธิการบดีธรรมศาสตร์ว่าเห็นเป็นอย่างไร ในคำตอบ
ของนายกรัฐมนตรี อธิการบดีตอบว่า ไม่ดีเลย)

๑๐. ในการชุมนุมประท้วงที่สนามหลวง เมื่อวันที่จันทร์ที่ ๔
ตุลาคมนั้น เหตุการณ์ก็เหมือนกับการชุมนุมประท้วงในเดือน
สิงหาคม เมื่อจอมพลประภาสเข้ามา คือพอฝนตกเข้าสู่ผู้ชุมนุมก็
หักประท้วงด้านสนามหลวงเข้ามาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ตั้งแต่เวลา ๒๐ น.

ทางผู้บริหารมหาวิทยาลัย ได้ไปแจ้งความต่อตำรวจชนะ
สงครามตามระเบียบ ทางตำรวจชนะสงครามได้ส่งกำลังตำรวจ
ประมาณ ๔๐ คน ไปคุมเหตุการณ์ที่ด้านวัดมหาธาตุร่วมกับรอง
อธิการบดีฝ่ายการนักศึกษา ในการชุมนุมประมาณ ๒๕,๐๐๐-
๔๐,๐๐๐ คนนั้น ตำรวจ ๔๐ คนคงจะทำอะไรมิได้นอกจากจะ

ใช้อาวุธห้ามผู้ชุมนุมมิให้เข้ามหาวิทยาลัย ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นจริง ก็จะทำให้เกิดจลาจล ซึ่งมีใช้สิ่งที่ไม่ค่อย ๆ หรือรัฐบาลต้องการ ฉะนั้น จึงเป็นภาวะที่ต้องจำยอมให้เข้ามาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ฝ่ายกระตือรือร้นและแนวพลนั้น ก็มาชุมนุมกันอยู่ทั่วตมหาราชฯ อีกมุมหนึ่ง แต่เนื่องจากมีกำลังน้อยเพียงไม่กี่สิบคน จึงมิได้ทำอะไร

ทางด้านศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ก็ชุมนุมค้างคืนอยู่ในธรรมศาสตร์ตลอดมาจนถึงเช้าวันพุธที่ ๖ ตุลาคม ซึ่งเป็นเวลาที่เกิดเหตุ

๑๑. ทางฝ่ายผู้บริหารมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อมีประชาชนจำนวนมากไหลบ่ากันเข้ามาในเวลา ๒๐ น. ของวันจันทร์ที่ ๔ ตุลาคม ก็ได้โทรศัพท์หารือกับ ดร. ประกอบ หุตะสิงห์ องคมนตรี นายกสภามหาวิทยาลัย และด้วยความเห็นชอบของ ดร. ประกอบ ได้สั่งปิดมหาวิทยาลัยทันทีเพื่อป้องกันมิให้นักศึกษาอื่น และอาจารย์ ข้าราชการมหาวิทยาลัยต้องเสี่ยงต่ออันตราย (คราวจอมพลประภาสเข้ามาได้สั่งปิดมหาวิทยาลัยเมื่อมีการยิงกันและทิ้งระเบิดตายไป ๒ ศพแล้ว) และได้โทรศัพท์หารือรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยแห่งรัฐ ก็ได้รับความ

เห็นชอบ จึงมีหนังสือเป็นทางการรายงานท่านนายกรัฐมนตรี
และรัฐมนตรีว่าการทบวงอีกโสดหนึ่ง

ครั้นแล้วผู้บริหารมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก็ย้ายสำนักงาน
ไปอาศัยอยู่ที่สำนักงานการศึกษาแห่งชาติชั่วคราว ทั้งเจ้าหน้าที่
รักษาทรัพย์สิน และอาคารของมหาวิทยาลัยไว้ประมาณ ๔๐-
๕๐ คน และได้ติดต่อกับเจ้าหน้าที่เหล่านั้นตลอดเวลาโดยทาง
โทรศัพท์และทางอื่น

การปลุกระดมมวลชน และกฎหมาย

๑๒. ฝ่ายยานเกราะและสถานีวิทย์ในเครือของยานเกราะกระดุม
ปลุกปั่นให้ฝูงเหี้ยมแค้นนิสิตนักศึกษาประชาชน ที่ประท้วงอยู่
ในธรรมศาสตร์ตลอดเวลา โดยอ้างว่าจะทำลายล้างสถาบัน
พระมหากษัตริย์ โดยระดมหน่วยกระต๊อง นวพล และลูกเสือ
ชาวบ้านให้กระทำการ ๒ อย่าง คือ (๑) ทำลายพวก 'คอม
มิวนิสต์' ที่อยู่ในธรรมศาสตร์ (๒) ประท้วงรัฐบาลที่จัดตั้ง
รัฐบาลใหม่โดยไม่ให้นายสมัคร สุนทรเวช และนายสมบุญ
ศิริธร ได้เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย

การทำลายพวก 'คอมมิวนิสต์' ในธรรมศาสตร์นั้น ได้ใช้
ให้กระต๊อง และอันธพาลใช้อาวุธยิงเข้าไปในธรรมศาสตร์

ตั้งแต่เที่ยงคืนจนถึงรุ่งเช้าของวันพุธที่ ๖ ตุลาคม ฝ่ายทาง
ธรรมศาสตร์ก็ได้ใช้อาวุธปืนยิงตอบโต้เป็นครั้งคราว

๑๓. การปลุกระดมของยานเกราะได้ผลทางด้านรัฐบาล ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ได้เรียกประชุมคณะรัฐมนตรีเป็นการด่วนในตอนดึกของวันอังคารที่ ๕ ตุลาคม และได้มีมติให้มีการนำตัวหัวหน้านักศึกษาและนายอภินันท์ ผู้แสดงละคอนแวนคอมมา สอบสวน

พอเช้าตรู่ของวันพุธที่ ๖ ตุลาคม นายสุธรรม เลขานุการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา พร้อมด้วยผู้นำนักศึกษาจำนวนหนึ่งกับนายอภินันท์นักแสดงละคอนแวนคอ ได้ไปแสดงความบริสุทธิ์ใจที่บ้านนายกรัฐมนตรี เพื่อยุติการชุมนุมที่ออกจากบ้านไปทำเนียบเสียก่อน นายกรัฐมนตรีจึงได้โทรศัพท์แจ้งให้อธิบดีกรมตำรวจคุมตัวนายสุธรรม นายอภินันท์และพวกไปสอบสวน ผู้เขียนบันทึกในขณะนั้นยังไม่ทราบผลของการสอบสวนดังกล่าว

๑๔. การบุกมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์โดยตำรวจ ตามคำสั่งของนายกรัฐมนตรีนั้น เป็นการกระทำของรัฐบาลโดยเอกเทศมิได้มีการหารือกับอธิการบดีเลย แม้ว่าในตอนดึกของวันอังคารที่ ๕ ตุลาคม อธิการบดีจะได้พูดโทรศัพท์กับ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีก็ตาม นายกรัฐมนตรีมิได้แจ้งให้

อธิการบดีทราบว่าการรัฐบาลจะเรียกตัวหัวหน้าสถานศึกษา หรือ
นายอภินันท์มาสอบสวน ถ้านายกรัฐมนตรีประสงค์เช่นนั้น ก็
วิธีที่จะเรียกตัวได้ ให้มาสอบสวนโดยสันติ ไม่ต้องใช้กำลังรุนแรง
จนควบคุมมิได้ และจนเกินกว่าเหตุ

๑๕. การโจมตีนักศึกษาประชาชนที่ธรรมศาสตร์ ซึ่งเริ่มตั้งแต่
เที่ยงคืนโดยมีการยิงเข้าไปในมหาวิทยาลัยจากภายนอกนั้น ได้
ใช้กำลังตำรวจล้อมมหาวิทยาลัยตั้งแต่ ๐๓.๐๐ น. และได้เริ่ม
ยิงเข้าไปอย่างรุนแรงโดยตำรวจตั้งแต่วเวลา ๐๕.๐๐ น. ผู้ที่อยู่ใน
ในธรรมศาสตร์ขอให้ตำรวจหยุดชั่วคราว เพื่อให้ผู้หญิงที่อยู่ใน
มหาวิทยาลัยได้มีโอกาสออกไป ตำรวจก็ไม่ฟัง

อาวุธในธรรมศาสตร์

๑๖. ในการบุกรุกธรรมศาสตร์นั้น วิทยุยานเกราะประโคมว่าภายใน
ในธรรมศาสตร์มีอาวุธร้ายแรง เช่น ลูกกระเบิด ปืนหนักหนักและ
อาวุธร้ายแรงอื่น ๆ ข้อนนี้เป็นการกล่าวหาโดยปราศจากความจริง
ตั้งแต่ ๒๕๑๗ มาแล้ว แต่เมื่อมีเหตุการณ์ที่จะพิสูจน์ข้อเท็จจริง
ได้แต่ละครั้ง เช่น เมื่อกระหังแดงบุกในเดือนสิงหาคม ๒๕๑๘
หรือเมื่อตำรวจเข้าไปกวาดล้าง หลังจากการชุมนุมประท้วงจอม

พลประภาส ก็มีเดิมหลักฐานประการใดว่าได้อาวุธสะสมไว้ใน
ธรรมศาสตร์

ถึงคราวนักคิด สิ่งที่เขาเห็นว่าควรนำมาแสดงว่าเป็นอาวุธ
ที่จับได้ในธรรมศาสตร์ก็แต่ปืนยาวสองกระบอก ปืนพกและ
ลูกกระเบิด หาได้อาวุธร้ายแรงขนาดปืนกลไม่ เป็นเรื่องที่สร้าง
ข้อกล่าวหาจากอากาศธาตุทั้งสิ้น

ตั้งแต่ปลายปี ๒๕๑๗ เป็นต้นมา นักการเมือง และหัวหน้า
นักศึกษาบางคนมีความจำเป็นต้องพกอาวุธไว้ป้องกันตัว เพราะ
หน่วยกระต๊อง และตำรวจ ทหาร ฆาตกรรมก็จะทำร้ายหัวหน้า
กรรมกร หัวหน้าชาวนาชาวไร่ หัวหน้านักศึกษาและนักการ
เมืองอยู่เนือง ๆ และการฆ่าบุคคลเหล่านี้ทางตำรวจไม่เคยหาตัว
คนร้ายได้ (ขณะเดียวกัน ถ้าตำรวจฆ่าตำรวจ หรือมีผู้พยายาม
ฆ่านักการเมืองฝ่ายรัฐบาล ตำรวจจับคนร้ายได้โดยไม่ชักช้า)
พูดไปแล้ว การมีอาวุธไว้ป้องกันตัว ในเมื่อรู้ว่าจะเสี่ยงต่อ
อันตรายก็เหตุผลพอสมควร

ระหว่างคืนวันจันทร์ที่ ๔ ตุลาคม จนถึงเช้าวันพุธที่ ๖
ตุลาคมนั้น นักศึกษาและประชาชนที่เข้ามาชุมนุมในธรรมศาสตร์
มีโอกาสนำอาวุธเหล่านั้น เข้าไปในมหาวิทยาลัยตลอดเวลา
นำเสียโดยที่เจ้าหน้าที่ตำรวจมิได้ตั้งด่านสกัดคนอาวุธ ทั้งทาง

ค่านผู้ชุมนุมประท้วง และฝ่ายกระตือรือร้นเสียแต่ต้นมือ และเท่าที่ปรากฏเป็นข้อเท็จจริงตลอดมา ฝ่ายกระตือรือร้นได้פקอาวุธร้ายในที่สาธารณะเนื่อง ๆ โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่กล้าห้ามหรือตรวจค้น

ถึงกระนั้นก็ดี ผู้เขียนบันทึกนั้นเห็นว่าการชุมนุมประท้วงทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นกรณีใดก็ตาม ต้องกระทำโดยสันติและปราศจากอาวุธ ซึ่งเป็นการชุมนุมที่ชอบด้วยกฎหมาย และรับรองโดยรัฐธรรมนูญ

๑๗. จากการ 'สอบสวน' และ 'สืบสวน' ของตำรวจและทางการ เท่าที่ปรากฏในเวลาที่เขียนบันทึกนั้นข้าพเจ้ากล่าวหาว่า ในธรรมศาสตร์มีอยู่ไม่กี่อย่าง แต่เจ้าหน้าที่ก็ไม่ได้แสดงภาพของอุโมงค์ให้ดูเป็นหลักฐาน เป็นการบั่นทอนเป็นทิวสร้างข่าวขึ้นแท้ ๆ คุณตำรวจ ชลวิจารณ์ อธิบดีกรมโยธาธิการและประธานกรรมการสำรวจความเสียหาย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ชี้แจงเมื่อกลางเดือนตุลาคมว่าไม่พบอุโมงค์ ในธรรมศาสตร์เลย และย้ำว่าไม่มี เป็นข่าวลือทั้งนั้น อุกิต นาคสวัสดิ์ กล่าวในโทรทัศน์ถึงห้องแอร์และส้วมที่อยู่บนเพดานตึก คงจะหมายถึงชั้นบนสุดของตึกโดม ซึ่งก็ไม่มีอะไรเร้นลับประการใด และใครเล่านอกจากอุกิต นาคสวัสดิ์ จะไปใช้ส้วมบนเพดานตึก นอก

จากนั้นอุทิศยังอุทิศสำหรับพูดว่า บรรดาผู้ไปชุมนุมในธรรมศาสตร์
นั้นใช้รองเท้าแตะเป็นจำนวนมาก แสดงว่าเป็นผู้ก่อการร้าย
เพราะผู้ก่อการร้ายใช้รองเท้าแตะ ถ้าเป็นเช่นนั้นคนในเมืองไทย
๔๐ ล้านคนซึ่งใช้รองเท้าแตะก็เป็นผู้ก่อการร้ายหมด ที่กล่าวถึง
อุทิศ นาคสวัสดิกัน เป็นตัวอย่างของโฆษณาฝ่ายยานเกราะเพียง
คนเดียว คนอื่นและข้อใส่ร้ายอย่างอื่นทำนองเดียวกันยังมีอีก
มากที่ใช้ความเท็จกล่าวหาปรปักษ์อย่างไม่มี ความละอาย

กฎหมายทำลายประชาธิปไตย

๑๘. ข้อเรียกร้องอีกข้อหนึ่งของยานเกราะและผู้ที่อยู่เบื้องหลัง
ยานเกราะคือเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีแต่งตั้งนายสมัคร และ
นายสมบุญเป็นรัฐมนตรีมหาดไทยและให้ขับไล่รัฐมนตรี 'ฝ่าย
ซ้าย' ๓ คนออก คือ นายสุรินทร์ มาศดิตถ์ นายชวน หลีกภัย
และนายดำรง ลัทธพิพัฒน์ เรื่องนี้ยานเกราะจับใจนักเพราะ
เมื่อ ม.ร.ว. เสนีย์ลาออกในเดือนกันยายนนั้น สถานวิทยุยาน
เกราะได้ระดมจ้าง และวานชาวนบ้านมาออกอากาศเป็นเชิงว่า
เป็นมติมหาชน คนที่จ้างและวานมาให้พูดนั้นพูดเกือบเป็นเสียง
เดียวกันว่า ให้ ม.ร.ว. เสนีย์เป็นนายกรัฐมนตรีต่อไป แต่ให้
กำจัดรัฐมนตรีที่ชั่วและเลวออก การกลับกลายเป็นว่า ม.ร.ว.

เสนีนายกรัฐมนตรีกลับเอนายสมัคร และนายสมบุญออกไป
เป็นเชิงว่า นายสมัครและนายสมบุญซึ่งเป็นพรรคพวกกับยาน
เกราะนั้นเป็นคนเลวไป

๑๙. ยานเกราะระดมกำลังเรียกร้องให้ลูกเสือชาวบ้าน นวพล
กระทิงแดง และกลุ่มอื่นๆ ในเครือข่ายชุมนุมกันที่ลานพระบรมรูป
ทรงม้าเพื่อเรียกร้องเรื่องการจัดตั้งรัฐบาล การเรียกร้องกระทำ
ตลอดคืนวันอังคารที่ ๕ คาบเช้าวันพุธที่ ๖ แล้วก็สามารถระดม
พลเพื่อการเรียกร้องจัดตั้งรัฐบาลใหม่ต่อไป จนถึงเวลาบ่าย
ม.ร.ว. เสนียังยอมจำนน และรับว่าจะจัดตั้งรัฐบาลขึ้นใหม่
ตามคำเรียกร้อง

ต่อมาอีกประมาณ ๑ หรือ ๒ ชั่วโมงก็มีการยึดอำนาจกระทำ
รัฐประหารขึ้นในเวลา ๑๘ น.

๒๐. เป็นที่น่าสังเกตว่า ตั้งแต่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นต้นมา
ผู้ที่ปะทะกับพลังนักศึกษากรรมกร และชาวไร่ชาวนา
พยายามกล่าวหาว่านักศึกษา กรรมกรและชาวไร่ชาวนา “ใช้
วิธีปลุกระดมมวลชน” และ “ใช้กฎหมายบังคับกฎหมาย” การ
กระทำของยานเกราะ กระทิงแดง นวพล และลูกเสือชาว
บ้านและกลุ่มต่าง ๆ นั้นเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ ถ้าไม่ใช่วิธี

ปลุกระดมมวลชน และไม่ใช้การใช้กฎหมายบวกกับอาวุธมาทำลายกฎหมาย

เรื่องที่กล่าวมานี้มิใช่จะเริ่มเกิดขึ้นใน ๒๕๑๕ แต่เริ่มมาตั้งแต่ ๒๕๑๗ กระทั่งแดงเป็นหน่วยที่ฝ่ายทหารก่อ รธน. จักตั้งขึ้นจากนักเรียนอาชีวะ ซึ่งบางคนก็เรียนจบไปแล้ว บางคนก็เรียนไม่จบ บางคนก็ไม่เรียน กอ.รธน. เป็นผู้จัดตั้งขึ้นเพื่อหกล้างพลังนักศึกษาตั้งแต่พวกเรากำลังร่างรัฐธรรมนูญอยู่ หนังสือพิมพ์ต่างประเทศลงข่าวอยู่เนืองๆ และระบือพันเอกสุทธาย หลิตินทรว่า เป็นผู้สนับสนุน แต่ก็ไม่มีการปฏิเสธข่าว กอ.รธน. ไม่แต่เป็นผู้จัดตั้ง เป็นผู้ฝึกอาวุธให้ นำอาวุธมาให้ใช้ และจ่ายเงินเลี้ยงดูให้จากเงินราชการลับ และตั้งแต่กลางปี ๒๕๑๗ เป็นต้นมาหน่วยกระทั่งแดงก็ฝึกอาวุธปืน และลูกกระเบิดประเภทต่าง ๆ อย่างเปิดเผยไม่มีตำรวจหรือทหารจะจับกุมหรือห้ามปราม ไม่ว่าจะเป็นการประท้วงโดยสันติอย่างใดโดยนิสิตนักศึกษา กระทั่งแดงเป็นต้องใช้อาวุธขู่เข็ญเป็นการต่อต้านทุกครั้ง นับตั้งแต่การประท้วงบทบัญญัติบางมาตราของรัฐธรรมนูญ ในปี ๒๕๑๗ การประท้วงฐานทัพอเมริกันใน ๒๕๑๗-๒๕๑๘ การบุกมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในเดือนสิงหาคม ๒๕๑๘ การประท้วงการกลับมาของจอมพลประภาสและจอมพลถนอม ตลอดจน

มาแต่ละครั้งจะต้องมีผู้บาดเจ็บล้มตายเสมอ แม่แต่ช่วงภาพ
หนังสือพิมพ์พยายามถ่ายภาพกระทั่งแดงพกอวรุท ก็ไม่วายถูก
ทำร้าย ในการเลือกตั้งในเมษายน ๒๕๑๙ กระทั่งแดงก็มีส่วน
เชิญผู้สมัครรับเลือกตั้งและในการโจมตีทำร้ายพรรคบางพรรค
ที่เขาเรียกกันว่าฝ่ายซ้าย

๒๑. สมควรจะกล่าวถึง กอ.รมน. ในที่นี้ เพราะนอกจากจะ
เป็นผู้ชักกระทั่งแดงให้ปฏิบัติการรุนแรงแล้ว ยังมีส่วนในการ
จัดตั้งกลุ่มและหน่วยอื่น ๆ เป็นประโยชน์แก่กลุ่มทหารด้วย เช่น
หน่วย ทงน โดยใช้งบประมาณแผ่นดินประเภทราชการลับ
ตลอดเวลา

กอ.รมน. เดิมมีชื่อว่า บก.ปค. แปลว่ากองบัญชาการปราบ
คอมมิวนิสต์ ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น กอ.ปค. กองอำนวยการปราบ
คอมมิวนิสต์ ต่อมาเมื่อรัฐบาลมีนโยบายจะคบกับประเทศคอมมู
นิสต์ จึงเปลี่ยนชื่อเป็นกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน
ประเทศ เป็นองค์กรที่จอมพลประภาสตั้งขึ้น และเป็นมรดก
ตกทอดต่อมาถึงทุกวันนี้

ความสำเร็จของกอ.รมน. วัดได้ดังนี้ เมื่อแรกตั้งประมาณ
๑๐ ปีกว่ามาแล้ว ใช้งบประมาณสำหรับบก.ปค. มีอยู่ประมาณ
๑๓ ล้านบาท และหนึ่งในประเทศไทยที่เป็นแหล่งคอมมิวนิสต์

ในการปฏิบัติงานของ บก.ปค. มีอยู่ ๓ จังหวัดในตะวันออก
เฉียงเหนือ ในปัจจุบันนี้ กอ.รมน. มีงบประมาณกว่า ๘๐๐ ล้าน
บาท และเนื้อหาที่ประกาศเป็นแหล่งคอมมูนิสต์มีอยู่เกือบทั่ว
ราชอาณาจักรประมาณ ๓๐ กว่าจังหวัด

การปราบคอมมูนิสต์ของ กอ.รมน. เป็นวิธีลับ ที่ปราบ
คอมมูนิสต์จริงก็มี แต่ที่ปราบคนที่ไม่ใช่คอมมูนิสต์ก็มีมาก
ตั้งแต่ก่อน ๒๕๑๖ มาแล้ว เรื่องถึงแดงที่พิทลุง เรื่องการ
รังแกชาวบ้านทุกหนทุกแห่งมีอยู่ตลอด แล้วใส่ความว่าเป็น
คอมมูนิสต์ จึงทำให้ราษฎรเดือดร้อนทั่วไป และที่ทนความ
ทารุณโหดร้ายต่อไปไม่ได้ เข้าป่ากลายเป็นพวกคอมมูนิสต์ไปก็
มากมาย

รัฐสภาประชาธิปไตยในปี ๒๕๑๗-๒๕๑๘ และ ๒๕๑๙
ในเวลาพิจารณางบประมาณของ กอ.รมน. แต่ละปีได้พยายามตัด
งบประมาณออก หรือถ้าไม่ตัดออกก็ให้ตั้งเป็นงบราชการเปิด
เผยแทนที่จะเป็นงบราชการลับ ได้ประสบความสำเร็จเพียงบาง
ส่วน กอ.รมน. ยังสามารถใช้เงินเกือบร้อยล้านบาทแต่ละปีเป็น
งบราชการลับ ทำการเป็นปรปักษ์ต่อระบบประชาธิปไตยได้
ตลอดมา

๒๒. * นวพล ถือกำเนิดมาจากกอ.รเมน. เช่นเดียวกับกระทิงแดง แต่เป็นหน่วยสงครามจิตวิทยา ไม่ต้องใช้อาวุธเป็นเครื่องมือสำคัญ แต่ทำงานร่วมกับกระทิงแดง เป็นองค์กรที่พยายามรวบรวมคบคิด นายทุน ภิภุชที่ไม่ใคร่อยากเห็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมให้ร่วมกันต่อต้านพลังนักศึกษาและกรรมกร วิธีการคือขู่ให้เกิดความหวาดกลัวว่าทรัพย์สินสมบัติต่าง ๆ ของตนนั้นจะสูญหายไปถ้ามีการเปลี่ยนแปลง แม้จะเป็นไปตามระบบประชาธิปไตย เครื่องมือของนวพลคือ การประชุม การชุมนุม การเขียนบทความต่าง ๆ นายวัฒนา เขียววิมล ซึ่งเป็นผู้จัดการ นวพลเป็นผู้พลเอกสายหยุดชุกชุมมารับใช้กอ.รเมน. จากอเมริกา มีผู้เคยหลงเข้าใจผิดว่า นวพลจะสร้างสังคมใหม่ให้ดีขึ้นด้วยวิธีสหกรณ์ เช่น คุณสศ กูรมะโรหิตต้องประสบความผิดหวังไป เพราะนวพลประกาศว่าจะสร้างสังคมใหม่ แต่แท้จริงต้องการ สงวนสถานะเดิมเพื่อประโยชน์ของนายทุนและขุนศึกนั่นเอง

๒๓. * ลูกเสือชาวบ้าน ก่อตั้งขึ้นมาโดยแสดงวัตถุประสงค์ว่าจะไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง แต่แท้จริงเป็นเครื่องมือทางการเมืองของกลุ่มนายทุนและขุนศึก โดยเห็นได้จากการเลือกตั้งใน เมษายน ๒๕๑๙ ลูกเสือชาวบ้านมีส่วนในการชักจูงให้สมาชิก และชาวบ้านทำการเลือกตั้งแบบลำเอียง วิธีนี้เป็นวิธีที่อเมริกัน

เคยใช้อยู่ในเวียตนาม แต่ไม่สำเร็จ มาสำเร็จที่เมืองไทยเพราะ
ใช้ความเท็จเป็นเครื่องมือ ว่าเป็นการจัดตั้งเพื่อชาติ ศาสนา
พระมหากษัตริย์ กระทรวงมหาดไทยมีส่วนสำคัญในการจัดตั้ง
ลูกเสือชาวบ้านขึ้น และมักจะใช้คบคิดที่มึงคังเป็นผู้ออกเงิน
เป็นหัวหน้าลูกเสือ การชุมนุมทางการเมืองในวันที่ ๖ ตุลาคม
ของลูกเสือชาวบ้านเป็นหลักฐานอย่างชัด ในวัตถุประสงค์ของ
ขบวนการนี้

๒๔. นอกจากกระทิงแดง นวพล และลูกเสือชาวบ้าน ฝ่าย
กอ.รมน. และมหาดไทยยังใช้กลุ่มต่างๆ เรียกชื่อต่างๆ อีกหลาย
กลุ่ม บางกลุ่มก็เป็นพวกกระทิงแดงหรือนวพลแอบแฝงมา เช่น
คางคาวไทย ชุมนุมแม่บ้าน ผู้พิทักษ์ชาติไทย เป็นต้น เครื่อง
มือการปฏิบัติงานของกลุ่มเหล่านี้ได้แก่ บัตรสนเท่ห์ ใบปลิว
โทรศัพทซ์เชิญ เป็นต้น

๒๕. มาตรการทางการเมืองได้เริ่มมาตั้งแต่ กลางปี ๒๕๑๗
โดยผู้แทนชาวไร่ชาวนา และกรรมกรถูกลอบทำร้ายทีละคนสอง
คน ต่อมากลางนักศึกษา เช่น อมเรศ และนักการเมืองเช่น
อาจารย์บุญสนอง บุญโญทยาน แต่ละครั้งตำรวจไม่สามารถ
หาตัวคนร้ายได้ จึงเป็นที่น่าสงสัยว่าตำรวจคงจะมีส่วนร่วมแน่ๆ
เพราะถึงทมิฬร้ายทำร้ายตำรวจ หรือนักการเมืองฝ่ายขวา ตำรวจ
จับได้โดยไม่ชักช้า

๒๖. ในตอนที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี
นั้น ได้เริ่มมีการครอบคลุมสื่อมวลชน คือหนังสือพิมพ์ วิทยุ
และโทรทัศน์ ทางวิทยุและโทรทัศน์นั้น พลตรีประมาณ
อดิเรกสาร รองนายกรัฐมนตรี หัวหน้าพรรคชาติไทยเป็นผู้คุม
อยู่ ผู้ที่พูดวิทยุและโทรทัศน์ได้ต้องเป็นพวกของตน ถ้าไม่ใช่
พวกไม่ยอมให้พูด และต้องโจมตีนักศึกษา กรรมกร ชาวนา
อาจารย์มหาวิทยาลัย ขาประจำเรื่องนั้นได้แก่ ดุสิต ศิริวรรณ
ประหยัค ศ. นาคะนาท ธาณินทร์ กรัยวิเชียร อุทิศ นาคสวัสดิ์
ทมนันตี อาคม มกรานนท์ พ.ท. อุทาร์ สนิทวงศ์ เป็นต้น
และการครอบคลุมเช่นนี้มีมาจนกระทั่งทุกวันนี้

๒๗. นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่มีเจตนาบริสุทธิ์ ต้องการประชาธิปไตย ต้องการช่วยเหลือผู้ยากจน แก้ไขความอยุติธรรมใน
สังคม ฉะนั้นพลังนิสิตนักศึกษาจึงเป็นพลังที่สำคัญสำหรับประ
ชาธิปไตย และขอกล่าวหาว่านิสิตนักศึกษาทำลายชาตินั้น เป็น
ขอกล่าวหาที่บิดเบือนป้ายสีเพื่อทำลายพลังที่สำคัญนั้น แต่ใน
สถานการณ์ในปี ๒๕๑๘-๑๙ ฝ่ายนิสิตนักศึกษาก็ไม่มีวิธีการ
ผิดแผกไปจากตุลาคม ๒๕๑๖ เมื่อทำงานได้ผลใน ๒๕๑๖
นักการเมืองต่าง ๆ พวกกันประจบนิสิตนักศึกษา อยากได้อะไร
ก็พยายามจัดหาให้ ถึงกับสนับสนุนให้ออกไปตามชนบทเพื่อ

'สอนประชาธิปไตย' ในโลกนี้ไม่มีที่ไหน ใครจะสอนประชาธิปไตยกันได้ และนักศึกษาไอหัง เมื่อออกไปตามชนบทก็สร้างศรัทธาไว้โดยไปตำเจ้าหน้าที คหบดี ชาวบ้านต่าง ๆ ต่อมา นักศึกษาก็ยังคิดว่าพลังของตนนั้นมีพอที่จะต่อต้านองค์การต่างๆ ใหม่ ๆ ของ กอ.รมน. มหาคไทย และนายทุนชนศึก จับเรื่อง ต่าง ๆ ทุกเรื่องให้เป็นเรื่องใหญ่ พรัฯเพื่อจนประชาชนเกิด ความเบื่อหน่าย เช่นชุมนุมกันที่ใดก็ต้องมีการตำรัฐบาลไม่ว่า รัฐบาลไหน เรื่องการถอนทหารอเมริกันก็จัดชุมนุมแล้วชุมนุม อีก แม้ว่ารัฐบาลจะได้สัญญาว่าจะมีกำหนดถอนไปหมดแน่ การ จัดนิทรรศการก็จัดแต่เฉพาะเป็นการโอ้อวดประเทศคอมมิวนิสต์ เป็นต้น ที่ที่นักศึกษาไม่มีความเกรงใจคือในมหาวิทยาลัยธรรม ศาสตร์ ใช้มหาวิทยาลัยพรัฯเพื่อจนเกินไป และทำให้มหา วิทยาลัยล่อแหลมต่ออันตรายแห่งเดียว แทนที่จะกระจายฐาน ของนักศึกษาให้แพร่หลายออกไป ผู้บริหารมหาวิทยาลัยธรรม ศาสตร์มืองต้องขัดแย้งกับนักศึกษาบางครั้งบ่อยที่สุด แต่ที่ สำคัญที่สุดนั่นคือ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา แทนที่จะเปลี่ยนวิธี การ ยังใช้วิธีการเดิม แทนที่จะปลุกนิยมในหมู่ประชาชน กลับ นึกว่าประชาชนเข้าข้างตนอยู่เสมอ แทนที่จะบำรุงพลังให้กล้า แข็งขัน กลับทำให้อ่อนแอลง

★ อธิการบดีและที่ประชุมอธิการบดี

๒๘. เมื่อมีข่าวว่าจอมพลถนอมจะเข้าประเทศไทยนั้น ผู้เขียนได้รับบทเรียนจากคราวที่จอมพลประภาสเข้ามาเมืองไทย เดือนสิงหาคม จึงได้เห็นว่า มหาวิทยาลัยต่าง ๆ จะต้องได้รับความกระทบกระเทือนแน่ จึงได้เรียกประชุมอธิการบดีทั้งหลายที่ทบวงมหาวิทยาลัยแห่งรัฐ โดยรัฐมนตรีทบวงเห็นชอบด้วย ที่ประชุมอธิการบดีได้มีมติตอนต้นเดือนกันยายน ให้เสนอขอให้รัฐบาลพยายามกระทำทุกอย่าง มิให้จอมพลถนอมเข้ามาในประเทศไทย เพราะจะทำให้เกิดความยุ่งยากในการศึกษา และจะทำให้สูญเสียการเรียน ในขณะที่เดียวกันก็มีข้อตกลงกันภายในระหว่างมหาวิทยาลัยทั้งหลายว่า ถ้าจอมพลถนอมเข้ามาจริง แต่มหาวิทยาลัยก็ต้องใช้ดุลพินิจว่า มหาวิทยาลัยใดควรปิดมหาวิทยาลัยใดควรเปิดต่อไป ทั้งได้วางมาตรการร่วมกันหลายประการ

๒๙. เมื่อจอมพลถนอมเข้ามาจริงในวันที่ ๑๙ กันยายน ผู้เขียนในฐานะประธานในที่ประชุมอธิการบดีสำหรับ ๒๕๑๙ ได้เรียกประชุมอธิการบดีอีกทันที ในวันที่ ๒๐ กันยายน โดยมีรัฐมนตรีทบวงร่วมด้วย ที่ประชุมได้เรียกร้องให้รัฐบาลจัดการเรื่องจอมพลถนอมโดยด่วน และขอทราบว่าจะรัฐบาลจะทำเด็ดขาดอย่างไร

ใด เพื่อจะไขข้อข้องใจให้นักศึกษาแต่ละมหาวิทยาลัยทราบเป็นการ
บรรเทาปัญหาทางก้านนักศึกษา แต่รัฐบาลหาได้ตัดสินใจอย่าง
หนึ่งอย่างใดไม่ เพียงแต่ออกแถลงการณ์อย่างไม่มี ความหมาย
อะไร

ต่อมาได้มีการประชุมอธิการบดีเรื่องข้อ ๒ ครึ่ง แต่ละ
ครึ่งก็ไม่ได้รับคำตอบจากรัฐบาลเป็นที่แน่นอนอย่างไร ดร.
นิพนธ์ ศศิธร รัฐมนตรีทบวง ได้ให้ความพยายามอย่างมาก
และเห็นใจอธิการบดีทั้งหลายในเรื่องนี้ แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ
ในอันที่จะให้คณะรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีแสดงท่าที
อย่างไร

๓๐. ในคืนวันจันทร์ที่ ๔ ตุลาคม เมื่อนักศึกษาและประชาชน
หักเข้ามาในธรรมศาสตร์นั้น ผู้บริหารมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ได้ประกาศปิดมหาวิทยาลัยตามที่ได้กล่าวมาข้อ ๑๑ ทั้งนี้เป็น
ไปตามข้อตกลงกันในที่ประชุมอธิการบดี

ต่อมา ในคืนวันอังคารที่ ๕ ตุลาคม ผู้เขียนได้พูดโทรศัพท์
กับ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี ในเวลาประมาณ
๒๓ น. ขอให้ท่านนายกรัฐมนตรีตั้งใครที่มีอำนาจเจรจากับนัก
ศึกษาไปเจรจาในธรรมศาสตร์ เพราะที่แล้วรัฐบาลเป็นเพียง
ฝ่ายรับ คือเมื่อนักศึกษาต้องการพบนายกรัฐมนตรี จึงให้พบ

ผู้เขียนเสนอว่าการตั้งผู้แทนนายกรัฐมนตรีไปเจรจากับนักศึกษา
นั้น จะช่วยให้การชุมนุมสลายตัวได้ง่ายขึ้น นายกรัฐมนตรีตอบ
ว่าจะต้องนำความหารือในคณะรัฐมนตรีก่อน

หลังจากนั้นผู้เขียนเลยปลดโทรศัพท์ออกกระทั่งรุ่งเช้าเพราะ
เหตุว่าในคืนวันนั้นได้มีผู้โทรศัพท์ไปด่าผู้เขียนอยู่ตลอดคืน
พอรุ่งเช้าก็เกิดเรื่อง

๓๑. ก่อนหน้านั้นได้มีการนัดหมายอยู่แล้วว่า จะมีการประชุม
สภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในวันที่ ๖ ตุลาคม เวลา ๑๐ น.
ดร. ประkob หุตะสิงห์ นายกสภามหาวิทยาลัย เป็นประธาน
ในที่ประชุม ท้ายการประชุมนี้ ผู้เขียนได้แถลงลาออกจาก
ตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยอ้างว่าจะอยู่
เป็นอธิการบดีต่อไปไม่ได้ เพราะนักศึกษาและตำรวจได้ถูกทำ
ร้ายถึงแก่ความตายมากมาย สภามหาวิทยาลัยก็แสดงความหวั่น
ใยในความปลอดภัยส่วนตัวของอธิการบดี

๓๒. ในตอนบ่ายมีเพื่อนฝูง อาจารย์หลายคน แนะนำให้ผู้เขียน
เดินทางออกไปจากประเทศไทยเสีย เพราะยานเกราะก็ตี ใบ
ปลิวก็ตี ได้ยุยงให้มีการลงประชามติต่ออธิการบดีธรรมศาสตร์
ในฐานะที่เป็นผู้ยุยงส่งเสริมนักศึกษา ให้ทำลายสถาบันพระมหากษัตริย์
ผู้เขียนเห็นว่าอยู่ไปก็ไม่เป็นประโยชน์ ต้องหลบ ๆ

ชอน ๆ ระว่างกระสุน จึงตัดสินใจว่าจะไปอยู่กัวลัมเปอร์ ๓๓. เหตุการณ์สักพักหนึ่ง เพราะขณะนั้นยังไม่มีการรัฐประหาร เครื่องบินไปกัวลัมเปอร์จะออกเวลา ๑๘.๑๕ น. ผู้เขียนได้ไปที่ดอนเมืองก่อนเวลาเล็กน้อย ปรากฏว่าเครื่องบินเสียต้องเลื่อนเวลาไป ๑ ชั่วโมง จึงนั่งคอยในห้องผู้โดยสารขาออก

ต่อมาปรากฏว่ามีผู้เห็นผู้เขียนและนำความไปบอกยานเกราะ ยานเกราะจึงประกาศให้มีการจับกุมผู้เขียน และให้ลูกเสือชาวบ้านไปชุมนุมที่ดอนเมือง ขัดขวางมิให้ผู้เขียนออกเดินทางไป เวลาประมาณ ๑๘.๑๕ น. ได้มีตำรวจชั้นนายพันโท ตรงเข้ามาจับผู้เขียน โดยที่กำลังพูดโทรศัพท์อยู่ ได้ใช้กริยาหยาบคายตบหูโทรศัพท์ร่วงไป แล้วบริภาษผู้เขียนต่าง ๆ นา ๆ บอกว่าจะจับไปหาอธิบดีกรมตำรวจ ผู้เขียนก็ไม่ได้โต้ตอบประการใด เดินตามนายตำรวจนั้นออกมา

บรรดา สห. ทหารอากาศและตำรวจกองตรวจคนเข้าเมือง ได้ออกความเห็นว่ ไม่ควรนำตัวผู้เขียนออกไปทางด่านห้องผู้โดยสารขาออก เพราะมีลูกเสือชาวบ้านอยู่เป็นมากเกรงว่าจะมีการทำร้ายขึ้น จึงขออนุญาตทางกองทัพอากาศจะขออนำออกทางสนามบินกองทัพอากาศ

ระหว่างที่คอยคำสั่งอนุญาตนั้น ตำรวจทั้งหลายได้คุมตัวผู้เขียนไปกักอยู่ในห้องกองตรวจคนเข้าเมืองทางด่านผู้โดยสารขาเข้า

๓๔. เมื่อถูกกักตัวอยู่นั้น ตำรวจกองปราบ ฯ ได้ค้นตัวผู้เขียนก็ไม่เห็นมีอาวุธอย่างใด มีสมุดพกอยู่เล่มหนึ่ง เขาก็เอาไปตรวจ และกำลังอ่านหนังสือ Father Brown ของ G.K. Chesterton อยู่เขาก็เอาไปตรวจ กระเป๋าเดินทางก็ตรวจจนหมดสิ้น

๓๕. นั่งคอยคำสั่งให้เอาตัวไปคุมขัง อยู่ประมาณ ๑ ชั่วโมงระหว่างนั้นได้ทราบแล้วว่ามี การปฏิวัติรัฐประหารขึ้น ก็นึกกังวลใจว่าเพื่อนฝูงจะถูกใส่ความได้รับอันตรายหลายคน ส่วนตัวของตัวเองนั้นก็ปลงตกว่า แม้ชีวิตจะรอดไปได้ก็คงต้องเจ็บตัว

ประมาณ ๒๐ น. ตำรวจมาแจ้งว่ามีคำสั่งจากเบื้องบนให้ปล่อยตัวได้ และให้เจ้าหน้าที่จัดหาเครื่องบินให้ออกเดินทางไปต่างประเทศ

ขณะนั้นเครื่องบินที่จะไปกัวลาลัมเปอร์หรือสิงคโปร์ออกไปเสียแล้ว มีแต่เครื่องบินไปยุโรปหรือญี่ปุ่น จึงตัดสินใจไปยุโรป

นายตำรวจที่เอาสมุดพกไปตรวจนำสมุดพกมาคืนให้ผู้เขียนก็ชอบใจเขาแล้วบอกเขาว่า คุณกำลังจะทำบาปอย่างร้าย เพราะ

ผมบริสุทธิ์จริง ๆ นายตำรวจผู้หนึ่งกล่าวว่า นักศึกษาที่เขาจับ
ไปนั้น ๓ คนให้การขัดท้อว่า ผู้เขียนเป็นคนกำกับการแสดง
ละครแขวนคอ ในวันจันทร์ที่ ๔ โดยเจตนาทำลายล้างพระมหากษัตริย์
และเติมด้วยว่า นักศึกษาที่ให้การขัดท้อคนหนึ่งพวก
กระตึงแดงเอาไฟททองจิ้ง 'สารภาพ' ขัดท้อมาถึงผู้เขียน
๓๖. ระหว่างที่นั่งรอคำสั่งอยู่นั้น มีอาจารย์ผู้หนึ่งของธรรม
ศาสตร์ที่เป็นนอพลเข้ามาหนึ่งอยู่ ๒ คน นัยว่าต้องการเข้ามา
เยาะเย้ย แต่ผู้เขียนจำเขาไม่ได้ เลยไม่ได้ผล และขณะนั้นก็มี
คำสั่งให้ปล่อยตัวเดินทางได้แล้ว เข้าใจว่าอาจารย์ทั้งสองคือ
อาจารย์ราตรี และอาจารย์ปนัดดา

ต่อมาอีกสักครู่ นายวัฒนา เขียววิมล ก็เข้ามาในห้องที่
ผู้เขียนถูกคุมขังอยู่ เคยรู้จักกันมาก่อน เขาจึงเข้ามาทัก ผู้เขียน
ก็ทักตอบ แต่แล้วก็นำไปจัดการจองเครื่องบินกับเจ้าหน้าที่
นายวัฒนาอยู่สักครู่เล็ก ๆ ก็ออกไป

การปฏิวัติรัฐประหาร

๓๗. คณะที่กระทำการปฏิวัติ เรียกตนเองว่า 'คณะปฏิรูป
การปกครอง' เพื่อมิให้ฟังเหมือนกับการ 'ปฏิวัติ' ของ
จอมพลสฤษดิ์ และจอมพลถนอมที่แล่วมา ซึ่งเป็นที่เบื่อหน่าย

ของประชาชน แต่ความจริงก็เป็นการปฏิวัติรัฐประหารนั่นเอง โดยทหารกลุ่มหนึ่งโดยมีพลเรือนเป็นใจด้วย เพราะ (๑) ได้มีการล้มรัฐธรรมนูญ (๒) ได้มีการล้มรัฐสภา (๓) ได้มีการล้มรัฐบาลโดยผิดกฎหมาย (๔) คำสั่งของหัวหน้าคณะ 'ปฏิรูป' เป็นกฎหมาย (๕) มีการจับกุมประกันทางการเมืองโดยพลการเป็นจำนวนมาก และยังมีลักษณะอื่น ๆ ที่ไม่ผิดแผกแตกต่างไปจากการปฏิวัติรัฐประหารที่แล้ว ๆ มา

๓๘. มีพยานหลักฐานแสดงว่า ผู้ที่ต้องการจะทำการรัฐประหารนั้น มีอยู่อย่างน้อย ๒ ฝ่าย ฝ่ายที่กระทำรัฐประหารเมื่อเวลา ๑๘ น. วันที่ ๖ ตุลาคม กระทำเสียก่อน เพื่อต้องการมิให้ฝ่ายอื่น ๆ กระทำได้ ข้อนี้อาจจะเป็นจริงเพราะปรากฏว่า พลเอกฉัตร หิรัญศิริ นักทำรัฐประหารถูกปลด และไปบวชอาศัยกาสาฬพัศตร์อยู่ที่วัดบวรนิเวศน์เช่นเดียวกับจอมพลถนอม (วัดบวรนิเวศน์ต่อไปคงจะจำกันไม่ได้ ว่าแต่ก่อนเป็นวัดอย่างไร) และพลโทวิฑูร ยะสวัสดิ์ ก็รีบรับคำสั่งไปประจำตำแหน่งพลเรือนที่ประเทศญี่ปุ่น

แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังเป็นปฏิวัติรัฐประหารอยู่วันยังค่ำ

๓๙. ตามประเพณีการรัฐประหารของไทย ในระยะ ๒๐ ปีที่แล้วมา คณะรัฐประหารจัดให้มีการปกครองออกเป็น ๓ ระยะ

(ก) ระยะที่ ๑ เพิ่งทำการรัฐประหารใหม่ ๆ มีการล้มรัฐธรรมนูญ ล้มรัฐสภาจับรัฐมนตรีและศัตรูทางการเมือง ประกาศตั้งหัวหน้าและคนรอง ๆ ไป ตั้งที่ปรึกษาฝ่ายต่าง ๆ เช่น การต่างประเทศ เศรษฐกิจ ฯลฯ ให้ปลัดกระทรวงทำหน้าที่รัฐมนตรี ออกประกาศและคำสั่งต่าง ๆ เป็นต้น ระยะนี้เป็นระยะที่เผด็จการมากที่สุด

(ข) ระยะที่ ๒ เป็นระยะที่มีรัฐธรรมนูญการปกครอง ตั้งคณะรัฐมนตรี ตั้งสภาออกกฎหมายโดยสภา แต่ยังเป็นระยะที่เผด็จการอยู่มาก เพราะคณะรัฐมนตรีก็ รัฐสภาที่แต่งตั้งชนกิตหัวหน้าปฎิวัติยังเป็นผู้คุมอยู่

(ค) ระยะที่ ๓ เป็นระยะที่รัฐสภาแต่งตั้ง ได้ร่างรัฐธรรมนูญใหม่เสร็จแล้ว จะมีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร แต่หัวหน้าปฎิวัติยังสามารถบังคับการเลือกตั้งนั้น ถ้าเอียงเข้าข้างตนเอง

แต่ระยะเวลาจะกินเวลาเท่าใดนั้น แล้วแต่หัวหน้าคณะปฏิวัติ เช่น สมัยจอมพลสฤษดิ์ ระยะที่ ๒ กินเวลากว่า ๑๐ ปี

การจับกุมศัตรูทางการเมือง และใช้อำนาจเผด็จการนั้นกระทำได้ทุกเมื่อทุกระยะ โดยอาศัยกฎหมายป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ และอาศัยรัฐธรรมนูญการปกครอง หรือรัฐ

ธรรมนูญ (ปกติ มาตรา ๑๗) ให้อำนาจแก่วุฒิสภาและ
และนายกรัฐมนตรีอย่างเต็มที่

๔๐. ในการรัฐประหารปัจจุบัน ระยะที่ ๑ กินเวลาตั้งแต่ ๖
ตุลาคม ถึง ๒๒ ตุลาคม นับแต่นั้นมาเราอยู่ในระยะที่ ๒
ขณะนี้ แต่นายกรัฐมนตรีธานินทร์ กรัยวิเชียร ยังขยายความ
ต่อไปอีกว่า ระยะที่ ๒ จะกินเวลา ๔ ปี และระยะที่ ๓ จะแบ่ง
เป็น ๒ ตอน ตอนละ ๔ ปี โดยจะกุมอำนาจไว้ต่อไปในระยะ
ที่ ๓ ตอนต้น “เพื่อให้เวลาประชาชนไทยสามารถเรียนรู้การ
ใช้สิทธิตามระบบประชาธิปไตย”

๔๑. การรัฐประหารปัจจุบันขอแตกต่างจากการรัฐประหารที่
แล้วมาอยู่ ๓ ข้อใหญ่ ๆ คือ (๑) หัวหน้าปฏิวัติไม่เป็นนาย
กรัฐมนตรีเสียเอง กลับแต่งตั้งพลเรือนเป็นนายกรัฐมนตรี และ
มีการแต่งตั้งลงหน้า ๑๔ วัน (๒) ตามธรรมนูญการปกครอง
ที่ประกาศใช้เมื่อ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๑๕ (เขาเรียกกันว่ารัฐ
ธรรมนูญ) นายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีมีอิสรภาพในการ
บริหารน้อยกว่าที่แล้วมา เพราะมีสภาที่ปรึกษา (ทหารล้วน)
คาอยู่ และ (๓) มีการเทคทนความเท็จในทางปฏิวัติมาก
กว่าคราวก่อน ๆ

๔๒. ในการรัฐประหารแต่ละครั้งในประเทศไทย หัวหน้า
ปฏิวัติเป็นนายทหารบก คราวนั้นหัวหน้าเป็นนายทหารเรือ และ
รองก็เป็นนายทหารอากาศ เป็นที่เข้าใจกันว่า พล ร.อ. สังก
ชลอยู่เป็นผู้ที่ถูกอุปโลกขึ้นมามากกว่า เพราะนิสัยใจคอ
และลักษณะการคุมกำลังนั้น คงจะไม่ทำให้คุณสังัดกระทำรัฐ
ประหารได้เอง การที่รับตบพลเรือนขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี
แทนที่จะเป็นเสียเองก็ทำให้เกิดความฉงนมากขึ้น ปัญหาที่ม
กล่าววิจารณ์กันมากก็คือ ใครเล่าอยู่เบื้องหลังการรัฐประหาร
คราวนี้ ซึ่งรู้สึกว่ กระทำกันแบบรีบร้อน อาจจะวางแผนไว้
ก่อนหน้าแล้ว แต่รู้สึกว่ ารบจัดทำขึ้นในวันที่ ๖ ตุลาคม หลัง
จากฆาตกรรมในธรรมศาสตร์นั่นเอง

จะว่าพวกของพลเอกฉลาตก็ไม่ใช่ จะว่าพวกของพลโท
วิทูรก็ไม่ใช่ จอมพลถนอมก็ยังไม่ออกหน้ามา และคงจะไม่
แสดงหน้าออกมา จะเป็นใครเล่า เป็นประเด็นที่นักประวั
ติศาสตร์คงจะค้นหาความจริงได้

๔๓. รัฐธรรมนูญ ๒๒ ตุลาคม ก็ยังให้อำนาจแก่นายกรัฐมนตรี
อย่างกว้างขวาง เช่นจะใช้อำนาจอตุลาการลงโทษผู้ใดก็ได้ตาม
อำเภอใจ ตามมาตรา ๒๑ ซึ่งถอดมาจากมาตรา ๑๗ ของ
ธรรมนูญการปกครองเดิม แต่คราวนี้สมมติที่ปรึกษาของนายก

รัฐมนตรีมาค้ำคือนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี (มาตรา ๑๘ และมาตรา ๒๑) สภาที่ปรึกษาของนายกรัฐมนตรี ได้แก่ ‘คณะปฏิรูปการปกครอง’ นั้นเอง คือเป็นกลุ่มนายทหารและตำรวจ (๑ คน) ที่ยึดอำนาจเมื่อ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙

๔๔. มาตรา ๘ ของ ‘รัฐธรรมนูญ’ เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของบุคคลมีข้อความประโยคเดียว คือ “บุคคลมีสิทธิเสรีภาพภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย” และเราก็พอจะทราบว่าใครเป็นผู้บัญญัติกฎหมาย

นอกจากนั้น ในทางปฏิบัติเท่าที่เป็นมา ประชาชนจะไม่มีสิทธิ์ทราบความจริงอย่างไรเลย นอกจาก ‘ข้อเท็จจริง’ ที่รัฐบาลอนุญาตให้ทราบได้ เพราะ ‘คณะปฏิรูป’ ได้ตั้งกรรมการขึ้น ๒ คณะ คณะหนึ่งเป็นผู้วินิจฉัยว่าจะอนุญาตให้หนังสือพิมพ์ใดบ้างออกตีพิมพ์ได้ และอีกคณะหนึ่งเป็นผู้เซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์ที่ออกได้ บุคคลที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นกรรมการทั้ง ๒ คณะนี้เป็นผู้เชี่ยวชาญในการกล่าวเท็จ เขียนเท็จทั้งนี้ และหนังสือพิมพ์ที่ได้รับอนุญาตให้ออกจำหน่ายได้ก็มีแต่หนังสือที่ผู้เชี่ยวชาญในความเท็จ ฉะนั้นในระยะนี้และระยะต่อไปซึ่งยังไม่ทราบว่า จะหมดสิ้นเมื่อใด หนังสือพิมพ์ของเมืองไทยส่วนใหญ่จะมีแต่ความเท็จเป็นเกณฑ์ เชื่อถือไม่ได้

ยกตัวอย่างเช่น คาวสยาม ลงข่าวว่าตำรวจตามจับนาย
คำสิงห์ ศรีนอกแล้ว ทางทหารได้หลักฐานยืนยันว่า คำสิงห์
กับป่วยกับเส้นไห้กับสุลักษณ์ ไปประชุมกันที่โคราชกับ เค จี บี
เพื่อทำลายชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ แล้วลงรูปถ่ายหมู่
มีฝรั่งอยู่ด้วย อ้างว่าเป็น เค จี บี (รัสเซีย) ความจริงนั้นรูป
ถ่ายหมู่ ถ่ายที่เขื่อนน้ำพรม การประชุมนั้นเกี่ยวกับการสร้าง
เขื่อนผามอง ผู้ร่วมประชุมนอกจากอาจารย์มหาวิทยาลัย ชาว
บ้าน ข้าราชการทั้งส่วนกลางและท้องถิ่นแล้ว ยังมีผู้แทนการ
ไฟฟ้าฝ่ายผลิตด้วย และคนที่คาวสยามอ้างว่าเป็นรัสเซีย เค จี
บี นั้น ก็นายสจวต มีแซม ชาวอเมริกัน ศาสนาคริสต์นิกาย
นิกายคเวกเกอ ขณะนั้นเป็นผู้อำนวยการสัมมนาของคเวกเกอ
อยู่ที่สิงคโปร์ เวลานกลับไปอเมริกาแล้ว

ความเท็จที่หนังสือพิมพ์เหล่านั้นคายมูมอยตลอดเวลา ตั้งแต่
พ.ศ. ๒๕๑๗

ส่วนวิทยุโทรทัศน์นั้น ก็ยังค้างความเท็จอยู่ตลอดเวลาเช่น
เดิม

ในคืนวันที่ ๕ ต่อวันที่ ๖ ตุลาคม สถานีวิทยุ ท.ท.ท. ได้
พยายามเสนอข่าวเกี่ยวกับการชุมนุมประท้วงอย่างเป็นกลาง แต่
สถานีวิทยุยานเกราะไม่พอใจ เพราะ ท.ท.ท. เสนอความจริง

ทำให้การปลุกพระคมของยานเกราะเสียหายจึงได้ประณาม ท.ท.ท.
อยู่ตลอดเวลาด้วย ครั้นมีการรัฐประหารขึ้น ก็ได้มีการปลด
ผู้รับผิดชอบทาง ท.ท.ท. ทั้งวิทยุและโทรทัศน์ออก โดยไม่มี
เหตุผล

เป็นอันว่าจะหาความจริงจากหนังสือพิมพ์หรือวิทยุโทรทัศน์
เมืองไทยมิได้เลย แม้แต่ข่าวว่าตำรวจหรือทหารได้จับใครต่อ
ใครไปบ้าง หรือใครข้ามไปลาว หรือใครทำอะไร อยู่ที่ไหน
พูดว่าอย่างไร นอกจาก 'ข่าว' ที่รัฐบาลบ่อนให้

คณะรัฐมนตรี ๒๒ ตุลาคม ๒๕๑๕

๔๕ นายธานินทร์ กรัยวิเชียร นายกรัฐมนตรีเป็นคนสะอาด
บริสุทธิ์เท่าที่เกี่ยวกับการปฏิบัติราชการแผ่นดิน เป็นผู้ที่ได้ออก
วิทยุโทรทัศน์แบบนิยม 'ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์' และ
สอนกับเขียนหนังสือ เกี่ยวกับการต่อต้านปราบปรามคอมมิวนิสต์
มากพอสมควร จนมีผู้กล่าวว่า เป็น 'ชาวสุต'

เมื่อยังหนุ่ม ๆ อยู่ กลับจากศึกษาที่ประเทศอังกฤษใหม่ ๆ
นายธานินทร์เป็นผู้ที่รักการเขียนอยู่เป็นนิสัยแล้ว ได้เขียนบทความ
ความหลายเรื่อง โดยอยากเห็นความเปลี่ยนแปลงทางสังคมของ
ไทย เรงนนวงการตุลาการมีเสียงกล่าวว่านายธานินทร์เป็น

คอมมิวนิสต์ จะช่วยเหตุนั้นกระมังที่มีปฏิกิริยาต่อต้านคอมมิวนิสต์
อย่างไม่หยุดยั้ง

นายธานินทร์มีความรัก มีสติปัญญาเฉียบแหลม และรู้ตัว
ว่าฉลาดและสามารถ บัญญัติเอาไว้ว่าจะทนให้สภาที่ปรึกษานายก
รัฐมนตรีค่าคอมมิวนิสต์ได้นานเท่าใด เฉพาะอย่างยิ่งถ้าสภาที่ปรึกษา
นั้นเข้าข้างคนทุจริตในราชการ หรือทำการทุจริตเสียเอง

๔๖. ในคณะรัฐมนตรี ฝ่ายทหารสงวนตำแหน่งไว้ ๓ ตำแหน่ง
คือ รองนายกรัฐมนตรี ๑ รัฐมนตรีกลาโหม ๑ และรัฐมนตรี
ช่วยกลาโหม ๑ ทั้ง ๓ ตำแหน่งนี้ไม่ต้องกล่าวถึง

รัฐมนตรีมหาดไทย ก็เหมาะสมกับฉายาของกระทรวงนี้^{๕๗}
เราเรียกกันว่า กระทรวงมาเฟีย

มีรัฐมนตรีที่เป็นข้าราชการประจำ ไม่ถึงชนปลัดกระทรวง
ได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรี ๘ คนคือ รองนายกรัฐมนตรีคนที่ ๒
รัฐมนตรีช่วยมหาดไทย รัฐมนตรีต่างประเทศ พาณิชย์ ยุติ
ธรรม ศึกษาธิการ สาธารณสุข และทบวงมหาวิทยาลัย

รองนายกรัฐมนตรีคนที่ ๒ และรัฐมนตรียุติธรรม เป็น
เพื่อนส่วนตัวของนายกรัฐมนตรี

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเลือกมาจากประธานคณะ
กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน รัฐมนตรีว่าการเกษตรเป็นข้าราชการ

การบำนาญอายุ ๗๗ ปี รัฐมนตรีว่าการอุตสาหกรรมเป็นข้าราชการบำนาญทหารอากาศ รัฐมนตรีว่าการคมนาคมเป็นเจ้าของรถเมล์ชาวมาแต่เดิม ทั้ง ๔ คนนี้ คงจะทำหน้าที่ได้ตามสมควร ตามความประสงค์ของสภาที่ปรึกษาของนายกรัฐมนตรี แต่เท่าที่ได้ทราบมา นายกรัฐมนตรีได้ทาบถามผู้อื่นก่อน และได้รับการปฏิเสธมาหลายราย

รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีโกหกเก่ง และโกหกจนได้ที

๔๗. คนอื่น ๆ ที่โกหกเก่ง แต่น่าเสียใจก็ยังไม่ได้ดี คือ ศาสตราจารย์ ดร. อุทิศ นาคสวัสดิ์ อากม มกรานนท์ ทมยันตี วัฒนา เขียววิมล อุทาร์ สนิทวงศ์ ประหยัด ศ. นาคะนาท และเพื่อน ๆ ของเขาก็คงหลายคนที่เป็นนักหนังสือพิมพ์ นักพูด วิทยุและโทรทัศน์

อะไรจะเกิดขึ้น

๔๘. ผู้เขียนได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ไว้ เมื่อเดือนกันยายน (ซึ่งบางตอนได้นำมาถ่ายทอดใน Far Eastern Economic Review ว่า ถ้าเกิดปฏิวัติรัฐประหารขึ้นในประเทศไทย จะมีนักศึกษา อาจารย์ นักการเมือง กรรมการ ชาวนาชาวไร่เข้า

ไปสมทบกับพวกคอมมิวนิสต์ (ทั้ง ๆ ที่ไม่เป็นคอมมิวนิสต์) ออก
เป็นจำนวนมาก เท้าที่พังอยู่ในระยะยี่สิบวันที่แล้วมา กรูสึกเป็น
จริงตามนั้น ยังมีเหตุร้ายแรงที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่ง
กระทบกระเทือนทั่วไปหมด มิใช่แต่นักศึกษาระรรมศาสตร์เท่า
นั้น ยังมีช่องทางเป็นจริงมากขึ้น

๔๙. ข้อที่น่าเสียดายสำหรับคนรุ่นหนุ่มรุ่นสาวที่เฝ้ามองในเสรีภาพ
ก็คือ เหตุการณ์ในวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ไม่เปิดโอกาสให้
เขามีทางเลือกที่ ๓ เสียแล้ว ถ้าไม่ทำตัวสงบเสียงมกล้อยตาม
อำนาจเป็นธรรมดา ก็ต้องเข้าไปทำงานร่วมกับคอมมิวนิสต์ ใคร
ที่สนใจในเรื่องสันติวิธี ประชาธิปไตย และเสรีภาพ จะต้อง
เริ่มต้นใหม่ เบิกทางให้แก่หนุ่มสาวรุ่นนี้และรุ่นต่อไป

๕๐. ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า ทหารทั้งหลายยังแตกกัน และ
ยังแย่งทำรัฐประหาร สภาพการณ์ก็คงจะเป็นอยู่เช่นนั้น แม้ว่า
ตัวการคนหนึ่งจะหลบไปบวช และอีกคนหนึ่งไปญี่ปุ่น จะทำ
อย่างไรให้เกิด 'ความสามัคคี' ในหมู่ทหาร ซึ่งหมายความว่า
เป็น 'ความสามัคคีในชาติ' ได้ น่าคิดว่าบทบาทของจอมพล
ถนอม กิตติขจร น่าจะยังมีอยู่ อาจจะสีก่อออกมาจับบ้าน
เมือง เพื่อสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นได้ อย่างที่เคยมีมาใน
ประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยาหลายครั้งหลายหน เช่น พระมหา

ธรรมราชา เป็นต้น แล้วจอมพลประภาส จารุเสถียร เล่า
พันเอกณรงค์ กิตติขจร เล่า

๕๑. เหตุการณ์จะเป็นอย่างไรทางด้านการเมืองก็ตาม เป็นที่
แน่ชัดว่า โครงการสร้างระบบประชาธิปไตย ๓ ระยะ ๑๒ ปี
ของคณะรัฐมนตรี กรัวยิเชียร กับพวก คงจะไม่เป็นไปตามนั้น
'เสียหนามคักรู' ของรัฐบาล^{๕๔}หลายทางหลายฝ่ายนัก อะไร
จะเกิดขึ้นก็ได้ และสภาวะบ้านเมืองก็คงจะอำนวยให้เกิดขึ้นได้
หลายอย่าง ข้อที่แน่ชัดก็คือ สิทธิเสรีภาพพื้นฐานจะถูกบั่นทอน
ลงไป สิทธิของกรรมกร ชาวไร่ชาวนา จะค่อยถอยลง และ
ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนมากที่สุด คือ ประชาชนพลเมือง
ธรรมดา^{๕๕}นั่นเอง

๕๒. เมื่อกรรมกรไม่มีสิทธิโต้แย้งกับนายจ้าง เมื่อการพัฒนา
ชนบทแต่ละชนิดเป็นการ 'ปลุกกระดมมวลชน' เมื่อมีการปฏิรูป
ที่ดินเป็นสังคมนิยม เมื่อราคาข้าวจะต้องถูกกดต่ำลง เมื่อไม่มี
ผู้แทนราษฎรเป็นปากเสียงให้ราษฎร เมื่อผู้ปกครองประเทศ
เป็นนายทุนและขุนศึก การพัฒนาประเทศและการดำเนินงาน
เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ คงจะเป็นไปอย่างเดิม ตาม
ระบบที่เคยเป็นมาก่อน ๒๕๑๖ ฉะนั้นพอจะเดาได้ว่า ปัญหา
เศรษฐกิจของประชาชนจะมีมากขึ้นทุกที โดยช่องระหว่างคนมี

กับคนจนจะกว้างขึ้น และชนบท และแหล่งเสื่อมโทรมจะถูก
ทอดทิ้งยิ่งขึ้น ส่วนชาวกรุงเทพฯ และหัวเมืองใหญ่ ๆ ที่ร่ำรวย
อยู่แล้วจะร่ำรวยยิ่งขึ้น ความฟุ้งเฟ้อจะมากขึ้นตามส่วน

การปฏิรูปการศึกษา การกระจายสาธารณสุขไปสู่ชนบท
การกระจายอำนาจ การปกครองท้องถิ่นอย่างดี ก็จะช่วยลดซึ่งกัน
ปัญหาสังคมของประเทศไทยจะมีแต่รุนแรงขึ้น

๕๓. ทางการเมืองการต่างประเทศ อเมริกาคงจะมีบทบาทมากขึ้น
ในประเทศไทย โดยใช้เป็นหัวหอกต่อสู้กับประเทศคอมมิวนิสต์
เพื่อนบ้านของเรา ประเทศต่างๆ ที่เป็นภาคีในองค์การอาเซียน
คงดีใจ เพราะได้สมาชิกใหม่ที่เป็นเผด็จการด้วยกัน แล้วยัง
เป็นด่านแรกต่อสู้คอมมิวนิสต์ให้เขาด้วย

ภายในรัฐบาลไทยเอง ความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน
ที่เป็นคอมมิวนิสต์คงจะไม่ราบรื่นนัก จะเห็นได้จากการที่เอา
ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ และอธิบดีกรมการเมือง ออก
จากราชการ นัยว่าพวกทหารไม่ชอบ เพราะไปทำญาติดีกับ
ญวน เขมร และลาว โดยสมรู้ร่วมคิดกับรัฐมนตรีต่างประเทศ
คนก่อน การ 'ปราบ' ญวนอพยพคงจะมีต่อไป การวิวาท
กับลาวและเขมรเรื่องเขตแดนหรือเรื่องอื่นๆ ที่หาได้ง่าย คงจะ
เป็นเรื่องจริงจงชนมา ปัญหาอยู่ว่า จะเป็นเรื่องวิวาทเฉพาะ

ประเทศเล็ก ๆ ด้วยกันอย่างเดียว หรือจะชักนำมหาอำนาจให้
เข้ามาร่วมทำให้ลูกกลมต่อไป

๕๔. ผู้เขียนรู้สึกว่าการเขียนมานาน ก่อนข้างจะเป็นเรื่องเศร้า
น่าสลด อนาคตมืดมน

ใครเห็นแสงสว่างบ้างในอนาคต โปรดบอก

~~๒๘ ตุลาคม ๒๕๑๑~~

แนวทางสันติวิธี

๑

ผมมีความยินดีที่ทราบว่าเพื่อนทางญี่ปุ่นจะจัดพิมพ์เอกสารเรื่องเมืองไทยขึ้นเผยแพร่ในหมู่ชาวญี่ปุ่น สมัยนั้นความจริงเป็นของหายาก เฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ของเมืองไทยที่มาจากเมืองไทย เพราะรัฐบาลปัจจุบันนอกจากจะทำลายเสรีภาพและสิทธิของประชาชนไทย โดยแถลงเป็นนโยบายว่าจะขังคนไทยทั้งเมืองมิให้ใช้เสรีภาพถึง ๑๒ ปีแล้ว ยังสกัดกั้นมิให้ความจริงออกมาจากเมืองไทยด้วยวิธีต่าง ๆ เช่นการปิดหนังสือพิมพ์ การบิดเบือนข่าวสารทางวิทยุและโทรทัศน์ การขบไล่ผู้สื่อข่าวต่างประเทศที่เขียนข่าวจริงจากเมืองไทยเป็นต้น ฉะนั้นหากมี

เอกสารที่ออกมาโดยผู้เขียนมีอิสระที่จะเขียน โดยไม่ต้องพะวงว่าโทษที่อาจจะได้รับในเอ้อมมือของรัฐบาลไทย โลกก็ย่อมเจริญขึ้น เพราะมีช่องทางที่จะเปรียบเทียบข้อเท็จและข้อจริงได้ แม้ว่าผู้หมัเสรีภาพในการเขียนนั้น จะใช้เสรีภาพบิดเบือนความจริงไป ผู้อ่านซึ่งมีวิจารณ์ญาณย่อมสามารถจับผิดได้โดยเปรียบเทียบกับเอกสารอื่นในประเทศไทย แล้วใช้เสรีภาพพินิจพิจารณาด้วยตนเองว่าฝ่ายใดสมจริง ฝ่ายใดไม่น่าจะเป็นไปได้

๒

เหตุการณ์ในเดือนตุลาคม ๒๕๑๖ ที่ทำให้ประเทศไทยพ้นจากระบบเผด็จการที่เริ่มมาแต่ ๒๔๙๗ เป็นอย่างไรนั้น ในหนังสือนี้คงจะปรากฏอย่างชัดแจ้งแล้ว ความรู้เรื่องทางการเมือง เศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรม ซึ่งน่าจะเกิดตามเสรีภาพในสังคมไทย ย่อมต้องใช้เวลานานพอควร แต่เนื่องด้วยระยะเวลาที่เรามีเสรีภาพจริง ๆ นั้นต้องหยุดชะงักลงใน ตุลาคม ๒๕๑๙ ความรู้เรื่องที่กำลังจะปรากฏออกมา จึงต้องคับไปโดยฉับพลัน

ก่อนปี ๒๕๑๖ ถอยหลังกลับไป ๒๕ ปี ประเทศไทยมีการปกครองด้วยลัทธิเผด็จการตลอดเวลา ใครจะเป็นนายก

รัฐมนตรี มักจะต้องมีผลประโยชน์ รัฐบาลไทยหลอกลวง
ประชาชนเสมอว่า เราอยู่ในระบบเสรีประชาธิปไตย แต่ยังไม่
พร้อมจริง ๆ จึงต้องร่างรัฐธรรมนูญกันใหม่หลายวาระ หลายปี
เมื่อมีการเลือกตั้ง ก็ใช้เล่ห์เหลี่ยมทำให้การเลือกตั้งสกปรกด้วย
วิธีต่าง ๆ อย่างดีที่สุดก็ใช้เงินโปรยซื้อเสียงการเลือกตั้ง ทำได้
อย่างโจ่งแจ้ง เมื่อการเลือกตั้งเป็นไปโดยผู้มีอำนาจและผู้มีเงิน
ใช้อำนาจและเงินทำลายการเลือกตั้งเสียแล้ว ก็พาลโทษราษฎร
ว่าไม่มีการศึกษา ไม่มีความรู้เรื่องการเมือง ฉะนั้นประเทศไทย
ไม่พร้อมที่จะเป็นประชาธิปไตย บางทีเมื่อมีการเลือกตั้งสภา
ผู้แทนราษฎรขึ้นมาแล้วโดยรัฐบาลทหารมีเสียงข้างมาก แต่
เสียงข้างมากนั้นสืบเนื่องมาจากการใช้เงินซื้อ ในไม่ช้าเมื่อเงิน
งวตลง เสียงข้างมากก็งวตลง ฝ่ายทหารก็ทำการปฏิวัติตนเอง
เสียที ทำดังนี้มาเป็นเวลา ๒๕ ปี ชั่วอายุคน (generation)
ผลที่แท้จริงก็คืออำนาจตกอยู่ในมือของคนไม่กี่คน ซึ่งผลัดกัน
ใช้อำนาจเด็ดขาดตามลำดับอาวุโส “อำนาจนั้นทำให้เสื่อมด้วย
ความทุจริต อำนาจเด็ดขาดก็ยิ่งทำให้เสื่อมอย่างเด็ดขาด”
("Power corrupts: absolute Power corrupts aboolutely"-
Lord Action) ฉะนั้นความทุจริตจึงเกิดขึ้นอย่างกลาดเกลื่อนใน
วงสังคมไทย จนเป็นเหตุหนึ่งในหลายเหตุให้ประชาชนเรื่อ

แสนต้องทำการประทุ้งในท้องถนนของกรุงเทพ ฯ จนถึงขั้นที่
ต้องเปลี่ยนระบบการปกครองมาเป็นเสรีในตุลาคม ๒๕๑๖

รัฐธรรมนูญ ๒๕๑๗ เป็นรัฐธรรมนูญที่มีข้อเสียหลายอย่าง
แต่ผู้ร่างทั้งหลายพยายามที่จะให้เป็นรัฐธรรมนูญที่เสรี ยุติธรรมแก่
ทุกฝ่าย แต่ถ้าพิจารณารัฐธรรมนูญเป็นตัวอักษร ฉีกทิ้งได้ทุกเมื่อ
ไม่ปฏิบัติตามก็ได้ตามใจชอบ ไม่เป็นหลักประกันอะไรเลยที่จะ
ป้องกันผู้ทำลายประชาธิปไตย ฝ่ายที่ต้องการทำลายประชาธิปไตย
ไทยจึงสามารถวางแผน และดำเนินการตามแผนได้ในไม่ช้า
เพราะวงการทหารก็ตี วงการปกครองด้านมหาดไทยก็ตี วงการ
ศึกษาก็ตี มิได้มีการเปลี่ยนแปลงแต่ประการใดจาก ๒๔๙๑-
๒๕๑๖ ระบบประชาธิปไตย และระบบเสรีซึ่งอ่อนแออยู่แล้ว
ด้วยความชอกช้ำจากระบบเผด็จการ ๒๕ ปีมา ก็ยังแสดงความ
อ่อนแออยู่ต่อไป ด้วยการมีพรรคการเมืองมากมายเกินต้องการ
และรัฐบาลที่ไถ่มาจากการเลือกตั้ง ก็ต้องเป็นรัฐบาลผสมด้วย
พรรคการเมืองหลายพรรค ดำเนินการอะไรไม่ได้สะดวก จึง
เป็นช่องทางให้พรรคการเมืองฝ่ายทหาร ทหารและตำรวจประ
จําการ สนับสนุนโดยเจ้าของที่ดินและนายทุนบางพวกจัดการ
โค่นหลักการประชาธิปไตย โดยยึดอำนาจเผด็จการขึ้นในวันที่
๖ ตุลาคม ๒๕๑๙

ถึงกระนั้นก็^{๕๘๘} แนวโน้มทางการเมืองใน ๓ ปี^๕ ตั้งแต่
ตุลาคม ๒๕๑๖^{๕๙๗} ก็ได้เบนไปทางฟื้นฟูประชาธิปไตยมิใช่น้อย
ในการเลือกตั้งครั้งที่ ๒^{๕๙๗} เมษายน ๒๕๑๙ มีผลให้สมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคใหญ่มากขึ้น และพรรคการเมืองใน
สภาก็น้อยพรรคลง เมื่อเทียบกับการเลือกตั้งครั้งที่ ๑ ในปี^{๕๙๗}
๒๕๑๘ ประชาชนทั้งหลายมีความสำนึกทางการเมืองมากขึ้น
การรวมตัวของกรรมกรและชาวนามีมากขึ้น คนหนุ่ม ๆ สาว ๆ
ที่ใช้สิทธิเสรีภาพ ก็สามารถใช้สิทธินั้น ๆ ในทำนองสร้างสรรค์
มากขึ้น ความสำนึกว่าเมืองไทยมิใช่กรุงเทพฯ ๖ แห่งเดียว แต่
ยังมีชนชาวไทยอยู่ในชนบท ที่มิได้รับการดูแลจากรัฐบาลมาก
หลาย เสียงเรียกร้องให้รัฐบาลเอาใจใส่สอดคล้องดูแลทุกข์สุข
ของราษฎรในภาคต่าง ๆ ก็มีมากขึ้น และสิทธิเสรีภาพที่พึงอยู่
ในเจตสำนึกของประชาชนนั้น ย่อมจะหมดสิ้นไปด้วยการใช้อำนาจ
รอนสิทธิ ย่อมจะเป็นไปมิได้ถ้าหากระบบประชาธิปไตย
มีชีวิตยืนยาวไปได้สัก ๑๐ ปี เหตุการณ์ทางการเมืองที่เป็นจุด
อ่อนของระบบนั้นจะได้แก้ไขให้ดีขึ้นด้วยเวลา ไม่ใช่เพราะ
ราษฎรมีความรู้^{๕๙๗}น้อย จึงมีประชาธิปไตยไม่ได้ เป็นเพราะไม่มี
โอกาสนานพอ ที่ราษฎรจะได้ใช้สิทธิเสรีภาพของมนุษยชนต่าง
หาก

ในด้านเศรษฐกิจ ปัญหาของไทยไม่ได้อยู่ที่เศรษฐกิจส่วนรวมของชาติเสื่อมโทรม หรือมีวิกฤติกาลแต่อย่างใด แต่เป็นเพราะความไม่สมดุลย์แห่งการพัฒนาเศรษฐกิจ ในส่วนต่าง ๆ ของประเทศ นับตั้งแต่ปี ๒๔๙๘ เป็นต้นมา ประเทศไทยได้มีกลไกและการบริหารทางด้านการเศรษฐกิจ การเงิน และการคลังมั่นคงดีพอสมควร เงินบาทมีเสถียรภาพดีเป็นเวลานาน ความเจริญโดยส่วนรวมก็เป็นไปโดยอัตราสูง แต่ระหว่างกรุงเทพ ฯ กับเมืองใหญ่ ๆ กับชนบทนั้น ความเจริญไม่สม่ำเสมอกัน กรุงเทพ ฯ เติบโตขึ้นเร็วจนน่าเกลียด ส่วนชนบทอยู่กับที่หรือบางแห่งก็เสื่อมลง คนในกรุงร่ำรวยขึ้นมาก แต่คนในชนบทกลับจนลง กำไรของอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเงินการธนาคารสูงขึ้น แต่รายได้ของชาวนาชาวไร่กลับลดลงหรือเพิ่มในอัตราต่ำ อัตราค่าจ้างของกรรมกรทั้งในกรุงและชนบทต่ำมาก ในปี ๒๕๑๖ อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ ในกรุงเทพ ฯ รัฐบาลกำหนดไว้เพียง ๑๒ บาทต่อวัน ส่วนรายได้ของพ่อค้า นักอุตสาหกรรม นายธนาคาร หรือแม้ข้าราชการนั้น สูงจนเกิดความฟุ้งเฟ้อฟุ้งเฟ้อขึ้นทั่วไป และยังข้าราชการที่อยู่ใกล้ผู้มีอำนาจก็ยังร่ำรวยขึ้นอย่างผิดปกติ ถูกกฎหมายบ้าง ผิดกฎหมายบ้าง ราคาข้าวเปลือกที่เป็นรายได้ของประชาชนส่วนใหญ่ถูก

กตตั้งแต่เลิกสงครามโลกตลอดมา ให้อยู่ในระดับประมาณกึ่ง
หนึ่งของราคาในตลาดโลก บางครั้ง ๑ ใน ๓ และเมื่อเกิด
อากาศวิปริต ฝนแล้ง หรือน้ำท่วมทำนาไม่ได้ผล ชาวนาทุก
ภาคก็ต้องเสียที่ดินทำกินของตนเพราะความอดคัตเคือคร่อน

ที่เป็นเช่นนั้นในระบบเผด็จการนั้น แม้จะมีเหตุผลอย่างอื่น
เช่นอัตราการเพิ่มประชากรสูงมากก็ตาม แต่เหตุผลสำคัญอยู่ที่
ระบบเผด็จการนั่นเอง แทนที่จะมีสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่
เป็นปากเสียงของประชาชนจริง ๆ สภาที่มักเป็นสภาแต่งตั้ง ผู้
ที่ไ้รับการแต่งตั้ง ก็ต้องคล้อยตามผู้เผด็จการที่แต่งตั้งขึ้นมา
และแวดล้อมผู้เผด็จการคือข้าราชการ นักการค้า และอุตสาหกรรม
ที่หวังพึ่งผู้เผด็จการ เป็นเชิงถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ผู้เผด็จการจึง
มองไม่เห็นความจำเป็นที่จะเข้าออกบ้านเมือง ให้เป็นสุขทุก
หย่อมหญ้า มองแต่บริเวณใกล้ตัวและดำเนินการและนโยบาย
ไปตามผลประโยชน์ของตน และเพื่อนฝูงที่ใกล้ชิด ส่วนการ
แถลงนโยบายเป็นทางการนั้นเป็นนอกเรื่องหนึ่ง จะแถลงให้
กว้างขวางเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอย่างใดก็ทำได้ แต่การกระทำ
กลายเป็นนอกเรื่องหนึ่ง

ตั้งแต่ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นต้นมา ข้อเสียของเศรษฐกิจไทย
ดังกล่าวได้มีการพยายามแก้ไขอยู่ตามลำดับ การพัฒนาชนบท

ได้เริ่มขึ้นอย่างจริงจังโดยรัฐบาล มหาวิทยาลัย กลุ่มนิสิต นักศึกษาและเอกชน ชาวนาชาวไร่มีสิทธิที่จะรวมตัวกันเป็นสหกรณ์ที่แท้จริง หรือกลุ่มชาวนาเพื่อดูแลผลประโยชน์ของตน ที่เคยถูกนายเหมืองหรือคหบดีอื่นกลั่นแกล้ง ให้ทำนาทำไร่ไม่สะดวก ก็สามารถเรียกร้องสิทธิอันชอบธรรมของตน และ รัฐบาลก็ต้องเหลียวแลผลประโยชน์ของคนส่วนมาก ที่เคยถูกนายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือตำรวจทหารท้องถิ่น กลั่นแกล้งด้วยวิธีและข้อหาต่าง ๆ ก็สามารถร้องเรียนมีปากเสียงได้ ผู้แทนราษฎรในรัฐสภาที่ต้องฟังราษฎรในการเลือกตั้ง ก็ต้องเป็นปากเสียงให้ราษฎร ราคาข้าวเปลือกและสินค้าพืชไร่ต่าง ๆ จึงสูงขึ้น และรัฐบาลถึงกับประกันราคาสินค้าเกษตรหลายชนิดมิให้ตกต่ำ ส่วนกรรมกรในเมืองก็รวมตัวกันเป็นสหภาพสหพันธ์ เรียกร้องสิทธิอันชอบธรรมของตนในเรื่องค่าจ้าง และภาวะการทำงานโดยทั่วไป ค่าจ้างขั้นต่ำในกรุงเทพฯ ขยับขึ้นราคา ๑๒ บาทต่อวัน เป็น ๑๖ บาท ๒๐ บาท และ ๒๕ บาทตามลำดับ* แต่ก็ยังไม่พอเพียงสำหรับการครองชีพโดยมัยยัสต์ การกระทำต่าง ๆ บางครั้งต้องใช้วิธีสไตรค์หยุดงานจึงได้ผล การแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมกระเถิบขึ้นมา

* ดุจนิมิตต์ ทำบพความ

โดยลำดับ แต่ยังไม่ถึงขั้นที่น่าพอใจ ค่าจ้างแรงงานของคนไทย
ยังต่ำกว่าของคนชาติอื่น ๆ เป็นไหน ๆ

แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ขึ้นในตุลาคม ๒๕๑๕ ความก้าวหน้า
ในเรื่องแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมต้องหยุดชะงักลง รายได้
ของชาวนาชาวไร่กลับไปสู่ความกดดันในเอื้อมมือของผู้เผด็จการ
จะรวมตัวกันเพื่อเรียกร้องสิทธิไม่ได้เสียแล้ว ผู้แทนราษฎรที่
เลือกตงกันก็ไม่มีเสียแล้ว กรรมกรยังคงมีสภาพอยู่ในนาม
แต่หยุดงานไม่ได้ เป็นภัยต่อสังคม ชุมชนกันก็ไม่ได้ กรม
แรงงานเสนอให้ขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำจาก ๒๕ บาท เป็น ๒๘ บาท
ต่อวัน รัฐบาลก็ไม่ยอมรับ ฉะนั้นสภาวะเศรษฐกิจและสังคม
จึงกลับไปสู่สภาวะเดิมก่อน ๒๕๑๖ คือแล้วแต่ผู้เผด็จการ

ในด้านเสรีภาพทางวิชาการก็ดี เสรีภาพทางวัฒนธรรมก็ดี
การดนตรี นาฏศิลป์ ศิลปต่าง ๆ หรือวรรณกรรม แต่ก่อน
เคยถูกจำกัดให้อยู่ในขอบเขตแคบ ๆ จนถึงตุลาคม ๒๕๑๖ ได้
มีการจรรโลงให้เป็นอิสระจนเกิดความรุ่งเรืองทางวิชาการ และ
วัฒนธรรมขึ้นเต็มที่ มีผลงานประจักษ์อยู่ เรืองต่าง ๆ ที่กำลัง
จะปฏิรูปเช่นเรื่องการศึกษา สาธารณสุข เป็นต้น ต้องชะงักงัน
ลงเมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๕ และจะต้องอับเฉาไปอีกนาน
เพราะผู้เผด็จการใหม่ บังคับให้เผาหนังสือเป็นพัน ๆ หมื่น ๆ

เล่ม ห้ามมิให้ใช้ความคิดในการเรียนการสอนในโรงเรียน และมหาวิทยาลัย และดนตรีหรือละครคอนบางอย่างก็ห้ามแสดง เพราะเป็นพิษเป็นภัยต่อสังคม

๓

สภาพของบ้านเมืองไทยเป็นอยู่อย่างนี้ในปัจจุบัน ทางรัฐบาลหลังจากวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ต้องการกุมอำนาจเผด็จการไว้ได้ ครอบงำสิทธิเสรีภาพของประชาชน ใครจะพูด จะเขียน จะคิด จะเรียนอะไรต้องเป็นไปตามที่รัฐบาลอนุญาต และท่าของการอนุญาตนั้นแคบลงแคบลง หนังสือพิมพ์และสื่อสารมวลชนต่าง ๆ ต้องดำเนินการตามที่รัฐบาลจะพึงพอใจ กรรมการชานาชาไร่ไม่มีสิทธิที่จะชุมนุมหรือรวมตัวกัน ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาไม่มีได้ รัฐธรรมนูญ ๒๕๑๗ ทงฉบับถูกยกเลิก รัฐสภาที่เกิดจากการเลือกตั้งต้องยุบ เกิดรัฐสภาแต่งตั้งขึ้นแทน 'รัฐธรรมนูญ' ใหม่ให้อำนาจเด็ดขาดอยู่ที่รัฐบาลทั้งในการบริหาร การตุลาการและนิติบัญญัติ ถ้ารัฐบาลไม่พอใจผู้ใด รัฐบาลจะเป็นผู้พิจารณาตัดสินได้เอง ไม่ต้องขึ้นศาลหรือผ่านขบวนการยุติธรรมแต่อย่างใด และถ้าเจ้าหน้าที่ปกครองไม่พอใจ ก็กล่าวหาได้โดยสะดวกว่า 'เป็นภัยต่อสังคม' ซึ่งหมายความว่า

ต้องอยู่ในเงื้อมมือเจ้าหน้าที่บริหาร ช่างได้นาน ๆ ไม่ต้องขึ้นศาล
แม้รัฐบาลจะตัดสินประหารชีวิตใคร ก็ทำได้ตามอำเภอใจ เมื่อ
เป็นเช่นนั้นการจับกุมจึงมีอยู่ทั่วไป

เมื่อ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีผู้
ถูกจับกุมอยู่ ๓,๐๐๐ กว่าคน ในจำพวกนั้นมีหลายร้อยคนที่
รัฐบาลขังไว้นานถึง ๕-๖ เดือน จึงปล่อยตัวออกมา ทำที่ว่า
รัฐบาลเมตตากรุณา เหลือไว้หลังจากมีนาคม ๒๕๒๐ ประมาณ
๑๐๐ กว่าคนที่รัฐบาลจะจัดการฟ้องศาลด้วยข้อหาจกจกรรจ์
ข้อที่ควรสังเกตคือคนที่ถูกขังตั้งแต่ตุลาคม ๒๕๑๙ ถึงมีนาคม
๒๕๒๐ เป็นเวลาหลายเดือนนั้นถูกขังฟรี ไม่มีอะไรทดแทน
กลับเสียชื่อเสียง แท้จริงการปล่อยผู้ที่ถูกขังเป็นจำนวนมากนั้น
เป็นเพราะ (ก) รัฐบาลไม่สามารถตั้งข้อหาได้ว่ามีความผิด และ
(ข) รัฐบาลต้องการแสดงต่อโลกเฉพาะอย่างยิ่งประธานาธิบดี
คนใหม่ของอเมริกาว่า รัฐบาลพยายามไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชน
เพื่ออเมริกาจะได้ให้ความช่วยเหลือต่อไป

ส่วนผู้ต้องหาที่ยังเหลืออยู่ ๑๐๐ กว่าคน ซึ่งจะฟ้องร้องนั้น
มีจำนวน ๓๐ กว่าคนที่อยู่การส่งเรื่องคืนตำรวจ เพราะไม่
สามารถฟ้องได้หลักฐานไม่พอเพียง แต่ตำรวจยืนยันจะให้ฟ้อง
อย่างไรก็ตามหลายคนในจำนวน ๑๐๐ กว่าคนนั้นถูกฟ้องใน

ข้อหาว่าการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ จะต้องขึ้นศาลทหาร มีทนายว่าต่างไม่ได้ และไม่มีอุทธรณ์ฎีกา ถ้าไม่ถูกใช้มาตรา ๒๑ ของ 'รัฐธรรมนูญ' มาบังคับโดยรัฐบาลตัดสินได้เอง ก็ยังไม่ได้ประโยชน์จากขบวนการยุติธรรม และก็ไม่น่าจะถูกลงโทษโดยมาตรา ๒๑ หรือไม่ เพราะรัฐบาลอาจเกรงว่าถ้าศาลพิจารณาแล้วอาจยกฟ้อง เสียหน้ารัฐบาลหมด จึงตัดสินเอาเอง รัฐบาลนี้กำลังมันเขี้ยวใช้มาตรา ๒๑ ลงโทษประหารชีวิตผู้ต้องหาไป ๓ ราย และจำคุกไปอีกหลายคน นี่หรือนายกรัฐมนตรี นักกฎหมาย อดีตผู้พิพากษา อาจารย์สอนกฎหมาย และในคณะรัฐมนตรีก็มีนักกฎหมายอยู่หลายคน แต่ไม่ต้องการใช้กฎหมายตามหลักธรรม

แต่ ๓,๐๐๐ กว่าคนที่ถูกจับที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้น เป็นพวกที่ 'เปิดเผย' ไม่เปิดเผยก็ได้ เพราะเรื่องมันแดง เสียแล้ว ต่อจากนั้นมายังมีประชาชนถูกจับอีกมากมายในชนบททั่วราชอาณาจักร จำนวนแน่นอนไม่เป็นที่ทราบ เพราะพวกนี้รัฐบาลปิด หนังสือพิมพ์ลงไม่ได้ ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ไม่มียศเสียง ไม่มีคนรู้จักทั่วไป แต่ก็เป็นมนุษย์คนไทยนี่แหละ บางเสียงจะเห็นว่าจำนวนที่ถูกจับทั้งหมดคงประมาณ ๕,๐๐๐ คน ที่จับแล้วปล่อยเร็วบ้างช้าบ้างก็มี บางเสียงจะเห็นว่ายังถูกคุมขังอยู่

ประมาณ ๒,๐๐๐ คน ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ถูก
กล่าวหาว่าเป็นภัยต่อสังคมมาก และมากมายนอกจาก
แก๊งจับด้วยเรื่องเป็นนอริส่วนตัว แล้วหาความเป็นภัยต่อ
สังคม เช่นกรณีแพทย์ผู้หนึ่งที่มาหาสารคาม ซึ่งได้ช่วยเหลือ
ชาวบ้านมาแต่ก่อน โดยขัดผลประโยชน์ของฝ่ายราชการจังหวัด
นายอำเภอและนายทุนที่เป็นเพื่อนของเจ้าหน้าที่ ประเด็นของ
แพทย์ผู้เคยพยายามทำร้ายแพทย์มาหลายครั้ง สบโอกาสหลัง
ปฏิวัติจึงจับมาในข้อหาว่าเป็นภัยต่อสังคม ชาวบ้านรีบวิ่งไป
เยี่ยมแพทย์ผู้จนแน่นที่คุมขังทุกวัน จนเจ้าหน้าที่ต้องปล่อยตัว
เพราะหาหลักฐานไม่ได้ นี่เป็นตัวอย่างที่ผู้เดือดร้อนเพียงตัว
อย่างเดียว ซึ่งเผด็จการเป็นผู้บีบรัด ชาวบ้านรัก จึงพันโทษไป
ตัวอย่างที่ผู้เดือดร้อนเพราะถูกจับโดยรัฐบาลไม่ยอมให้ชาวยัง
มีอีกมาก เช่นภิกษุสามเณรและอุบาสกของวัดชลประทานเป็น
ต้น เจ้าหน้าที่ต้องการจ้องล่างจ้องผลาญราษฎรยังมีเกลื่อนไป
และได้รับความปกป้องคุ้มครองจากรัฐบาลอยู่เสมอ แม้พระ
สงฆ์องค์เจ้าก็ไม่ยกเว้น เช่นภิกษุ ๓ รูปที่ตำบลพิปูน จังหวัด
นครศรีธรรมราช จากคำบอกเล่าของภิกษุผู้ทรงศีลเอง เจ้าหน้าที่
ที่ไปหลอกเจ้าอาวาสว่าจะนำไปให้การ และจะให้จำวัดอยู่ใน
วัดหนึ่งในเมือง แต่แท้จริงนำไปขังร่วมกับผู้ต้องหาอื่น ๆ และ

วันคืนดีญาติโยมไปเยี่ยมไม่พบ ปรากฏจากปากคำของผู้ต้อง
ขังด้วยกันว่าเจ้าหน้าที่และอาสาสมัครนำไปฆ่าเสียแล้ว บรรดา
ผู้ต้องหาว่าเป็นภัยต่อสังคมนั้น ส่วนมากเป็นคนยากจนมีลูกเมีย
พ่อแม่จะต้องเลี้ยง เมื่อถูกขังนาน ๆ ย่อมเดือดร้อนมิใช่แต่ตัว
คนเดียว แต่ทั้งครอบครัวซึ่งหมายถึงอย่างน้อย ๖ ปาก ๖ ท้อง
มีหน้าชาบางรายถูกเจ้าหน้าที่ส่งเข้ามาคุมขังที่กรุงเทพฯ ฯ หรือ
เมืองอื่นไกลหมู่บ้าน ญาติมิตรไม่สามารถไปเยี่ยมส่งเสียได้ เลย
กลายเป็นคนสาปสูญไปอยู่ในเงอมนมือเจ้าหน้าที่อย่างมิใช่มนุษย์

ที่กล่าวมานี้ ยังมีได้พูดถึงการซ้อม ทบตี ทรมาน ผู้ถูกคุม
ขังโดยเจ้าหน้าที่เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ นั้น การซ้อมและ
ทรมานเห็นได้ชัด ประชาชนในกรุงเทพฯ ฯ ไกล้มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ และใกล้สถานีตำรวจต่าง ๆ ได้เห็นด้วยตาของตน
เอง และหลังจากนั้นแม่พวกที่ถูกจับที่มหาวิทยาลัยก็ยังมี การ
ซ้อมและทรมานอยู่ต่อไปเพื่อให้ 'สารภาพ' และให้การ 'ชัด
ทอด' ถึงผู้อื่น แต่พวกที่ถูกจับที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้น
เป็นพวก 'เปิด' คือเป็นผู้ที่ทราบกันโดยทั่วไป การซ้อมและ
ทรมานจึงซาลงในระยะหลังนี้ แต่ก็ไม่วายมีผู้ที่ถูกขังเดี่ยวใน
กรงเล็ก ๆ หรือคุ่มืดหลายคนเจ้าหน้าที่ห้ามคนเยี่ยม ส่วน

พวกที่ถูกจับชนิด 'ปิด' นั้น น่าเกรงว่าจะมีการทำทารุณโดยทั่วไปเฉพาะอย่างยิ่งในเขตทุรกันดารไกลหุบเขาผู้คน

การใช้อำนาจข่มขู่ด้วยวิธีต่าง ๆ เช่นการใช้มาตรา ๒๑ แห่ง 'รัฐธรรมนูญ' ปัจจุบัน การตั้งข้อหาภัยสังคมตามประกาศคณะปฏิรูปอย่างกว้างขวาง การปิดหนังสือพิมพ์ การห้ามชุมนุม ฯลฯ เหล่านี้เป็นเครื่องมือทำให้ประชาชนโดยทั่วไปเกิดความสยดสยอง ไม่กล้าแสดงความจริงหรือออกความเห็นเป็นอย่างอื่น นอกจากจะเป็นเชิงสนับสนุนฝ่ายปกครอง เพราะฉะนั้นรัฐบาลก็สามารถอ้างได้ว่าประชาชนทั้งประเทศสนับสนุนรัฐบาลนี้ เป็นการที่ทุกทักพุดเอาฝ่ายเดียว ส่วนข้อที่อ้างว่าหลังจาก ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ บ้านเมืองสงบเรียบร้อยลง อาชญากรรมลดลง ฯลฯ ดูจากหนังสือพิมพ์ที่ออกในเมืองไทยก็ได้ จะเห็นว่าไม่เป็นความจริงอย่างไร กรณีฆ่ากัน ลักทรัพย์วิ่งราว ข่มขืน ปล้น ยังมีอยู่เกลื่อนหน้าหนังสือพิมพ์ จนรัฐบาลโดยรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ต้องดำริที่จะออกหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลเอง ซึ่งไม่มีประเทศประชาธิปไตยประเทศไหนเขาทำกัน มีก็แต่ประเทศที่ปกครองด้วยระบบคอมมิวนิสต์ เช่นรัสเซีย รัฐบาลออกหนังสือพิมพ์ปรัฟดาและอิซเวสเซีย ข้อที่แนกคือการปะทะกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ เพิ่มความ

รุนแรงและความยั่งยืน ทั้งจากข้าทางรัฐบาลเอง และข้า
ของฝ่ายคอมมิวนิสต์ ก็ค่อนข้างจะสอดคล้องกัน

६

ทางฝ่ายคอมมิวนิสต์นั้นเล่าในระยะ ๒๕๐๖ ถึง ๒๕๑๖ ได้เพิ่มกำลังชนบางกจริง แต่เพิ่มชนทีละน้อย และไม่มีการกล้าแข็ง
อย่างไร แม้จะได้สมัครพรรคพวกเพิ่มเติมขึ้นเรื่อย ๆ จากผู้ที่
ถูกเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นกดดันแกล้งรังแก (เช่นกรณี 'ถังแดง' ทาง
ภาคใต้ หรือบ้านนาทรายในตะวันออกเฉียงเหนือ) มาในระยะ
ประชาธิปไตย ๒๕๑๖-๑๙ การก่อการร้ายปะทะกับเจ้าหน้าที่
กลับน้อยลง ผู้เสียชีวิตจากการสู้รบก็ลดลงทั้งสองฝ่าย ทั้งนี้
ได้จากสถิติของรัฐบาลเอง แต่หลังจาก ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ การ
ปะทะและการเสียชีวิตการบาดเจ็บกลับมากขึ้น จากสถิติของ
ของรัฐบาลใน ๓ เดือนแรกของปี ๒๕๒๐ มีการสู้รบและเสีย
ชีวิตมากกว่าทั้งปีของแต่ละปีระหว่าง ๒๕๑๖ ถึง ๒๕๑๙

ทั้งนี้เป็นสิ่งที่คาดหมายได้ เพราะเหตุการณ์ทางด้านรัฐบาล
หลัง ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ และการเผด็จการข่มขู่ราษฎร ทำให้
นิสิตนักศึกษา อาจารย์ กรรมกร ชาวนาชาวไร่และราษฎรโดย
ทั่วไปมีทางเลือกอยู่แค่มาก ถ้าไม่อ่อนน้อมยอมให้จำคุก

ก็มีหวังจะถูกจำคุกหรือประหารด้วยอำนาจเผด็จการ หรือมี
ฉ ๕๖๖ จะหนักต้องหนีออกนอกประเทศ หรือเข้าไปร่วมมือกับผู้ก่อ
การร้ายคอมมิวนิสต์ พวกหลังนี่มีอยู่เป็นจำนวนมาก จะมาก
น้อยเท่าใดนั้นไม่แน่ชัด ทางรัฐบาลอ้างว่ามีเพียงไม่กี่ร้อยคน
ทางฝ่ายคอมมิวนิสต์อ้างว่าหลายพันคน แต่ลองสำรวจบรรดา
นิสิตนักศึกษาที่หายไปจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และวิทยาลัยต่าง ๆ
เฉพาะอย่างยิ่งวิทยาลัยครูทั่วราชอาณาจักร มีผู้กะเนว่าหายไป
สัก ๕ หรือ ๖ พันคน สมมุติว่าเพียง ๑ ใน ๓ ของคนที่หนี
หายไปนั้นไปสมทบกับคอมมิวนิสต์ ก็จะได้ตัวเลขประมาณ
๑,๕๐๐-๒,๐๐๐ คน

แต่จำนวนคนที่กลับไปจับอาวุธร่วมกับคอมมิวนิสต์นั้น ไม่
สำคัญเท่ากับคุณภาพของคน คอมมิวนิสต์ไม่เคยได้รับการสมทบ
จากผู้มีความรู้สูงมากมายถึงขนาดนี้ มีนักศึกษาและอาจารย์
แขนงต่าง ๆ เช่นวิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ วิทยาศาสตร์
เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ การศึกษา ฯลฯ มากหลาย บรรดา
ทหารและตำรวจและพลเรือน ที่มีส่วนทำทารุณกรรมในมหา
วิทยาลัยธรรมศาสตร์ และบรรดาผู้ที่ต่อต้านการปกครอง
และรัฐบาลที่ตรงกันต่อจากนั้น เป็นผู้ช่วยเหลือให้คอมมิวนิสต์
กล่าแข็งขันมาก ถ้าจะเอากฎหมายมาพิจารณากันตามข้อเท็จ

จริงอย่างถ่องแท้แล้ว รัฐบาลเองและเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลน่าจะมีความผิดตามกฎหมาย ว่าด้วยการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ เพราะสมคบกันสนับสนุนคอมมิวนิสต์ให้กำลังมากขึ้น

ด้วยเหตุที่กล่าวมานี้ จึงเป็นข้อยืนยันว่าการสู้รบระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐบาลกับคอมมิวนิสต์ได้รุนแรง และมีมากขึ้นจริง และในอนาคตอันใกล้ ก็จะต้องมีมากและรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ประเทศไทยจะเกิดศึกกลางเมืองอย่างดุเดือดเหมือนเวียดนามและเขมรจริงๆ หรือ นี่เรายังไม่ได้กล่าวถึงการแทรกแซงจากประเทศภายนอก ถ้ารัฐบาลได้อาวุธจากประเทศมหาอำนาจฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายคอมมิวนิสต์ก็ต้องแสวงหาอาวุธจากประเทศมหาอำนาจอีกฝ่ายหนึ่ง และข้อที่แนบอีกข้อหนึ่งก็คือประชาชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับลัทธิการเมืองใดๆ จะเดือดร้อนหนักขึ้น อันได้แก่ ชาวนาชาวไร่ ชาวบ้านร้านค้าทั้งหลาย ส่วนชนชั้นทั้งสองฝ่ายและคนมั่งมีในกรุงเทพฯ คงจะหนีเอาตัวรอดได้ ที่มีปัญญาส่งเงินไปต่างประเทศเพื่อซื้อบ้านที่ดิน และลงทุนอย่างอื่นก็เริ่มมีแล้ว รวมทั้งนายพลหลายคนด้วย

ด้วยเหตุนี้จึงเป็นข้อสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้รักความสงบและหวังจะแก้ไขความทุกข์ยากของราษฎร จะต้องพยายามมิให้ประเทศภายนอกส่งอาวุธให้แก่รัฐบาลหรือคอมมิวนิสต์เลย ใครที่พยายาม

มิให้อเมริกาส่งอาวุธให้รัฐบาลไทย และมิให้เวียตนาม จีน
หรือรัสเซียส่งอาวุธให้คอมมิวนิสต์ ย่อมจะช่วยผ่อนหนักเป็นเบา
คนที่ขัดขวางความพยายามเช่นนี้เป็นผู้ทักคืบและกิดสน ไม่
แยแสต่อความเดือดร้อนของเพื่อนมนุษย์คนไทยด้วยกัน

ใครจะชนะในสงครามกลางเมืองที่จะเกิดขึ้น ไม่สำคัญ
ผู้แพ้คือคนไทยธรรมดา และชาติไทยนั่นเอง

ที่ว่าใครจะชนะไม่สำคัญนั้น มองจากแง่ของสิทธิเสรีภาพ
ของประชาชน เพราะถ้ารัฐบาลเผด็จการชนะ สิทธิเสรีภาพก็
จะยับเยินอย่างเวลานี้หรือยิ่งกว่า เช่นเดียวกับที่ได้ยับเยินมา
ตั้งแต่ ๒๔๙๑ ถ้าฝ่ายคอมมิวนิสต์ชนะ ดูจากประสบการณ์ใน
ประเทศคอมมิวนิสต์ทั่วโลก และดูจากลัทธิของคอมมิวนิสต์เอง
ก็ต้องจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน เพราะจะต้องมีการเผด็จ
การโดยชนชั้นกรรมาชีพ

มีผู้อ้างว่า คอมมิวนิสต์ไทยไม่เหมือนกับคอมมิวนิสต์ยุโรป
และนโยบายที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ไทยแถลงออกมา ๑๐ ประการ เมื่อ
ต้นปีนั้น ย่อมเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความคิดการเมืองแตกต่าง
จากคอมมิวนิสต์มาร่วมมือด้วย ขอนตองพิสูจน์ด้วยการกระทำ
มิใช่ด้วยการแถลงนโยบาย

ถ้าพูดถึงการแพ้ชนะ มีผู้กล่าวว่าทางรัฐบาลจะต้องเป็นฝ่ายแพ้ เช่นเดียวกับฝ่ายก๊กมินตั๋งของจีนหรือเวียดนามใต้ เพราะฝ่ายรัฐบาลมีการใช้อำนาจหน้าที่ทำการทุจริตอยู่เสมอ และอีกประการหนึ่ง ฝ่ายทหารเบื้องหลังรัฐบาลมีการแตกแยกกันมาก ชาวสื่อว่าจะมีรัฐประหารเกิดก่อกวน ตั้งแต่ปลายปีก่อน และความจริงก็เกิดขึ้นแล้วจริงเมื่อมีนาคม โดยที่รัฐบาลไม่สามารถควาตลังให้สิ้นเสียหนาม แม้ในเดือนมิถุนายนนี้ก็ยังมีข่าวลือหนาหูยิ่งขึ้น^๓ ขอนกนาคิดและเบนเหตุผลสนับสนุนให้น่าเชื่อว่าบุคคลที่ใกล้ชิดกับวงการรัฐบาลปัจจุบันได้นำเงินทองออกนอกประเทศเตรียมจะหนี

๕

ผมไม่ทราบว่าคุณจัดทำหนังสือ^๔ จะมีนโยบายในทางสร้างสรรค์เมืองไทยให้เจริญด้วยประชาธิปไตยอย่างไร แต่สำหรับผมและเพื่อน ๆ ผมหลายคนยังยึดมั่นอยู่ในหลักสันติประชาธรรม หรือประชาธรรมไทยโดยสันติวิธี ผมเขียนบันทึกเรื่องนี้ ไว้เมื่อมษายน ๒๕๑๕ ในหนังสือ 'สันติประชาธรรม' (จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์เคสิดไทย เมื่อปี ๒๕๑๖) และในบทความนั้นผมจะได้อ้างถึงบันทึกนั้นหลายตอน

ก่อนอื่นผมขอตอบความข้องใจของเพื่อน ๆ หลายคน ที่มีความปรารถนาดีต่อผมว่า ทำไมผมจึงไม่หาความสงบ อายุมากแล้วทำไมไม่ไปสอนหนังสือ หรือเขียนหนังสือเงียบ ๆ หาเรื่องให้เขาค่าเอา ค่าเอา กวนใจเปล่า ๆ และทำให้เดือดร้อนถึงเพื่อนฝูงพี่น้อง ผมต้องแสดงความเสียใจที่ได้ทำให้เพื่อนฝูงพี่น้องเดือดร้อน แต่คำตอบคือ “ผมมีฐานะปานนี้ แก่ปานนี้แล้ว ถ้าไม่จับเรื่องและริเริ่ม จะคอยให้ใครริเริ่มก็กระไรอยู่” (หนังสือที่อ้างหน้า ๕๙)

‘ประชากรธรรม’ เป็นคำที่ผมต้องการใช้มากกว่าประชาธิปไตย เพราะในวงการเมืองนั้นคำว่าประชาธิปไตยใช้กันจนเฟื้อ เช่นในโรงเรียนไทย แม้จะอยู่ในระบบเผด็จการ เขาก็ยังสอนให้นักเรียนท่องว่าประเทศไทยเป็นเสรีประชาธิปไตย อีกประการหนึ่ง การเงินประชาธิปไตยนั้น ถ้าไม่อาศัยหลักธรรมะแล้วย่อมไม่สมบูรณ์และบกพร่องแน่ เพราะถึงแม้เราจะปกครองกันด้วยเสียงข้างมาก ถ้าเสียงข้างมากโน้มเอียงไปในเชิงพาลแล้ว ก็ต้องเปิดโอกาสให้เสียงข้างน้อย สามารถถกเถียงเรียกร้องให้มีสิทธิแสดงความเห็นได้ จึงจะเป็นธรรม

หลักประชากรธรรมเป็นหลักกว้าง ๆ มีองค์ประกอบเป็นแก่นสาร ๒ ประการ คือเสรีภาพ และสิทธิของคนแต่ละคน (จำกัด

ความตามเอกสารสหประชาชาติเรื่องสิทธิของมนุษยชน) ภายในขอบเขตที่จะไม่ทำลายเสรีภาพและสิทธิของผู้อื่น นี่ประการหนึ่งกับประการที่สองคือ การมีส่วนร่วมกำหนดโชคชะตาของสังคมที่เราอาศัยอยู่ แต่ละคนมีสิทธิหน้าที่เท่ากันในเรื่องนี้ ไม่ว่าจะมีความรู้ เพศ หรือกำเนิดมาอย่างไร

หลักการเสรีภาพและการมีส่วนร่วม ไม่ใช่หลักการตะวันตกหรือหลักการของประเทศที่มั่งมีแล้ว อย่างในยุโรปหรืออเมริกาเป็นหลักการที่ชอบด้วยธรรมชาติของทุกประเทศ เช่นคำว่า 'ไทย' ก็ไม่ใช่ชนโกล คือเสรีหรือเป็นใหญ่นั่นเอง คนไทยที่ปราศจากเสรีภาพทางการเมืองจึงเป็นไทยไม่ครบ และการทำ 'สังฆกรรม' ตามหลักพระพุทธศาสนา ก็คือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ นั้นเอง จะเห็นจึงเป็นหลักที่ถูกต้องรับรองได้ทั่วโลก ไม่ใช่หลักตะวันตกที่จะนำมาใช้กับประเทศด้อยพัฒนาไม่ได้

ถ้าเราได้ ๒ หลักคือเสรีภาพและการมีส่วนร่วมแล้ว รูปแบบของประชารัฐจะเป็นอย่างไร ก็แล้วแต่กาลและเทศะ ไม่จำเป็นต้องเอาอย่างรูปแบบยุโรปอเมริกา เป็นหน้าที่ของนักรัฐศาสตร์ไทยที่จะคิดหารูปแบบที่เหมาะสมกับสังคมไทย แต่นักรัฐศาสตร์ไทยจะทำหน้าที่ใดก็ต้องมีเสรีภาพทางวิชาการ

ในประเทศที่มีประชาธรรมในการปกครอง ใครจะมีความ
เลื่อมใสในลทธิการเมืองใดก็กระทำได้อย่าง จะเป็นคอมมู
นิสต์ สังคมนิยม เสรีนิยม อนุรักษนิยม หรือจะชายัฉดหรือ
ขวาตกขอบอย่างใดก็ทำได้ทั้งนั้น แต่มีเงื่อนไขอยู่สองอย่างคือ
(ก) ต้องยอมให้คนอื่นคิดแตกต่างกับตนได้ คือยอมให้สมัคร
การเมืองหลายๆ พรรค (ข) จะไม่พูดไม่เขียนใช้กำลังรุนแรง
ทำลายผู้อื่น หรือความคิดของผู้อื่น ขอนักเป็นหลักกฎหมาย
อาญาและแพ่งตามปกติวิสัยอยู่แล้ว

“ประชาธรรมคือธรรมเป็นอำนาจ ไม่ใช่อำนาจเป็นธรรม
บ้านเมืองที่มีประชาธรรมนั้นต้องมีขอมแป ไม่ใช้ปกครองกัน
ตามอำเภอใจของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง” (หนังสือที่อ้าง หน้า ๖๑)

ถ้าเราฟังบุคคลในรัฐบาลพูดทุกวันนี้ จะเป็นตัวอย่างที่เด่น
ชัดของการใช้อำนาจเป็นธรรม เช่นที่เขาว่า หนังสือพิมพ์ใน
เมืองไทยมีเสรีภาพในการตีพิมพ์ความเห็นที่ถูกที่ควร ใครเป็น
คนตัดสินว่า ความเห็นไหนถูกหรือควร คำตอบคือผู้มีอำนาจ
ถ้าหนังสือพิมพ์แสดงความเห็นที่ขัดใจผู้มีอำนาจ เขาก็ว่าผิด ที่
ทำได้เช่นนั้นเพราะเขาใช้อำนาจอาวุธที่เขาผูกขาดขึ้นมาปกครอง
ประเทศ แล้วขยัดเยียดให้ประชาชนต้องยอมรับว่าสิ่งที่เขาคิดนั้น
เป็นสิ่งที่ถูกที่ควร

“ประชาธรรมย่อมสำคัญที่ประชาชน ถ้าประชาชนส่วนใหญ่
ไม่ต้องการประชาธรรม ก็ย่อมไม่มีทางที่ใครจะหยิบยื่นได้

จะ^๕นั้นจุดเริ่มต้นและจุดหมายสุดท้ายคือ ประชาชนชาวไทย
สิทธิเสรีภาพของประชาชนไทย” (หนังสือที่อ้างหน้า ๖๑)

ในสังคมที่มีประชาธรรม เราจะต้องแก้ปัญหาเรื่องช่องว่าง
หรือความแตกต่างระหว่างรัฐบาลกับประชาชน เจ้าหน้าที่กับ
ราษฎร หญิงกับชาย คนมีกับคนจน ท้องถิ่นที่อุดมกับท้องถิ่น
ที่กันดาร การมีโอกาศศึกษากับการปราศจากโอกาศ การมี
โอกาศด้านสุขภาพอนามัย กับการปราศจากโอกาศ ฯลฯ ทั้งนี้^๕
มิได้เกิดจากลัทธิการเมืองหรือลัทธิอื่นใด เป็นเรื่องของความ
ชอบธรรม ความเมตตากรุณา การเป็นอันหนึ่งอันเดียว
กัน การปรองดองกัน และการที่จะมีผู้แทนราษฎรเป็นปากเสียง
ให้แก่ผู้ตกยาก การมีอิสระที่จะรวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือซึ่งกัน
และกัน กับการคำนึงถึงศักดิ์ศรีของมนุษย์แต่ละคนซึ่งควร
เคารพไม่ว่าฐานะกำเนิดของเขาจะเป็นอย่างไร ย่อมสามารถ
ช่วยให้เราแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่ว่า^๕นั้นได้โดยสันติภาพ

“ไม่มีวิธีอื่นใดเพื่อได้มาซึ่งประชาธรรม นอกจากสันติวิธี
การใช้อาวุธขู่เข็ญประหัตประหารกันเพื่อประชาธรรมนั้น แม้^๕
จะสำเร็จ อาจจะได้ผลก็เพียงชั่วคราวช่วยยาม จะไม่ได้ประชาธรรม

ถาวร เมื่อฝ่ายหนึ่งใช้อาวุธแล้ว อีกฝ่ายหนึ่งแพ้ ก็ยอมคิดใช้อาวุธโต้ตอบ เมื่ออาวุธปะทะกันแล้วจะรักษาประชาธรรมไว้ได้อย่างไร” (หนังสือที่อ้าง หน้า ๕๙-๖๐)

เหตุการณ์ในวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ และหลังจากนั้น ทำให้ผู้ที่ไม่ในสันติวิธีมาแต่ก่อน เลิกใช้สันติวิธีไปเป็นจำนวนมาก เขาอ้างว่าการใช้สันติวิธีเป็นการฆ่าตัวตาย “พวกเราถูกเขาฆ่าตาย เพราะเราใช้สันติวิธี” คำกล่าวเช่นนั้นมาจากคนที่ได้รับทุกข์จากความรุนแรงก็เข้าใจได้ไม่ยาก แต่ผู้ที่กล่าวนั้นหาคิดไม่ว่าการใช้ความรุนแรงต่อสู้กัน แม้ว่าผลสุดท้ายจะได้อำนาจมากก็ต้องใช้อาวุธเพื่อรักษาอำนาจหรือชัยชนะนั้นตลอดไป หาสันติสุขไม่ได้ อีกประการหนึ่งการใช้อาวุธต่อสู้กันนั้นเดือดร้อนแก่คนกลางที่ไม่เกี่ยวข้องกับการต่อสู้มากกว่า ชวนาชาวไร่ในเวียดนามและเขมรตายเปล่าไปหลายล้านคน ระหกระเหินสิ้นเนื้อประดาตัวไปหลายแสนครอบครัว

ข้อตำหนิสันติวิธีมีอีกข้อหนึ่งคือ จะไม่มีช่องทางสำเร็จได้ เพราะอีกฝ่ายหนึ่งใช้อาวุธ “สันติวิธีเพื่อประชาธรรมนั้น เมื่อใช้กับฝ่ายมีอาวุธก็ไม่แน่ว่าจะกระทำสำเร็จ และแม้จะสำเร็จก็ต้องใช้เวลานาน เช่นมหาตมกานธีใช้กับอังกฤษ ต้องระก้า

ลำบาก ต้องมานะอดทนเด็ดเดี่ยว ต้องอาศัยความกล้าหาญมากกว่าผู้ที่ใช้อาวุธ เพราะมือเปล่าต้องเผชิญกับอาวุธ”

“สมมุติว่าเราบักใจท้อเสียก่อนว่า สันติวิธีจะไม่สามารถนำประชากรรวมมาได้ (ความจริงไม่น่าท้อเสียก่อน) สมมุติว่าไม่มีหวังสำเร็จ ก็นึกคิดว่าควรจะทำหรือควรจะทำอะไร ควรจะเขียนเพื่อเสรีภาพหรือ สำหรับผมแม้จะไม่มีหวังสำเร็จ ก็อดเขียนอดพูดไม่ได้ มิฉะนั้นแล้วจะคับใจเหลือประมาณ” (หนังสือที่อ้างหน้า ๖๐)

“เมื่อ ดร. ป่วยเขียนเรื่องประชากรรวม โดยสันติวิธีหรือจดหมายนายเข้ม เย็นยิ่ง ก็ถูกหาว่าโกงัดขบ ทะเล่ง รู้สึกว่าไม่ได้ผลอะไรมากนัก ตอบว่าก็ต้องยอมยิ่งกว่านั้น ในวิธีการของสันติวิธีในต่างประเทศนั้น เขาอาจต้องถูกจับ ถูกทำร้าย ถูกทรมาน กระทั่งถูกปลิดชีวิตเป็นอันมาก แต่เขายังเก็บดวงประทีปไว้เรื่อยๆ ดังนั้นการถูกหาว่าโกงัดขบ ทะเล่ง ถูกทำร้าย ถูกทรมาน มันเป็นส่วนหนึ่งของสันติวิธี” (หนังสือที่อ้างหน้า ๗๒)

ในบันทึกที่ผมเขียนไว้ ๕ ปีแล้ว ผมได้แยกสันติวิธีไว้เป็นสองระยะในหน้า ๖๒ ถึง ๖๔ คือ ระยะยาวกับวิธีในปัจจุบัน สรุปได้ความว่าจะต้องพยายามพูด เขียน เรียกร้องสิทธิเสรีภาพ

อยู่เสมอ ทุกคนจะต้องซื่อสัตย์สุจริตให้เป็นทีเคารพเชิดถือ จะต้องปกป้องมิให้ประชาธรรมเสื่อม เพราะกันง่ายกว่าแก้ จะต้องรวมกันเป็นปึกแผ่นมั่นคง และควรจะมีมานะ นี่เป็นวิธีระยะยาว วิธีปัจจุบันนั้นย่อมแตกต่างกันไปตามกาลและเทศะ และสภาพการณ์ แต่ควรจะมีความสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกที่เห็นอย่างเดียวกัน ควรศึกษาภาวะและข้อเท็จจริงเพื่อหาโอกาสสนับสนุนสิทธิเสรีภาพ ควรช่วยกันและกันเมื่อมีใครถูกประทุษร้าย และควรจะมีเขียนและเรียกร้องประชาธรรมมิให้ขาดสาย

ผู้ที่ใฝ่ในสันติประชาธรรม เฉพาะอย่างยิ่งที่อยู่ในประเทศไทยตกอยู่ในที่ลำบาก เพราะอยู่ระหว่างกลางผู้ที่ใช้อาวุธประหัตประหารกัน ทางฝ่ายรัฐบาลเผด็จการก็ย่อมเห็นว่า เราเป็นผู้ปฏิบัติขัดกับนโยบายของเขา แม้ว่าจะแสดงให้เห็นว่าเราใช้สันติวิธี เขาก็มักเหมาเอาว่าเราเป็นฝ่ายศัตรู ทำร้ายหรือจับกุมเอาง่าย ๆ ฝ่ายคอมมิวนิสต์ก็ย่อมไม่ไว้วางใจ เพราะเห็นว่าอยู่ในเมืองคงจะร่วมมือกับรัฐบาล อันตรายมีทั้งสองด้าน จึงจำต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ ยิ่งมีความยากลำบากในการทำงานนักที่ร้ายกว่านั้นคือ ‘คนกลาง’ มักจะสงสัยเราว่าเป็นพวกก่อการร้าย เขาตำราว่า “มือไม่พาย เอาเท้าราน้ำ”

ทางเลือกของคนไทยมีอยู่สองทาง คือปล่อยให้เขาสู้รบกัน เป็นศึกกลางเมือง จะยึดเยือกกันสักปานใด ก็แล้วแต่ยถากรรม จะเดือดร้อนแก่ใครสักหมื่นแสนก็ช่วยไม่ได้ เขาจะปกครองกัน อย่างไร ใครจะโกงกินกันอย่างไร ไม่ใช่ธุระของเรา ใครจะถูกจับ ถูกทรมาน ก็เป็นกรรมของสัตว์ รบกันแล้วใครจะเสียหายอย่างใดเท่าใด ใครจะมีอำนาจทีหลัง ก็แล้วแต่บุญกรรม เรารักษากฎระบอบเป็นยอดดี นี่เป็นทางที่หนึ่ง

อีกทางหนึ่งคือ พยายามป้องกันมิให้เดือดร้อนกันทุกหย่อม หย่า หรือถ้าป้องกันไม่ไหว ก็พยายามบรรเทาทุกข์ให้น้อยที่สุด คนไทยไม่ว่าจะเป็นทหาร ตำรวจ พลเรือน ข้าราชการ ราษฎร คอมมิวนิสต์ สังคมนิยม เสรีนิยม หรืออนุรักษนิยม ก็เป็นคนที่จะต้องอยู่ในประเทศไทย และมีลูกหลานเป็นคนไทย ๕ ๕ ทางที่ถูกต้องชอบธรรมคือหาทางปรองดองกัน ในเวลา ๕ ๕ นมองหาทางปรองดองไม่ได้ เพราะทั้งสองฝ่ายต่างตั้งข้อแข็ง ด้วยกัน ใครอยู่ตรงกลางก็จะถูกฟัน ทริมาณะกล้าแข็งเหลือ ประมาณ แต่ต้องหาวิธีและเวลาปรองดองให้ได้ การปรองดอง คือการโอนอ่อนเข้าหากัน ยอมรับและเคารพสิทธิเสรีภาพด้วยกัน เทอดทูนสัจจะ ไม่บ่นหาเป็นตัวใส่ร้ายกัน หรือพลิกแพลง ตลบตะแลงเพื่อประโยชน์ชั่วขณะ อีกนัยหนึ่งคือ เป็นทางสนับ

สนับสนุนกิจกรรมของประชา และพยายามให้เกิดประชาธรรมด้วย
สันติวิธี

ถ้าคนไทยเป็นจำนวนมากพอ เลือกทางที่สอง ก็ต้องแสดง
ตัวให้ปรากฏ มิฉะนั้นแล้วสังคมไทยจะไปสู่ทางที่สั้นกว่า ง่าย
กว่า คือทางเลือกที่หนึ่ง

ปัจจัยฉิบาต์

ผมเขียนบทความนี้เมื่อมิถุนายน ๒๕๒๐ และตีพิมพ์เมื่อต้น
เดือนกันยายน ๒๕๒๐ มีข้อที่ควรแก้ไขเพิ่มเติมในข้อเท็จจริง
คือ

๑. คำอ้างขึ้นคำในหน้า ๓ นั้น คณะรัฐมนตรีอนุมัติเมื่อ
กรกฎาคมให้เป็น ๒๘ บาท แต่เป็นเรื่องของความ “น้อยไป
และช้าเกินไป” การละเมิดกฎหมายแรงงานโดยนายจ้างยังคงมี
อยู่ตามเดิม

๒. ในหน้า ๔ ผู้ต้องหามาจาก ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ เมื่อต้น
เดือนกันยายนเหลือเพียง ๑๘ คน ที่ตกเป็นจำเลยในศาลทหาร
มีหลายคนถูกขังฟรี ทรมาณฟรีมารวม ๑๐ เดือนกว่า แม้แต่
อัยการศาลทหารก็ต้องปล่อย เพราะไม่มีหลักฐาน

นอกจากนี้ ยังการศาลทหารยังมีรายชื่อของผู้ที่ “หลบหนีไป จับตัวไม่ได้” อีกหลายคน ซึ่งชื่อก่อนจะนำขึ้นศาลเมื่อจับตัวได้ ในจำนวนนี้มีผู้ที่ถูกฆ่าตายไปแล้วบ้าง เช่น นายพิเชียร อำนาจวรประเสริฐ นายกอมธ. และมีผู้ที่ออกจากประเทศไทยไปตั้งแต่ต้นปี ๒๕๑๙ (คือไม่เกี่ยวข้องกับ ๖ ตุลาคม) อีกหลายคน เช่น นายเสกสรรค์ ประเสริฐกุล นายสมาน เลือดวงหัด นายเหวง โตจิระการ นายเทอดภูมิ ใจดี เป็นต้น ทั้งนี้แสดงว่าสำนวนการฟ้องคดี การชื่อก่อนจะฟ้องคดี เปะปะเต็มที

๓. ในเดือนกรกฎาคม และสิงหาคมปีนั้น ยังมีเรื่องแทรกเข้ามาอีกคือ เหตุการณ์ทางพรมแดนเขมร ซึ่งทำให้รัฐบาลในกรุงเทพต้องสู้ศึกอีกด้านหนึ่ง ไม่ว่าฝ่ายใดจะถูกฝ่ายใดจะพิชิต รัฐบาลในกรุงเทพหลังจาก ๖ ตุลาคมเป็นต้นมาได้แสดงตนเป็น อริอย่างเปิดเผยต่อ ลาว เขมร และเวียดนาม ซึ่งเป็นการ กลับนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลคึกฤทธิ์ และรัฐบาลเสนีย์ โดยสิ้นเชิง เป็นการทำให้ไทยอ่อนแอลงไปอีก

ป่วย อังภาภรณ์

ลอนดอน

๘ กันยายน ๒๕๒๐

สัมมนาและปาฐกถา

แนวโน้มน้ำของเมืองไทย

เมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๐ มหาวิทยาลัย
ยอร์จทาวน์ ได้จัดการสัมมนาขึ้นในเรื่องเกี่ยวกับ
เมืองไทย และเชิญนายป่วยเข้าร่วมสัมมนาด้วย
โดยมีนายเชรีโน คาร์ลสัน เป็นประธานการ
สัมมนา

การสัมมนาครั้งนี้ไม่มีการบันทึกใด ๆ ทั้งสิ้น นอกจากข้าพเจ้า
จะขออัดเทปไว้ ณ ที่นั้นเพื่อนำไปศึกษาเท่านั้น เราได้ขอให้ ดร.
ป่วยอภิปรายในราวครึ่งชั่วโมง หลังจากนั้นก็จะในช่วงของ
คำถาม การวิจารณ์ต่าง ๆ และการสนทนาแลกเปลี่ยนความเห็น
ระหว่างผู้ที่มาร่วมฟังการอภิปราย เรามีไมโครโฟนอยู่รอบห้อง
และยังมีที่ว่างเหลืออยู่บ้างสำหรับผู้ที่ไม่สามารถนั่งรอบ ๆ โต๊ะ
สัมมนาได้ หากท่านใดประสงค์จะเสนอความเห็นหรือถามคำถาม
โปรดใช้ไมโครโฟนเหล่านี้ได้ตามอัชฌาศัย

ดร. ป่วยเป็นผู้ที่แทบจะไม่ต้องมีการแนะนำตัวเลย ท่านทั้ง
หลายส่วนมากที่เข้าฟังการอภิปรายในที่นี้ ล้วนแต่รู้จักคุ้นเคยกับ

ประวัติของท่านดี อย่างไรก็ตาม เราได้เตรียมประวัติย่อของ
ดร. ป่วยไว้ให้ ซึ่งรวมอยู่กับรายชื่อของผู้ที่เข้าร่วมในการสัมมนา
ครั้งนี้ด้วย พวกเรารู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ ดร. ป่วยได้กรุณา
มาร่วมแลกเปลี่ยนความเห็นกับเรา และใคร่ขอเชิญให้ ดร. ป่วย
เริ่มการอภิปรายได้เลย

ท่านประธาน ฯ เพื่อน ๆ ทั้งหลาย ข้าพเจ้ามีความยินดีเช่นกัน
ที่ได้รับเกียรติให้มาร่วมอภิปราย ณ ที่นี้ ข้าพเจ้าถูกกำหนดให้
ใช้เวลาได้ไม่เกินครึ่งชั่วโมง ฉะนั้นหวังว่าท่านผู้มาร่วมในการ
อภิปรายครั้งนี้จะเตือนข้าพเจ้า หากข้าพเจ้าพูดเกินเวลา

ก่อนอื่นข้าพเจ้าใคร่ที่จะขอเรียนให้ทุกท่าน ณ ที่นี้ทราบว่า
เรื่องที่ข้าพเจ้าจะเล่าให้พวกท่านฟังนั้น เป็นเพียงทัศนะของ
ข้าพเจ้าเท่านั้น ยังมีทัศนะอื่น ๆ อีกมากมาย และที่ตรงกันข้าม
กับเรื่องที่ข้าพเจ้าจะเล่าให้พวกท่านฟังในวันนี้นักเห็นจะได้แก่คำ
บอกเล่าของฝ่ายรัฐบาล ข้าพเจ้าอยากจะขอร้องให้พวกท่านจง
อย่าเชื่อทุกคำพูดของข้าพเจ้า แต่โปรดนำไปเปรียบเทียบกับ
เรื่องเล่าของฝ่ายรัฐบาล และจากสื่อมวลชนของประเทศไทย
เป็นเหตุบังเอิญจริง ๆ ที่ทัศนะของข้าพเจ้าค่อนข้างจะใกล้เคียง
กับของ New York Time, Washington Post และ Far

Eastern Economic Review จะเห็นท่านอาจจะเคยถูกเตือนมา
แล้วว่าข้าพเจ้าอาจจะรวมหัวกับหนังสือพิมพ์เหล่านั้นก็ได้

คิดว่าคงไม่จำเป็นที่จะต้องเริ่มต้น โดยการอธิบายประวัติ
ศาสตร์ของการเมืองไทยอย่างยืดยาว แต่ใครที่จะเรียนให้ท่าน
ทั้งหลายทราบด้วยว่า ตั้งแต่ปี ๒๔๕๐ หรือ ๒๔๕๑ จนถึงปี
๒๕๑๖ ประเทศไทยตกอยู่ภายใต้เผด็จการทหารโดยตลอด เวลา
อันแสนยืดยาวดังกล่าวเท่ากับหนึ่งชั่วคนพอดี

นายกรัฐมนตรีทุกคนในช่วงเผด็จการ ล้วนมียศเป็นจอมพล
ทั้งสิ้น ไม่มีใครเป็นนายกรัฐมนตรีได้ หากมิได้เป็นจอมพล

การพูดถึงเผด็จการทหารนั้น ข้าพเจ้าอาจจะใช้คำที่กว้าง
เกินไป เผด็จการทหารในเมืองไทยบางครั้งก็มีลักษณะอ่อนโยน
บางครั้งก็มีลักษณะที่ขาดความยืดหยุ่นและแข็งแกร่ง อย่างตอน
ที่จอมพลสฤษดิ์ยึดอำนาจจากจอมพล ป. ในปีแรกนั้น จอมพล
สฤษดิ์เข้มงวดมากกับประชาชน โดยเฉพาะผู้ที่คัดค้านตน แน่
แนบบัณฑิตว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจึงไม่มีความสำคัญเลย แต่ใน
เวลาต่อมาจอมพลสฤษดิ์ได้ผ่อนคลายความเข้มงวด โดยลดการ
ปราบปรามต่าง ๆ ลง และได้ถึงแก่อสัญกรรมในระยะต่อมา
ข้าพเจ้าไม่จำเป็นที่จะต้องกล่าวถึงทรัพย์สินซึ่งเป็นเงินประมาณ

พันกว่าล้านบาทที่จอมพลสฤษดิ์ทิ้งไว้ให้กับลูกหลาน เช่นเดียวกับผู้หญิงนับร้อยที่ได้กลายเป็น 'แม่ม่าย' ไป

จอมพลถนอมได้สืบทอดตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และประกาศใช้รัฐธรรมนูญที่นำมาซึ่งการเลือกตั้งในเวลาต่อมา แต่สภาพทั้งกล่าวก็ดำรงอยู่ได้เพียงสามปี จนกระทั่งจอมพลถนอมไม่สามารถบริหารประเทศได้อีกต่อไป เขาก็ได้รับรู้ประหารตัวเองและประกาศตัวเป็นผู้นำการปฏิวัติในปี ๒๕๑๔

ในปี ๒๕๑๖ ค่ายโซค (ซึ่งข้าพเจ้าให้ความสำคัญมากที่สุด) และเพราะความแตกแยกในหมู่ทหาร ตลอดจนความผิดพลาดของผู้นำทางทหารในการส่งเสริมพลังนักศึกษาเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น และกลุ่มทหารด้วยกันในเวลาต่อมา อีกทั้งการแทรกแซงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พวกเราชาวไทยจึงได้รับเสรีภาพอย่างแท้จริงในเดือนตุลาคม ๒๕๑๖ เสรีภาพที่ว่านี้หมายถึงการสามารถเอ่ยชื่อมาทซ์และเลนินในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยต่าง ๆ ได้ ซึ่งในอดีตล้วนเป็นสิ่งต้องห้าม ประวัติศาสตร์โลกที่เคยสอนกันอยู่ในเมืองไทยนั้นพูดถึงครึ่งหนึ่งของโลก โดยไม่กล่าวถึงอีกครึ่งหนึ่งเลย ก่อนปี ๒๕๑๖ เราไม่เคยมีเสรีภาพในการรวมตัวจัดตั้งสมาคม กฎหมายแรงงานถูกร่างขึ้นและนำมาปฏิบัติใช้ก็ในปลายปี ๒๕๑๖ ซึ่งรับรองสิทธิเสรีภาพในการ

ต่อการและการหยุดงาน ส่วนอัตราค่าแรงขั้นต่ำในสมัยเผด็จ
การมาจนกระทั่งปี ๒๕๑๖ นั้น เท่ากับ ๖๐ เซนต์ (๑๒ บาท)
ต่อวัน ซึ่งต่ำมากไม่ว่าจะใช้มาตรฐานการวัดใดก็ตาม ราคา
ข้าวในเมืองไทยตกกตโดยนโยบายที่เชื่ออำนาจผลประโยชน์ของ
ผู้ที่อาศัยอยู่ในเมือง ฯลฯ

แม้แต่ในช่วงนคองตศศวรรษ ๑๙๕๐ (๒๔๙๓-๒๕๐๒)
และ ๑๙๖๐ (๒๕๐๓-๒๕๑๒) เศรษฐกิจไทยทั้งหมดได้เจริญ
เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว รายได้ของชาติในบางปีเพิ่มขึ้นถึง ๑๕%
หรืออย่างน้อยก็อยู่ระหว่าง ๘-๑๐ % ผลการชำระหนี้อยู่ใน
ระดับที่ดีและเงินสำรองต่างประเทศได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในเวลา
เดียวกันปัญหาเศรษฐกิจและสังคมซึ่งเกิดจากปัจจัยที่ใดกล่าว
ไปแล้ว เช่น ค่าแรงงานขั้นต่ำ ราคาข้าว (ปัญหาภายใน
ตามทัศนะของข้าพเจ้า) เริ่มเข้าสู่ชนสหัสซึ่งเป็นปัญหาว่าด้วย
การกระจายรายได้ และการลดช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจน
ในช่วงเดียวกันซึ่งอาจเพิกนไปสอดคล้องกับสงครามเวียดนาม
ผู้ก่อการร้ายได้ขยายตัวมากขึ้น ในปี ๒๕๐๖ สามจังหวัดถูก
ระบุว่าเป็น 'เขตแทรกซึม' ที่ผู้ก่อการร้ายปฏิบัติการอยู่ สิบปี
ให้หลัง ขบวนการดังกล่าวได้แทรกซึมจากสามจังหวัดเป็นสาม
สิบสองในจำนวนทั้งหมดเจ็ดสิบสองจังหวัดของประเทศไทย

ในสายตาของข้าพเจ้า คิดว่ามีผู้ได้รับการกระทบกระเทือน
จากปัญหาเศรษฐกิจและสังคมต่างๆเพิ่มขึ้น ตั้งแต่เดือนตุลาคม
ของปี ๒๕๑๖ จนถึงเดือนเดียวกันนี้ในปี ๒๕๑๙ เราได้รู้ทุก
ไม่เพียงแต่ในทางการเมืองอย่างเดียว สังคมเต็มไปด้วยเสรีภาพ
ของหนังสือพิมพ์ เสรีภาพส่วนบุคคล เสรีภาพทางการศึกษา
และเสรีภาพในการคบหาสมาคม เราพยายามที่จะแก้ไขปัญห
หลายด้านในช่วงที่ว้น ค่าแรงงานขั้นต่ำเพิ่มขึ้นจาก ๑๒ บา
ต่อวันเป็น ๑๖ บาท และ ๒๕ บาทในปี ๒๕๑๘ ความสำเร
เหล่านี้เราได้มาด้วยการต่อรอง และในบางกรณีโดยการชุมนุม
ใหญ่ของสหภาพแรงงานต่าง ๆ ตอนนั้นข้าพเจ้าเป็นประธา
คณะกรรมาธิการที่ปรึกษาทางเศรษฐกิจของท่านนายกรัฐมนตรี
ในการคำนวณอัตราค่าแรงงานขั้นต่ำ เราได้ค้นพบประเด
สำคัญสองอย่างคือ หนึ่ง ถ้าพิจารณาการบริโภคโปรตีนแ
แคลอรีขั้นต่ำสำหรับสามและภรรยา รวมกับค่าที่พัก เครือ
นึ่งห่ม ยารักษาโรค และปัจจัยอื่นอีกเล็กน้อยแล้ว เราพบ
ในปี ๒๕๑๗ ค่าแรงงานขั้นต่ำควรจะเป็น ๒๗ บาท ไม่
๒๕ บาท อย่างไรก็ตามสภาพขณะนั้นยังดีกว่าเดิมมาก ป
เด็นที่สองก็คือ ค่าใช้จ่ายสำหรับค่าแรงงานนั้นเท่ากับ ๙
ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด ในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมเท่านั้น

ฉะนั้นเราจึงสรุปว่า ค่าแรงงานนั้นไม่สามารถเพิ่มขึ้นได้โดยไม่
กระทบกระเทือนฐานะทางเศรษฐกิจของนายจ้างเลย

ในช่วงนั้นราคาข้าวเป็นเรื่องที่มีการถกเถียงต่อรองกันเป็น
อย่างมาก แม้แต่ในรัฐสภาก็ตาม ในที่สุดผลที่ออกมาคือว่า
รัฐบาลได้ประกันราคาข้าว น้ำตาล และสินค้าอื่น ๆ ชนบท
ได้รับความสนใจจากหลายกลุ่ม สิทธิและสภาพการทำงานของ
ชาวนาได้รับการปกป้อง เช่น กรณีกิจการเหมืองทางภาคเหนือ
ของประเทศได้ระบายสิ่งโสโครกทั้งหลายตามลำธาร ซึ่งเป็น
ภัยต่อชุมชนเกษตรกรอย่างมาก และเรื่องดังกล่าวถูกนำขึ้นมา
ถกกัน จนในที่สุดชาวนาได้รับชัยชนะเหนือกิจการเหมือง

มาตรการเพื่อการปฏิรูปที่ดินถูกร่างขึ้น ส่วนการปฏิรูป
ทางด้านอื่นได้เริ่มมีการดำเนินการโดยเฉพาะทางด้านการศึกษา
ซึ่งเราได้พยายามหาทางแก้ปัญหาดังกล่าว โดยใช้เวลามากกว่า
สองปีแล้ว การแก้ไขสถานการณ์ให้ดีขึ้น ในปัญหาว่าด้วย
เศรษฐกิจและสังคมนั้นติดตามมาด้วยความไม่สงบ ดังที่เราพอ
จะทราบกัน ท่านจะตอรองกับนายจ้างที่ไม่ค่อยจะเต็มใจได้อย่างไร
ไรหากไม่หยุดงาน จะบีบบังคับรัฐบาลให้แทรกแซงเข้าข้าง
ท่านในการขัดแย้งกับกิจการเหมืองได้อย่างไร หากปราศจาก
การชุมนุมประท้วง ความไม่สงบเหล่านั้นมักจะเกิดขึ้นจากพวก

นักศึกษา...ศูนย์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ซึ่งประกอบ
ด้วยนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ

มองย้อนหลังไปแล้ว ข้าพเจ้าคิดว่าพวกเราล้วนมองปัญหา
อย่างแคบ ๆ ตอนที่เราบ่นเกี่ยวกับความไม่สงบ ถ้าปราศจาก
ความไม่สงบและการต่อรองแล้ว เราอาจจะสามารถอยู่อย่าง
สงบได้ แต่ในที่สุดก็หนีไม่พ้นที่จะต้องลงเอยด้วยการถึงจุด
ระเบิด เช่นเดียวกับในรัสเซียเมื่อปี ๑๙๑๗ ข้าพเจ้าคิดว่าพวก
เราประชาชนธรรมดา ๆ ไม่ชอบการหยุดงานและการชุมนุมทาง
หลาย ซึ่งเป็นการก่อความระส่ำระสายที่กระทบกระเทือนต่อ
ชีวิตประจำวันของเรา แต่พวกเราทั้งหมดอาจจะตีความผิดใน
เรื่องนี้ได้

อะไรเกิดขึ้นในปี ๒๕๑๙ ในทัศนะของข้าพเจ้านั้นคิดว่า
ฝ่ายทหารซึ่งเคยบริหารประเทศมาเป็นเวลานานต้องการอำนาจ
ในการปกครองคืน ข้าพเจ้าตระหนักถึงประเด็นนี้ตั้งแต่กลางปี
๒๕๑๗ ในขณะที่กำลังมีการร่างรัฐธรรมนูญกันอยู่ เป็นที่ทราบ
กันดีว่า มีบางคนได้วางแผนรวบรวมจัดตั้งกลุ่มอันธพาลที่ติด
อาวุธครบครัน ซึ่งปรากฏตัวตามท้องถนนในกรุงเทพฯ โดย
ไม่ถูกตำรวจจับเลย ฝ่ายทหารได้จัดตั้งกลุ่ม เพื่อทำสงคราม
จิตวิทยาขึ้น และกระทรวงมหาดไทยได้ส่งเสริมกลุ่มอาสาสมัคร

พหุภคชาติ ระบบบริหารของไทยไม่เคยจะต้องทหารเลยแม้
ในปี ๒๕๑๖ และ ๒๕๑๗ ส่วนการปกครองท้องถิ่นซึ่งมีศูนย์
กลางอยู่ที่กรุงเทพฯ ก็มีได้มีการปฏิรูปไป ๆ ทั้งสิ้น พวกที่ได้
กล่าวไปแล้วนั้นพยายามในการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ เพื่อยึดอำนาจ
กลับคืนมา และไม่สนใจใยดีว่าประชาธิปไตยจะบรรลุผลหรือไม่
ที่ได้กล่าวไปนั้นเปรียบเสมือนนางแห่งการเปลี่ยนแปลงที่จะ
เกิดขึ้นในปี ๒๕๑๙ ข้าพเจ้าคิดว่าหากท่านจะพิจารณาการร่วม
มือของฝ่ายทหารกับตำรวจ ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอ
ทั้งหลาย ความร่วมมือระหว่างฝ่ายทหารกับพวกเจ้าที่ดิน นาย
ธนาคารใหญ่ นักอุตสาหกรรม และแม้กระทั่งคนในระดับหมู่บ้าน
เช่น พวกพ่อค้าคนกลางผู้ให้เงินกู้ ท่านจะเห็นได้ว่าคน
เหล่านี้ต่างเห็นด้วยกับ 'เสถียรภาพ' ที่ฝ่ายทหารจะเรียกคืนมา
ที่ข้าพเจ้ากล่าวถึงผู้ให้เงินกู้และพ่อค้าคนกลางนั้น ก็เพราะว่า
พวกเขามักจะกล่าวหาว่า กลุ่มนิสิตนักศึกษาเป็นคอมมิวนิสต์
เนื่องจากนักศึกษาอาจจะส่งเสริมและรวบรวมจัดตั้งชาวบ้านเข้า
ในระบบสหกรณ์ ในการจัดตั้งสหกรณ์นั้นจะมีการขจัดคนกลาง
และการเก็งกำไรของเขาโดยปริยาย ฉะนั้นคนกลางจะเข้าข้าง
ทหารเพื่อต่อต้านนักศึกษาอย่างแน่นอน

ข้าพเจ้าไม่จำเป็นที่จะต้องอธิบายว่าเกิดอะไรขึ้น ในวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ สื่อมวลชนโลกได้แพร่ข่าวและรูปที่เต็มไปด้วยความโหดเหี้ยม ทารุณกรรมแล้ว ข้าพเจ้าใคร่ที่จะกล่าวบางอย่าง ซึ่งไม่ได้รับการแพร่กระจายเท่าที่ควร แม้ว่าจะมีปรากฏในหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ทั่วโลกอยู่บ้างก็ตาม ในวันที่ ๖ ตุลาคม หลังจากที่มีการเข่นฆ่านักศึกษาที่มหาวิทยาลัยของข้าพเจ้า มีกลุ่มต่างๆ ประมาณสองถึงสามกลุ่ม ซึ่งพร้อมที่จะเข้ายึดอำนาจ กลุ่มที่เป็นรัฐบาลอยู่ในขณะนี้ (รัฐบาลธานินทร์) เป็นกลุ่มแรกที่เริ่มปฏิบัติการ โดยการยึดอำนาจตอนหกโมงเย็นของวันนั้น กลุ่มที่สองเตรียมที่จะยึดอำนาจเวลา ๔ ทุ่มของวันเดียวกัน เนื่องจากกลุ่มแรกได้ทำการตัดหนากลุ่มที่สอง ฝ่ายหลังจึงไม่สามารถทำอะไรได้มากนัก อาจเป็นไปได้ว่าหมอดูของกลุ่มที่สองไม่เก่งเท่ากับหมอดูของฝ่ายแรก เนื่องจากไม่สามารถหาฤกษ์ในการรัฐประหารได้ทันใจ ผู้นำคนหนึ่งของกลุ่มที่สองได้แก่พลเอกฉัตร ธีระศิริ ซึ่งได้ออกบวชเป็นพระอยู่ทั่วศตวรรษกับจอมพลถนอม หลังจากที่ถูกปลดออกจากราชการทหาร ในขณะนี้เราไม่ทราบว่าเขาอยู่ที่ไหน

มีเหตุผลที่น่าเชื่อในเวลาต่อมาว่ายังมีอีกกลุ่มหนึ่งที่พยายามทำรัฐประหารเช่นกัน ผลที่เกิดขึ้นก็คือว่านายพลท่านหนึ่ง ใน

กลุ่มดังกล่าวถูกส่งไปเป็นผู้ดูแลนักเรียนไทยที่ญี่ปุ่น ขณะนั้นเขาได้กลับมาแล้ว และกำลังจะไปเป็นเอกอัครราชทูตประจำประเทศฮอลแลนด์ ในระบบอเมริกันของท่านนั้น ผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นทูตจะได้แก่ผู้ที่เคยช่วยประธานาธิบดีในการหาเสียงในระบบแบบไทยๆ นั้น หากมีเรื่องน่าอับอายเกิดขึ้น ผู้ที่มีวนเกี่ยวข้อง จะได้รับการแต่งตั้งให้ไปเป็นทูตประจำในต่างประเทศ รูปลักษณะดังกล่าวปรากฏอยู่เป็นนิมิต

ต่อไปจะขอข้ามมาพูดถึงสถานการณ์ปัจจุบัน ทุกวันนี้อะไรกำลังเกิดขึ้นในกรุงเทพ ฯ การวิเคราะห์ของข้าพเจ้าเผชิญไปตรงกับของนิตยสาร Far Eastern Economic Review ฉบับล่าสุด (๑๑ ก.พ.) กล่าวคือรัฐบาลปัจจุบัน (ธานินทร์) ถึงแม้จะอยู่ภายใต้อำนาจของนายพลกลุ่มหนึ่งก็ตาม แต่กำลังอยู่ในภาวะล่อแหลม ข้าพเจ้าอยากเน้นสักนิดว่าถึงแม้รัฐบาลปัจจุบันซึ่งเป็นรัฐบาลพลเรือนจะมองปัญหาแตกต่างจากข้าพเจ้าก็ตาม รัฐบาลดังกล่าวยังคงอยู่ใต้อาณัติของกลุ่มนายทหารที่มีลักษณะยึดหยุ่น จากการที่จอมพลประภาสกลับเมืองไทยเมื่อเดือนมกราคม และเพราะการปรากฏตัวของจอมพลถนอมในกรุงเทพ ฯ กลุ่มนายพลทั้งหลายได้ผนึกกำลังกันทั้งสองจอมพล

ทว่า ข้าพเจ้าคิดว่ารัฐบาลปัจจุบันตระหนักถึงภัยที่จะมาจาก
กลุ่มดังกล่าว

อีกกลุ่มหนึ่ง นอกเหนือจากกลุ่มจอมพลถนอม-จอมพลประ
ภาส ได้แตกกลุ่มภายใต้การนำของพรรคชาติไทย หากพวกท่าน
ยังจำกันได้ ผู้นำของกลุ่มทว่ามาจากครอบครัวของพล ต.อ.
เผ่า ข้าพเจ้าจะขอขยายความเล็กน้อย ตอนที่จอมพล ป. เป็น
นายกรัฐมนตรีนั้น มีอยู่สองกลุ่มภายใต้อาณัติของเขาที่แข่งกัน
กลุ่มหนึ่งซึ่งประสบความสำเร็จในเวลาต่อมา ได้แตกกลุ่มของ
จอมพลสฤษดิ์ ส่วนอีกกลุ่มก็คือกลุ่ม พล.ต. อ. เผ่า แห่ง
ซึ่งพ่ายแพ้ต่อกลุ่มแรกจนต้องลี้ภัยและถึงแก่อสัญกรรมที่ประเทศ
สวิตเซอร์แลนด์ พรรคชาติไทยซึ่งเกี่ยวข้องกับพล ต.อ. เผ่า
พยายามที่จะยึดอำนาจ และมีความสัมพันธ์กับกลุ่มที่สอง (พล
อ. ฉลาด หิรัญศิริ) ที่เตรียมทำการรัฐประหารในคืนวันที่ ๖
ตุลาคม พวกเขายังมีการเคลื่อนไหวที่ออกหน้าออกตาในฐานะ
พรรคการเมืองซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสหพรรคในรัฐบาลก็กฤษ
และรัฐบาลเสนีย์ พวกนี้เป็นรัฐบาลมาตลอดช่วงประชาธิปไตย
รัฐสภา

กลุ่มนายทหารที่อาจจะคุกคามเสถียรภาพของรัฐบาลปัจจุบัน
อยู่ในอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งได้หักหลังจอมพลถนอมและจอมพลประภาส

เมื่อปี ๒๕๑๖ กลุ่มหลังหม้อนาจาмаกชน ต้องการให้จอมพล
ถนอมอยู่นอกประเทศ และไม่ประสงค์ที่จะอยู่ใต้อาณัติของสอง
จอมพลที่ไ้กล่าวชื่อไปแล้ว หากพวกเขากลับมามีอำนาจได้
อีกครั้ง

นี่คือสถานการณ์ทั่วไปในกรุงเทพฯ ทุกวันในสายตาของ
ข้าพเจ้า ชนบทละมีลักษณะอย่างไรบ้าง ในเรื่องดังกล่าวข้าพ-
เจ้าไม่ค่อยสนิทนัก ไม่มีรายงานข่าวยืนยัน แต่ข้าพเจ้ารู้มา
จากเพื่อนฝูง ลูกศิษย์หลายคนที่ยังติดต่อกันอยู่ว่า นักศึกษา
อาจารย์ นักหนังสือพิมพ์ ผู้นำกลุ่มแรงงาน และผู้นำชาวนา
หลายคนได้หนีเข้าป่าเพื่อร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ตั้งแต่เดือน
ตุลาคมของปีที่แล้ว เราไม่ทราบจำนวนผู้ที่ได้หนีเข้าป่า แต่
ข้าพเจ้าประมาณว่ามีผู้คนสองถึงสามพันคน มีการกล่าวขานกัน
ว่านักศึกษาประมาณหกพันคนได้ขาดการเรียน ซึ่งข้าพเจ้าได้
นำจำนวนผู้ขาดการเรียนตามที่ฟังมานั้นหารด้วยสอง ปริมาณ
นั้นไม่สำคัญเท่ากับคุณภาพ ฝ่ายคอมมิวนิสต์ไม่เคยมีผู้คนที่มี
ความสามารถสูงเช่น นักศึกษาแพทย์ นักศึกษาทางวิศวกรรม
การศึกษา วิทยาศาสตร์ สื่อสารมวลชน ฯลฯ อาจกล่าวได้ว่ารัฐ
ประหารซึ่งดำเนินการไปในนามของการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์
นั้นกลับมีผลช่วยให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ในป่าของเมืองไทยแข็งแกร่ง

ขึ้น อย่างที่เราอ่านพบบ่อยครั้งตามหน้าหนังสือพิมพ์ การจู่โจม
จากบ้านนมลักษณะถื่น

ในอีกด้านหนึ่ง ซึ่งเป็นการอ้างถึงหนังสือพิมพ์ Christian
Science Monitor ข้าพเจ้าได้ข่าวว่ากองกำลังของฝ่ายรัฐบาล
เริ่มใช้ระเบิดนาปาล์มในการปราบปรามผู้ก่อการร้ายทางภาคใต้
และสงครามเคมีทางภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
สิ่งที่เกิดขึ้นคือการต่อสู้ที่เข้มข้นที่สุดในปัจจุบัน ซึ่งข้าพเจ้าคิดว่า
จะรุนแรงขึ้นในอนาคต

นักศึกษา และเพื่อนหลายคนได้อธิบายเหตุผลของการเข้า
ร่วมกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ให้ข้าพเจ้าฟังว่า พวกเขาได้พยายาม
เปลี่ยนแปลงสังคมโดยสันติวิธี แต่กตอถล่มเหลว และบางคนก็
ถูกฆ่าตาย วิธีเดียวที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมจึงได้แก่การต่อสู้ด้วย
อาวุธ และนี่เองคือสาเหตุ ที่ทำให้พวกเขาสถาปนาแนวร่วม
ในปัจจุบันกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ ตอนนั้นข้าพเจ้าเข้าใจพวกเขาดี
ขึ้น แต่ก็ไม่เห็นด้วยอยู่ดีเพราะยังมีความเชื่ออยู่ว่าความรุนแรง
นั้นเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นเพราะเราสามารถเดินสายกลางได้ ข้าพ
เจ้าไม่ต้องการดำรงชีวิตอยู่ภายใต้ระบบคอมมิวนิสต์ แต่ก็ไม่
ประสงค์ที่จะอยู่ใต้เผด็จการเช่นกัน เพื่อนกลุ่มหนึ่งของข้าพเจ้า
มีความเห็นสอดคล้องกับข้าพเจ้า และต้องการเพียงสองอย่าง

ประชาธิปไตยจะมีรูปแบบอย่างไรนั้นไม่สำคัญเลย เราต้องการ
หลักการสองอย่างเท่านั้น ประการแรกก็คือเสรีภาพและสิทธิ
มนุษยชน ประการที่สอง การมีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคต
ของสังคม จะเห็นได้ว่าหลักการเหล่านี้มีได้เป็นของใหม่จาก
ตะวันตกเลย แต่เป็นของจากเอเชีย ชื่อของเราซึ่งมาจากคำว่า
‘ไท’ นั้นหมายถึงเสรีภาพ และคนไทยทุกคนจะพูดเสมอว่า
ต้องการที่จะเป็นไท หลักการว่าด้วยการมีส่วนร่วมนั้นก็มีอยู่ใน
วัฒนธรรมไทยเช่นกัน และเป็นอุดมการณ์ของคำว่า ‘สงฆ์’
สงฆ์หมายถึงการรวมกลุ่มของพระสงฆ์สี่องค์ขึ้นไป ซึ่งจะตกลง
กันว่าทำอะไรร่วมกัน หลังจากที่ได้มีการสนทนาแลกเปลี่ยน
ความเห็นแล้ว ข้าพเจ้าคิดว่าผู้ที่กล่าวหาว่าเราไม่มีความรู้ อด
อยาก ไม่สามารถมีเสรีภาพและร่วมในกิจการของประเทศนั้น
เป็นคำกล่าวหาที่ไม่ถูกต้องนัก โดยแท้จริงแล้วภารกิจของ
ข้าพเจ้าและเพื่อน ๆ ในขณะนี้ได้แก่การพยายามเดินสายกลาง
ซึ่งค่อนข้างจะลำบาก พวกเราคิดว่าการแสวงหาทางสายกลาง
ในปี ๒๕๒๐ ยากกว่าเมื่อปี ๒๕๑๖ เสียอีก แต่ก็พยายาม
กันจนให้ได้มาซึ่งเป้าหมายดังกล่าว ถึงแม้ว่าจะต้องล้มเหลวถึง
๑๐๐ ครั้งก่อนที่จะประสบผลสำเร็จก็ตาม

ก่อนที่จะยุติการอภิปรายครั้งนี้ ข้าพเจ้าใคร่ที่จะเสนอบาง
อย่างสำหรับชาวอเมริกัน รัฐบาลและรัฐสภาสหรัฐ ถ้าจะพูด
กันอย่างสั้นๆ ก็ขอให้สหรัฐสนับสนุนข้าพเจ้าและเพื่อน ๆ ใน
ภารกิจที่ได้กล่าวไปเมื่อสักครู่นี้ แน่่อนท่านไม่สามารถแทรก
แซงในกิจการภายในของไทยได้ แต่อย่างน้อยในฐานะสมาชิก
ของโลกเสรี ท่านควรจะสนับสนุนผู้ที่ต่อสู้ทางกฎหมายและศีล
ธรรมเพื่อเสรีภาพในสังคม ประเด็นที่สองข้าพเจ้าอยากจะขอ
ให้รัฐสภาอเมริกันเปิดการอภิปรายเรื่องเมืองไทยขึ้น เพื่อหา
ข้อมูลในการกำหนดนโยบาย ถึงเวลาแล้วที่รัฐสภาและรัฐบาล
อเมริกันจะต้องเปลี่ยนท่าทีเกี่ยวกับสงครามเย็น และการรบรา
ในเอเชีย โดยพิจารณาประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาเมื่อ ๒๐ ปีก่อน
สหรัฐมีแนวโน้มในเอเชียที่จะสนับสนุนม้าที่แพ้ โดยเข้าข้าง
คนซึ่งไม่เพียงแต่แพ้แล้วแต่ยังชั่วร้ายและโกงกินอีกด้วย ท่านน่าจะ
จะทบทวนนโยบายของท่านอีกครั้งหนึ่ง ประเด็นที่สาม ข้าพ
เจ้าอยากจะขอให้รัฐบาลอเมริกัน จงละเว้นจากการให้ความ
ช่วยเหลือทางอาวุธยุทโธปกรณ์แก่ทั้งสองฝ่าย แน่่อนการ
ให้ความช่วยเหลือทางอาวุธแก่ฝ่ายคอมมิวนิสต์นั้นเราจะไม่พูดถึง
เพราะเป็นไปไม่ได้ แต่โปรดอย่าให้อาวุธต่าง ๆ แก่รัฐบาลไทย
เพราะหากท่านทำอย่างนั้นแล้ว ฝ่ายคอมมิวนิสต์จะต้องเข้าหา

ชานอยและปักกิ่ง เพื่อขอความช่วยเหลือทางอาวุธอย่างแน่นนอน แล้วท่านจะทำอย่างไร

ตอนนั้นข้าพเจ้ามีข่าวสารที่ค่อนข้างจะเชื่อถือได้ว่า อาวุธทั้งหลายของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในป้านั้น มิได้มาจากชานอยหรือจากที่อื่น ๆ เลย แต่เป็นอาวุธที่ขโมยมาจากตลาดมืดหรือขโมยมาจากสถานตำรวจหรือกองกำลังของทหารในเมืองไทย ข้าพเจ้าอยากจะขอร้องอย่างเดียวคือขอให้รัฐบาลอเมริกันใช้อิทธิพลบีบบังคับรัฐบาลไทย ให้เคารพในสิทธิมนุษยชนของชาวไทยว่าเป็นสิ่งที่ละเมิดมิได้ ประธานาธิบดีคาร์เตอร์เคยพูดให้คนฟังบ่อยครั้งเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน แต่ข้าพเจ้าคิดว่าเขามุ่งไปยังสหภาพโซเวียตและเช็กโกสโลวาเกียมากกว่า ทำให้ถึงไม่เบนความสนใจในเรื่องที่ว่านมายังจีนและเมืองไทยบ้าง

คำถามและคำตอบ

ข้าพเจ้าอยากจะขอให้ ดร. ป่วย ขยายความอีกเล็กน้อยเกี่ยวกับอิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์ ในขบวนการนิสิตนักศึกษาในกรุงเทพฯ ๔ ดูเหมือนว่าจะกล่าวว่าอิทธิพลดังกล่าวน้อยมากหรือแทบจะไม่มีเลย ซึ่งตรงกันข้ามกับที่ข้าพเจ้าเคยอ่านมา

ข้าพเจ้าจะไม่พูดว่าขบวนการนิสิตนักศึกษาในเมืองไทยนั้นปราศ
จากอิทธิพลของฝ่ายคอมมิวนิสต์ เพราะอิทธิพลดังกล่าวนั้นมี
อยู่บ้าง แต่ก็ถือว่าน้อย ถ้าพูดกันในแง่ปริมาณ ยุทธวิธีของ
ฝ่ายคอมมิวนิสต์มีอิทธิพลพอสมควรเช่นกัน ในหมู่นิสิตนักศึกษา
ที่มิได้ผูกฝักใฝ่คอมมิวนิสต์ ข้าพเจ้ายอมรับในเรื่องของอิทธิพลและ
จะขอเล่าอะไรให้ฟังอย่างหนึ่งคือ ตอนที่นักศึกษาหนีไปลาว
และประกาศทางวิทยุเสียงประชาชนไทยว่า พวกเขาได้แปร
สภาพเป็น 'แนวร่วม' กับฝ่ายคอมมิวนิสต์นั้น ข้าพเจ้าตีความ
หมายคำ 'แนวร่วม' ว่ามิได้หมายความว่านักศึกษาจะ
เป็นคอมมิวนิสต์หรือสมาชิกของ พ.ค.ท. แต่หมายความว่า
พวกเขากำลังจะร่วมมือกับฝ่ายคอมมิวนิสต์เพื่อต่อต้านเผด็จการ
แม้แต่ในปัจจุบันข้าพเจ้ายังประเมินการว่าไม่สายเกินไปนักที่เร
จะดึงผู้คนที่เป็นแนวร่วมกับฝ่ายคอมมิวนิสต์กลับคืนมา หาก
ปล่อยไว้ต่อไปในวันข้างหน้า เช่นเดียวกับประวัติศาสตร์ของ
หลายประเทศ ผู้ที่เป็นแนวร่วมของฝ่ายคอมมิวนิสต์ก็จะตกอยู่
ภายใต้อิทธิพลของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในที่สุด

ท่านเริ่มการอภิปรายโดยพาตึงถึงภาวะเศรษฐกิจไทย
ก่อนปี ๒๕๑๙ หลังจากฟังท่านอภิปรายข้าพเจ้าไม่แน่ใจ
ว่าท่านมีความเห็นหรือไม่ว่า เศรษฐกิจมีส่วนอย่างมากที่

เหตุการณ์ทั้งหลายที่เกิดขึ้นในปี ๒๕๑๖ ข้าพเจ้าอยากจะให้
ท่านขยายความและกล่าวถึงลักษณะส่วนตัวเกี่ยวกับภาวะ
ทางเศรษฐกิจว่า จะมีส่วนมากน้อยแค่ไหนต่อการกำหนด
อนาคต

ข้าพเจ้าเกรงว่าจะไม่ได้อธิบายอย่างกระจ่างแจ้งในประเด็นที่ว่า
นี้ ก่อนปี ๒๕๑๖ นั้นพอจะกล่าวได้ว่าเราประสบความสำเร็จ
พอสมควรในการพัฒนาประเทศตามแบบฉบับทั่วไป ถ้าไม่
คำนึงถึงปัญหาทางสังคมทั้งหลายที่ติดตามมา เราพิจารณาแต่
รายได้ของชาติและอัตราการเจริญเติบโต โดยไม่มองถึงสิ่งที่
'แฝง' อยู่ในตัวเลขเหล่านั้น เกี่ยวกับเรื่องนี้ข้าพเจ้าอยากจะ
โทษตัวเองในฐานะหนึ่งในผู้ที่วางแนวการพัฒนาดังกล่าวนั้นมา
อย่างที่ได้อธิบายไปแล้วก่อนปี ๒๕๑๖ ชนบทมีลักษณะเฉื่อยชา
ในขณะที่กรุงเทพ ฯ ที่พวกท่านรู้จักกันดีได้ขยายตัวขึ้นเรื่อย ๆ

ระหว่างปี ๒๕๑๖ ถึงปี ๒๕๑๙ ภาคเศรษฐกิจทั้งหมดนั้น
ดำเนินการไปอย่างปกติ แม้แต่ในปีที่แล้วเรายังมีดุลชำระ
หนี้เกินดุล และอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเท่ากับ
๖.๕ % ถ้ามองเศรษฐกิจแบบมหภาคแล้วไม่มีอะไรที่น่ากังวลใจ
เลย ในด้านจุลภาคการกระจายรายได้เป็นประเด็นหลักที่เราให้
ความสำคัญ อย่างที่ข้าพเจ้าเคยกล่าวไว้แล้ว พวกนายธนาคาร

ต่างไม่พอใจนโยบายดังกล่าว ส่วนคนธรรมดาที่ไม่ชอบความพยายามที่ว่าเช่นนั้น เพราะความไม่สงบทั้งหลายดังที่เคยกล่าวไปบ้างแล้ว พวกเจ้าที่ดินมองการปฏิรูปที่ดินด้วยความหวาดกลัว ถึงแม้พวกเขาจะไม่เอ่ยปากถึงก็ตาม คนรวยทั้งหลายต่างก็ไม่พอใจร่างพระราชบัญญัติภาษีมรดกที่ถูกเสนอเข้าสภา เมืองไทยยังปราศจากภาษีมรดก ๕ ทงหมดคนมีส่วนกระตุ้นให้เกิดรัฐประหารพร้อมกับการแสวงหาอำนาจของฝ่ายทหาร และพอกล่าวได้ว่าเหตุการณ์เหล่านี้เกื้อกูลต่อการได้คืนมาซึ่งอำนาจโดยทหาร

อยากจะขอให้กล่าวถึงบทบาทนโยบายของอเมริกันในทัศนะของท่านในช่วงก่อนการสถาปนาระบอบประชาธิปไตยเมื่อปี ๒๕๑๖ จนถึงการรัฐประหาร และท่านคิดว่าผลประโยชน์ของอเมริกันได้รับการสนองหรือไม่และอย่างไรจากการสถาปนารัฐบาลตามระบอบรัฐสภา และจากการสถาปนาเผด็จการทหารขึ้นใหม่

ในทศวรรษ ๑๙๖๐ (๒๕๐๓-๒๕๑๒) ข้าพเจ้าอยู่ในตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงบประมาณแห่งชาติ ซึ่งทำให้มีโอกาสดูความเห็นจากทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนในประเทศไทย เรื่องต่าง ๆ ว่าด้วยการตั้งฐานทัพอากาศหลาย การฝึกตำรวจ

ตระเวนขายแดน ฯลฯ ในสายตาของข้าพเจ้าขณะนั้นล้วนเป็น
การกระทำเพื่อสนองตณหาของสหรัฐเกี่ยวกับสงครามเย็นทางสน
ประเทไทยกลายเป็นตัวเชื่อมอันหนึ่งของแผนยุทธศาสตร์เพื่อ
สกัดอิทธิพลและการขยายตัวของรัสเซีย และจีน ซึ่งคงจะเป็น
ประโยชน์ต่อประเทศไทยบ้าง ถ้าเราเชื่อสมมติฐานว่าประเทศ
ไทยจะต้องถูกปกป้องจากภัยคอมมิวนิสต์ ข้าพเจ้าคิดว่าพวก
เราทั้งหมดคงจะได้บทเรียนแล้วว่า การปฏิบัติการของสหรัฐใน
อินโดจีนนั้นล้มเหลวเช่นเกี่ยวกับการปฏิบัติการในประเทศไทย
มีข้อเสียซึ่งข้าพเจ้าคิดว่ามีส่วนจริงอยู่มากว่า ความช่วยเหลือ
ทางทหารจากสหรัฐนั้นได้สร้างความมั่งคั่งให้กับนายพลบางคน
โดยทั้งหมด ข้าพเจ้าคิดว่า อิทธิพลของสหรัฐในการบ่อนกั
เสถียรภาพของเมืองไทย (ไม่ได้หมายถึงทหารอเมริกัน) นั้นมี
ลักษณะผสมกันทั้งสองแง่ กล่าวคือถ้ามองย้อนหลังไปแล้วเรา
ฉลาดขึ้นกว่าเดิม แต่ถ้ามองทั้งหมด ความพยายามในการสกัด
การขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์นั้นล้มเหลว แต่ข้าพเจ้าก็ได้
อ้างว่าตนเองได้คาดการณ์ไวล่วงหน้าแล้วว่าอะไรจะเกิดขึ้น

ในช่วงประชาธิปไตย ระหว่างปี ๒๕๑๖ - ๒๕๑๙ ขณะที่
สหรัฐกำลังถอนตัวออกจากอินโดจีน นิสิตนักศึกษาได้ขอให้
ทหารอเมริกันถอนตัว ปีที่ฐานทัพทหารอเมริกันในเมืองไทย

และนำเครื่องมืออุปกรณ์ทั้งหลายออกจากฐานทัพเหล่านี้ให้หมด
ซึ่งถ้าจะพูดไปแล้วก็เป็นกรกระทำแบบชาตินิยมทีเดียว ข้าพเจ้า
คิดว่าในช่วงนั้นอิทธิพลของสหรัฐเป็นไปในทางลบ ถึงแม้จะ
ช่วยรุกราน สหรัฐได้แต่งตั้งเอกอัครราชทูตประจำประเทศไทย
เมื่อปี ๒๕๑๖ ซึ่งเป็นที่รักกันโดยทั่วว่ามาจากหน่วยสืบราชการ
ลับ ซี.ไอ.เอ ถึงแม้ว่าทูตที่ว่านี้จะถูกเรียกตัวกลับในเวลาต่อมา
แต่ก็สายเกินไป เพราะความเสียหายได้บังเกิดขึ้นแล้ว ข้าพเจ้า
อยากจะพูดเช่นเดียวกับเมื่อเริ่มการอภิปราย ซึ่งคล้ายกับที่กล่าว
บ่อยครั้งกับนักศึกษาว่า ถ้ามองทางประวัติศาสตร์แล้ว จะเห็น
ได้ว่าอเมริกาเป็นเพื่อนที่ดีที่สุดสำหรับไทยตลอดมา พวก
อเมริกัน จนกระทั่งทุกวันนี้เคยทำตนเป็นจักรวรรดินิยมกับเรา
เลย และเราไม่ควรกลัวว่าต้องสูญเสียอาณาบริเวณของประ
เทศให้กับสหรัฐ ตรงกันข้าม สหรัฐได้ช่วยให้ไทยได้คืนมาซึ่ง
อิทธิปไตยเมื่อปี ๒๔๗๗ โดยเป็นประเทศแรกที่ส่งที่ปรึกษาชั้น
เยี่ยม อันได้แก่ ดร. ฟรันทิส แชเออร์ให้ตระเวนไปรอบโลก
เพื่อขอให้ประเทศต่าง ๆ เลิกล้มสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ในปี
๒๔๘๘ ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองได้สิ้นสุดลง ข้าพเจ้า
ได้พบเห็นมากับตัวเองถึงความช่วยเหลือที่รัฐบาลอเมริกันได้ให้
แก่ไทย หลังจากการปราชัยของญี่ปุ่นเพื่อกำกับกับการเรียกร้อง

ของฝ่ายอังกฤษ ฝรั่งเศส และออสเตรเลีย และรอดพ้นจาก
การเป็นฝ่ายที่แพ้สงคราม สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นอิทธิพลที่ตกทอด

ส่วนอิทธิพลที่เลวร้ายของสหรัฐนั้น เริ่มมีผลในทศวรรษที่
๑๙๖๐ (๒๕๐๓ - ๒๕๑๒) และ ๑๙๗๐ (๒๕๑๓ - ๒๕๒๒)
อย่างไรก็ดี ชาวไทยส่วนมากยังยกย่องอเมริกาว่าเป็นเพื่อนที่ดีที่
สุด ซึ่งเคยช่วยเหลือเรามาในอดีต รัฐบาลไทยเป็นห่วงภาพ
พจน์ของตนในต่างแดนอย่างมาก และไม่ต้องการให้ข้าพเจ้า
พูดคุยกับพวกท่าน รัฐบาลได้กล่าวอย่างชัดเจนว่าไม่ประสงค์
ให้ข้าพเจ้าพูดที่วอชิงตัน ดี.ซี. เพราะการอภิปรายของข้าพเจ้า
นี้จะทำลายภาพพจน์ของเขา อย่างไรก็ตาม สิ่งนี้คงกล่าวแสดงให้เห็น
เห็นว่า รัฐบาลไทยวิตกกังวลในภาพพจน์ของตน และทัศนคติ
ต่างประเทศมีต่อตนเองมาก ฉะนั้นการใช้อิทธิพลต่อรัฐบาล
ไทยจึงง่ายกว่ารัฐบาลอาร์เจนตินาและชิลีมาก

พอมีความหวังใหม่

ข้าพเจ้าไม่มีความหวังใด ๆ ทั้งสิ้น แต่คาดว่าหากมีรัฐประหาร
จากกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่ข้าพเจ้าได้อธิบายไปแล้วเกิดขึ้น จะมีการ
จับคนเข้าคุกมากขึ้น พร้อมกับความโหดเหี้ยมทารุณที่ตามมา
เพราะว่าในปัจจุบันเผด็จการทหารมีคณะรัฐมนตรี ซึ่งเป็น

พลเรือนกีดขวางอยู่ นายพลหลายคนมีความเห็นว่าประเทศไทย
น่าจะมีรัฐบาลทหารในอนาคต ซึ่งเป็นข่าวลือกันในเมืองไทย
ขณะนั้น

ในช่วงการสถาปนาระบอบประชาธิปไตยนั้น ท่านมิได้
กล่าวถึงบทบาทของพระราชวัง ในเรื่องนี้เลย ข้าพเจ้าคิด
ว่าในช่วงการลุกฮือของนิสิตนักศึกษา เมื่อปี ๒๕๑๖ นั้น
ดูเหมือนว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะมีส่วนช่วย
นักศึกษาให้บรรลุความสำเร็จตามเป้าหมาย แต่ในปี
๒๕๑๙ ตามที่ข้าพเจ้าได้อ่านจากหนังสือพิมพ์ และฟังข่าว
ลือ^๕ทั้งหลายดูเหมือนว่าบทบาทที่^๕ จะตรงกันข้ามกับ
เหตุการณ์ เมื่อปี ๒๕๑๖ ท่านมีความเห็นอย่างไรบ้าง
จริงอย่างที่ท่านว่า ข้าพเจ้าได้พูดถึงเหตุการณ์เมื่อปี ๒๕๑๖
แต่ไม่ได้กล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระ
นางเจ้า ฯ เลย ซึ่งทำไปโดยเจตนา เพราะข้าพเจ้าคิดว่าข่าว
ลือในเรื่องดังกล่าวทั้งในเมืองไทย และหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ นั้น
ก็มากพออยู่แล้ว ข้าพเจ้าคิดว่าจะเป็นการกระทบกระเทือนต่อ
ประเทศไทยหากมีการพูดเกินเหตุเกี่ยวกับเรื่องพระราชกรณียกิจ
ต่าง ๆ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ

ข้าพเจ้ามิได้เป็น Royalist หรือ Ultra-royalist ในลักษณะที่เห็นพระมหากษัตริย์เป็นเทวราช แต่ข้าพเจ้าเชื่ออย่างจริงใจว่าสถาบันกษัตริย์มีบทบาทสำคัญในประเทศไทย ซึ่งได้แก่การเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวไทยทั้งปวง บทบาทดังกล่าวเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อประเทศชาติ ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงถือว่าเป็นหน้าที่ของข้าพเจ้า ที่จะไม่แพร่ข่าวเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ให้มากขึ้นกว่าที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งท่านคงเข้าใจเหตุผลถึงที่ข้าพเจ้าได้กล่าวไปแล้ว

ดูเหมือนว่า ท่านได้ชี้ให้เห็นเบื้องหลังเกี่ยวกับกลุ่มสองกลุ่ม อันได้แก่ทหารและนักศึกษาอย่างลึกซึ้ง อยากจะทราบว่ายังมีกลุ่มอื่นๆ อีกไหม ในเมืองไทยที่กำลังมีความตื่นตัว และความสำนึกทางการเมือง ที่ตามไปนั้นก็เพราะว่าในการเลือกตั้งครั้งแรกในทศวรรษ ๑๙๖๐ (๒๕๐๓-๒๕๑๒) คนไทยกลุ่มหนึ่งที่ข้าพเจ้ามีความสัมพันธ์ด้วย ซึ่งมีอยู่ประมาณ ๑๒ ถึง ๑๕ คน และเป็นบัณฑิตจากมหาวิทยาลัย คนเหล่านี้ไม่สนใจการเมืองเลย ข้าพเจ้าเป็นผู้เดียวที่พยายามชักจูงให้พวกเขาไปลงคะแนนเสียง พวกเขามีความรู้สึกว่าเป็น defeatists ฉะนั้นจึงเห็นว่าการ

เลือกตั้งจะไม่ทำให้เกิดอะไรขึ้นมาเลย ตอนนั้นข้าพเจ้าเข้าใจแล้วว่าที่พวกเขาเป็นเช่นนั้น ก็เพราะว่าพวกเขามีชีวิตอยู่ภายใต้เผด็จการทหารตลอดมา จึงใคร่ที่จะเรียนถามว่า นอกเหนือไปจากพวกนิสิตนักศึกษา ยังมีกลุ่มไหนอีกบ้างที่กำลังค้นคว้าทางการเมืองในปัจจุบัน

ข้าพเจ้าคิดว่าในปัจจุบันกลุ่มต่าง ๆ จะอยู่อย่างสงบนิ่งหรือไม่ก็สลายตัวลงเป็นกลุ่มย่อย ๆ ส่วนผู้ที่มีความเห็นใกล้เคียงกับข้าพเจ้านับว่ามีจำนวนมากทีเดียว ข้าพเจ้ามีความหวังว่าอดีตสมาชิกรัฐสภาทั้งหลาย จะพยายามแสวงหาทางออกจากสถานการณ์ที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ แม้แต่คึกฤทธิ์เองยังมีการกล่าวกันว่าพยายามที่จะแก้ไขสถานการณ์อยู่บ้างแต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ ฉะนั้นข้าพเจ้าอยากจะพูดว่าในเมืองไทยขณะนี้ยังมีคนอีกมากที่กำลังคิดแบบเดียวกับข้าพเจ้าและเพื่อน ๆ แต่ในปัจจุบันไม่มีใครไว้วางใจใคร ทุกคนจึงมีลักษณะพุดน้อย บางทีคนเหล่านี้อาจจะปรากฏตัวขึ้นภายหลังในฐานะแนวที่สามเพื่อประชาธิปไตยก็ได้ แต่ในอีกด้านหนึ่งจะเห็นหนุ่มสาวทั้งในประเทศ และนอกประเทศจำนวนหนึ่งที่หมดหวังในการได้มาซึ่งประชาธิปไตยโดยสันติวิธี คนเหล่านี้มีความเห็นว่าเนื่องจากไม่มีทางเลือก นอก

เหนือไปจากสองแนวที่โต้กล่าวไปแล้ว พวกเขาจำเป็นต้องเลือกทางใดทางหนึ่ง เผด็จการทหารหรือคอมมิวนิสต์

อยากจะขอความเห็นจากท่าน เกี่ยวกับบางอย่างที่ข้าพเจ้าพบขณะที่มีโอกาสอยู่ในกรุงเทพฯ เผอิญข้าพเจ้าได้เดินทางไปยังกรุงเทพฯ สองวันหลังจากการรัฐประหาร และผู้สังเกตการณ์ตะวันตกบางคนซึ่งข้าพเจ้าได้สนทนาด้วยกล่าวว่า พวกนักศึกษาประณามอำนาจของชนชั้นสูงเกินไป พวกเขาได้ทำเกินขอบเขตเพราะการขับไล่จอมพลถนอมนั้นเท่ากับเป็นการละเมิดรัฐธรรมนูญที่พวกนักศึกษา และปัญญาชนทั้งหลาย ได้เพียรพยายามอย่างมากในการได้มา พวกผู้สังเกตการณ์เหล่านี้ได้แสดงมาตรา ๔๗ ของรัฐธรรมนูญให้ข้าพเจ้าดู ซึ่งระบุไว้ว่า “ผู้ที่ถือสัญชาติไทยจะไม่สามารถถูกเนรเทศออกจากพระราชอาณาจักรอย่างเด็ดขาด” และกล่าวว่า เป็นเรื่องแปลกมากที่ทั้งนักศึกษาและปัญญาชน ซึ่งต้องการระบอบประชาธิปไตยสำหรับเมืองไทย จะตกเป็นเครื่องมือ หรือกลายเป็นกลุ่มที่นำระบอบทหารกลับคืนสู่ประเทศไทย

ท่านคิดบ้างไหมว่า หากพวกนิสิตนักศึกษาไม่ประท้วงมากเกินไป ไม่ขอในสิ่งที่อยู่นอกเหนืออำนาจของรัฐบาล

เสนีย์ (เพราะเสนีย์อย่างที่เราทราบกันว่าเป็นนักกฎหมาย) แล้วเผด็จการทหารอาจจะยังไม่กลับคืนสู่เมืองไทยก็ได้ และจะมีเหตุการณ์หรือโอกาสใดบ้างใหม่ ที่ทำให้ทหารตัดสินใจยึดอำนาจ เพราะมีผู้บอกเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า ก่อนการรัฐประหารนั้น สังคมเต็มไปด้วยอนาธิปไตย และไม่มีใครพอใจในสถานการณ์ที่เป็นอยู่ขณะนั้น ขอให้ท่านช่วยตอบคำถามดังกล่าวด้วย

ข้าพเจ้าจะให้ความเห็นส่วนตัว ความเห็นอย่างจริงใจเพราะไม่สามารถเก็บความเห็นดังกล่าวไว้ได้ ข้าพเจ้ามีความรู้สึกว้ากที่ท่านได้เข้ามา^๕ เป็นเพียงครั้งหนึ่งของความจริงทั้งหมดที่ท่านกลุ่มนิสิตนักศึกษาได้ขอให้รัฐบาลเสนีย์ทำอย่างใดอย่างหนึ่งคือ ขั้บไล่จอมพลถนอมออกนอกประเทศ หรือไม่ก็นำเขาขึ้นศาล^๕ นี่แหละคือสิ่งที่พวกนิสิตนักศึกษาต้องการโดยแท้จริง ข้าพเจ้ามิได้เข้าข้างนักศึกษา ในการอธิบายสถานการณ์ต่อพวกท่านในวันนี้^๕ เพราะนักศึกษาต้องการให้รัฐบาลทำอะไรลงไปสักอย่างหนึ่ง ดังที่ได้กล่าวไปแล้วจริง ๆ กล่าวคือไล่จอมพลถนอมออกในลักษณะคล้ายกับที่จอมพลประภาสเคยโดนมาแล้ว หรือไม่ก็นำจอมพลถนอมขึ้นศาลเสีย

แต่รัฐบาลเสนียดจั่ววันที่ ๑๙ ของเดือนกันยายนจนกระทั่งวันที่ ๖ ของเดือนตุลาคมหาได้ทำอะไรลงไปไม่ และเลื่อนกำหนดเวลา เพื่อตัดสินใจดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งออกไปเรื่อย นี่เป็นทศนะของข้าพเจ้า

อีกเรื่องหนึ่ง ว่าด้วยความสับสนวุ่นวายก่อนรัฐประหารนั้น ข้าพเจ้าคิดว่าการประท้วงของนักศึกษาธรรมศาสตร์ ที่แม้ว่าข้าพเจ้าจะไม่ค่อยชอบนัก เป็นการประท้วงโดยสันติวิธีที่เต็มไปด้วยความสงบและปราศจากความวุ่นวายทั้งปวง ความวุ่นวายต่าง ๆ นั้นเกิดขึ้นจากพวกตำรวจ ที่ได้บุกรุกเข้าไปในมหาวิทยาลัยในตอนเช้ามืดของวันที่ ๖ ตุลาคม โดยการยิงแบบไม่เลือก นี่คือการเหวี่ยงของความวุ่นวายไม่สงบที่ท่านหมายถึง และก็เป็นเวลาและสถานการณ์ที่เหมาะสมแก่การทำการรัฐประหาร โดยอ้างถึงความวุ่นวายทั้งหลาย ถ้าท่านกลับไปอ่าน New York Times และ Washington Post หรือไม่ก็อ่าน London Times, Guardian หรือหนังสือพิมพ์ญี่ปุ่น ท่านจะได้รายงานแบบเดียวกับที่ข้าพเจ้าเล่าไปเมื่อสักครู่นี้

ใครเป็นผู้ก่อหวอดความวุ่นวายทั้งหลาย ข้าพเจ้าจะไม่พูดว่านักศึกษาไม่ผิดเลย เพราะเห็นด้วยกับรายงานที่ท่านได้มาว่า นักศึกษามีความมั่นใจเกินไปเกี่ยวกับอำนาจของพวกเขา ข้าพเจ้า

ได้เขียนเป็นภาษาไทย และแปลเป็นภาษาอังกฤษเกี่ยวกับ
สถานการณ์ดังกล่าวในทัศนะของข้าพเจ้า มีอยู่ส่วนหนึ่งเกี่ยวกับ
นักศึกษา ซึ่งบางทีข้าพเจ้าจะแจกให้ท่านชุดหนึ่ง ข้าพเจ้าได้
พบแบบเดียวกันว่านักศึกษามีความมั่นใจที่สูงเกินไป พวกเขา
ได้ให้ความสนใจกับทุกเรื่องไม่ว่าจะสำคัญมากน้อยเพียงใดก็ตาม
และพยายามที่จะแสดงออก และเคลื่อนไหวสร้างความไม่สงบ
ต่าง ๆ เพราะเหตุนี้เองคะแนนนิยมของพวกเขาจึงตกลงไปมาก
และก็เป็นความจริงที่ข้าพเจ้าได้เขียนไว้เช่นกัน อาจจะพอกล่าว
ได้ว่าหากพิจารณาพฤติกรรมของนักศึกษาแล้ว จะเห็นได้ว่า
พวกเขาเป็นผู้สร้างความหายนะให้กับตัวของเขาเอง แต่ก็มีได้
หมายความว่าพวกเขาเป็นสาเหตุของความวุ่นวายทั้งปวง

ท่านมักถูกเอ่ยชื่อบ่อยครั้งว่าอาจจะได้เป็นนายกรัฐมนตรี
และข้าพเจ้าไม่ประสงค์ที่จะถามว่าท่านจะทำอะไรลงไป
บ้าง หากเป็นนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น แต่ข้าพเจ้าสงสัย
อยู่ว่าถ้ามองย้อนหลังไปแล้ว มีนโยบายหลักอย่างไรบ้าง
ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการทหาร การเมืองภายใน หรือนโยบาย
ต่างประเทศที่รัฐบาลประชาธิปไตยอาจดำเนินการ ซึ่งแตกต่าง
จากโดยทั่วไป เพื่อเปิดโอกาสให้ระบอบประชาธิปไตย
ฝังรากในเมืองไทย

ข้าพเจ้าคิดว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ข้าพเจ้าและเพื่อน ๆ คงใจที่จะ
ศึกษาและสนทนาแลกเปลี่ยนความเห็นร่วมกัน เราจะต้องเรียน
รู้จักอดีต สิ่งที่เราได้ทำไปหรือละเลยในอดีตซึ่งก่อให้เกิด
สถานการณ์ที่ทำให้เราต้องสูญเสียประชาธิปไตยนั้น ข้าพเจ้า
คิดว่าเป็นเรื่องที่สำคัญซึ่งเราตั้งใจว่าจะสมนาถกเถียงแลกเปลี่ยน
ความเห็นซึ่งกันและกัน ข้าพเจ้ามีความเห็นว่าประชาธิปไตย
ในประเทศไทยนั้น เป็นสิ่งที่เราจะต้องฝึกซ้อมกันอย่างเนืองนิจ
เช่นเดียวกับในประเทศอื่น ๆ และจะไม่สามารถมีลักษณะแบบ
ในห้องเรียน กล่าวคือเราไม่สามารถที่จะมีประชาธิปไตยแบบ
ชี้นำ (Guided Democracy) แล้วบรรลุประชาธิปไตยที่สมบูรณ์
ได้ในที่สุด เราจะต้องฝึกซ้อมอยู่ตลอดเวลา ฉะนั้นจะต้องใช้
เวลานานทีเดียวก่อนที่จะสามารถประสบความสำเร็จได้ แม้แต่
อังกฤษเองยังต้องใช้เวลาดังหลายทศวรรษ กว่าที่จะได้มาซึ่ง
ประชาธิปไตย ส่วนฝรั่งเศสนั้นได้ล้มเหลวครั้งแล้วครั้งเล่าจน
ในที่สุดก็บรรลุถึงประชาธิปไตยจนได้ สหรัฐเองยังต้องใช้เวลา
ตั้งแต่ปี ๒๓๑๕ เพื่อเรียนรู้ถึงการเป็นประเทศเอกราชเลย
ข้าพเจ้ามิได้หวังจะประจบสอพลอท่านเลย เพราะความจริงมัน
บ่งชัดอยู่แล้วว่าสหรัฐให้ความสำคัญอย่างมากกับประชาธิปไตย
อย่างไรก็ตามในการมีระบอบประชาธิปไตยนั้นจะต้องใช้เวลานาน

ในการเปิดโอกาสให้ประชาธิปไตยเจริญเติบโตและเบิกบาน
ขึ้นนั้น ข้าพเจ้าคิดว่าจะต้องมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง
กล่าวคือน่าจะมีการจัดระบบทหารเสียใหม่ เพื่อกันไม่ให้ทหาร
สามารถยึดอำนาจกันได้ภายในสองหรือสามปี หากเราจัดระบบ
ทหารใหม่เมื่อปี ๒๕๑๖ บางทีฝ่ายทหารอาจจะก่อรัฐประหาร
ขึ้นทันทีก็ได้ ซึ่งก็อาจจะดีกว่าการปล่อยให้ผ่านไปสามปี
ก่อนที่จะพวกเขาจะลุกฮือขึ้นมา บางทีเราน่าจะดำเนินการปฏิรูป
ระบบบริหาร เพื่อให้การปกครองท้องถิ่นอยู่ภายใต้ชาวท้องถิ่น
แทนที่จะถูกกุมอำนาจจากกรุงเทพ ฯ ยังมีอีกหลายอย่างที่เรา
จะทำซึ่งต้องใช้เวลานาน เราจะต้องศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับ
เรื่องเหล่านี้

การอภิปรายของท่านทำให้เกิดความเข้าใจ (อย่างน้อย
ก็ในทัศนะของข้าพเจ้า) ว่าการปรากฏตัวของสหรัฐใน
ทศวรรษที่ ๑๙๖๐ (๒๕๐๓-๒๕๑๒) นั้นเป็นการตัดสินใจ
ใจของฝ่ายเดียว ซึ่งขัดแย้งความคิดให้กับอีกฝ่ายหนึ่ง
ข้าพเจ้ายังจำได้เมื่อครั้งที่เคยพบปะกับจอมพลสฤษดิ์ เอก
อัครราชทูตยัง และตัวท่านเองในกรุงเทพ ฯ หากจำไม่ผิด
ได้มีความเห็นพ้องต้องกัน ในประโยชน์ที่จะได้จากการที่
สหรัฐมีทหารอยู่ในเมืองไทย จึงกล่าวได้ว่าทั้งฝ่ายไทยและ

ฝ่ายอเมริกัน ต่างต้องการให้มีทหารอเมริกันอยู่ในเมือง
ไทยทั้งสี่

ข้าพเจ้าเสียใจอย่างยิ่งที่ทำให้ท่านเกิดความเข้าใจเช่นนั้น เพราะ
ข้าพเจ้าคิดว่าประเด็นที่วุ่นระหว่างรัฐบาลอเมริกันและรัฐบาล
ไทยนั้น เป็นข้อตกลงที่ทั้งสองฝ่ายยินยอมพร้อมใจกัน

ข้าพเจ้าคิดว่า ไม่ว่าใครก็ตามสามารถยืนยันได้ว่าการ
ปรากฏตัวของสหรัฐนั้น ถูกขยายเวลาออกเกินความจำเป็น
แต่ก็มีอีกประเด็นหนึ่งที่ข้าพเจ้าใคร่จะยกขึ้นมาคือ ไทย
และเวียดนามนั้นมีความขัดแย้งกันทางประวัติศาสตร์ในรูป
ของสงคราม ซึ่งเป็นเวลานานกว่า ๕๐๐ ปี

หากเราอ้างว่าในปี ๒๔๙๗ ขณะที่ฝรั่งเศสกำลังถอน
ตัวออกจากอินโดจีนนั้นสหรัฐมีทางเลือกกว่า จะสวมบทบาทของ
ฝรั่งเศสต่อหรือไม่ เราอาจจะตัดสินใจผิดไปก็ได้ แต่ถ้าเรา
ไม่ได้ตัดสินใจดังที่เราได้ทำลงไปแล้ว ข้าพเจ้าคิดว่าจาก
ตัวอย่างของเกาหลี ในปี ๒๔๙๓ และประเทศต่าง ๆ ใน
ยุโรปก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง หากสหรัฐถอนตัวในปี
๒๔๙๗ พร้อมกับฝรั่งเศสแล้ว เวียดนามใต้คงจะถูกผนวก
ด้วยเวียดนามเหนือภายในสองสามปี แทนที่จะเป็น ๒๕๑๘
การรวมเวียดนามทั้งสองคงจะเกิดขึ้นในปี ๒๔๙๓ หรือปี

๒๔๙๔ อย่างน้อยไทยก็มีโอกาสสร้างตัวทางเศรษฐกิจตั้ง
แต่ปี ๒๔๙๔ จนถึงปี ๒๔๑๘ และสามารถสร้างถนน
สะพาน ฯลฯ ทั่วประเทศ โดยเฉพาะในภาคตะวันออก
เฉียงเหนือ เราได้ซื้อเวลาให้กับเมืองไทย ถึงแม้ว่าการ
กระทำดังกล่าวเป็นภัยต่อเวียดนามก็ตาม ท่านคิดว่าอะไร
จะเกิดขึ้นกับไทย หากเราไม่ได้อยู่ต่อไปในเวียดนามเมื่อปี
๒๔๙๗ ถ้าพิจารณาถึงความขัดแย้งทางประวัติศาสตร์
ระหว่างประเทศทั้งสอง

ข้าพเจ้าคิดว่า การวิเคราะห์ของท่านนั้นมีสมมติฐานว่า เวียดนาม
เหนือมีนโยบายอย่างแน่วแน่ที่จะบุกประเทศไทย และประเทศ
ไทยในทศวรรษที่ ๑๙๕๐ (๒๔๙๓-๒๕๐๒) มีฐานะที่อ่อน
แวกว่าเวียดนามในช่วงเดียวกัน ข้าพเจ้าไม่คิดว่าสมมติฐาน
ทั้งสองจะถูกต้อง เพราะหลังจากที่ไต่ทนทุกข์ทรมานมานานปี
เวียดนามเหนือคงจะไม่ผนวกเวียดนามใต้ทันที ในประเด็นที่ว่า
การรวมเวียดนาม เมื่อปี ๒๕๑๘ หรือในปี ๒๔๙๖ อันไหน
จะดีกว่ากันนั้น ข้าพเจ้าไม่อาจจะตอบได้และท่านจะต้องตัดสินใจ
ใจเอาเอง สำหรับข้าพเจ้านั้นคิดว่าหากเวียดนามเหนือประสงค์
ที่จะผนวกประเทศ โดยปราศจากความลำบากทั้งปวง เมื่อปี
๒๔๙๖ แล้ว ก็น่าจะปล่อยให้เขากระทำการลงไป ที่พุดินข้าพ-

เจ้ามิได้สนับสนุนการยึดประเทศของฝ่ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งท่าน
จะเห็นได้ไม่เพียงแต่จากคำพูดของข้าพเจ้าเท่านั้น แต่จากการ
กระทำ ปาฐกถา และการเขียนของข้าพเจ้าด้วย อย่างไรก็ตาม
ก็คิดว่าข้าพเจ้าคิดว่าหากไทยในทศวรรษที่ ๑๙๕๐ (๒๔๙๓-
๒๕๐๒) ไม่สามารถป้องกันตัวเองได้แล้ว ก็หมกกันสำหรับ
ชาวไทย ข้าพเจ้าหมายความว่า เป็นการไร้ประโยชน์ ถ้าเราไม่
สามารถช่วยตัวเอง ไม่สามารถพึ่งตัวเองในการป้องกันประเทศ
จากเวียดนาม ถ้าฝ่ายหลังต้องการที่จะรุกรานเรา

ข้าพเจ้าคิดว่าประเทศไทยมีฐานะดีพอสมควร หลังจากที
สงครามโลกครั้งที่สองได้สิ้นสุดลง โดยที่เราไม่ได้รับผลกระทบ
กระเทือนเลย ในขณะที่เวียดนามกำลังต่อสู้กับฝรั่งเศสอยู่ เรา
มีความเข้มแข็งพอ จะ ننถำทำนกำลังพูดถึงยุทธศาสตร์ยุทธวิธี
ในการทหารแล้ว ข้าพเจ้าคิดว่าไทยมีความสามารถพอที่จะป้องกัน
ตัวเองได้

ท่านได้พยายามดำเนินการปฏิรูปต่าง ๆ นานา นับตั้ง
แต่เดือนตุลาคม ๒๕๑๖ จนถึงเดือนตุลาคมปี ๒๕๑๙
ข้าพเจ้ามีปัญหารรรมดา ๆ อยู่ข้อหนึ่งคือทำไมฝ่ายประชา
ธิปไตยจึงไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างล้นหลามภายในประ

เทศจนพอเพียงพอการป้องกันมิให้ฝ่ายทหารสามารถเข้ามา
มีอำนาจใหม่ได้

คำตอบอย่างสั้นก็คือว่าเราไม่มีเวลาพอในขณะนั้นและฝ่ายทหาร
ได้จัดตั้งกลุ่มคนต่างๆ เพื่อทำร้ายนิสิตนักศึกษา และไม่เพียง
แต่นักศึกษาเท่านั้นแต่รวมถึงชาวนา กลุ่มแรงงานและกรรมกร
ในเมืองอีกด้วย สงครามจิตวิทยาถูกสร้างขึ้นและดำเนินการ
โดยทหารอย่างมีประสิทธิภาพทีเดียว ฉะนั้นในด้านหนึ่งเราจะ
เห็นว่าเวลาเท่าที่มีอยู่ในขณะนั้นไม่เพียงพอ ส่วนอีกด้านหนึ่ง
ดังที่ข้าพเจ้าได้กล่าวไปแล้ว นักศึกษาได้ทำลายโอกาสของเขา
โอกาสเดียวแท้ๆ ในอีกด้านหนึ่งผู้ที่ต้องการสร้างความยุ่งเหยิง
และต้องการกลับคืนสู่อำนาจนั้น มีทั้งเวลาและเงิน กล่าวคือเงิน
หลวงเพื่อจัดการต่อต้านพลังประชาธิปไตย

ระหว่างปี ๒๕๑๗ จนถึงปี ๒๕๑๙ การข่มขู่ทำร้ายและ
การสังหารทางการเมืองได้เกิดขึ้นประมาณ ๕๐ ถึง ๖๐ กรณี
ด้วยกัน รวมทั้งกรณีของ ดร. บุญสนอง ซึ่งเป็นผู้ที่พวกเรา
ในทันทีจับกัน

เมื่อเร็ว ๆ นี้ข้าพเจ้าได้ยืนยันว่ามีการบุกรุกครั้งใหญ่ โดย
เขมรแดงตามหมู่บ้านต่าง ๆ ในบริเวณชายแดนซึ่งมีผลให้
ชาวบ้านประมาณ ๔๐ ถึง ๕๐ คนถูกสังหารอย่างโหด

เขียม ข้าพเจ้าอยากจะขอให้ท่านคาดการณ์ถึงเหตุผลของ
เขมร ในการพยายามช่วยประเทศเพื่อนบ้านที่มีอาณาภาพ
มากกว่าให้ตอบโต้ ให้เลิกช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ ถ้าไม่
มีประเทศมหาอำนาจอยู่เบื้องหลัง

เป็นเรื่องที่ข้าพเจ้าไม่เข้าใจเลยว่าทำไมพวกเขาต้องทำอย่างนั้น
แต่ใน New York Times ได้รายงานถึงเหตุผลของเขมรว่า
จังหวัดต่าง ๆ ตามชายแดนเป็นของเขา ดังนั้นหมู่บ้านเหล่านั้น
จึงเป็นของเขาเช่นกัน และเขาก็มีสิทธิในการฆ่าใครก็ตามที่
อาศัยอยู่ในบริเวณนั้น ซึ่งเราก็พอกกล่าวได้ว่าเป็นข้ออ้างอย่าง
ลม ๆ แล้ง ๆ นั่นเอง ข้าพเจ้ารู้สึกประหลาดใจจากเรื่องเล่าของ
คิกฤทธี (ซึ่งเคยเดินทางไปประเทศจีนตอนที่เป็นนายกรัฐมนตรี
ศรี) หลังจากที่เขากลับจากการเยือนจีน ขณะที่กำลังดื่มสุรากัน
อยู่นั้น คิกฤทธีกล่าวว่า เหม่าได้บอกกับเขมรให้เป็นมิตรกับ
ไทย คิกฤทธีเองได้ขอให้เหม่าใช้อิทธิพลที่มีอยู่เหนือเขมรเพื่อ
ให้ฝ่ายหลังส่งผู้แทนเพื่อมาเจรจาในกรุงเทพฯ ในเรื่องว่าช่วย
การสถาปนาความสัมพันธ์อย่างปกติในระหว่างประเทศทั้งสอง
และเอียง ชาร์ รัฐมนตรีต่างประเทศของเขมรก็ได้เดินทางมายัง
กรุงเทพฯ โดยอาศัยเครื่องบินของจีนเพื่อการเจรจา เรามี

ความรู้สึกว่าเป็นเพื่อนที่ติดต่อกัน สิ่งหนึ่งที่ข้าพเจ้าแน่ใจก็คือว่า
ความโหดเหี้ยมของทหารเขมรแดงในประเทศนั้นสะท้อนให้เห็น
ถึงจุดอ่อนของเขมรแดงในหมู่ประชากรชาวเขมร ฉะนั้นพวก
เขาจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเพิ่มความโหดเหี้ยมมากกว่าธรรมดา

เพราะอย่างไรก็ดี ในเขมร นอกเหนือไปจากสิ่งที่ล่อนนอล
ได้สร้างขึ้นแล้ว เขมรแดงยังต้องเผชิญกับผู้ที่ยังผูกฝักใฝ่กัน ซึ่งมี
จำนวนอยู่มากทีเดียว ที่เราได้ยินมาเกี่ยวกับการรุกรานหมู่บ้าน
ตามชายแดนนั้น ก็คือว่าชาวไทยได้เก็บเงินมัดจำจากฝ่ายเขมร
โดยสัญญาว่าจะนำสินค้านั้นมาให้ภายหลัง พอพวกเขาทำผิดสัญญา
จึงถูกฝ่ายเขมรแดงฆ่า แต่ข้าพเจ้ายังหาเหตุผลไม่ได้สำหรับการ
ฆ่าเด็กและผู้หญิง ข้าพเจ้าไม่เข้าใจจึงได้แต่ฟังเหตุผลที่อ้างขึ้น
อย่างเดียว

เป็นที่ประจักษ์ว่า ท่านคงจะไม่หวังอะไรมากนักใน
เรื่องการปฏิรูปสังคมจากรัฐบาลปัจจุบัน หรือกลุ่มที่อาจจะ
ก่อรัฐประหารขึ้นและเข้ามาแทนที่ ทำไมฝ่ายทหารซึ่งไม่มี
ความจำเป็นที่จะต้องได้รับการสนับสนุนจากพวกเจ้าที่ดิน
หรือชนชั้นเช่นเดียวกับรัฐบาลอื่นที่อาจจำเป็นต้องการ
แรงสนับสนุน จึงไม่เต็มใจที่จะปฏิรูปที่ดินอย่างแท้จริงหรือ
ปฏิรูปอัตราแรงงานขั้นต่ำ ข้าพเจ้าพอจะเข้าใจเกี่ยวกับการ

เลิกนโยบายปฏิรูปการศึกษา แต่เรื่องค่าแรงงานขั้นต่ำ^๕
และการปลดปล่อยภาระของผู้ที่เป็นหนี้ทั้งหลาย^{๖ ๗ ๘ ๙} ทำไม^{๑๐}
ถึงมีการคัดค้านนโยบายเหล่านั้นอย่างมากมายในหมู่ทหาร^{๑๑}
ข้าพเจ้าสามารถเดาได้เท่านั้น^{๑๒} และคิดว่าฝ่ายทหารไม่มอง การไกล^{๑๓}
และนี่คือเหตุผล หากพวกเขามีความกรุณาต่อนักโทษการเมือง^{๑๔}
กว่าเล็กน้อย หากพวกเขาดำเนินการปฏิรูปบางอย่างแล้ว^{๑๕}
ทหารจะมีคะแนนนิยมอย่างมากทีเดียว และจะสามารถเสริมฐานะ^{๑๖}
ให้แข็งแกร่งขึ้นกว่าเดิมด้วย ข้าพเจ้าจึงคิดว่าพวกเขาไม่มอง^{๑๗}
การในระยะยาว

ตอนที่ข้าพเจ้าพบท่านที่กรุงเทพฯ เมื่อสองปี^{๑๘}ที่แล้ว^{๑๙}
 และได้สนทนากับท่าน และนายกรัฐมนตรีก็ถูก^{๒๐}เกี่ยวกับ^{๒๑}
เขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพและความเป็นกลางนั้น ท่าน^{๒๒}
ทั้งสองมีความหวังในทางที่ดีว่า จะมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิด^{๒๓}
เกิดสภาพดังกล่าวนั้นในเอเชียอาคเนย์ ซึ่งรวมทั้งรัฐสังคมนิยม^{๒๔}
ทั้งหลายและอาเซียน ท่านพอจะคาดคะเนอะไรได้บ้าง^{๒๕}
เกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในกรุงเทพฯ เมื่อสองสาม^{๒๖}
เดือนที่ผ่านมา ซึ่งอาจจะมีผลกระทบกระเทือนต่อความคิด^{๒๗}
ทางยุทธศาสตร์ดังกล่าว

สถานการณ์ได้กลับเป็นตรงกันข้าม ตอนที่คึกฤทธิ์เล่าให้ท่าน

ฟังเกี่ยวกับความคิดที่ว่านี้ ข้าพเจ้าคิดว่าเรามีความจริงใจและ
แม่แต่ทุกวันนี้ก็ยังเชื่อมั่นในความคิดดังกล่าว ก้าวแรกของรัฐ
บาลก็ถูกต้องและรัฐบาลใดก็ตามได้แก่การสถาปนาความสัมพันธ์
อย่างปกติกับประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นคอมมิวนิสต์ เพื่อฉวย
โอกาสให้เป็นประโยชน์เกี่ยวกับหลักบุญคือ ซึ่งถูกกล่าวถึง
นับตั้งแต่สมัยของเนห์รู และโจเวินโลเมื่อปี ๒๔๙๘ เป็น
ที่น่าเสียดายว่า ความพยายามดังกล่าวต้องกลับตาลปัตรเพราะ
การแข็งข้อของฝ่ายทหาร ท่านคงจะทราบกันดีว่า ตอนที่พิชัย
รัตกุล รัฐมนตรีต่างประเทศในรัฐบาลเสนีย์ เดินทางไปฮานอย
นั้น ฝ่ายทหารได้แสดงการต่อต้านอย่างเปิดเผยและทันทีหลังจาก
รัฐประหาร อดันต์ บัณยารชุน เพื่อนเก่าของเราซึ่งเป็นปลัด
กระทรวงการต่างประเทศขณะนั้นถูกทางการสอบสวน และอีก
นานต่อจากนั้น กว่าเขาจะได้รับการสอบสวนจนพ้นจากข้อหา
ต่าง ๆ

ข้าวลอทงหลายทรฐบาลสร้างขณเกยวกับเวยคณาม ซึ่งคณ
ข้างจะไร้สาระ แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไทยปัจจุบันถือว่าประ
เทคเพื่อนบ้านทเบนคณมนิสตนั้นคอคศทรู และพรอมทจะรบ
กับพวคนใดททุกเมือ แนนอนรัฐบาลใดใช้ความสขุขุมเยือกเย็นต่อ
เขมรแดงซึ่งเบนความจริง แต่การย้วยโดยการสร้างข้าวลอเกยว

๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

กับเวียคนามนั้นเป็นเรื่องที่เหลือเชื่อและเป็นที่น่าเสียดายว่าเขต
ของสันติภาพได้หายสาบสูญไปเสียแล้ว

ในการอภิปราย ท่านได้อ้างอิงบ่อยครั้งเกี่ยวกับ
'ความเฉื่อยชาในชนบท' จนแม้กระทั่งปี ๒๕๑๖ คือตั้งแต่
ปี ๒๕๐๙ เป็นต้นมา ก็จริงหรือเปล่าที่รัฐบาลได้ริเริ่ม
และดำเนินการเกี่ยวกับโครงการพัฒนาชนบท ซึ่งข้าพเจ้า
คิดว่าเกิดขึ้นเพราะเหตุผลทางการเมือง และปัญหาผู้ก่อ
การร้ายมากกว่าเหตุผลทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งมีได้
เป็นโครงการพัฒนาชนบทเดียวกับที่รัฐบาล หลังจากปี
๒๕๑๖ คือระหว่างปี ๒๕๑๖-๒๕๑๙ ได้ดำเนินการ
หน่วยงานของรัฐบาลในการพัฒนาชนบทนั้นประกอบด้วย ARD
(Accelerated Rural Development) ซึ่งข้าพเจ้าคิดว่าได้
ดำเนินการในสิ่งที่เป็ประโยชน์พอสมควร โดยอาศัยเงินจาก
สหรัฐผ่านตำรวจตระเวนชายแดนเพื่อปกป้องชาวเขา ซึ่งไม่
ประสบความสำเร็จเท่าไรนัก ตรงกันข้ามมีหลายกรณีที่เดิยวที่
ฝิ่นกลายเป็นสินค้าที่ดึงดูดความสนใจจากตำรวจ มากกว่ากฎ
หมายและความสงบเรียบร้อยของสังคมเสียอีก

รัฐบาลยังได้ขยายงานของกรมประชาสงเคราะห์ ซึ่งอยู่ภาย

ใต้กระทรวงมหาดไทย ข้าพเจ้ายอมรับเกี่ยวกับการขยายงาน แต่คิดว่าส่วนมากแล้วเป็นการสำรวจมากกว่าการเข้าเจาะปัญหา อย่างแท้จริง เพราะเหตุนี้เองข้าพเจ้าจึงมีความรู้สึกถึงที่ท่านได้กล่าวไว้อย่างถูกต้องว่า วัตถุประสงค์ของ ARD นั้นได้แก่การต่อต้านผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์มากกว่า มีชาวบ้านและผู้นำหลายคนก็กล่าวว่า หากท่านประสงค์ให้รัฐบาลเอาใจใส่ในตัวท่านแล้ว ท่านจะต้องสร้างคอมมิวนิสต์ขึ้นในหมู่บ้านของท่าน มิฉะนั้นแล้วรัฐบาลจะไม่สนใจใยดีหรือทำอะไรทั้งสิ้น ซึ่งเป็นความจริงถึง ๘๐% ของชนบททั้งหมด ภาคกลางซึ่งมีปัญหาย่างมากเกี่ยวกับการถือครองที่ดิน ไม่เคยได้รับการแก้ไขจากรัฐบาลเลย

ในเวลาเดียวกันข้าพเจ้าคิดว่ายังมีช่องว่างอยู่ ระหว่างการบริการประชาชนของรัฐบาลและชาวบ้าน หากท่านพิจารณาถึงความช่วยเหลือจากรัฐบาลแล้วไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ทางการ เกษตร การศึกษา หรือทางสาธารณสุขในชนบท จนเหล่านี้จะนั่งอยู่ที่ทำงานแทนที่จะเข้าหาเพื่อช่วยเหลือประชาชน ข้าพเจ้าคิดว่า จะต้องมีการปฏิรูประบบการบริการประชาชนในชนบททว่า

ส่วนที่สองของปัญหา....

(มีผู้กล่าวแทรกว่า "เรามีเวลาเหลือเพียงสี่นาทีเท่านั้น

เพราะฉะนั้นถ้าเป็นไปได้ขอความกรุณาให้ใช้เวลาไม่เกิ่นสั้นๆ")
โครงการพัฒนาชนบทยังคงดำเนินอยู่ต่อไป นักศึกษาได้ดำเนินการ
ในชนบทนอกเหนือไปจากที่รัฐบาลได้จัดให้ ข้าพเจ้ามีส่วน
ร่วมในโครงการภายใต้การร่วมมือของสามมหาวิทยาลัย ซึ่งมี
ชื่อว่า 'โครงการแม่กลอง' โครงการดังกล่าวได้ส่งนักศึกษา
ออกไปช่วยชนบท

ขอบคุณมาก... อีกคำถามเดียว

มีกฎเกณฑ์อะไรบ้างที่ถูกบังคับใช้ในหมู่คณาจารย์ตาม
มหาวิทยาลัยต่าง ๆ นับตั้งแต่การรัฐประหารเป็นต้นมา มี
อะไรบ้างที่พวกเขาสอนได้และอะไรบ้างที่สอนไม่ได้

พวกเขาไม่สามารถสอนทฤษฎีการเมืองใดๆ ทั้งสิ้น ตลอดจน
ระบบเศรษฐกิจเปรียบเทียบ แนนอนหนังสือต่างๆ เกี่ยวกับ
สังคมนิยม ข้าพเจ้ากำลังพูดถึงช่วงระหว่างสังคมประชาธิปไตย
และคอมมิวนิสต์^๕ กลายเป็นสิ่งต้องห้าม หนังสือเกี่ยวกับเรื่อง
ดังกล่าวจะถูกยึดหรือไม่ก็ถูกเผา รัฐบาลไม่ยอมให้มีองค์การนัก
ศึกษาในมหาวิทยาลัย โดยทั่วไปแล้วบรรยากาศคล้ายกับมหา
วิทยาลัยในสิงคโปร์

ผู้ดำเนิน ฯ : ข้าพเจ้าได้สัญญากับคุณปู่และผู้ที่มีส่วนร่วมฟังการ

อภิปรายครั้ง^{๕๕}นี้ว่า เราจะยุติลงในเวลาเจ็ดโมงตรง ดังนั้นจึง
ขอขอบพระคุณ คุณปวยที่ได้ให้เกียรติมาเข้าร่วมในการสัมมนา
ครั้ง^{๕๕}นี้ และให้ทัศนะส่วนตัวเกี่ยวกับสถานการณ์ในปัจจุบัน และ
แนวโน้มของประเทศไทยแก่พวกเรา

สัมมนาที่ The Center for Strategic and International Studies,
Georgetown University, Washington D.C.

พิษณุ สุนทรารักษ์ ถอดความเป็นภาษาไทย

โอกาสของความร่วมมือระหว่าง เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในอนาคต

๑

ผมรู้สึกเป็นเกียรติอย่างสูงที่ได้รับเชิญเป็นปาฐกในปาฐกถาถึง-
คิงส์ มาร์ติน ในเย็นวันนี้ ผมได้รู้จักคุ้นเคยกับคุณคิงส์มา
ตั้งแต่ตอนปลายสงครามโลกครั้งที่ ๒ ขณะนั้นเขาเป็นบรรณา
ธิการหนังสือพิมพ์ New Statesman เขาทำงานร่วมกับโดโรธี
วูดแมนที่ The Union of Democratic Control ในระยะหลังสง
คราม คิงส์เริ่มสนใจปัญหาเอเชียอาคเนย์ ซึ่งในขณะนั้นผม
เป็นบัณฑิตทางเศรษฐศาสตร์จาก London School of Eco-
nomics (L.S.E.) คิงส์และโดโรธีมักจะมาพบปะกับกลุ่มนัก
ศึกษาจากประเทศแถบเอเชียอาคเนย์เสมอ เพื่อถกปัญหาเกี่ยว

กับการต่อสู้เพื่ออิสรภาพ เกี่ยวกับสิ่ง^๕ที่รัฐบาลและสมาชิกรัฐสภา
จะสามารถทำเพื่อบรรลุนั้นได้ หมายถึง คือเสรีภาพของประเทศเหล่า
นี้ ตลอดจนภาระหน้าที่ของนคร^๕รุ่นใหม่ แต่น่าเสียดายที่ฉันจำ
ชื่อคนในกลุ่มนั้นไม่ได้ จำได้แต่ว่าคนหนึ่งเป็นชาวอินโดนีเซีย
หัวรุนแรง คนหนึ่ง^๕เป็นเชลยพระวงศ์ชาวมาเลเซีย คนหนึ่ง^๕เป็น
ชาวเวียดนามที่ถ่อมมังสวิรัต และอีกคนหนึ่ง^๕เป็นชาวลังกา ใน
จำนวนนักการเมืองสังกัดพรรคแรงงานที่คิงสลีย์แนะนำให้พวก
เรารู้จัก มีคนรุ่นหนุ่มสาวเป็นจำนวนมากที่เพิ่งได้รับการเลือก
ตั้งเป็นครั้งแรก มีอยู่หลายคน^๕ที่ต่อมา^๕เป็นคนที่ชื่อเสียงมากขึ้น
และหลายคนได้เป็นสมาชิกวุฒิสภา โคโรธีและคิงสลีย์ไม่เคยย่อ
ท้อในการให้คำแนะนำที่ดี และเสนอความรู้ใหม่ๆ อย่างถูกต้อง
แก่พวกเรา เขาทั้งสอง^๕เป็นผู้นำของการต่อสู้เพื่ออิสรภาพของบรรดา
อาณานิคมทั้งหลาย ทางด้านเอเชียอาคเนย์ เขาทั้งสองสนับสนุน
ที่มาเลเซีย สิงคโปร์ และพม่า จะแยกตัวเป็นอิสระพ้นจากการ
ปกครองของอังกฤษ อินโดนีเซียจากเนเธอร์แลนด์ ฟิลิปปินส์
จากอเมริกา เวียดนาม กัมพูชาและลาวจากการปกครองของ
ฝรั่งเศส ประเทศไทยซึ่งถึงแม้จะไม่เคยตกเป็นอาณานิคมก็ยัง
ได้รับความช่วยเหลือบางประการจากเขา ที่จะผ่อนปรนสภาพ
ความเป็นประเทศผู้แพ้สงครามในสงครามโลกครั้งที่สอง

เอเชียอาคเนย์ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๙ ที่คลังสักรูจกได้ต่างไปจาก
 เอเชียอาคเนย์ในอีก ๓๐ ปีต่อมาอย่างมาก ก่อนสงครามโลก
 ครั้งที่สอง เอเชียอาคเนย์เป็นแหล่งผลิตข้าวแหล่งใหญ่ของโลก
 พม่า เวียดนาม กัมพูชา และไทยเป็นประเทศผู้ส่งข้าวออก
 มากประมาณถึงร้อยละ ๕๐ ของปริมาณทั้งหมดในตลาดโลก
 ซึ่งนั่นเป็นเหตุการณ์ก่อนที่สหรัฐฯ จีน ออสเตรเลีย และญี่ปุ่น
 จะปรับปรุงการผลิตข้าวให้มากขึ้น ภูมิภาคนี้ยังเป็นผู้ผลิตไม้สัก
 ซึ่งถือกันว่าเป็นไม้เนื้อแข็งที่ดัดที่สุด ในปัจจุบัน ไทยเป็นประ
 เทศเดียวที่มผลผลิตข้าวเหลือเพื่อการส่งออก พม่าปิดประเทศ
 ตัดความสัมพันธ์กับกิจกรรมระหว่างประเทศ และอินโดจีนฝรัง
 เศสก็กำลังประสบทุกข์ภัยแสนสาหัสเพราะผลจากสงครามอัน
 ยาวนานกว่า ๓๐ ปี ไม้สักที่ยังคงมีส่งออกก็เป็นจำนวนน้อยลง
 อย่างน่าใจหาย แต่ผลผลิตยางธรรมชาติและดีบุก ตลอดจน
 น้ำตาลจากฟิลิปปินส์ยังคงมีอยู่เช่นเดิม นับแต่ช่วงทศวรรษที่
 ๑๙๕๐ (๒๔๙๓-๒๕๐๒) ภูมิภาคนี้มีผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่เพื่อ
 การส่งออก เช่น น้ำมันปาล์มจากมาเลเซียและอินโดนีเซีย ข้าว
 โปด มันสำปะหลัง ปอแก้วและฟลูออไรท์จากไทย สีนํ้าอูต
 สาหรรมจากฟิลิปปินส์และสิงคโปร์ อินโดนีเซียและมาเลเซียยัง

เริ่มส่งน้ำมันเบนซินคำออก ในขณะที่ไทยและฟิลิปปินส์พยายามสำรวจหาแหล่งน้ำมันดิบในประเทศตนเองอย่างมุ่งมั่น ทรัพยากรธรรมชาติสำคัญอย่างอื่นจำนวนมากมหาศาลที่ล่อใจนักกอบโกยยังมีอยู่อีกมาก เช่น สินแร่บอกไซต์ในอินโดนีเซียและมาเลเซีย ทองแดงในฟิลิปปินส์และอินโดนีเซีย นิกเกิลในอินโดนีเซีย และแหล่งสัตว์น้ำอันชุกชุมที่มีอยู่ทุกแห่งเหล่านี้ ยังไม่ได้รวมถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในเวียดนาม กัมพูชาและลาว

พวกเราจะวัดความก้าวหน้า ของพัฒนาการทางเศรษฐกิจ โดยอาศัยอัตราการเติบโตของผลรวมรายได้ประชาชาติ สามประเทศในภูมิภาคได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซียและไทย ก็อาจนับได้ว่ามีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างน่าพอใจในช่วง ๓๐ ปีที่ผ่านมา สิงคโปร์ มีความชำนาญด้านการค้าและอุตสาหกรรม ในขณะที่มาเลเซียและไทยประสบความสำเร็จในการเติบโตควบคู่ไปกับเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจด้วยการกระจายการผลิต และขยายการส่งออก พัฒนาการทางเศรษฐกิจของฟิลิปปินส์ก็เป็นสิ่งที่น่าทึ่ง แม้จะต้องชงักไปกับวิกฤตการณ์ระหว่างประเทศอยู่ตลอดเวลาก็ตาม อินโดนีเซียซึ่งเป็นประเทศที่มีประชากรมากที่สุด มีอาณาเขตและทรัพยากรมากที่สุดก็มีการพัฒนาการอย่างดีมากมาตั้งแต่ปลายทศวรรษ ๑๙๖๐ (๒๕๐๓-๒๕๑๒)

แม้จะเคยประสบกับวิกฤตการณ์ทางการเงินอย่างร้ายแรงในสมัย
ชูการ์โน พม่าซึ่งปิดประเทศก็ต้องชะงักงันและล่าสมัยไปหลาย
ปี ส่วนในลาว กัมพูชาและเวียดนามที่มีสงครามตลอดมา ไม่
สามารถจะมีพัฒนาการทางเศรษฐกิจได้ และทั้งสามประเทศยัง
ต้องต่อสู้มากในการฟื้นฟูบูรณะประเทศที่ยับเยินจากความขัด
แย้งและสงครามอันยาวนานนั้น

ทุกประเทศในเอเชียอาคเนย์มีสภาพในทางการเมือง แต่
ตลอดสามสิบปีที่ผ่านมาความร่วมมือระหว่างกันน้อยมาก โดย
ส่วนรวมแล้วมาเลเซียและไทย ร่วมมือกันอย่างดียิ่งในทุกด้าน
แต่ไทยก็มีกรณีพิพาทกับกัมพูชาในสมัยเจ้าสีหนุ ไทยได้เข้า
แทรกแซงกิจการภายในของลาว และเมื่อไม่นานมานี้มีการปิด
พรมแดนไทยส่วนที่ติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน
ลาว นอกจากนี้ไทยยังยอมให้สหรัฐอเมริกาตั้งฐานทัพอากาศ
เพื่อการรุกรานเวียดนามกัมพูชาและลาว มาเลเซียและสิงคโปร์
ได้แบ่งแยกดินแดนกันอย่างเด็ดขาด ในทศวรรษ ๑๙๖๐
(๒๕๐๓-๑๒) มีการเผชิญหน้าเป็นสามเส้าระหว่างอินโดนีเซีย
กับมาเลเซียและสิงคโปร์ และกับฟิลิปปินส์ ปัญหาที่ฟิลิปปินส์
อ้างเอาเขตแดนรัฐซาบฮ์จากมาเลเซียก็ยังไม่มีข้อยุติ ทั้งรัฐ
มาเลเซียและไทยก็ยังประสบปัญหาชนมุสลิมส่วนน้อยทาง

ภาคใต้ของประเทศ เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ภูมิภาคนี้สามารถ
แบ่งออกเป็นประเทศฝักใฝ่ลัทธิคอมมิวนิสต์ ๓ ประเทศฝ่ายหนึ่ง
และประเทศเสรีนิยม ๖ ประเทศอีกฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายเสรีนิยมนับ
เผชิญกับปัญหาการแทรกซึมของผู้ฝักใฝ่ลัทธิคอมมิวนิสต์ ทั้งที่
เกิดขึ้นจริง และที่ยึดเอาเป็นข้อกล่าวอ้างอยู่ภายในประเทศของ
ตนทางสน

ทั้ง ๙ ประเทศนี้ มีการปกครองอย่างเผด็จการในรูปแบบ
และระดับความมากน้อยต่างกัน เมื่อเทียบกับมาตรฐานเรื่อง
สิทธิมนุษยชนที่องค์การสหประชาชาติกำหนดไว้ แม้แต่มาเลเซีย
ซึ่งมีระบบรัฐสภาที่ดี ก็ยังคงวนเวียนอยู่กับปัญหาเชื้อชาติภายใน
ประเทศและการผลักดันนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ให้ควบคู่ไป
กับหลักเกณฑ์ของเสรีนิยมประชาธิปไตย

๓

ตลอดทศวรรษ ๑๙๖๐ (๒๕๐๓-๒๕๑๒) เว้นแต่ประเทศใน
อินโดจีนฝรั่งเศสและประเทศพม่าแล้ว ประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาค
เอเชียอาคเนย์ ต่างพยายามกันอย่างมากที่จะสร้างสรรค์ความ
ร่วมมือระหว่างชาติขึ้นมา ทั้งในรูปของกลุ่มต่อต้านร่วมกัน ไป
จนถึงกลุ่มที่ร่วมมือกันทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและ

วัฒนธรรมชนมาหลายกลุ่ม ประเทศมหาอำนาจทางตะวันตก
 ต่างก็ให้ความสนับสนุนและให้ความร่วมมือกับกลุ่มต่าง ๆ เหล่า
 นี้นี้มาก กลุ่มเหล่านี้ได้แก่ซีโต (SEATO) อาสา (ASA) MAPHI-
 LINDO, ASEAN, ASAIHL SEAMEC, SEACEN และคณะ
 กรรมการร่วมลุ่มแม่น้ำโขง นอกจากนี้ยังมีองค์การทางวัฒนธรรม
 และสันตินาการ เช่น คณะกรรมการจัดกีฬาแหลมทอง
 ตลอดจนการแข่งขันฟุตบอลระหว่างชาติที่มีจัดขึ้นอยู่เป็นประจำ
 องค์การ SEATO เป็นองค์การที่จัดตั้งขึ้นเพื่อการป้องกัน
 ร่วมกันสำหรับประเทศในเอเชียอาคเนย์ แต่กลับมีเพียง ๒ ประ
 เทศในภูมิภาค คือไทยกับฟิลิปปินส์เท่านั้นที่ร่วมเป็นสมาชิก
 ในองค์การนี้กับสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย
 และนิวซีแลนด์ หลังจากก่อตั้งได้ไม่นาน ฝรั่งเศสก็ได้ถอนสมา
 ธิภาพ และ SEATO ก็เป็นเสือกระดาษอยู่ต่อมาจนถูกประกาศ
 ยกเลิกไปในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ SEATO มีบทบาททางด้านการ
 ศึกษาวิทยาศาสตร์ และการสาธารณสุขมากกว่าทางด้านการป้อง
 กันทางทหาร ผลงานของ SEATO ที่ยังคงดำเนินงานอยู่ได้แก่
 สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชียที่กรุงเทพฯ ซึ่งได้แยกตัวจาก
 SEATO มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๐ และกลายเป็นสถาบันการ
 ศึกษาชั้นสูงที่สำคัญแห่งหนึ่งของภูมิภาคนี้

คณะกรรมการลุ่มแม่น้ำโขงก่อตั้งโดยองค์การสหประชาชาติ ด้วยความร่วมมือของธนาคารโลก มีจุดประสงค์ที่จะพัฒนาที่ราบลุ่มตอนปลายแม่น้ำโขง ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ประเทศกสิกรรวม ๔ ประเทศ คือ ลาว กัมพูชา ไทยและเวียดนาม ก่อนปีพ.ศ. ๒๕๑๘ ผู้แทนจากทั้ง ๔ ประเทศได้พบปะกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อร่างแนวนโยบาย โครงการเอนกประสงค์ที่จะเป็นประโยชน์ต่อหลายชาติร่วมกันดูกว้างขึ้น ตัวอย่างเช่นโครงการเขื่อนผามอง ซึ่งจะอำนวยประโยชน์ทางด้านชลประทานอย่างกว้างขวาง สามารถใช้ผลิตไฟฟ้าด้วยพลังน้ำ ควบคุมระดับน้ำและอำนวยประโยชน์ทางน้ำอย่างอื่นแก่ประเทศทั้งสี่ แต่ภายหลังปี พ.ศ. ๒๕๑๘ มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองภายในประเทศอินโดจีน ๓ ประเทศ ทำให้ไม่อาจมีการประชุมในระดับสูงได้อีก โครงการนี้จึงว่างเว้นไป

The Southeast Asian Ministers of Education Council (SEAMEC) ก่อตั้งขึ้นในช่วงทศวรรษ ๑๙๖๐ (๒๕๐๓-๒๕๑๒) โดยมีสำนักเลขาธิการตั้งอยู่ที่กรุงเทพฯ มีวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมความร่วมมือทางการศึกษาในหมู่สมาชิก มีการก่อตั้งสถาบันวิจัยและอบรมขึ้นหลายสถาบันในหลายนครของภูมิภาคนี้ ซึ่งก็ประสบผลสำเร็จด้วยดี นับจากเดือนเมษายน ปีพ.ศ. ๒๕๑๘

ภัยเหตุทางการเมืองใน ๓ ประเทศ ซึ่งต่อมาได้ถอนตัวออก
ทำให้ยังไม่อาจบังคับได้ว่าอนาคตของ SEAMEC จะเป็นอย่างไร
ในภายหน้า

The Association of Southeast Asian Institutes of
Higher Learning (ASAIHL) ก่อตั้งขึ้นก่อน SEAMEC ประ
มาณ ๑๐ ปี มหาวิทยาลัยและวิทยาลัยแทบทุกแห่งในภูมิภาค
นี้^{๕๔} สถานภาพเป็นสมาชิกอยู่ สมาคมนี้อย่างคงดำเนินการต่อไป
แม้ว่าจะไม่มีการประชุมอย่างเป็นทางการระหว่างประเทศสมาชิก
มาตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๑๘

Southeast Asian Central Bank Governors (SEACEN)
ได้มีการประชุมเป็นประจำทุกปีมาตั้งแต่ต้นทศวรรษ ๑๙๖๐
(๒๕๐๓-๒๕๑๒) แม้ในปีที่บางประเทศกำลังเกิดกรณีพิพาท
ระหว่างกันอยู่ การประชุมประจำปีนั้นเข้มแข็งขึ้นมาก จนบัดนี้
ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคมีความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดทางด้าน
ธนาคารกลาง นโยบายการเงิน และการควบคุมการดำเนินงาน
ของธนาคารพาณิชย์ เป็นผลงานของ SEACEN ที่ทำให้
ประเทศสมาชิกสามารถรวมกลุ่มกันได้ และมีสิทธิมีเสียงใน
คณะกรรมการกองทุนการเงินระหว่างประเทศ และธนาคารโลก
การประชุมของ SEACEN ยังคงดำเนินการอยู่จนทุกวันนี้ แม้

จะมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศสมาชิกหลายประเทศก็ตาม การประชุมประจำปีครั้งล่าสุดเมื่อต้นปี ๒๕๒๐ ที่จัดขึ้นที่มาเลเซีย เวียดนามและลาวยังส่งผู้แทนไปเข้าร่วมประชุมด้วย ข้อที่น่าสังเกตสนใจก็คือ แม้จนบัดนี้อินโดนีเซียและไทยยังคงปกป้องผลประโยชน์ให้แก่เวียดนาม กัมพูชาและลาวในที่ประชุมกองทุนการเงินระหว่างประเทศและธนาคารโลก จุดประสงค์ประการหนึ่งในการก่อตั้ง SEACEN คือการประสานงานระหว่างแผนพัฒนาของรัฐบาลต่างๆ ให้ควบคู่ไปกับนโยบายการเงินและการคลัง แต่จุดประสงค์นี้ยังไม่ประสบความสำเร็จ อย่างไรก็ตาม การประชุมของ SEACEN มีประโยชน์ในแง่ที่สามารถชักนำให้เข้าไปร่วมมือกับองค์การเพื่อความร่วมมืออื่นๆ ของภูมิภาค อย่างเช่น สมาคมอาเซียน (ASEAN)

๔

นับจากนี้ผมจะขอกล่าวถึงองค์การที่ก่อให้เกิดผลต่อเนื่องได้มากที่สุดคือ สมาคมอาเซียน* ในตอนต้นทศวรรษ ๑๙๖๐ (๒๕๐๓-

*ผมขอขอบคุณ Michael Leifer แห่ง L.S.E. ที่ได้ให้คำแนะนำที่มีประโยชน์หลายประการเกี่ยวกับเรื่องนี้ โปรดอ่านบทความของเขา

“Politics, Society and Economy in the ASEAN States (Wiesbaden, 1975)” and “Problem and Prospects of Regional Cooperation in Asia: The Political Dimension, 1977”

๒๕๑๒) ซึ่งมีการเผชิญหน้ากันระหว่างมาเลเซีย สิงคโปร์
อินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ ประเทศทั้งสี่ได้มาประชุมกันเพื่อ
หาหนทางประนีประนอม และสมานสามัคคีระหว่างประเทศใน
ภูมิภาค การรวมกลุ่มกันในเวลานั้นแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ
คือ ไทย มาเลเซีย (ซึ่งขณะนั้นยังรวมสิงคโปร์ไว้ด้วย) และ
ฟิลิปปินส์ร่วมกันเป็นองค์การอาสา (ASA) ต่อมา มาเลเซีย
ฟิลิปปินส์และอินโดนีเซียก็รวมกันเป็นอีกองค์การหนึ่งชื่อ MAP-
HILINDO องค์การทั้งสองนี้ตั้งอยู่ไม่นาน และไม่ได้อิผลงาน
อันใด นอกจากการแสดงเจตจำนงว่า แต่ละประเทศปรารถนา
ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติและช่วยเหลือร่วมมือกัน ในปี พ.ศ.
๒๕๑๐ องค์การทั้งสองก็ถูกยุบและสมาคมอาเซียน (ASEAN) ก็
ถือกำเนิดขึ้นแทนที่

ผู้นำของประเทศในสมาคมอาเซียนทุกคน กล่าวขำอยู่เสมอ
มาว่า สมาคมอาเซียนไม่ใช่องค์การเพื่อความร่วมมือทางทหาร
เหมือน SEATO จุดประสงค์ของอาเซียนคือความมั่นคงปลอด
ภัยร่วมกันเท่านั้น คำประกาศก่อตั้ง ASEAN ฉบับแรกอา-
รััมภบทไว้ว่า “ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะร่วมกันรับ
ผิดชอบ ในการเสริมความมั่นคงให้กับเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ
และสังคมของภูมิภาค และประกันความสงบสุขตลอดจนความ

ก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศของประเทศสมาชิก สมาคมอาเซียนจะดำรงเสถียรภาพ และความมั่นคงจากการแทรกแซงของภายนอกในทุกรูปแบบ ทั้งนี้เพื่อการรับรองความเป็นเอกภาพของชาติ อุดมคติและความปรารถนาของประชาชน”

สมาคมอาเซียนมีสมาชิกหลักอยู่ ๕ ประเทศคือ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย ทั้งนี้เพราะอาเซียนพร้อมที่จะรับประเทศอื่นเข้าร่วมเป็นสมาชิก “สำหรับทุกประเทศในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ที่ยอมรับจุดมุ่งหมาย หลักการและความประสงค์ของสมาคม” แต่ก็ยังไม่มีประเทศใดสมัครเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้น กัมพูชา ลาวและเวียดนามได้เคยส่งผู้สังเกตการณ์เข้าร่วมการประชุมระดับรัฐมนตรีของสมาคม พม่าและเวียดนามเหนือ ก็ได้รับเชิญให้ร่วมสังเกตการณ์ด้วยเหมือนกัน แต่ทั้งสองก็มีได้ดำเนินการแต่อย่างไร

การประชุมระดับรัฐมนตรีมีเป็นประจำทุกปี โดยหมุนเวียนไปจัดขึ้นตามประเทศสมาชิก แต่ละปีจะมีคณะกรรมการประจำอยู่ที่เมืองหลวงของประเทศเจ้าภาพที่จะมีการประชุมขึ้นในปีนั้น สมาคมมีสำนักเลขาธิการอยู่ ๕ แห่ง ตั้งอยู่ที่เมืองหลวงของประเทศสมาชิกทุกประเทศ นอกจากนี้ยังมีคณะกรรมการถาวรและคณะกรรมการเฉพาะกิจด้วย ในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ประเทศ

สมาชิกได้ตกลงให้ตั้งสำนักงานกลางเลขาธิการ สมาคมอาเซียน
เป็นการถาวรที่กรุงจาการ์ตา แต่จนถึงบัดนี้ (เดือนมีนาคม พ.ศ.
๒๕๒๐) สำนักงานเลขาธิการตั้งว่ายังไม่แล้วเสร็จ

ในหมู่ประเทศสมาชิกแต่ละประเทศ ต่างก็มีความกระตือ
รือร้อนที่จะร่วมมือกับสมาคมต่างกันไป อินโดนีเซียจะเป็น
ประเทศที่ให้ความร่วมมือกับสมาคมมากที่สุด “ในการที่จะให้
สมาคมเป็นรากฐานของความเป็นเอกภาพของประเทศ และ
นโยบายต่างประเทศที่ใดผล” ซึ่งก็เป็นความเห็นที่ถูกต้องสำหรับ
ประเทศที่มีอาณาเขตมากที่สุด มีประชากรและทรัพยากรธรรม
ชาติมากที่สุดอย่างอินโดนีเซีย นักสังเกตการณ์คนหนึ่ง (Leifer)
เชื่อว่า “สมาคมอาเซียนมีความสำคัญต่ออินโดนีเซียก็เพราะจุด
มุ่งหมายของสมาคม....ซึ่งมีวิธีการอันเหมาะสม....เกี่ยวเนื่องกัน
กับความปรารถนาของอินโดนีเซีย ที่จะเป็นมหาอำนาจทางการ
เมืองทั้งในภูมิภาคและระหว่างประเทศนอกภูมิภาค” ปัญหา
ระหว่างประเทศภายในภูมิภาคที่ยังไม่มีข้อยุติ ยังมีอยู่อีกหลาย
ประการ เช่น ปัญหารัฐซาบะห์ ปัญหาช่องแคบมะละกา ปัญหา
สิทธิเหนือพื้นทะเลนอกชายฝั่ง ปัญหาการแบ่งแยกดินแดนและ
ปัญหาชนกลุ่มน้อย ฯลฯ ยิ่งกว่านั้น ระดับของพัฒนาการทาง
อุตสาหกรรม และทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันระหว่างประเทศ

ภาคีทำให้เกิดความยุ่งยากในการร่วมมือทางการค้าและสิทธิยก
เว้นทางศุลกากรระหว่างประเทศ ยกตัวอย่างเช่น สิงคโปร์ซึ่ง
ก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมที่สุดได้สนับสนุนให้มีเขตการค้าเสรีใน
ภูมิภาค ในขณะที่อินโดนีเซียซึ่งอุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติ
มากที่สุด แต่หลังจากอุตสาหกรรมที่สุดย่อมไม่ปรารถนาที่จะมีเขต
การค้าเสรี ไม่ว่าจะเป็นขณะนี้หรืออนาคตอันใกล้

เมื่อพิจารณาจากโครงสร้างการจตุรภาคีของสมาคมอาเซียน
และธรรมชาติของผลประโยชน์ ที่จะต้องขัดกันของประเทศภาคี
ก็จะเข้าใจได้ว่าทำไมสมาคมอาเซียนจึงไม่ได้ทำอะไรมากไปกว่า
การพูดคุยและสัญญาที่ร่างไว้ในกระดาษตลอดช่วงเวลา ๒๕๑๐
- ๒๕๑๙ มีการจัดงานแสดงสินค้าขึ้นที่ศูนย์แสดงผลิตภัณฑ์
ที่นั่น การแสดงศิลปประจำชาติไม่กี่ครั้ง และการเข้าร่วม
กิจกรรมกับต่างประเทศบ้าง เช่น กับญี่ปุ่น ออสเตรเลีย ประชา
คมเศรษฐกิจยุโรป และ GATT ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ เจ้าหน้าที่
องค์การสหประชาชาติคณะหนึ่งนำโดย ศาสตราจารย์ออสติน
โรบินสัน ได้เสนอรายงานการศึกษาเกี่ยวกับ 'ความร่วมมือ
ทางเศรษฐกิจของอาเซียน' รายงานนั้นได้เสนอให้มีการค้าเสรีใน
ระหว่างประเทศภาคี การร่วมมือกันทางด้านอุตสาหกรรมโดย
การแบ่งประเภทอุตสาหกรรมไปตามความสามารถในการผลิต

ของแต่ละประเทศเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันในภูมิภาค (Industrial Complementarity Agreements and Package Deal Arrangements) หลังจากการเสนอรายงานฉบับนี้เป็นเวลา ๒ ปี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสิงคโปร์จึงโต้แย้ง รายงานฉบับนี้ว่า ไม่ได้ผ่านความเห็นชอบของสมาคมอาเซียน จนกระทั่งล่วงถึงปี พ.ศ. ๒๕๑๙ อาเซียนจึงเริ่มมีบทบาทหรือทำอะไรเป็นชนเป็นอันชน ซึ่งทั้งหมดอาจเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงในเวียดนาม กัมพูชาและลาวที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๑๘

เป็นที่เห็นได้แน่ชัดแต่ต้นแล้วว่า เพื่อให้องค์การอย่างเช่น สมาคมอาเซียนสามารถทำงานให้ได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องไม่มีการเปลี่ยนแปลง หรือหมุนเวียนคณะกรรมการ หรือ ผลัดเปลี่ยนกันเป็นเลขาธิการอย่างที่เป็นอยู่ โดยปราศจากแกนกลางของการทำงาน ข้อตกลงที่ทำขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ให้มี เลขาธิการถาวรของสมาคมนับเป็นจุดเริ่มต้นที่ถูกต้อง ถึงแม้ว่า การทำตามข้อตกลงนี้จะช้ากว่ามากก็ตาม ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๙ ผู้นำรัฐบาลของทั้ง ๕ ประเทศได้เข้าประชุมสุดยอดที่บาหลี และได้ลงนามในคำประกาศถึงสัมพันธ์ไมตรีของประเทศในสมาคมอาเซียน และสนธิสัญญาแห่งความปรองดอง และร่วมมือกันของประเทศในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ในสัญญา

มิตรภาพก็ได้บ่งไว้ว่า “เสถียรภาพของแต่ละประเทศและของภูมิภาคเอเชียอาคเนย์เป็นหลักประกันในการสร้างสรรค์สันติภาพและความมั่นคงปลอดภัยของนานาประเทศ ประเทศสมาชิกมีมติให้กำจัดการข่มขู่คุกคามใด ๆ ที่จะเป็นอันตรายต่อเสถียรภาพของแต่ละประเทศ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเสริมความมั่นคงในความเป็นกลางของชาติตนเองและของสมาคมอาเซียน” ก้าวแรกที่สำคัญของสมาคมก็คือ การทำตามคำแนะนำของคณะเจ้าหน้าที่องค์การสหประชาชาติที่จะให้ร่วมมือกันทางอุตสาหกรรม ที่สำคัญว่านั้น นายลี กวณ ยิวเริ่มรุกอย่างจริงจังด้วยการเดินทางไปมนิลาและกรุงเทพ ฯ เพื่อกระชับความตกลงเรื่องผลประโยชน์ร่วมกันที่สิงคโปร์มีต่อฟิลิปปินส์และไทย นั่นคือสิทธิยกเว้นภาษีศุลกากรร้อยละสิบ ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นที่มหัศจรรย์การค้าเสรีที่สิงคโปร์พยายามผลักดันมาเป็นเวลานาน โดยมีเพียงอีก ๑ หรือ ๒ ประเทศที่ร่วมสนับสุนอยู่ ด้วยความพยายามเป็นอย่างมากของสิงคโปร์ วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๐ ที่กรุงเทพมหานคร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของประเทศไทยคือสมาคมอาเซียนได้ลงนามในความตกลง ว่าด้วยโครงสร้างของสิทธิประโยชน์ทางการค้าของประเทศสมาชิกให้ครอบคลุมไปถึงสินค้าขั้นปฐมโดยเฉพาะข้าวและน้ำมันดิบ ข้อตกลงนี้ยัง

รวมถึงสัญญาจัดส่งสินค้าระยะยาว ความสนับสนุนทางการเงิน
ในอัตราดอกเบี้ยที่เหมาะสม ข้อตกลงระดับรัฐบาล การขยาย
สิทธิยกเว้นทางศุลกากร และการขยายการค้าเสรีออกไปเท่าที่
เหมาะสม นอกจากนี้ยังปฏิญญาที่จะมีบทบาททางเศรษฐกิจและ
การเมืองเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับประเทศนอกสมาคม โดย
เฉพาะความสัมพันธ์ที่จะมีต่อประเทศในอินโดจีน ญี่ปุ่น ประชา
คมเศรษฐกิจยุโรป สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์

ในการประชุมสุดยอดคราวนั้นเช่นกัน ที่มาเลเซีย อินโด
นีเซีย และสิงคโปร์ได้ลงนามในข้อตกลงว่าด้วย 'เขตปลอด'
ในการใช้ช่องแคบมะละกา ข้อตกลงนี้ยังคงรอการให้สัตยาบัน
โดยประเทศสมาชิกและ GATT

ดังนั้นจึงเป็นที่สังเกตได้ว่าหลังจากไม่มีบทบาทใดๆ อยู่ ๕ ปี
บัดนี้สมาคมอาเซียนเริ่มทำกิจกรรมแข่งขันมากขึ้น อนาคตของ
สมาคมจึงเป็นที่น่าเอาใจใส่อยู่อย่างใกล้ชิด

สนธิสัญญาทางไมตรี เพื่อการร่วมมือกันในภูมิภาคเอเชีย
อาคเนย์ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๙ ก็ได้บังไว้อย่างชัด
แจ้งว่า "เป็นสนธิสัญญาที่เปิดกว้างสำหรับประเทศอื่น ๆ ใน
ภูมิภาคเอเชียอาคเนย์" นั่นคือเชิญชวนประเทศอื่นในภูมิภาค

ให้เข้าร่วมสมาคม เช่นเดียวกับที่ไคเซ็งมาครั้งหนึ่งแล้วเมื่อ
คราวก่อตั้งสมาคมในปี พ.ศ. ๒๕๑๓

สาธารณรัฐประชาชนจีน แสดงความชื่นชมกับความร่วมมือ
และสัญญาทางไมตรีนี้มาก และบางทีด้วยเหตุนี้เองที่เวียดนาม
และลาวมีท่าทีเป็นปฏิปักษ์กับสมาคม

เวียดนามและลาวปฏิเสธสิทธิในการเป็นตัวแทนของภูมิภาค
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของสมาคมอาเซียนตลอดมา หลัง
การประชุมประเทศผู้ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดที่โคลอมโบ ในปี พ.ศ.
๒๕๑๕ โฆษกของผู้แทนที่อำนาจเต็มจากเวียดนามได้กล่าวว่า
“ประชาชนชาวเวียดนามพร้อมที่จะลืมเหตุการณ์ในอดีต และ
สถาปนาความสัมพันธ์ขึ้นใหม่กับประเทศอื่นในภูมิภาคนี้ ทั้ง
บนพื้นฐานของหลัก ๔ ประการ ที่สาธารณรัฐสังคมนิยมแห่ง
เวียดนามได้ประกาศไว้ โดยมีรัฐบาลของสามประเทศให้คำ
รับรอง แต่เวียดนามตัดสินใจที่จะไม่ยอมอดทนกับโครงการ
เพื่อการบูรณะใด ๆ โดยนโยบายที่พหุสมัย และไร้ศีลธรรมของ
สมาคมนี้”

ที่กัวลาลัมเปอร์ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๔ รัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงการต่างประเทศของกลุ่มประเทศภาคีอาเซียนได้
ประกาศเจตนารมณ์อีกครั้งหนึ่งว่า ภูมิภาคเอเชียอาคเนย์เป็น

“เขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพและความเป็นกลาง เป็นอิสระจากการแทรกแซงของมหาอำนาจภายนอกในทุกรูปแบบ” คำประกาศนี้ได้รับการเห็นพ้องในที่ประชุมของประเทศผู้ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดที่อัลจีเรียในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ และมติขั้นสุดท้ายในที่ประชุมของประเทศผู้ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดที่โคลอมโบในปี พ.ศ. ๒๕๑๙ กัมพูชาความทำนองเดียวกันนี้ ผู้แทนของลาวและเวียดนามได้คัดค้านโดยกล่าวว่า “เราเห็นด้วยกับคำประกาศข้อสรุปของการประชุมสุดยอดที่กัวลาลัมเปอร์ของอาเซียน แต่เราขอคัดค้านการประกาศเจตจำนงนี้ ในขณะที่ประเทศภาคีสมาคมอาเซียนยังคงสนับสนุนการทำสงครามของอเมริกาในดินแดนของเวียดนาม ลาวและกัมพูชาทั้งทางตรง และทางอ้อม ซึ่งนับเป็นการฝ่าฝืนหลักการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดอย่างเด่นชัด”

ในขณะเดียวกัน ฮานอย เวียงจันทน์และพนมเปญได้แสดงตัวว่าพร้อมเสมอที่จะทำความตกลงเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันกับประเทศใดๆ ในสมาคมอาเซียนเป็นปัจเจกประเทศ เวียดนามและลาว ซึ่งดำเนินนโยบายตามโซเวียตก็สามารถชักจูงใจอินโดนีเซียซึ่งมีปัญหากับชาวจีนภายในประเทศให้แสดงความเห็นใจแก่ประเทศทั้งสองได้ ถึงแม้ว่านักการเมืองของอินโดนีเซียจำนวนหนึ่งยังมีความเห็นเป็นการส่วนตัวว่า รัฐบาลอินโดนีเซีย

ไม่ปรารถนาที่จะมีการตกลงใด ๆ กับทั้งชานอยและเวียงจันทน์
ส่วนประเทศภาคอื่น ๆ ของสมาคม ก็แสดงเจตจำนงในระดับที่
ต่างกันไปว่าพร้อมที่จะติดต่อกับประเทศในอินโดจีนฝรั่งเศสทั้ง
สามประเทศ ซึ่งก็เป็นทีที่เข้าใจได้อย่างแจ่มชัดว่าเจตจำนงนี้ได้รับ
อิทธิพลจากนโยบายใหม่ของอเมริกาที่ตัดสินใจจะฟื้นฟูบูรณะ
เวียดนาม ข้อยกเว้นที่เด่นชัดก็คือกรณีของประเทศไทยที่รัฐบาล
ทหารชุดปัจจุบันยังคงแสดงตัวเป็นปรปักษ์กับเวียดนาม กับชน
เวียดนามส่วนน้อย และกับผู้ลี้ภัยสงครามชาวเวียดนาม ก่อน
เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ รัฐบาลที่ได้มาจากการเลือกตั้งใน
ประเทศไทยได้พยายามเสริมสร้างความสัมพันธ์ในระดับปกติกับ
รัฐบาลคอมมิวนิสต์ของทั้งสามประเทศโดยเปิดเผย แต่่นโยบาย
นี้ก็เปลี่ยนแปลงไปในทางตรงกันข้ามภายหลังการรัฐประหาร
การต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรงของรัฐบาลชุดปัจจุบัน (รัฐ
บาลชุนนายธานินทร์ กรัยวิเชียร) มีผลให้เอกอัครราชทูตจีน
ประจำไทยขอเข้าพบนายกรัฐมนตรี เพื่อขอลากลับประเทศจีน
จะได้ไม่เป็นที่กีดหน้าขวางทางรัฐบาลไทย ที่จริงแล้วรัฐบาลจีน
ก็ได้ให้ความสนับสนุนนโยบายความสัมพันธ์ที่เป็นกลางระหว่าง
ประเทศในภูมิภาคนี้อย่างกระตือรือร้นยิ่ง จีนได้ยืนยันนโยบาย
นี้โดยการส่งเครื่องบินไปรับรัฐมนตรีต่างประเทศของกัมพูชาให้

เข้าร่วมการเจรจาที่กรุงเทพฯ ฯ เมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๕๑๘ ความสัมพันธ์ที่เลวร้ายลงในระยะต่อมา ระหว่างประเทศไทยกับลาว และกัมพูชาไม่อาจใช้กล้าวโทษเงินได้

๕

ตามความเห็นของผม เป็นที่น่าเสียดายอย่างมากที่โอกาสของความร่วมมือระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ในขณะนี้ยังไม่แจ่มใสเท่าที่ควรจะเป็นถึงแม้ว่าจะมีเชื้อชาติและวัฒนธรรมต่างกัน แต่ประชาชนในคาบสมุทรแห่งนี้ก็ยังมีวิถีชีวิตที่คล้ายกันอยู่มาก วิธีการใช้ชีวิตของเกษตรกรก็จะมีส่วนคล้ายกันอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นเกษตรกรในฟิลิปปินส์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ลาว ไทย หรือเวียดนาม เราจะเห็นการหลอมตัวของวัฒนธรรมดั้งเดิมของอินเดียและจีน รวมทั้งศาสนาอิสลามไว้ในทุกประเทศ การร่วมมือกันทางด้านการศึกษา เช่น SEAMEC และ ASAIHL ก็ทำให้เห็นเด่นชัดว่ามีประโยชน์อย่างมากแก่ทุกประเทศที่เกี่ยวข้อง โครงการพัฒนาลุ่มน้ำโขงก็มีประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่อประเทศสองฟากฝั่งแม่น้ำ เป็นประโยชน์ร่วมอันแบ่งแยกมิได้ แต่จะลดน้อยลงอย่างมากถ้าไม่ได้รับความร่วมมือจากทั้งสี่ประเทศ แต่ละประเทศจะได้รับผลประโยชน์

อย่างมากในด้านการอุตสาหกรรมและการพาณิชย์ก็ด้วยการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดเท่านั้น ตัวอย่างเช่น ด้วยการแบ่งงานกันทำระหว่างประเทศในบางด้าน การควบคุมแหล่งทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน จะทำให้อำนาจการต่อรองทางการค้าของทั้งภูมิภาคมีมากขึ้นในโลกของเศรษฐกิจใหญ่ ๆ อย่างอเมริกา ยุโรป กลุ่มโอเปก รัสเซีย จีน อินเดีย และญี่ปุ่น ประเทศเล็ก ๆ ในเอเชียอาคเนย์แม้แต่อินโดนีเซียเองก็ไม่อาจมีเปรียบในการแข่งขันได้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แต่ละประเทศก็จะได้ประโยชน์มากขึ้น ถ้าสามารถวางแผนร่วมกันได้ ทุกประเทศในภูมิภาคนี้ต่างก็ประสบปัญหาคล้าย ๆ กัน นั่นคือปัญหาการกระจายรายได้และโอกาสทางการศึกษา ประเทศสังคมนิยมทั้งสามประเทศยังมีปัญหาการบูรณะหลังสงคราม โดยเฉพาะการขาดแคลนอาหารเพิ่มขึ้นอีกด้วย ซึ่งหากประเทศเพื่อนบ้านยอมช่วยเหลือจะเป็นช่องทางให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันต่อไปได้ในการเมือง แต่ละประเทศไม่ควรจะคิดว่าการช่วยเหลือกันเป็นการแสดงความอ่อนข้อให้ จนเป็นชนวนให้เกิดกรณีพิพาทตามชายแดน หรือความแตกต่างกันของอุดมคติทางการเมืองจะสำคัญเสียจนทำให้เกิดการรบราฆ่าฟันกันขึ้น ขอบกพร่องก็อยู่ที่ว่า แม้จนบัดนี้ความสัมพันธ์ระหว่างสมาคมอาเซียนกับ

สาธารณรัฐสังคมนิยมทั้งสามยังไม่มีวิแว่วว่าจะขึ้น ต่างฝ่ายต่างยังคงไม่ไว้วางใจกัน ไม่ว่าจะมีการแทรกแซงจากภายนอกหรือไม่ก็ตาม ความไม่ไว้วางใจกันนี้ขัดกับหลักการแห่งเสรีภาพ เสรีภาพ และพัฒนาการที่แต่ละประเทศในภูมิภาคนี้ต่างใฝ่หาค้นอย่างยิ่ง

นับแต่การประชุมที่บันดุงในปี พ.ศ. ๒๔๙๘ รัฐบุรุษต่างก็พูดกันอย่างชื่นชมถึงหลักปรัชญา คือ หลักการของการอยู่ร่วมกันโดยไม่แบ่งแยกเป็นฝักฝ่าย การเคารพในเอกภาพของกันและกัน การไม่เข้าแทรกแซงในกิจการภายในของกันและกัน เป็นต้น บัดนี้ถึงเวลาแล้วที่ภูมิภาคนี้จะต้องนำหลักปรัชญาปฏิบัติกันอย่างจริงจังเสียที ทั้งนี้เพราะว่าทุกประเทศต่างก็มี ความปรารถนาที่จะปรองดองและร่วมมือกันอยู่แล้ว ถ้าเราจะ อดจากการที่ประเทศภาคีในสมาคมอาเซียน สาธารณรัฐสังคมนิยมทั้งสามและพม่า ยังคงสมาชิกภาพอยู่ในกองทุนระหว่างประเทศ ธนาคารโลก และธนาคารเพื่อการบูรณะพัฒนาแห่งเอเชีย วิถีทางแห่งความร่วมมือกันอย่างแท้จริงเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการที่แต่ละประเทศจะปฏิบัติตนไปตามนโยบายที่ตนได้ประกาศไว้ และล้มความหมองหมางกันในอดีตดังที่โฆษกเวียตนามแนะนำไว้นั่นเอง

เมื่อมีการก่อตั้งสมาคมอาเซียน และยุบ ASA และ MAP-
HILINDO ไปโดยปริยายในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ นั้น ประเทศภาคี
สมาคมอาเซียนทุกประเทศต่างก็แสดงความปรารถนาและความ
พร้อมที่จะเริ่มต้นกันใหม่อีกครั้ง จึงเป็นที่สังเกตเห็นได้ว่าหากผู้นำ
สมาคมมีความสามารถมากพอที่จะถอดถอนทิวี่ ความถือดี และ
ปรับปรุงโครงสร้างของสมาคมเสียใหม่ ให้สมาคมเริ่มต้นกัน
ใหม่อีกครั้งด้วยการมีสมาชิก ๘ หรือ ๙ ประเทศ ก็จะเป็น
หลักประกันได้ว่าภูมิภาคนี้จะมีสันติภาพ เสรีภาพ พัฒนาการ
และไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดได้อย่างแท้จริง

หากข้อคิดเห็นเหล่านี้ได้รับการยอมรับ ผมมั่นใจว่าประชา
ชนคนเดินถนนทั้งหญิงและชายในภูมิภาคนี้ ก็จะได้รับประโยชน์
โดยถ้วนหน้า และคุณกิจสสัย มาร์ติน ก็จะพลอยยินดีไปกับ
ความสำเร็จของพวกเราทุกคนด้วย

จากปาฐกถาที่ กิจสสัย มาร์ติน

มิลล์ เเดน, เกมบริดจ์

เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๒๐

มยุรี ลักษณะวัฒนา ถอดความเป็นภาษาไทย

ศัพท์ภาษา

คำสัมภาษณ์ นายป๋วย อึ๊งภากรณ์ เมื่อวันที่ ๒๘
เมษายน ๒๕๒๐ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส โดย
สหพันธ์ชาวไทยเพื่อประชาธิปไตยในฝรั่งเศส

ในบันทึก ๕๕ ข้อเรื่อง 'ความรุนแรงและรัฐประหาร
๖ ตุลาคม ๒๕๑๙' ในข้อที่ ๔๒ ย่อหน้าที่ ๒ ท่านตั้ง
คำถามเรื่องใครอยู่เบื้องหลังการรัฐประหาร ๖ ตุลาคม ไว้
ดังนี้ "จะว่าพวกพ้องของพลเอกฉัตรก็ไม่ใช่ จะว่าพวก
ของพลโทวิฑูรย์ก็ไม่ใช่ จอมพลถนอมก็ยังไม่ออกหน้ามา
จะเป็นใครเล่า เป็นประเด็นที่นักประวัติศาสตร์คงจะค้น
หาความจริงได้" ทันทที่มีการตีพิมพ์บันทึกของท่านออกมา
มีการวิจารณ์กันมากกว่า ท่านหมายความว่าอย่างไรที่เขียน
ข้อความดังที่ยกมา ทางวิทยุยานเกราะในเมืองไทยถึง
กับวิจารณ์ว่าท่านหมายถึงมหาอำมาตย์ไทย และคหบดีมหา

กษัตริย์ไทย ตัวท่านเองหมายความว่าอย่างไรในข้อความที่
เขียนนั้น

ผมยกให้เป็นหน้าที่ของนักประวัติศาสตร์ ที่จะช่วยค้นหาความ
จริงต่อไป ส่วนพวกยานเกราะคืออุทิส...อูทาร์...หรืออุบาทว์
ทั้งหลายจะตีความไปด้วยใจสกปรกของเขานั่น ก็เป็นเรื่องของ
เขาเอง เพราะฉะนั้นผมก็อย่าไปยุ่งไปยุ่งนั้น และทั้ง
ไว้ให้คนอื่นคิดกัน นิสัยของผมไม่ใช่คนที่จะไปจ้องใจให้คนอื่น
มาคิดอย่างผม ถ้าหากว่าพวกที่เป็นฝ่ายที่จงรักภักดีต่อพระมหา
กษัตริย์ที่ตกเอาว่า ผมหมายความว่าอย่างนั้นอย่างนี้ ผมคิด
ว่ามันก็เกินไปตามลักษณะการกระทำของเขานั่นเอง ผมไม่รับ
ผิดชอบด้วยในการที่เขาจะนึกว่าอย่างไร

ปรากฏว่าหนังสือพิมพ์ต่างประเทศบางฉบับเช่น 'เดอะ
การ์เดียน' ของอังกฤษ วิเคราะห์ว่าพระมหากษัตริย์ไทยยัง
เกี่ยวโดยตรงกับรัฐประหาร ๖ ตุลาคม ถึงกับกล่าวว่า เป็น
'รัฐประหารหลวง' ส่วนท่านเองก่อนที่จะแพร่บันทึก ๕๔
ข้อ อันมีชื่อเสียงของท่านออกมา ท่านได้เคยกล่าวไว้ที่
สถาบันการศึกษาเรื่องตะวันออกและอาฟริกกัน ในอังกฤษ
ตอนหนึ่งว่า "ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าเป็นสถาบันพระมหากษัตริย์
มีอะไรเกี่ยวข้องกับรัฐประหารครั้งนี้หรือไม่" ไม่ทราบ
ว่าจนเดี๋ยวนี้ ท่านมีอะไรเพิ่มเติมขึ้นบ้างหรือไม่

ผมคิดว่าผมไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงไปจากที่ได้พูดไว้แล้วทั้งที่
ลอนดอนหรือที่อื่น ตามความเห็นผมในสภาพเมืองไทยปัจจุบัน
สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันที่มีประโยชน์ ในการที่จะ
เชื่อมโยงประชาชนหลายฝ่ายหลายฝ่ายให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
เมื่อเวลามีคนถามผมมากเกี่ยวกับเรื่องนี้เข้า ผมก็ตอบว่า เมื่อ
ไม่มีมูลความจริงแล้ว เราจะเอาเรื่องสำคัญนี้ที่ทุกก็ไม่ได้ถูก ตาม
ที่หนังสือพิมพ์อังกฤษ สแกนดิเนเวียน รวมทั้งฟาอิสเทอร์น
อีคอนอมิกรีวิวหรืออื่นๆ จะเขียนพาดพิงถึงสถาบัน ก็เพราะ
เหตุที่มีการลือกันมากในกรุงเทพฯ รวมทั้งในและนอกประเทศ
ผมไม่รับรู้ในเรื่องที่เขาเล่าลือกันนั้น แต่มีข้อหนึ่งในฐานะที่
เป็นคนไทยคนหนึ่ง และในฐานะที่ได้เห็นว่าสถาบันพระมหา
กษัตริย์ ยังเป็นสถาบันที่เราควรจะพยายามยกให้เหนือการเมือง
เพื่อประโยชน์ของประเทศไทยทั้งประเทศ ผมมีความประสงค์
อยากจะฟังจากทางกรุงเทพฯ ด้วยซ้ำไปว่าจะมีการปฏิเสธหรือ
มีการแสดงหลักฐานประการใดเพื่อลบล้างคำเล่าลือนั้น ข้อนี้
ผมต้องผิดหวังเพราะเหตุว่าทางกรุงเทพฯ ไม่ได้แสดงอะไรให้
ชัดเจนมา นอกจากมีบทปฏิเสธข้อความในหนังสือพิมพ์การเคียน
โดยทางสถานทูตไทยในลอนดอนซึ่งฟังไม่ขึ้น เพราะเพียงแค่
ทักท้วงเอาว่ากษัตริย์องค์กษัตริย์เป็นอย่างไรๆ ก็ต้องเป็นอย่างนั้น

ถ้าพูดกันไปแล้ว^๗เป็นการพูดทางทฤษฎีมากกว่าการปฏิบัติ เพราะ
ฉัน^๘จะ^๙นั้นฉัน^{๑๐}จึงอยากฟังข่าวจากกรุงเทพ ฯ มากกว่าที่จะให้ฉัน^{๑๑}เป็น
ผู้พูดเอง

ความพยายามรัฐประหารของกลุ่มพลเอก ฉลาด เมื่อ
๒๖ มีนาคม ๒๕๒๐ ล้มเหลว แต่มีการวิจารณ์กันว่าน่าจะ
มีคนอีกมากที่อยู่เบื้องหลัง ท่านมีความเห็นอย่างไร

คุณฉลาดเป็นนักรัฐประหาร ทั้งคุณบุญชัยหรือทหารอื่นๆ ก็รู้ว่า
เขาพยายามทำรัฐประหารมาแต่ปี ๒๕๑๗-๒๕๑๘ เมื่อมีการ
เลือกตั้ง^{๑๒}ที่ไร ทหารก็ต้องเตรียมพร้อมทุกที เพราะคุณฉลาดจะ
รัฐประหาร จึงต้องป้องกัน และเมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ปีที่แล้ว
ถ้าคุณสังกัดไม่ทำรัฐประหารเวลา ๑๘.๐๐ น. คุณฉลาดก็เตรียม
ที่จะทำเวลา ๒๐.๐๐ น. ข่าวเรื่องนี้ยังสับสนกันอยู่ แม้ทาง
ค่านพลโทวิฑูรย์ ก็มีข่าวว่าจะทำรัฐประหารเหมือนกัน คุณ
เกรียงศักดิ์ให้สัมภาษณ์ว่า รัฐเรื่องความพยายามทำรัฐประหาร
๒๖ มีนาคม ล่วงหน้าหลายวันแล้ว แต่ที่ประหลาดคือคุณสมัคร
ไปพูดที่อเมริกาว่า “ไม่รู้เรื่องมาก่อน” การที่ฝ่ายทหารรู้ว่า
จะมีการรัฐประหารโดยไม่บอก รมต. มหาดไทย ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่
โดยตรงเกี่ยวกับการรักษาความสงบ รู้สึกว่าชอบกลอยู่ ถ้าคุณ
สมัครและคุณเกรียงศักดิ์พูดจริงทั้งสองฝ่าย ซึ่งก็ไม่แน่ว่าทาง

สองจะพูดจริง ก็เป็นเรื่องที่น่าประหลาด คุณเกรียงศักดิ์ยัง
พูดอีกว่าการที่คุณฉลาดใช้ทหารเพียง ๓๐๐ คนจากกาญจนบุรี
มาทำรัฐประหารนั้น ถ้าคุณฉลาดไม่บ้าเสียก่อนก็คงจะมีอะไร
บางอย่าง ผมเชื่อว่าที่คุณเกรียงศักดิ์พูดนั้นถูกต้องมีคนอยู่
เบื้องหลังแน่ ๆ และคนที่อยู่เบื้องหลังนั้น มิใช่พวกพลเรือนที่
เขาจับมา เป็นไปไม่ได้ที่คุณฉลาดจะร่วมคิดกับบรรดาพลเรือน
และอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ ยิ่งคุณอมร จันทรสมบูรณ์ (รอง
เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา) ยิ่งเป็นไปไม่ได้ใหญ่ ต้องมี
คนที่อยู่ทางฝ่ายทหารที่สนับสนุนพวกคุณฉลาดอยู่ และพวกนั้น
ต้องฉลาดยิ่งกว่าคุณฉลาด เพราะว่าพอถึงเวลาเขาก็พลิกกลับได้
หลักฐานอาจจะไม่มี หรืออาจจะเบ็ดเตล็ดว่าพวกทหารไม่กล้าที่
จะทำอะไรรุนแรงลงไป บาปเคราะห์จึงตกอยู่ที่คุณฉลาด คราวนี้
รัฐบาลเกิดมายิงเข้าคุณฉลาดโดยกระหน่ำ หรือไม่มีการบอก
กล่าวล่วงหน้าหรือไม่มีว้าวมาก่อน หนังสือพิมพ์ทั่วโลกสงสัย
ว่าคุณฉลาดมีอะไรที่จะบอกรัฐบาล หรือแก่ประชาชนไทย แต่
รัฐบาลพยายามที่จะปิดปากเสียก่อน อาจจะเป็นอย่างนั้นก็ได้
อันนี้จึงทำให้ผมคิดว่า แม้แต่สายคุณฉลาดเองรัฐบาลก็ยังปราบ
ไม่สิ้นเดียนหนามเสียด้วยซ้ำคือเพียงแต่จับตัวนายพันอีก ๔ คน
ลงโทษจำคุกตลอดชีวิต เพราะฉะนั้นเมื่อไม่สามารถปราบเสีย

หนามของคุณฉลาดได้หมกมุ่นเท่ากับว่ายังมีฝ่ายของคุณฉลาดที่จะ
ทำได้อีกในภายหลัง ซึ่งก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นที่เป็นศัตรู
ของรัฐบาล ในด้านกองทัพไหนจะมีฝ่ายของคุณประภาสและ
คุณยศ เพราะพวกนี้เข้ามาเงี่ยบ ๆ คุณประภาสก็เข้าแล้วคุณยศก็
ออกนอกหน้านอกตา เรียกร้องเอาความสัมพันธ์และความซื่อ
สัตย์ที่เคยมีต่อกันในระหว่างนายทหารทั้งหลาย ซึ่งในเวลานั้นคุณ
จะเห็นได้ว่าคุณประภาสเงี่ยบน่ากลัวมาก เพราะฉะนั้นถ้าผมเป็น
คุณธานินทร์ ผมจะต้องจับตาคุณอย่างใกล้ชิดทีเดียว นอกจากนั้น
ยังมีอีกหลายฝ่ายจะเป็นนักการเมืองเองก็ดี ที่เป็นพลเรือน
แต่พยายามทำความสนิทชิดชอบกับฝ่ายทหาร ซึ่งเราเองก็รู้ว่า
มีใครบ้างก็ดี พวกที่เคยหักหลังคุณประภาสมาเมื่อ ๑๔ ตุลาคม
๒๕๑๖ และได้ขึ้นมาก ถ้าคุณประภาสรัฐประหาร และได้
เป็นใหญ่ขึ้นมาอีก เขาจะอยู่ได้อย่างไร พวกนี้ก็ต้องคิดออก
เหมือนกัน เพราะฉะนั้นในกรุงเทพฯ ๖ เวลานี้ผมไม่ต้องพูดถึง
กองทัพเรือกองทัพอากาศพูดถึงกองทัพบกอย่างเดียว ผมคิดว่า
รัฐบาลมีศัตรูอยู่เยอะ และรัฐประหารที่ล้มเหลวเมื่อ ๒๖ มีนาคม
สงสัยว่าจะไม่เป็นครั้งสุดท้าย แม้แต่สำหรับตนเองอาจจะไม่ใช่
ครั้งแรก นั่นเป็นเรื่องรัฐประหาร แม้แต่เรื่องเสถียรภาพของ
รัฐบาลที่ผมเกรงกลัวยิ่งกว่าจะอ่อนแออยู่ เพราะเหตุว่าผมไม่ชอบกับ

ฝ่ายทหารที่เข้ามาควบคุม ถ้าเขาจะเอาคุณธานินทร์ออกเมื่อไร
ก็คงได้ เห็นได้จากวันที่ ๒๖ มีนาฯ เป็นต้นมา คนที่ประกาศ
ว่าทุกสิ่งทุกอย่างเรียบร้อยแล้ว รัฐประหารไม่สำเร็จ ขอให้
ราษฎรมีความสงบต่อไป คนที่พูดเช่นนั้นไม่ใช่คุณธานินทร์ซึ่ง
เป็นนายกรัฐมนตรีและตามปกติควรจะมาพูด แต่กลับเป็นคุณ
สังข์ ซึ่งเอาแม่ทัพนายกองทั้งหลายมาพูดในเวลาหัวค่ำ คุณ
ธานินทร์นั้นเขาเชิญมาพูดเมื่อเขาเสร็จหมดแล้ว และก็มาพูด
ประเดี๋ยวเดียวในตอนดึก ถ้าเราเป็นคุณธานินทร์ก็คงอดรู้สึกไม่
ได้และก็คงจะเอาไปเก็บชิมอยู่หลายเวลาเหมือนกัน

พวกฉลาดก็ยังอยู่ พวกคุณประภาสก็ยังอยู่ นี่หมายความว่า
ความพยายามในการทำรัฐประหารยังต้องมีอยู่
เรื่อย ๆ

ผมคิดว่าน่ากลัวว่าจะเป็นอย่างนั้น

ในบันทึก ๕๔ ข้อท่านพูดไว้ชัดเจนว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
ไม่ได้ทั้งทางเลือกที่สามไว้ให้กับนิสิตนักศึกษาเลย ท่าน
เองก็กล่าวว่ามีดมนไปหมด มาเดี๋ยวนี้ท่านบอกว่าการต่อ
สู้ต้องใช้สันติวิธี คุณทำจะขัดกันอยู่

โปรดสังเกตว่าผมเขียนบันทึก ๕๔ ข้อ เมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๑๙
ในเวลานั้นมันมีดมนจริง ๆ เพราะว่าเท่าที่ทราบ คนที่ผูกไฟ

ทางที่สามถ้าไม่ถูกจับก็ต้องหนี ส่วนมากก็หนีเข้าป่าดังที่เราเข้าใจกัน เพราะฉะนั้นผมจึงได้เขียนว่าสถานการณ์มืดมน ถ้าใครเห็นแสงสว่างก็ขอให้บอกกัน แต่หลังจากนั้นผมก็ได้มีการติดต่อกับคนจำนวนมากทั่วไป ทั้งในและนอกประเทศ จึงกลับมาเกิดความรู้สึกขึ้นมาใหม่ว่า ทางที่สามที่เราเห็นว่าจะไปไม่ได้นั้นยังมีคนเชื่อถืออยู่ถึงแม้จะมีจำนวนน้อยกว่าในปี ๒๕๑๖ ก็ตาม ก็ยังมีคนเชื่อต่อเรื่อยมา ดังนั้นในตอนหลังผมจึงพยายามกระทำการทุกอย่าง เพื่อให้ทางที่สามนั้นเป็นตัวแทนต้นขี้นมาจนกระทั่งบัดนี้ ก็รู้สึกว่าได้ดำเนินการด้วยความสนับสนุนของคนไทยเองทั้งในและนอกประเทศ และรู้สึกว่าแสงสว่างเริ่มจะมีขึ้นมาบ้างถึงแม้จะไม่สว่างอย่างในปี ๒๕๑๖ ก็ยังมีช่องทางที่จะทำให้สว่างยิ่งกว่าปี ๒๕๑๖ ได้

ที่ว่าแสงสว่างนั้นคืออะไร

แสงสว่างคือ แสงสว่างแห่งความหวังว่าจะมีประชาธิปไตยในประเทศไทยโดยสันติวิธี

ภายใต้การปกครองของรัฐบาลเผด็จการทหารในปัจจุบัน
หรือ

อย่าลืมว่า เราจะพูดถึงสภาพการณ์ชนิดที่ไม่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ มันจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเสมอ และการเปลี่ยนแปลงทั้งหลายนี้อาจจะเป็นไปในทำนองที่ดี

หรือถ้าใช้คำของท่านเองที่พูดไว้ที่ลอสแอนเจลิส ก็ต้อง
ว่า “มันต้องมีที่เผลอบ้าง” อยากทราบว่าจังหวัด ‘เผล’
ปัจจุบันมีหรือยัง หรือใกล้จะมีแล้ว

ยัง เพราะในขณะนี้ยังมีผลกระทบต่องานด้านการพยายามกระทำ
รัฐประหารในหมู่พวกของทหารกันเองอยู่ ทำให้แผนการของ
ผมล่าไปหน่อย คือรัฐบาลไม่ค่อยเผล แต่ถ้าหากให้เขาครอง
อำนาจไปอีกสักพักผมเชื่อว่าความเผลจะต้องมีขึ้น อะไรที่เรียก
‘ความเผล’ ที่สำคัญที่สุดอยู่ที่ลักษณะของคนไทย คือเราคง
จะคุมสติระวังไม่ได้ตลอด ๒๔ ชั่วโมงต่อวัน หรือไม่ได้ถึง
๓๖๕ วันต่อปี นั่นเป็นลักษณะปกติอันหนึ่ง ลักษณะอีกอัน
หนึ่งคือคนที่มีความอำนาจแล้วมักจะเหลิง เมื่อเหลิงอำนาจแล้วก็มี
ช่องทางที่จะทำให้ตัวดำเนินการไปในทางที่ผิดได้ เช่นมีการ
ทุจริต มีการวางนโยบายผิดพลาด ถ้าเป็นอย่างนั้น ความศรัทธา
ของประชาชนซึ่งตามปกติก็ไม่ค่อยจะมีอยู่แล้วมันก็จะน้อยลงไป
อีก อย่างนั้นแหละที่เรียกว่าเผล

ที่เรียกว่า ‘แผนการของผม’ คือแผนการอะไร

หมายความว่าพยายามทำโดยสันติวิธีเพื่อให้เกิดประชาธิปไตยได้
การที่จะเกิดประชาธิปไตยได้ต้องให้คนเกลียดเผด็จการ เวลานี้
คนยังไม่ได้เกลียดเผด็จการเพราะเหตุว่า หนึ่งมีความกลัวเผด็จ

การเลยไม่แสดงท่าว่าเกลียด สองบางคนนั้นนึกว่าเผด็จการดีกว่าอย่างอื่นซึ่งเราเคยกันมาแล้ว อย่าลืมว่าในปี ๒๕๑๖ จริงอยู่ที่นักศึกษาได้ทำอะไรที่เป็นประโยชน์ และทำให้มวลชนมาเข้าข้างฝ่ายประชาธิปไตยได้ แต่ถ้าหากเวลานั้นรัฐบาลไม่ถูกเกลียดชังจากประชาชน นักศึกษาก็คงไม่ได้สำเร็จถึงเพียงนั้น เพราะฉะนั้นแผนการของเราที่จะทำนั้นบอกล่วงหน้าไม่ได้ว่าจะทำอย่างไร

ท่านมีทัศนะอย่างไร ต่อการที่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยกำลังประกาศแนวร่วมอันกว้างขวางต้องการร่วมมือกับทุกฝ่าย

เท่าที่ฟังดู จากวิทยุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย พอจะสันนิษฐานได้ว่าทาง พคท. เขาต้องการให้มีการร่วมมือกันอย่างกว้างขวาง ถ้าหากจุดหมายปลายทางในการร่วมมือคือการต่อต้านเผด็จการฝ่ายทหาร กรณีรวมได้ไม่มีปัญหา แต่เมื่อล้มล้างเผด็จการแล้ว เราจะมีเผด็จการอีกหรือไม่ ด้วยรูปแบบอย่างอื่นหรือว่าเราจะมีประชาธิปไตย ถ้าเราวางเข็มของเราไว้อย่างนี้ คำตอบสำหรับการที่จะร่วมมือกันก็คือเป็นไปได้เวลาหนึ่งแต่ก็ยังเป็นไปได้อีกเวลาหนึ่ง ความจริงเราควรดำเนินการกันอยู่เวลานี้ได้โดยไม่ต้องเป็นแนวร่วม คือหมายความว่า

ถ้านายก. ต้องการต่อต้านนายข. และนายก. เองก็ต้องต่อต้านข.
เช่นกัน อย่างนี้นายค. ก็ทำงานเช่นเดียวกัน โดยจุดหมายปลายทางอันเดียวกัน แต่เรื่องนี้เป็นเรื่องที่เรียกว่าต่อต้านเฉยๆ แต่ถ้าพูดถึงเรื่องของประเทศแล้วเราพูดเพียงเท่านั้นไม่พอ เพราะประเทศยังอยู่ยืนยาวอีกต่อไป เมื่อนายข. ล้มลงไปแล้วนายก. กับนายค. จะกอดคอกันต่อไปอีกหรือไม่ยิ่งเป็นปัญหา ดังนั้นคำตอบของผมนั้นก็ยังไม่มียอะไรที่แสดงให้เห็นว่าเรามีอะไรที่จะร่วมกันในตอนนั้น ถ้าจะมาพูดกันว่าเราจะมีแนวร่วมกันกว้างขวางขนาดไหน ก็ต้องตอบคำถามก่อนว่าจุดหมายเลยไปจากนั้นคืออะไร

ระบอบประชาธิปไตยนี้ จะแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำกันทางสังคมเศรษฐกิจในเมืองไทยได้อย่างไร เพราะระบบเศรษฐกิจแบบมือใครยาวสาวเอาตามใจหรือเสรีนิยมนี้เคียงกันไปกับระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา

ระบอบประชาธิปไตยกับเศรษฐกิจเป็นคนละเรื่องกัน ไม่ได้หมายความว่า เมื่อเราประชาธิปไตยแบบรัฐสภาแล้วจะต้องมีระบบเศรษฐกิจแบบมือใครยาวสาวได้สาวเอา ความจริงเราอาจเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจได้อย่างเฉียบพลัน ภายใต้ประชาธิปไตย

๕
ตนเอง พยายาม ๆ ถ้าเราไม่นึกถึงแอบโซลูท อีควาลิตี้แล้ว
ก็น่าจะทำอะไรกันได้อย่างในนอร์เวย์หรือสวีเดนคือเรามองเสรี
ภาพในทางการเมือง และความเหลื่อมล้ำในทางเศรษฐกิจน้อย
ลง ถ้าได้อย่างนั้นก็ไม่ต้องล้มระบบรัฐสภา ตรงกันข้ามควรสนับสนุน
ให้ดีขึ้นไปอีก ระบบรัฐสภาในประเทศสแกนดิเนเวียพยายาม
แก้ปัญหาในทางเศรษฐกิจ โดยไม่จำกัดเสรีภาพในทางการเมือง
ของประชาชน

เรื่องการต่อสู้แบบสันติวิธีนี้ นอกจากจะรับเชิญไป
กล่าวอภิปรายในที่ต่าง ๆ แล้ว ยังใช้ หรือมีวิธีการอื่น ๆ
อย่างไรบ้าง

๖
เรื่องสันติวิธีเป็นเรื่องกว้าง รูปแบบการต่อสู้ก็มีมาก จะกำหนด
จำเพาะเจาะจงลงไปอย่างใดอย่างหนึ่งไม่เป็นการสมควร เพราะ
มันแล้วแต่กาลเทศะ

๗
แม้การต่อสู้ของท่านจะเป็นแบบสันติวิธี แต่ก็ปรากฏ
ว่ารัฐบาลที่กรุงเทพฯ ไม่พอใจมากถึงกับส่งรัฐมนตรีหลาย
ท่านออกมาต่างประเทศเพื่อแก้ข่าว บางทีก็มีข่าวว่าท่าน
ถูกคุกคาม ไม่ทราบที่ท่านถูกคุกคามอย่างไรบ้าง

๘
เรื่องการคุกคามก็มีบ้างแต่ก็ไม่ถึงกับเดือดร้อนจนเกินไปหรือว่า

มีภัยมาใกล้ตัวจนเกินไปแต่ก็ประมาณไม่ได้ ระบบในกรุงเทพ ฯ
ขณะนี้^{๕๗}เป็นระบบที่মনกกฎหมายเป็นหัวหน้าหรือเป็นนายก ฯ ถ้า
เอาหลักกฎหมายที่ชอบธรรมมาพิจารณาสิ่งที่ผมทำ ที่ผมพูดในที่
ใดแล้วก็ไม่เห็นว่าผิดกฎหมายที่ตรงไหน ยุให้คนอื่นฆ่ากันผมก็
ไม่เคยยุ เอาแต่สันติวิธี และประชาธิปไตยเท่านั้น มีอยู่อย่าง
เดียวคือ ผมบอกว่ารัฐบาลทำผิดทำไม่ดีหรือลักษณะของรัฐบาล
เป็นอย่างนั้นเป็นอย่างนี้ ถ้าพูดไปแล้ว ผมพูดเรื่องเหล่านี้มา
ตั้งแต่เริ่มต้นรับราชการคือตั้งแต่ปี ๒๔๙๒ นายกรัฐมนตรีคน
ไหนทำผิดผมก็ว่าผิดไม่เห็นจะเดือดร้อนอะไร แม้แต่เผด็จการ
รุนแรง เช่นจอมพลสฤษดิ์ ก็ไม่เคยสั่งถอนสัญชาติหรือไม่เคย
ทำร้ายร่างกายผมเลย

แต่ครั้ง^{๕๘}นี้ทางกรุงเทพ ฯ บอกท่านให้ข่าวบิดเบือน ทำ
ภาพพจน์ประเทศไทยเสียหาย รัฐมนตรีมหาดไทย สมักร
สุนทรเวชกล่าวที่อเมริกาเมื่อเร็ว ๆ นี้ว่า จะเสนอรัฐบาล
ถอนหนังสือเดินทางของท่าน

การติเตียนรัฐบาล ไม่ใช่เป็นการบิดเบือนความจริงเกี่ยวกับ
ประเทศไทย รัฐบาลไม่ควรจะทรงงงจนเกินไปแบบพระเจ้า
หลุยส์ที่ ๑๔ ของฝรั่งเศสที่ว่า “เลตาค์ แซ มัว” ผมว่า ‘มัว’
แต่ไม่ใช่ ‘มัว’ ที่เป็นเลตาค์ รัฐบาลกระຈัยร่อยแค้น^{๕๙}จะมาถึง

ตัวเป็นพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ได้อย่างไร และที่นายสมัครบอกระ
เสนอ กรม. ให้ถอนหนังสือเดินทางของผม คงจะพูดด้วยความ
โมโห เพราะอะไรถึงโมโห ก็เพราะเวลาที่แกลไปพูดที่กรุงนิวยอร์ก
มีคนไปฟังแกพูด ๕๐-๖๐ คน แต่เวลาผมไปพูดมีคน
ไปฟัง ๕๐๐ คน ที่ลอสแอนเจลิส มีคนฟังผมพูดถึง ๖๐๐ คน
คุณสมัครไปพูดมีคนฟัง ๑๐๐ คน ฯลฯ อะไรเหล่านั้นแกลเลยโม
โห เมื่อโมโหเลยเกิดอวิชชา ถ้าถอนหนังสือเดินทางผมเมื่อ
ไหร่ ผมฟ้องเมื่อไหร่ เรื่องนี้เป็นเรื่องสิทธิมนุษยชนที่ประเทศ
ไทยเป็นสหภาคอยู่ นายสมัครยังไม่รู้ดีกว่า ถ้าถอนหนังสือเดินทาง
ผมไปแล้ว ผมก็ยังถอนหนังสือเดินทางของอีกหลายประเทศ
เดินทางไปไหนมาไหนได้ ปากพล่อยๆ ความคิดน้อยๆ มันก็
ลำบากอย่างนี้ นี่คุณสมัคร เป็นอย่างนี้

คำถามสุดท้าย ท่านมีข้อความใดจะกล่าวฝากไปยัง
รัฐบาลไทย และคนไทยที่ยังอยู่ในและนอกประเทศหรือไม่

ถึงรัฐบาลก่อน ผมเห็นว่าปัญหาของรัฐบาลปัจจุบันมันมีมาก
เหลือเกิน และสติปัญญาของสมาชิกรัฐบาลปัจจุบันก็มีน้อย ใน
ฐานะที่คุณธานินทร์กับผมเป็นเพื่อนกันมา ถ้าจะให้ผมแสดง
ความหวังดีกับคุณธานินทร์ ก็ด้วยคำพูดสั้นๆ ว่า “ลาออกซะดี

กว่า” สำหรับคนที่ต่อสู้ด้วยอาวุธ ผมอยากจะกล่าวว่าวิธีสันติ
ที่เราเคยสู้กันมาเมื่อปี ๒๕๑๖ นั้น ที่ทำให้เราเสียชีวิตถูกเข
ฆ่าตายเปล่าๆ อย่างกรณี ๖ ตุลา ๑๙ ผมเองอยู่ใกล้เหตุการณ์
ความโหดนั้น เสียใจในนั้นมีมาก แต่ว่าอย่าลืมว่าการต่อสู้ด้วย
อาวุธแบบเวียคนามหรือคิวบา หรือแบบประเทศใด แม้จะมี
ชัยชนะในขั้นสุดท้าย แต่คนที่ตายจะมีมากกว่าและคนที่เสียหาย
ในชีวิตและร่างกาย และเป็นคนบริสุทธิ์ได้เป็นนักรบของทั้ง
สองฝ่ายจะมีมากมายและจะมากยิ่งขึ้น ถ้าการต่อสู้ยืดเยื้อมากขึ้น
เพราะฉะนั้นเพียงพวกเราถูกฆ่าตายเราจะไม่ใช้วิธีสันติ เช่น
เป็นการถูกต้องหรือไม่ขอให้คิดถึงประชาชนทั่วไปดู อย่างไรก็ตาม
เสียผมก็ยังยึดมั่นในสันติวิธี อีกประการหนึ่งผมจะไปห้ามปราม
คนที่เขาใช้อาวุธต่อสู้กันนั้นคงห้ามไม่ได้ อยู่นอกเหนืออำนาจ
ของผมๆ เพียงแต่จะเอาสันติวิธีมาผ่อนหนักให้เป็นเบา สิ่งที่
ผมอยากจะพูดกับประชาชนทั่วไปก็คือ ประเทศไทยและคนไทย
ต้องอยู่และประพจน์ให้สมชื่อ ไทยที่แปลว่ามีเสรีภาพ ถ้าเรา
ไม่มีเสรีภาพ ก็เหมือนคนที่คับใจอยู่ไม่ได้ด้วยความสุข อาจจะ
ทนอยู่ได้ชั่วคราวชั่วคราว อาจจะเป็นกว่าระยะไม่ใช่ ถ้าเราประพจน์
ไม่สมชื่อไทย เราจะอยู่ได้หรือ การปกครองชนิดที่จำกัดเสรี
ภาพของเราอย่างที่ทำอยู่ทุกวันนี้เป็นเรื่องทนไม่ได้ เราอาจไม่

ถูกกระทบกระเทือนเพราะเราเป็นพ่อค้าแม่ค้า หรือในเวลานี้
เราอาจยังมองไม่เห็น แต่หากสภาพมันยดเยื่อ ก็ต้องมาถึงตัว
เรสักวันหนึ่ง ถึงนั้นจึงอยากจะเชิญชวนคนไทยทั่วทั้งประเทศ
ให้คิดถึงเสรีภาพให้มาก ผมอยากจะพูดถึงหลักการอีกหลักการ
หนึ่ง คือหลักการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดโชคชะตาของ
ประเทศซึ่งเป็นหลักการในพุทธศาสนาของเรา ที่เรียกว่า “ทำ
สังฆกรรม” หมายความว่าในวัดใดมีภิกษุเกินกว่า ๔ รูปขึ้นไปเรียก
ว่าพระสงฆ์ เมื่อมีอะไรพระสงฆ์ก็จะนั่งประชุมปรึกษาหารือกัน
เวลาเราเข้าไปถวายผ้ากฐิน พระสงฆ์ท่านก็ถามซึ่งกันและกัน
ว่าใครรูปใดควรจะรับเป็นผู้รับผ้ากฐิน ผลสุดท้ายก็ตกลงกันให้
พระสงฆ์รูปหนึ่งเป็นผู้รับ จากนั้นพระสงฆ์ทั้งหลายก็มานั่ง
พร้อม ๆ กันว่า “อามะกันเต” แปลว่าตกลงกันแล้วใช้ได้ นี่เป็น
ตัวอย่างของการเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดโชคชะตาของสังคม
ที่เราอยู่ ไม่ว่าจะเป็นสังคมเล็กสังคมใหญ่เราต้องเข้ามามีส่วน ถ้า
ไม่อย่างนั้นก็ไม่เป็นไทย สองหลักการนี้เชื่อมกัน ความจริง
หลัก ‘ไท’ และหลักการเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดโชคชะตาของ
สังคมที่เราอยู่ ก็คือหลักประชาธิปไตยนั่นเอง

จาก สันติภาพ ฉบับที่ ๑ ปีที่ ๕ (กันยายน ๒๕๒๐)

๒

เมื่อเดือนตุลาคมที่ผ่านมา (๒๕๑๙) นายป๋วย
อึ้งภากรณ์ ได้เดินทางออกจากประเทศไทย หลัง
การรัฐประหารโดยกลุ่มทหาร ในฐานะอธิการบดี
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นายป๋วย ได้รับการโจมตี
มากกว่าบุคคลอื่นในแง่ที่ว่า ได้อนุญาตให้นักศึกษา
ทำกิจกรรมต่างๆ อย่างก้าวหน้าเกินไป เมื่อเร็ว ๆ
นี้ นายป๋วย ได้เดินทางไปแสดงปาฐกถาในยุโรป
และสหรัฐอเมริกา เพื่อหาทางสนับสนุนกลุ่มที่เรียก
ว่า 'กลุ่มพลังที่สาม' ซึ่ง นายป๋วยถือว่าเป็นหนทาง
เลือกทางเดียวของประชาชนชาวไทย นายเค็น
วิงเคลอร์ ผู้สื่อข่าวพิเศษได้ทำการสัมภาษณ์ นาย
ป๋วย อึ้งภากรณ์ ที่บ้านพักของท่านในกรุงลอนดอน
เกี่ยวกับ 'กลุ่มพลังที่สาม' ที่ท่านสนับสนุน

ตามที่ท่านได้เรียกร้องให้มีการจัดตั้ง 'กลุ่มพลังที่สาม'
เพื่อที่จะเลียงวิธีการของคอมมิวนิสต์และเสนอทางออกให้แก่
กลุ่มทหารนั้น ท่านจะกรุณาขยายความเกี่ยวกับวัตถุประสงค์
ของกลุ่มดังกล่าวหน่อยได้ไหม

วัตถุประสงค์สำคัญของ 'กลุ่มพลังที่สาม' ในกรณีของประเทศไทยก็คือ ต้องการให้ได้มาซึ่งระบอบประชาธิปไตยโดยสันติวิธี

กลุ่มนมจุ่มมุ่งหมายต่อต้านเผด็จการทหารอีกด้วยเหตุผลที่ว่า กลุ่ม
นี้ต้องการความเป็นประชาธิปไตย ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐ
กิจ และสังคม กลุ่มนี้แตกต่างจากกลุ่มคอมมิวนิสต์ในแง่ของ
วิธีการ กล่าวคือกลุ่มนี้สนับสนุนสันติวิธี มิใช่การต่อสู้ด้วยอาวุธ
ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป มิใช่การ
ปฏิวัติที่ฉับพลัน เราต้องการเสรีภาพทางการเมือง มิใช่เผด็จ
การของชนชั้นกรรมาชีพ สมาชิกของ 'กลุ่มพลังที่สาม' มีสิทธิ
ในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ กลุ่มนี้จะปล่อยให้ประ
ชาชนได้ตัดสินใจเลือกกระบวนกรปกครองด้วยตัวของเขาเอง มิ
ใช่ด้วยการยัดเยียดให้พวกเขา

ประชาชนคนไทยได้ให้การสนับสนุนอะไรบางอย่างแก่กลุ่มนี้
เราได้รับการสนับสนุนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งคนไทยภายในประเทศ
และที่พำนักอยู่ต่างประเทศ ในประเทศสหรัฐอเมริกาประเทศ
เดียวมีคนไทยไม่น้อยกว่า ๑,๕๐๐ คน ที่แสดงความสนับสนุน
ต่อกลุ่ม และได้บริจาคเงินทองช่วยเหลือกลุ่มด้วย โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งในบรรดานักเรียนไทยในต่างประเทศ ให้ความสนับสนุน
แนวทางของ 'กลุ่มพลังที่สาม' มากเป็นพิเศษ เมื่อนักเรียน
เหล่านี้เดินทางกลับประเทศไทย ซึ่งตอนนั้นก็มีอยู่จำนวนไม่น้อย
ที่เดินทางกลับเมืองไทยทุกปี เขาเหล่านั้นก็จะช่วยให้กลุ่มคน

ภายในประเทศแข็งแกร่งขึ้น แต่ละบุคคลที่ทำงานให้กับกลุ่มนี้
ก็ต้องระมัดระวังตัวมากเป็นพิเศษ

มีการสนับสนุนด้านอื่น ๆ อีกบ้างไหม

เราได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่าง ๆ ในหลายประเทศ เช่น
ในประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา ยุโรป ออสเตรเลียและนิวซี
แลนด์ องค์กรบางแห่งให้การสนับสนุนทางการเงิน เช่นสภา
คริสตจักรแห่งโลก องค์กร Bread For The World กลุ่ม
เควกเกอร์ และแม้แต่พรรคการเมืองบางพรรคเช่น พรรคสังคมน
ประชาธิปไตย (Social Democrats) ก็ได้ให้การสนับสนุนด้วย
เช่นกัน องค์กรอื่นๆ ก็ช่วยเหลือในด้านการโฆษณาเผยแพร่
งานของ 'กลุ่มพลังที่สาม' ช่วยทางด้านการจัดสัมมนาและการ
พบปะหารือกัน

เมื่อคราวท่านไปแสดงปาฐกถาในสหรัฐอเมริกา ท่าน
ได้กล่าวว่า เหตุผลอันหนึ่งที่ระบอบประชาธิปไตยไม่เจริญ
งอกงามในเมืองไทยก็เพราะว่ามันไม่ 'แข็งแกร่ง' (Ruthless)
พอ ท่านคิดหรือว่า 'กลุ่มพลังที่สาม' จะ 'แข็งแกร่ง' พอที่
จะเป็นทางออกที่เป็นไปได้

คำว่า 'แข็งแกร่ง' (Ruthless) นั้น อาจจะเป็นคำแรงเกินไป

ที่ผมพูดตอนนั้นผมหมายถึงว่าในช่วงปี ๒๕๑๖-๒๕๑๗ เรา
ควรจะได้ทำการปฏิรูปกองทัพบก ให้อยู่ในลักษณะที่ไม่สามารถ
จะรวมตัวกันทำรัฐประหารได้ เพื่อช่วยให้ระบอบประชาธิปไตย
ได้หยั่งรากลง และเราควรจะได้ปฏิรูประบอบการบริหารการ
ปกครองของรัฐบาล โดยให้มีการกระจายอำนาจ ปฏิรูปการ
ศึกษาให้มีความเป็นธรรมมากขึ้น แท้ที่จริงแล้วเราควรได้ทำ
อะไรต่ออะไรอีกหลายอย่าง เพื่อเป็นการปลูกฝังระบอบประชา
ธิปไตย แน่ละในฐานะผู้ลี้ภัยอย่างผมคงจะทำอะไรได้ไม่มากนัก
ผมเพียงแต่ต้องการจะบอกว่า เราจะต้องเรียนรู้จากความผิด
พลาดในอดีต

นอกจากกลุ่มคอมมิวนิสต์แล้ว มีบุคคลอื่น ๆ หรือกลุ่ม
อื่น ๆ ที่พยายามต่อสู้ให้ได้มาซึ่งรูปแบบของรัฐบาลที่แตก
ต่างไปจากปัจจุบันบ้างไหม

ในกลุ่มทหารขวাজัด ก็มีการแตกแยกออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ถึง ๓
หรือ ๔ กลุ่ม ซึ่งพยายามจะแย่งชิงอำนาจ (ตัวอย่างของกลุ่มที่
แตกแยกอันหนึ่งก็คือ กลุ่มที่พยายามทำรัฐประหารเมื่อปลาย
เดือนมีนาคมที่ผ่านมา - จลาต หิรัญศิริ) กลุ่มทหารฝ่ายขวา
พวกนิยมลัทธิ 'ขวาจัด' ยิ่งกว่ารัฐบาลปัจจุบันเสียอีก กลุ่ม

ที่สุดโต่งไปอีกทางหนึ่งคือ กลุ่มคอมมิวนิสต์ทั้งในและนอกประเทศ และก็มีพวกที่มิได้เป็นคอมมิวนิสต์ แต่ได้เข้าร่วมกับกลุ่มคอมมิวนิสต์ในการต่อสู้ด้วยอาวุธ กลุ่มสุดท้ายก็คือ กลุ่มที่เห็นด้วยกับ ‘กลุ่มพลังสาม’

ท่านเห็นว่านิสิตนักศึกษาที่หนีเข้าป่าเมื่อเดือนตุลาคมที่ผ่านมา^๕ ได้เข้าร่วมปฏิบัติงานอย่างแข็งขันภายในพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย หรือว่าเป็นแค่เพียงกลุ่มที่ขึ้นอยู่กับพรรคคอมมิวนิสต์เท่านั้น

นิสิตนักศึกษา นักการเมือง นักหนังสือพิมพ์ตลอดจนคนอื่นๆ ที่หนีเข้าป่าเมื่อเดือนตุลาคมนั้น บางคนก็เป็นคอมมิวนิสต์ แต่ส่วนใหญ่แล้วมิได้เป็นคอมมิวนิสต์แต่อย่างใด พวกคอมมิวนิสต์ก็ได้ให้การต้อนรับรับส่วยพวกเขาเหล่านั้น เพื่อจัดตั้งเป็น ‘กลุ่มแนวร่วม’ ขึ้น ผมว่าอาจจะเป็นการด่วนเกินไปที่จะตัดสินว่าใครรอบำใคร

‘กลุ่มพลังสาม’ นี้พอที่จะยอมรับแนวทางของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้ไหม

‘กลุ่มพลังสาม’ ไม่สามารถที่จะยอมรับแนวทางของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้ เมื่อพิจารณาถึงความแตกต่างด้านเป้าหมายและวิธีการ

เมื่อ ๒-๓ เดือนที่ผ่านมา นายวิลเลียม ชอร์ครอส
แห่งหนังสือพิมพ์ *New York Review of Books* ได้อ้างคำ
พูดของท่านว่า ประเทศไทยอาจจะมีสงครามกลางเมืองชั้น
นองเลือด ไม่ทราบว่าคุณเปลี่ยนความคิดเห็นหรือยัง

ผมยังไม่เปลี่ยนความคิดเห็นหรอก ผมเชื่อว่าสงครามกลางเมือง
ชั้นนองเลือดยังเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เมื่อใดที่พวกคอมมิวนิสต์
เติบโตแข็งแกร่งขึ้น และฝ่ายรัฐบาลอ่อนแอลง อันเป็นผลมา
จากการฉ้อราษฎร์บังหลวงและความแตกแยกภายในกลุ่มกันเอง
การสู้รบก็จะรุนแรงยิ่งขึ้น แม้ในปัจจุบันนี้ก็มีแนวโน้มที่จะให้
เห็นว่าเหตุการณ์เริ่มเป็นไปได้ในแนวนั้น การแทรกแซงจากภายนอก
ด้วยการให้ความช่วยเหลือทางอาวุธแก่ทั้ง ๒ ฝ่าย ก็ย่อม
ทำให้สถานการณ์เลวร้ายยิ่งขึ้น

ท่านคิดว่าคนไทยเป็นคนเฉยๆ ไม่เอาเรื่องเอาราวในยุคของ
ความสับสนวุ่นวายนี้จริงหรือ หรือว่าเขาเพียงแต่รอคอย
จังหวะและเผ้ามองเหตุการณ์อยู่

คนไทยก็เหมือนกับคนอื่นๆ นั่นแหละ คือไม่ค่อยมีบทบาททาง
การเมือง ทั้งนี้เพราะผู้ปกครองบ้านเมืองทำให้พวกเขากลัวจน
หงอ แต่ถ้าผู้ปกครองบ้านเมืองดำเนินนโยบายกดขี่บังคับพวก

เขาไปเรื่อย ๆ เหมือนถึงกรณีปี ๒๕๑๖ ปฏิกริยาที่เกิดขึ้นใน
คราวนั้นยอมจะแตกต่างออกไปแน่นอน

การที่กลุ่มประเทศ 'อาเซียน' รับรองรัฐบาลใหม่นั้นจะก่อให้เกิด
ผลเสียแก่กลุ่มตรงข้ามกับฝ่ายรัฐบาล ที่พยายามเสนอ
ทางออกอื่น ๆ หรือไม่ อย่างไร

การรับรองหรือไม่รับรองของกลุ่มประเทศอาเซียนที่มีต่อรัฐบาล
ใหม่ มิได้เกิดข้อแตกต่างแต่อย่างใดในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหาภายใน
ของประเทศไทย ข้อตกลงร่วมกันระหว่างประเทศไทยกับ
ประเทศมาเลเซียเมื่อเร็วๆ นี้ ประเทศมาเลเซียได้ผลประโยชน์
แต่เพียงฝ่ายเดียว

รัฐบาลทหารได้ดำเนินการอะไรบางอย่างใหม่ ที่จะช่วยแก้ปัญหา
ความทุกข์ยากของชาชนบท ความวุ่นวายของกรรมกร
ตลอดจนความชะงักงันของการพัฒนาการศึกษา ท่านมีความ
หวังอะไรบางอย่างไหม

ไม่มีเลย การดำเนินการของรัฐบาลชุดนี้ก็คือการก่อให้เกิดปัญหา
สังคมและปัญหาเศรษฐกิจกลับไปสู่ภาวะก่อนปี ๒๕๑๖ อีก
นั่นเอง

จากตัวอย่างที่เกิดขึ้นในเวียดนาม ลาว และเขมร ท่าน
เห็นว่าคนไทยพอจะยอมรับแนวทางของพรรคคอมมิวนิสต์แห่ง
ประเทศไทยว่าจะมีโอกาสดำเนินการได้หรือไม่

มีประชาชนจำนวนมากทั้งในภาคอีสาน ภาคเหนือและภาคใต้ที่เห็นด้วยกับแนวทางของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย โดยที่มักต้องคุยตัวอย่างในอินโดจีน ในตอนนั้นพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้ใช้วิธีการโฆษณาในลักษณะที่เป็น 'เสรีนิยม' อยู่มากที่สุดทีเดียว

สหรัฐอเมริกา มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มต่อต้านรัฐบาลบ้างหรือไม่

สมาชิกวุฒิสภา และสมาชิกของฝ่ายบริหารบางคนมีความเห็นออกเห็นใจต่อ 'กลุ่มพลังที่สาม' มาก นักวิชาการชาวอเมริกันจำนวนมากภายใต้ให้การสนับสนุนพวกเรอย่างจริงจัง แต่หน่วยราชการของอเมริกันเองแสดงที่ท่าลังเล กระทั่งวงกลาโหมและกลุ่มนักธุรกิจ ยังคงให้การสนับสนุนแก่ฝ่ายเผด็จการทหารเช่นเคย ออกจะเป็นการยากที่จะตัดสินว่า ผลสุดท้ายจะลงเอยอย่างไร ทั้งขึ้นอยู่กับความพยายามของ 'กลุ่มพลังที่สาม' เองเป็นสำคัญ

มีการกระทำใด ๆ ของหน่วยงานอเมริกันที่ปฏิบัติงานอยู่ในรัฐบาลไทย ที่ท่านพอจะสังเกตได้ว่าอาจจะเป็นอุปสรรคขัดขวางการดำเนินงานของ 'กลุ่มพลังที่สาม' หรือกลุ่มอื่น ๆ ยังมองไม่เห็น นอกจากการกระทำของปัจเจกบุคคล

ไม่ว่าจะเป็นการอยู่อย่างเงิบ ๆ หรือการลงมือกระทำ
อย่างจริงจัง ท่านเห็นว่าคนไทยจะมีโอกาสได้รัฐบาลที่เขา
ปรารถนา หรือรัฐบาลที่เขาควรจะได้จริงหรือไม่

ในตอนนั้นคนไทยก็ได้มีรัฐบาลที่เขาควรจะได้รับอยู่แล้ว นั่นคือ
รัฐบาลชนเลว ถ้า 'กลุ่มพลังที่สาม' ทำงานสำเร็จ ซึ่งแน่ละ
จะต้องอาศัยเวลา คนไทยก็จะได้รับรัฐบาลที่เขาปรารถนา

พฤษภาคม ๒๕๒๐

๓

สัมภาษณ์โดย บรรณาธิการ 'สามัคคีสาร' ที่บ้าน
พักในกรุงลอนดอน เมื่อวันที่ ๒ กันยายน ๒๕๒๐

อยากจะเรียนถามอาจารย์เกี่ยวกับความเห็นในเรื่อง ความ
สำคัญของเดือนตุลาคมที่มีต่อประเทศไทย นับตั้งแต่วันที่
๑๔ ตุลาคม ๑๖ จนถึงการรัฐประหารเมื่อ ๖ ตุลาคม ปี
ที่แล้ว ว่ามีความหมายและให้บทเรียนอะไรต่อเราบ้าง

ความหมายของวันที่ ๑๔ และวันที่ ๖ ตุลาคม พวกเราก็คืออยู่
ทุกคน วันที่ ๑๔ ต.ค. ก็เป็นวันที่พวกเราได้มาซึ่งสิทธิและเสรี
ภาพทางการเมือง ส่วนวันที่ ๖ ต.ค. ๑๙ นั้น นับเป็นวันที่เรา
เสียไปทั้งสิทธิและเสรีภาพ ทั้งสองวันนักโตมผู้เสียชีวิตเป็น
อันมาก เพราะฉะนั้นในประวัติศาสตร์จึงควรนับเป็นวันสำคัญ
พอสมควร เนื่องด้วยเป็นวันที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของคนในประ

เทศไทยเป็นอันมากไม่ว่าเราจะเห็นด้วยหรือไม่ก็ตาม เกี่ยวกับ
เรื่องสิทธิและเสรีภาพ บทเรียนจากวันที่ ๑๔ ถึง ๖ ตุลาคม
สามปี^๕นี้ ผมคิดว่ามีหลายอย่างที่เรควรจะเรียนรู้

ประการแรกคือ เมื่อเราได้สิทธิและเสรีภาพมาแล้วก็ไม่ควร
จะชะล่าใจ ไม่ควรที่จะกึกคะนองว่าจะครองอยู่ได้ตลอดไป ควร
จะทำอะไรบางอย่าง เพื่อรักษาสิทธิและเสรีภาพที่ได้มาให้นาน
ต่อไป

ประการต่อไปคือ ในตอนต้น ๆ ของระยะที่เพิ่งได้มาซึ่ง
สิทธิและเสรีภาพนั้น เราไม่มีประวัติกส์ แต่ต่อมาก็มีขึ้นเรื่อย ๆ
จนกระทั่งเขาสามารถที่จะรวมกำลังได้กล้าแข็งและสามารถใช้สื่อ
มวลชนเป็นเครื่องทำลายทางฝ่ายเสรีได้ เพราะฉะนั้น การที่
นิสิตนักศึกษาที่ดี กรรมกรที่ดี ยังคงใช้วิธีเดิมในการประท้วง
หรือเรียกร้องอะไรบางอย่างก็ทำให้เสียหายได้ เพราะเดี๋ยวนี้มี
ศัตรูแล้ว เรื่องกาลเทศะและวิธีดำเนินการจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก
ถ้าต้องการจะรักษาสิทธิและเสรีภาพต่อไป เราควรสำรวจตัวเอง
และปรับปรุงตลอดเวลาและเปลี่ยนยุทธวิธีอยู่เสมอ

หนึ่งปีที่ผ่านมาหลังจากรัฐประหาร ๖ ต.ค. ในความเห็น
ของอาจารย์เห็นว่ารัฐบาลปัจจุบันนี้บริหารประเทศได้ดีเท่าที่

เขาได้โฆษณาไว้หรือไม่อย่างไร ความเป็นอยู่ของประชาชน
ดีขึ้นหรือตกต่ำอย่างไรบ้าง

อันนี้ไม่ต้องให้ผมอธิบายหรอก ฟังดูจากคนที่เขามาจากเมือง
ไทยก็ดี หรือดูจาก นสพ. แม้แต่อยู่ใต้อำนาจรัฐบาลในไทย ถ้า
เราได้อ่าน นสพ. จากเมืองไทย ก็จะได้เห็นว่าไม่มีใครที่เสื่อม
ใสศรัทธารัฐบาลนี้ อย่างดีที่สุดก็บอกว่ารัฐบาลนี้เป็นรัฐบาลของ
คนที่ไม่คดไม่โกง สมมติว่าเป็นจริง ซึ่งก็น่าสงสัยอยู่เหมือนกัน
ว่าจริงหรือไม่ แค่ไม่คดไม่โกงนี่มันไม่พอ จะเป็นรัฐบาลที่ดี
ต้องรักษาสถานการณ์ได้ มีหน้าชำนโยบายการต่างประเทศของ
รัฐบาลปัจจุบันนี้^{๕๕} เป็นการชักศึกเข้าบ้าน แทนที่จะพยายามหา
วิธีการทูตที่จะเจรจากันกับเพื่อนบ้านของเรา กลับเป็นการ
ยุยงให้เกิดศึกตามชายแดน เกิดความตึงเครียดตามชายแดน
มากขึ้น

นโยบายทางเศรษฐกิจของรัฐบาลนี้^{๕๖} ก็มุ่งแต่จะเอาเงินลง
ทุนของต่างชาติเข้าประเทศเท่านั้น ไม่ได้คิดถึงเรื่องชาวไร่
ชาวนา หรือกรรมกร ว่าจะเดือดร้อน และไม่ได้คิดว่าเงินได้
ของเขาเหล่านั้นเป็นส่วนสำคัญของเงินได้ของประเทศ ถึงแม้
ในส่วนรวมเศรษฐกิจของเราคงจะไปได้สักพักหนึ่ง แต่ในส่วน
ย่อย การที่รัฐพยายามจำกัดเสรีภาพของกรรมกรก็ดี การกด

ราคาข้าวไว้ให้ต่ำก็ มันก่อให้เกิดความยากจนมากขึ้น และที่สำคัญอีกประการ คือเรื่องคนว่างงาน รัฐรัฐบาลไม่ได้แก้ไขในเรื่องนี้เลยทีเดียว ที่ผมว่ามานี้ไม่ได้หมายถึงนักเรียนนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาแล้วหางานทำไม่ได้เท่านั้น แต่หมายถึงชาวไร่ ชาวนา และคนในสลัม ซึ่งไม่มีงานจะทำ และจะเป็นปัญหาต่อไป ที่ติดกับปัญหาความยากจน เพราะฉะนั้นจึงพูดได้ว่า ค่าครองชีพ และการครองชีพของประชาชนปัจจุบันนี้เลวกว่าเดิม

อีกด้านหนึ่ง คือเรื่องอาชญากรรม รัฐบาลได้เคยว่าไม่มีอาชญากรรมหรือน้อยลง แต่ถ้าอ่านนสพ. ในไทยแล้วจะเห็นเองว่าไม่ได้ลดน้อยลงเลย ถึงแม้จะมีเคอร์ฟิวห้ามออกนอกบ้าน ตอนค่ำคืนก็ยังมีการฆ่ากัน การลักขโมยค้ายาเสพติด มีหน้าชา ความยากจนทางเศรษฐกิจที่พูดถึงเมื่อกี้ ยิ่งทำให้จำนวนคนว่างงานเพิ่มขึ้น รวมทั้งอาชญากรรมทั้งในปัจจุบันและอนาคต รวมความแล้ว รัฐบาลนี้ไม่ค่อยได้ทำอะไรที่เป็นประโยชน์จริง ๆ ต่อบ้านเมืองในปัจจุบัน พูดถึงอนาคตแล้วยิ่งร้ายใหญ่ เราเรียกรัฐบาลปฏิรูป สภาภิสภาปฏิรูป แต่ไม่เห็นปฏิรูปอะไร ที่พิจารณามานานเพื่อจะปฏิรูปการศึกษา ก็ไม่มีเสียแล้ว เรื่องปฏิรูปที่ดินที่

เห็นคึกคักเป็นเพียงรู้สึกคึกคักเปล่า ๆ มิได้ทำอะไรให้เป็นกิจ
ลักษณะเลย ไม่เห็นข้อที่จะเสนอให้ประชาชนทราบได้

เมื่อคราวที่รัฐมนตรีสมัครมาพูดที่อังกฤษ ท่านได้บอกว่า
ประเทศไทยเป็นประเทศประชาธิปไตย มีสิทธิเสรีภาพ ไม่
มีนักโทษการเมือง ขอทราบความเห็นของอาจารย์

คุณสมัครเองแก้พูดขัดกับคุณธานินทร์ คุณธานินทร์หัวหน้า
รัฐบาลบอกให้ไปคอยเอาประชาธิปไตยจริง ๆ อีก ๑๒ ปี เวลา
นี้ยังไม่มี คุณสมัครบอกว่ามีแล้ว ถ้าเชื่อตามก็แสดงว่าประชา
ธิปไตยที่มีอยู่ก็เป็นประชาธิปไตยหลอก ๆ และการจะมีประชา
ธิปไตยทางการเมืองนั้นอย่างน้อยต้องมีพรรคการเมือง การ
เลือกตั้ง ประชาชนมีสิทธิ ซึ่งเหล่านี้เป็นหลักเบื้องต้นรัฐศาสตร์
ในเมื่อไม่มีสิ่งเหล่านี้จะอ้างว่าเป็นประชาธิปไตยได้อย่างไร ถึง
แม้จะบอกว่าใครไปไหนมาไหนได้ นั่นไม่ใช่เรื่องประชาธิปไตย
จะเห็นได้ว่าไม่มีประเทศไหนในโลก จะเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ก็ตาม ห้ามคนไปไหนมาไหน

เรื่องนักโทษการเมืองที่อ้างว่าไม่มี แล้วเรื่องนักโทษที่เป็น
ภัยสังคม หรือมีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ หรืออะไรเหล่านี้
เป็นนักโทษชนิดไหน เป็นรัฐมนตรีมหาไทยก็ไม่ควรพูด
พล่อย ๆ อย่างนี้ก็ไม่ไหว ได้ยินว่าคุณนพพรเองในการประชุม

วันนั้นได้ลุกขึ้นบอกว่านี่ไงนักโทษการเมืองเพิ่งถูกปล่อยออกมา
ไม่กี่วันนี่ มันก็เห็นอยู่ชัด ๆ แล้ว และได้ข่าวว่าคุณสมักรักจน
ตัวถ้อยคำจึงบอกว่าคุณนพพรโกหก อันนี้เพียงแค่บอกว่าคน
นั้นโกหกโดยไม่มีเหตุผลนั้น มันก็เท่ากับเลี้ยงไปน้ำขุน ๆ

ระยะนี้ข่าวคราวความไม่พอใจของฝ่ายทหารที่มีต่อรัฐบาล
ก็สูงขึ้น และข่าวรัฐประหารช้อนก็มีออกมาเรื่อย ๆ อาจารย์
คิดว่ารัฐบาลปัจจุบันนี้จะอยู่ได้นานสักเท่าไร และความเป็น
ไปได้ของรัฐประหารช้อนมีเช่นไร อิทธิพลของต่างชาติต่อ
กลุ่มทหารและรัฐบาล จะมีผลกระทบกระเทือนต่อต่างชาติ
เพียงใด

ข้อเท็จจริงก็คงเป็นไปตามที่คุณถามมา คือเท่าที่ได้ข่าวก็มีกลุ่ม
ทหาร เช่น กลุ่มทหารหนุ่มที่แสดงความไม่พอใจในรัฐบาลนี้
มีการเรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงคณะรัฐมนตรี เป็นต้น นอกจาก
ฝ่ายทหารแล้ว ยังมีประชาชนเป็นจำนวนมากที่ไม่พอใจรัฐบาล
เท่าไร แต่จะให้เขาเอาว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงและรัฐบาลจะอยู่
รอดไปนานเท่าไรนั้นทำนายยากเพราะว่ารัฐบาลก็เหนียวเหมือน
กัน อาจมีพระดี ๆ ก็ได้ เลยอยู่ได้นาน เราไม่รู้ได้ ของเช่น
นี้ขึ้นกับเหตุการณ์หลายอย่างประกอบกันทั้งทางทหาร ทั้งทาง
ความยากจนของพลเรือนเหล่านี้ แต่มีข้อแน่นอนอย่างเดียวคือ

ถ้ารัฐบาลยังอยู่ นโยบายที่มีอยู่ก็เลวลงเรื่อย ๆ ไม่มีการปฏิรูป ไม่มีการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจให้มีความเสมอภาคขึ้น แต่เราอาจเป็นกบเลือกนายก็ได้ เพราะรัฐบาลที่จะปฏิวัติขึ้นแทน อาจจะดีหรือเลวก็ไม่รู้ เราอยู่อย่างเดียวว่าถ้าเป็นรัฐบาลที่หน้า เลือดกว่าชุดนักกองมการจับกุมรังแกราษฎรมากกว่านักได้ หรือ อาจตรงกันข้ามคือมีเสถียรภาพมากขึ้น อาจมีคนมีฝีมือกว่า รัฐมนตรีปัจจุบันบ้าง แต่นโยบายเรื่องการต่างประเทศ หรือ เศรษฐกิจก็เป็นเรื่องที่น่าห่วง ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลทหารหรือ พลเรือน

สำหรับเรื่องอิทธิพลต่างประเทศนี้ เราต้องสอบดูอยู่เสมอ ในปัจจุบันประเทศที่มีอิทธิพลกับไทยคือ รัฐบาลอเมริกันหรือ รัฐบาลญี่ปุ่น เพราะเหตุที่เราต้องพึ่งเขาอยู่มาก ทุกวันนักมข้อ อ้างว่าทางอเมริกันส่งที่ปรึกษาทางทหารเข้ามามากขึ้น แต่ที่ว่ มากขึ้นนั้นก็น้อยไม่มากเท่าเมื่อก่อนนี้ เรียกว่าทางอเมริกันกระวัง ตัวอยู่สักหน่อย และสำเนียงกว่ารัฐบาลนี้ยังไม่รู้ว่าจะอยู่นาน เท่าไร คงจะไม่เข้ามาลงทุนหรือแทรกแซงจนเกินไป กับญี่ปุ่น ก็เหมือนกัน ต้องระวังตัวมากขึ้นเพราะเคยเพลี่ยงพล้ำกว่าเป็น จักรพรรดินิยมทางเศรษฐกิจมาแล้ว เวลานี้ถึงจะเสนอให้ความ ช่วยเหลือมามากแต่ก็ยังไม่แทรกแซงนัก ถ้าจะให้ผลสรุปแล้วก็

รู้สึกว่ ทุ่วันนึ่งไม่มีอะไรที่แสดงถึงการใช้อิทธิพลจากต่างประเทศ ถึงมีก็คงเป็นส่วนน้อย ข้อที่น่าห่วงคือชาวทางมาเลเซียและไทยจะร่วมกันปราบปรามของมาเลเซีย แล้วได้ข่าวมาว่าทหารมาเลเซียจะเข้ามาอยู่ในไทยเป็นการถาวร พออีกไม่กี่วันคุณสังคก็ปฏิเสธว่าไม่จริง ซึ่งถ้าเป็นไปได้ตามว่าคือไม่มาอยู่ถาวร เอกราชของเราจะไม่เสียไป ถ้าหากยอมให้เขามาอยู่ถาวรก็จะเป็นทำนองเดียวกันไม่ว่าจะเป็นอเมริกัน หรือมาเลเซียก็เสียหายทั้งนั้น ที่สำคัญอีกข้อคือเรื่องเกี่ยวกับอาเซียน นโยบายต่างประเทศของเรา ทุกวันนี้รัฐบาลหลายประเทศในอาเซียนจะเป็นมาเลเซียหรือสิงคโปร์ที่ดีเขายังสองจิตสองใจอยู่ ประการแรกโดยเฉพาะสิงคโปร์ต้องการให้เราเป็นด้านหน้าในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ หรือสู้กับรัฐบาลคอมมิวนิสต์ อีกประการเขาก็ไม่ไว้วางใจรัฐบาลไทยเรา และทหารไทยเรายังทำหน้าที่ได้ดีแค่ไหน อาจจะยังปราบปรามได้เพียงซีกศึกเข้ามาซักชั้น ถ้าเป็นเช่นนั้นละก็ ตามสังเกตประเทศในอาเซียนก็ยังไม่วางใจไทยมากนัก เขาก็ระวังตัวเป็นส่วนใหญ่ เรื่องที่เข้ามาแทรกแซงก็คงยังไม่กล้าลงตัวนัก

เมื่อคราวอาจารย์ไปออสเตรเลีย นสพ. ทางนั้นได้ลงข่าวว่า
อาจารย์ทำนายว่า จะเกิดมีสงครามกลางเมืองในประเทศไทย

(Puey predicts civil war in Thailand) ขอความกรุณา
อาจารย์ขยายความ

ผมไม่ได้ทำนายหรอก เขาใช้ predict ไม่ถูก ผมบอกว่าเหตุการณ์ในไทยมันทำให้กลัวว่าจะเกิดสงครามกลางเมืองขึ้น ไม่ได้หมายความว่าทำนาย ผมพูดว่า My country is heading towards civil war ไม่ได้บอกว่าจะต้องเกิดขึ้นแน่ ๆ เหตุที่ผมคิดว่า จะเกิดเหตุการณ์เหล่านั้นขึ้น เพราะว่าหลัง ๖ ต.ค. ๒๕๑๙ ทางฝ่ายคนในป่าที่เป็นคอมมิวนิสต์บ้าง ไม่ใช่บ้าง กำลังแข่งขัน กำลังทั้งทางใจและวัตถุเพิ่มขึ้น กำลังคนก็มากขึ้น เป็นครั้งแรกที่คนในป่ามีโอกาสได้คนมีความรู้ และมีทักษะที่จะกระทำ เพราะเป็นนักศึกษาบ้าง อาจารย์บ้าง กรรมกรบ้าง ซึ่งผมรู้สึกว่าการกระทำในวันที่ ๖ ต.ค. ๑๙ ของพวกที่เรียกว่าฝ่ายขวา เขาพยายามกำจัดฝ่ายซ้าย แต่ตรงข้ามเขากลับไปเสริมกำลังให้เป็นจำนวนมาก อีกประการหนึ่งคือ รัฐบาลในกรุงเทพฯ ก็มีความแตกแยกกัน มีกลุ่มทหารอะไรต่าง ๆ การต่อสู้ของสองฝ่ายก็รุนแรงขึ้น จะเห็นได้จากตัวเลขของรัฐบาลเองว่ามีการต่อสู้กับคนหรือแนวร่วมในป่ามากขึ้น สามเดือนแรกของปี (๒๕๒๐) มีทหารและตำรวจตามตัวเลขของรัฐบาลเสียชีวิตมากกว่า ๕๐๐ คน มากกว่าตัวเลขทั้งปีของปี ๒๕๑๙ หรือ ๒๕๑๘ ซึ่งมีคน

เสียชีวิตทั้งปี ๔๐๐ กว่าคน เพราะฉะนั้น ย่อมเป็นเรื่องที่เห็น
ว่าแนวโน้มการต่อสู้จะรุนแรงขึ้น ลักษณะเหตุการณ์ปัจจุบัน
ของไทยตอนนี้นักคล้าย ๆ กับเวียดนามในปี ค.ศ. ๑๙๖๐ กว่า ๆ
รัฐบาลก็แตกกัน พวกที่เรียกว่า ผกค. ก็แข็งแรงขึ้น ผมจึง
เกรงว่าจะเกิดสงครามกลางเมืองขึ้น ซึ่งถามชนผู้เสียหายมาก
ที่สุดคือชาวไร่ชาวนาและคนธรรมดา ๆ นี่แหละ เพราะทางฝ่าย
รัฐบาลก็คงมีหลายคนคงเตรียมหนีถ้าแพ้ ถ้าชนะก็ไป ส่วนที่
จะฆ่าคนในป่าให้หมดไปผมก็คิดว่ามันทำไม่ได้ ไม่มีทางว่าจะ
เป็นประเทศไหน ก็อาจจะยืดเยื้อไปได้

ศึกนี้จะยืดเยื้อหรือร้ายแรงหรือรวดเร็วก็สำคัญอยู่ที่ประเทศ
มหาอำนาจภายนอกจะช่วยมากแค่ไหน ถ้าอเมริกาช่วยฝ่ายหนึ่ง
ทางรัสเซียหรือจีนก็ต้องช่วยอีกฝ่ายหนึ่ง ถ้าเป็นเช่นนั้น การรบ
ก็ยิ่งรุนแรงและยืดเยื้อยิ่งขึ้น เหตุว่าถ้าทางอเมริกันช่วยรัฐบาล
แล้วรัฐบาลเพลี่ยงพล้ำ ทางเขาก็ตองถล่าตัวมากขึ้น ถึงทางจีน
ก็เหมือนกัน ถ้าช่วยคนในป่าและแพ้ ก็ต้องช่วยมากคือไม่ให้แพ้
กลายเป็นมหาอำนาจรบกัน แทนที่จะเป็นศึกกลางเมืองธรรมดา
ซึ่งยืดเยื้อไม่นาน เพราะฉะนั้นผมจึงพยายามที่จะไม่ให้ประเทศ
มหาอำนาจส่งอาวุธเข้าไป ถ้าจะรบก็ขอให้รบด้วยอาวุธที่มีอยู่
ในปัจจุบันก็แล้วกัน ที่ผมพูดเรื่องเกรงจะเกิดศึกกลางเมืองขึ้น

กับ นสพ. ออสเตรเลีย หรือนักเรียนไทยหรือกับฝรั่งก็ได้ ผมก็ได้ย้ำ
เสมอว่า คนไทยที่รักชาติและรักสงบทุกคนมีหน้าที่ที่จะพยายาม
ไม่ให้เกิดขึ้น ซึ่งก็เป็นข้อที่คนไม่ค่อยกล่าวถึง นสพ. ก็ลงแต่คน
อ่านไม่ตั้งใจ ด้วยเหตุนี้ทางผมเองจึงเกิดความคิดในแง่สันติ
วิธีขึ้น ไม่เข้าข้างรัฐบาลหรือคนในป่า พยายามเป็นตัวกลางที่
จะประสานทั้งสองฝ่าย เพื่อให้ประเทศรอดจากศึกกลางเมืองได้
จะทำได้แค่ไหนหรือไม่มีโอกาสทำได้เลยก็ได้ ถึงยังงั้นก็ตาม
ก็เป็นหน้าที่ของเราที่ต้องทำเพราะเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

หลังจากวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ มีนักศึกษาประชาชน
จำนวนหนึ่งมองเห็นว่าการต่อสู้อย่างสันติวิธีนั้นไม่สามารถนำ
มาซึ่งประชาธิปไตยและเสรีภาพของประชาชนได้ อยาก
ทราบความเห็นของอาจารย์

ผมก็เข้าใจความคนทรกสนตวิธีเมื่อก่อนนั้นแต่ก็เลิกแล้ว เพราะ
เหตุผลอย่างใดก็ได้เข้าใจกันดี ที่เขาทำเช่นนั้นนั้นก็เพราะเห็นว่ามัน
ไม่มีประโยชน์แล้ว ถึงจะเข้าใจดีและห้ามก็ห้ามไม่ได้ อย่างนี้
โดยส่วนตัวผมก็ยังเชื่อมั่นในสันติวิธี เพราะเหตุว่าการใช้อาวุธ
ขึ้นประหัตประหารกัน จะเป็นเหตุเดือดร้อนแก่คนจำนวนมากเช่น
ในเวียดนามรบกันเป็นสิบ ๆ ปี คนที่เดือดร้อนที่สุดก็คือราษฎร
ทั้งสองฝ่ายก็ทำเพื่อราษฎร แต่ว่าราษฎรก็ตายไป ทรัพย์สินสมบัติ

เสียหาย ข้าราชการไม่มีกิน ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งคือ
ถ้าเราช่วงชิงอำนาจมาได้ด้วยอาวุธ เราต้องใช้อาวุธรักษา
อำนาจที่ได้มาไว้ต่อไป ไฉนเรากลับจะรับด้วยเวร มันก็ต้อง
เกิดเรื่องเหล่านี้ต่อไป เพราะฉะนั้น ถึงยังไฉ่ ๆ ก็ตาม สันติวิธี
เป็นวิธีที่ยากที่สุด สำเร็จได้ยาก แต่ถ้าสำเร็จแล้วก็เป็นวิธีที่
ดีที่สุด

มูลนิธิ 'มิตรไทย' ตั้งขึ้นเนื่องจากเหตุการณ์วันที่ ๖ ต.ค.
มีคนที่ไม่รู้จักหรือเข้าใจไปต่าง ๆ ขอความกรุณาอาจารย์
อธิบายวัตถุประสงค์และนโยบายของ 'มิตรไทย'
'มิตรไทย' มีวัตถุประสงค์ที่จะเชิดชูหลักเสรีภาพ สันติสุขของ
คนไทย วัตถุประสงค์คือให้มีเสรีภาพในทางการศึกษา อนามัย
มีการศึกษาถึงเหตุการณ์ข้อเท็จจริงต่าง ๆ 'มิตรไทย' ตั้งขึ้น
เพื่อสนับสนุนสิ่งเหล่านี้ ทางกลุ่มศาสนาทั่วโลกได้เห็นความ
สำคัญและช่วยในการเงินเป็นส่วนใหญ่ ถ้าวัตถุประสงค์เป็นอัน
ที่กลุ่มศาสนาไม่เห็นด้วย เขาก็คงไม่ช่วยเหลือ 'มิตรไทย'
ดำเนินการดังนี้

๑. ข้อเท็จจริงในโลกเดี๋ยวนี้บีบเบียน โดยเฉพาะในไทย
เราจึงจำเป็นต้องหาข้อเท็จจริงเช่น ชาวจากในไทยเอง ในป่า
จากเสียงประชาชนไทย จากผู้สื่อข่าวอนสพ. ทั่วโลก เราก็นำมา

กลั่นกรองก่อน แล้วออกหนังสือมิตรไทยขึ้นมาเพื่อที่จะเสนอ
ข่าวซึ่งเชื่อถือได้ หากเป็นข่าวที่ไม่แน่ก็จะบอกแหล่งข่าวว่ามา
จากไหน และให้ผู้อ่านพิจารณาเอง

๒. เนื่องจากเรามีข่าวที่น่าเชื่อถือได้ เราจึงวางรากฐานว่า
ประเทศไทยควรดำเนินการไปอย่างไร นี่เป็นการปรึกษาหารือ
ระหว่างพวกเรา ไม่ใช่เฉพาะในอังกฤษทั่วโลกเขารับมิตรไทย
ไปก็เอาไปเป็นหลักในการพิจารณาว่า ประชาชนไทยจะมี
สันติสุข เสรีภาพ มีประชาธิปไตย ควรทำอย่างไร อันนี้เป็น
เรื่องสำคัญ และเราก็ได้พยายามที่จะช่วยคนที่เดือดร้อน เพราะ
ประเทศไทยเป็นเผด็จการ อันนี้คุณจะไปบอกคุณสมักรอย่างไร
ว่าเป็นประชาธิปไตยก็ไม่มีใครเชื่อ แม้แต่อเมริกาก็ยังเรียกว่า
“not free” คนที่เดือดร้อนจากเผด็จการต้องมีมาก ทั้งคนที่ถูก
จับกุมคุมขังนาน หรือคนที่พยายามหนีออกมาเพราะทนไม่ได้
กับเผด็จการ สามสิ่งอย่างที่ทำนาคือ

- การเสนอข่าวที่แท้จริงหรือข่าวที่ให้โอกาสผู้อ่านพิจารณา
- การปรึกษาหารือ เพื่อให้เกิดเสรีภาพ ประชาธิปไตยใน
ไทย
- ช่วยคนตกทุกข์ได้ยาก

อันนี้ผมไม่เห็นจะเดือดร้อนใคร นอกจากผู้ที่ต้องการโฆษณา

ความเท็จเขาก็อ้อมไม่ชอบ คนที่ไม่ต้องการให้ไทยมีสิทธิเสรีภาพ
ก็อ้อมไม่ชอบ หรือคนที่ต้องการรังแกให้คนอื่นเดือดร้อน
เพราะตนมีอำนาจก็อ้อมไม่ชอบเป็นธรรมดา ถ้าพูดไปแล้ว
ไม่ว่าผมจะไปประเทศไหน ชี้แจงให้คนใจเป็นกลางได้รับฟังก็
เสื่อมใส แม้แต่กลุ่มศาสนา เช่น World Council of Churches
หรือ World University Service และกลุ่มอื่น จะเป็นการอลลิก
โปรแตสแตนต์หรือพุทธ ก็สนับสนุนเป็นอันมาก ทำให้มีกำลังใจ
ยิ่งขึ้น

มีคำกล่าวหาว่า 'มิตรไทย' ส่งเงินไปช่วยคนในป่า ไม่
ทราบว่ามีความคิดเห็นอย่างไร

'มิตรไทย' ไม่เคยช่วยเรื่องการเงินให้ในป่าไปซื้ออาวุธ เพราะ
เป็นเรื่องทำไม่ได้ ถ้าทำเมื่อไรเขาก็เลิกอุดหนุนเงินเราเหมือน
ซึ่งก็เป็นธรรมดาอยู่เองที่จะช่วยไม่ได้ และ 'มิตรไทย' ไม่เคย
ที่จะส่งเงินให้คนต่อสู้ฆ่ากัน

อาจารย์มีความเห็นอย่างไรที่สำนักผู้ดูแล ฯ ได้มีคำสั่งห้าม
สามัคคีสมาคม ฯ ทำกิจกรรมทางการเมือง และห้ามเอา
วารสารมิตรไทยไว้ในห้องสมุด เพื่อสำหรับให้สมาชิกอ่าน
ในฐานะที่อาจารย์เป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์ของสมาคม
สำนักผู้ดูแลนักเรียนห้ามไม่ให้สามัคคีสมาคม ฯ ดำเนินการทาง

การเมือง จะถูกหรือผิดก็แล้วแต่เถอะ แต่การที่รัฐมนตรีมาพูด
ที่สมาคมโดยสามัคคีสมาคม ๖ ถูกยัดเยียดให้จัด ไม่ใช่เป็นการ
เมืองหรือกหรือ ยังมีต้องตัดสินว่าถูกหรือผิดเพราะในแง่หนึ่ง
ก็ห้ามออกด้านหนึ่งก็ให้จัด นี่เป็นการขัดแย้งกันในตัวแล้ว หรือ
ทางสำนักผู้ดูแลจะมีทางออกไปเช่นอย่างไรก็แล้วแต่ เรื่องจำกัด
เสรีภาพนักศึกษาก็เหมือนกับที่ทำในเมืองไทย ทำให้ผมทวนคิด
ไปถึงสมัยที่ไทยเรายังมีการปกครองอย่างเผด็จการ ก็มีกา
กระทำอย่างเดียวกัน คือจำกัดเสรีภาพของนักศึกษาภายนอก
ประเทศ แม้แต่ในอังกฤษสมัยผมเป็นนักศึกษาก็เช่นเดียวกัน
ก็ทำไปซิ ใครมีอำนาจก็ทำไป แต่ในขณะเดียวกัน เมื่อเราก่อ
ตั้งเสรีไทยกันก็ทำไปทั้ง ๆ ที่เขาห้าม นี่เป็นธรรมดาที่ใครมีแรง
ห้ามก็ห้ามไป ใครมีแรงทำก็ทำไป โดยเขามีอำนาจก็ต้องหลบ
หลีกเป็นธรรมดา อย่าง 'มิตรไทย' เขาก็เห็นเป็นการเมือง สำนัก
ผู้ดูแลนักเรียนและ World Council of Churches มีความเห็น
ไม่ตรงกัน แต่ผมเชื่อ World Council of Churches มากกว่า
ในการที่เขาจะจำกัดเสรีภาพรวมทั้งมิตรไทย ก็อยู่ในอำนาจของ
เขา แต่เท่าที่พิมพ์มิตรไทยออกมาก็จำหน่วยไม่พอ เวลาพิมพ์
ออกมาทุกฉบับเราส่งให้สถานทูต และสำนักผู้ดูแลนักเรียน ๖
ทุกครั้ง พวกนี้คงเอาไปแอบอ่าน แล้วไม่ให้นักเรียนอ่าน

เหมือนผู้ใหญ่ที่ชอบอ่านหนังสือไป แต่ไม่อยากให้ลูกเต้าอ่าน
มัน^{๙๗}เป็นการยั่วให้ลูกเต้าอ่านมากขึ้น นอกจากส่งให้เอกอัคร
ราชทูตและผู้ดูแลนักเรียนแล้ว ยังส่งให้รัฐมนตรีประจำทำเนียบ
รัฐบาลในไทยและอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ มิตรไทยไม่มีการ
ปิดอะไร เราเปิดเผยทุกอย่าง ซึ่งแน่ละ ใครมีสติปัญญาดีก็ชอบ
อ่าน หรือใครที่ไม่มีสติปัญญาหรือกลัวเขาจะมีมากกว่าก็ยอมไป
ห้ามไม่ให้เขาอ่าน

เพิ่งได้ข่าวว่าเร็ว ๆ นี้นักศึกษา และประชาชน ๑๘ คนจะ
ถูก^๙ขึ้นศาล อยากทราบความเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับอนาคต
ของพวกนี้ภายใต้ศาลทหาร ซึ่งห้ามไม่ให้มีทนาย และห้าม
อุทธรณ์

ให้ผมพูดถึงอนาคตคงยาก ถ้าถึงอดีตก็คงได้ คือตามปกติถึงจะ
เป็นศาลทหารก็ยังมีความเที่ยงธรรมถึงจะเป็นทหาร แต่เท่าที่
เป็นมา เท่าที่ผมจำได้ ศาลทหาร ศาลพิเศษมักจะลงโทษผู้
ไม่มีความผิด มันแล้วแต่การเมืองมากกว่า เพราะฉะนั้นหวังว่า
ศาลทหารในปัจจุบันจะเป็นศาลซึ่งทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม ถ้า
ผิดจริงก็ลงโทษ เท่าที่ผมเห็นกรูสก็ประหลาด ๆ ยังไม่พูดถึง
๑๘ คนนี้แต่พูดถึงอีก ๕๐ คนที่บอกว่ายับยั้งไม่ได้ ในนั้นมี
ธีรยุทธ, เสกสรรค์, สมาน เลือดวงศ์หัด มีหมอเหวง เป็นต้น

พวกนี้ออกจากเมืองไทยไป ไม่ได้เกี่ยวข้องกับ ๖ ต.ค. ๑๙ เลย
ยกเว้นธีรยุทธ ซึ่งก็ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเท่าไร พวกนี้ออกไปตั้งปี
กว่าจึงเกิดเหตุ ๖ ต.ค. ๑๙ ขึ้น เหตุไหนจึงเอาเขามายุ่งด้วย
โดยประกาศว่าศาลยังไม่พิจารณาเพราะยังจับตัวไม่ได้ ความ
จริงชั้นอัยการก็ไม่ควรเอาเขาเข้ามาแล้ว จะหาว่าเขาทำผิดอะไร
ในเมื่อช่วงปี ๒๕๑๖-๑๙ มันมีเสรีภาพที่จะทำอะไรต่อมิอะไร
นี่ประการหนึ่ง

อีกประการหนึ่งคือผมเห็นข้อหาที่กษัตริย์แล้ว ผมก็
รู้สึกว่าการทำจริงก็น่าถูกลงโทษ แต่ที่เห็นชัดว่าทำ ก็คือพวก
กระต๊องแดงพวกอวูร พยายามและฆ่าคน ไม่เห็นจับไปฟ้องศาล
ทหารด้วย ผมเห็นว่ามันลำเอียง แล้วทั้งตำรวจ ทหาร อัยการ
ก็ดี ผมยังไม่พูดถึงศาลทหารนะ มันลำเอียงจนเห็นได้ชัด เหลือ
แต่ศาลเท่านั้นที่จะทำให้เกิดความยุติธรรมได้ - แต่อย่างที่ว่าน่า
กลัวเหลือเกิน พวกมันง่าย ๆ อย่างคดีศาลพิเศษคดีเจ้าคุณศราภย์
กรมพระยาชัยนาทนาคคี ที่ถูกจำคุก ถูกคดี ก็ศาลทหาร ศาลพิเศษ
ทั้งนั้น ยิ่งในศาลเหล่านี้ไม่มีทนาย อุทธรณ์ฎีกาไม่ได้ ก็เป็น
ห่วงถึงความปลอดภัยขึ้น

อยากทราบความเห็นอาจารย์ เกี่ยวกับแรงผลักดันกันจาก
ต่างประเทศในการเคลื่อนไหวของคนไทย และชาวต่างชาติ

เรียกร่องเสรีภาพ และให้มีการปล่อยตัวนักโทษการเมืองใน
ประเทศว่า มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลมากน้อย
เพียงใด

ผมพูดที่ไหน ๆ ผมก็บอกว่า รัฐบาลนี้พยายามฟังต่างประเทศ
มาก พยายามแสดงให้เห็นว่ายุติธรรม เช่นกรณีจับคน ๓๐๐๐
กว่าคนเมื่อปีกลายก็ปล่อยเหลือเพียง ๑๘ คนเท่านั้น นี่เป็นการ
แสดงออก ซึ่งความจริงที่เขาแอบจับลับ ๆ นสพ.เอาไปลงไม่
ได้นะมี ๘๐๐๐ กว่าคน จับกันเรื่อย ๆ ถึง ๘๐๐๐ กว่าคน
เขาปล่อยไปก็ยังเหลือ ๑๐๐๐ ถึง ๒๐๐๐ กว่าคน ที่ถูกเจ้า
หน้าที่ฝ่ายปกครองรังแกโดยไม่มีทางสู้ก็เยอะเยอะ อีกกรณี
ที่ทั่วโลก จะเป็นไทยหรือฝรั่งเรียกร่องความยุติธรรมก็คงมีผลบาง
ยกกรณีตัวอย่างนายโอริสสา เรากรูแล้วว่าถูกยิงที่คางถูกขังแล้ว
ไม่ได้รับการรักษาเกือบตาย พันและกรมตำรวจหมด พวกเรา
เข้าเรียกร่องมติมหาชนทั่วโลกให้เอาใจใส่เรื่องนี้ รัฐบาลได้
เข้าเห็นข้างนอกเดือนร้อนเรียกร่องก็ได้พยายามเพียงเอาโอริสสา
ไปรับการพยาบาลเพียงคนเดียว ก็เอามาออกทีวีแสดงให้เห็นว่า
เสียแล้ว แต่นั่นถ้าพวกเราในต่างประเทศไม่เรียกร่อง
รัฐบาลก็เฉยอยู่ซึ่งมีหลักฐานเห็นชัดว่า นายโอริสสาเกือบตาย

จริง ๆ วันที่โอริสสาไปขึ้นศาลเมื่อมิถุนายน^๕เอง ทุกคนก็เห็นว่า
เป็นอย่างไร มาเปรียบกับที่หลังกิดซัน อันนั้นแหละที่ผมเห็นว่า
การเรียกร้องได้ผล จึงควรทำต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกคน
ไทยในต่างประเทศ ควรทำเพื่อมนุษยธรรมที่จะช่วยเหลือเขา
ได้ในกรณีเหล่านี้

ขอทราบความเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับบทบาทของคนไทย
และสมาคมไทยในต่างประเทศ ว่าควรจะมีบทบาทอย่างไร
ภายใต้สถานการณ์ปัจจุบัน^๕

ผมก็ได้พูดไปแล้วอย่างหนึ่งคือ คนไทยที่อยู่ต่างประเทศ หาก
สามารถเรียกร้องให้รัฐบาลอยู่ในมนุษยธรรมมากขึ้น ก็ควรทำ
ถ้าชวนเพื่อนฝรั่งได้ด้วยก็ยิ่งดี ผมไปไหนมาไหนก็รู้สึกว่ามี
นักเรียนหรือนักศึกษามากมายว่า ควรกลับเมืองไทยใหม่ ผมก็
บอกว่า ถ้ารู้ตัวว่าจะไม่ถูกจับ ซึ่งตามปกติไม่ถูกจับเพราะพวก
เราหลบกันเก่ง ก็ควรกลับอย่างยิ่ง ถ้ารู้ตัวว่าจะถูกจับก็ต้องคิด
ล่องหน เพราะเรื่องอะไรที่จะกลับจากเสรีภาพไปสู่ความไม่มี
เสรีภาพแล้วไม่สามารถทำอะไรให้เป็นประโยชน์ คนที่รักเสรี
ภาพยิ่งกลับไปมากก็ยิ่งดี จะได้ทำให้บ้านเมืองมีคนที่มีสติเต็มบาท
กับเขาหน่อย แทนที่จะอะไรก็ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

กันแต่ปาก ให้คนรู้จักจริงๆ โดยไม่ต้องพูดมากขึ้น
ประเทศไทยคงจะดีขึ้น ระหว่างอยู่ต่างประเทศเขาไม่ให้ยุ่ง
การเมือง ก็ทำเปิดเผยว่าไม่ยุ่ง เป็นธรรมดาเพราะเดี๋ยวเขาจะ
ถอนทุน เรียกตัวกลับ อะไรเหล่านั้นตามอำนาจ ส่วนที่คุณจะไป
ทำอะไรก็เป็นเรื่องของสิทธิเสรีภาพส่วนตัวที่มันกัน ผมไม่จำเป็นต้อง
ต้องชักชวนให้ทำโน่นนี่ เพราะพวกคุณก็รู้อยู่แล้วว่าทำอะไร

อาจารย์มีข้อคิด หรืออะไรฝากถึงสมาชิกสมาคมคัสสมาคม ฯ

และผู้อ่าน 'สมาคมคัส' บ้าง

มีเพื่อนผมอยู่คนหนึ่งเป็นนักเรียนอังกฤษ และอยู่ในเมืองไทย
เขาบอกว่าได้ข่าวว่าสมาคมคัสสมาคม ฯ ว่านอนสอนง่าย ซึ่งผิดกับ
เมื่อก่อนนี้ ซึ่งรู้สึกว่าร่าเริงเสถียรดีกว่า แต่ต่อมาได้รู้ความ
จริงว่าถึงแม้จะไม่ทำอะไร เป็นผู้ที่ว่านอนสอนง่าย ที่พูดหรือ
สำนักงานกพ. เขาว่าไม่ให้ทำแล้วก็ไม่ทำ แต่ขณะเดียวกัน
นักเรียนในอังกฤษก็ยังมีความตั้งใจที่จะทำต่อไป เขาก็ว่านี่
เป็นของดี และว่าเชื่อไม่ทิ้งแถว เป็นอย่างไรก็ไม่เปลี่ยน ซึ่ง
อันนี้เป็นข้อหนึ่ง อีกข้อคือ มาจากคนเดียวกัน เวลานี้เศร้าใจ
อยู่อย่างเดียวว่า คุณธานินทร์แกเป็นนักเรียนอังกฤษ ถ้าแกเป็น
นักเรียนอังกฤษแล้วแกเลยได้ถึงขนาดคนที่เป็นที่น่าเสียใจ และ

เสียชื่อนักเรียนอังกฤษด้วย เพราะฉะนั้น ถ้าจะมีอะไรฝากไปให้
สมาชิกสามัคคีสมาคม ฯ ก็คงเป็นในแง่ดีคือ อย่าทำอะไรให้เสีย
ชื่อนักเรียนอังกฤษ

กราบขอบพระคุณอาจารย์มากครับ

จาก สามัคคีสาร

พ.ศ. ๕๐ ฉบับเดือนตุลาคม ๒๕๒๐

งานเขียนที่น่าสนใจเกี่ยวกับนายป๋วย อึ๊งภากรณ์

๑. Best Wishes For Asia (กระดาดปอนด์) ๔๐ บาท
ป๋วย อึ๊งภากรณ์
๒. สันติประชาธรรม ๒๐ บาท
ป๋วย อึ๊งภากรณ์
๓. เสียดชะพอยาเสียดสัน ๒๕ บาท
ป๋วย อึ๊งภากรณ์
๔. อุดมคติเพื่อสังคม ๑๘ บาท
ป๋วย อึ๊งภากรณ์, เสน่ห์ จามริก, ประเวศ วะสี ฯลฯ
๕. นายป๋วย อึ๊งภากรณ์ (ผู้ใหญ่ที่ไม่กะล่อน) ๑๕ บาท
ส. ศิวรักษ์
(เล่มนี้กำลังได้รับการแปลเป็นภาษาญี่ปุ่น)
๖. เศรษฐทรรสน์ ๔๕ บาท
รวมข้อคิดข้อเขียนทางเศรษฐศาสตร์ ๖๐ บาท
ป๋วย อึ๊งภากรณ์

“

ความหมายของวันที่ ๑๔ และวันที่ ๖ ตุลาคม พวก
เรารู้อยู่ทุกคน วันที่ ๑๔ ต.ค. ก็เป็นวันที่พวกเรา
ได้มาขงสิทธิเสรีภาพ ทั้งสองวันก็ได้มีเสียชีวิต
เป็นอันมาก เพราะฉะนั้นในประวัติศาสตร์จึงควรนับ
เป็นวันสำคัญพอสมควร เนื่องด้วยเป็นวันที่เกี่ยวข้องกับ
กับชีวิตของคนในประเทศไทยเป็นอันมากไม่ว่าเราจะ
เห็นด้วยหรือไม่ก็ตาม เกี่ยวกับเรื่องสิทธิและเสรีภาพ
บทเรียนจากวันที่ ๑๔ ถึง ๖ ตุลาคมสามปีนั้น ผมคิด
ว่ามีหลายอย่างที่เราควรจะเรียนรู้ เราจะต้อง
เรียนรู้จากความผิดพลาดในอดีต

”